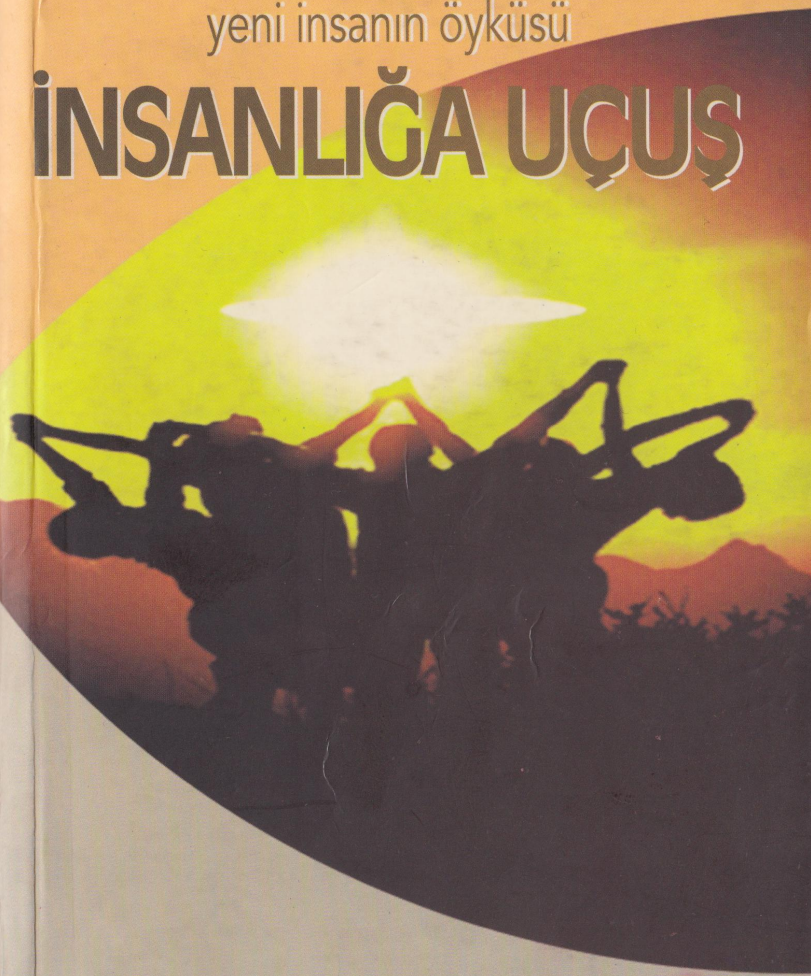
Roman

yeni insanın öyküsü

İNSANLIĞA UÇUŞ

Boris Polevoy

Ceylan YAYINLARI

CEYLAN YAYINLARI

İnsanlığa Uçuş

Roman

Boris Polevoy

Boris Polevoy
Yeni İnsanın Öyküsü/ İnsanlığa Uçuş

Roman Dizisi: 9
Ceylan Yayınları: 94
Birinci Baskı: Kasım 1956 Devlet Neşiyatevi/Sofya
İkinci Baskı: Şubat 2001
ISBN: 975-8426-60-5

Editör-Redaksiyon:
Mukaddes Erdoğdu Çelik
Teknik Düzenleme:
Fethiye Erdoğan
Kapak düzeni:
Adım Grafik

Baskı-Cilt: Ceren Ofset **Tel/Fax:** (0212) 621 79 83-84

© Ceren Basım -Yayın : Osmanağa Mah. Misak-i Milli sok. No: 86/3 Kadıköy-İstanbul
Tel:(0216) 449 54 53 **Fax:** 346 64 49
Sanal mağaza web:http:/www.cerenyayincilik.com
e-mail: cerenyayincilik@turk.net

CEYLAN YAYINLARI

Boris Polevoy

Boris Polevoy, edebiyat çalışmalarına daha savaş öncesi yıllarında başlamıştır. O zaman "Yanan İş Şubesi" başlıklı romanını bir öykü dergisi yayımlamıştır. Fakat anayurt savunması, Boris Polevoy'un işgalcilerle mücadelede Sovyet insanının kahramanlığını, ateşli yurtseverliğini ve yeni tipte gerçek insanlığını ve yazılarıyla yaratıcılığında yeni içerikler ortaya çıkarmıştır. Savaş sırasında "Kahraman Şehir" başlığı altında Stalingrad'a dair bir kitap yayımlamıştır. Bu kitap Amerika, İngiltere ve Kanada'da başka dillere çevrilip yayımlanmıştır. Onun "Belgrad'tan Karpatlar'a Kadar" başlıklı kitabı birçok dile çevrilmiştir.

Polevoy, Moskova'da, doktor anne ve hukukçu babadan doğmuştur. Moskova'da Dokuma Enstitüsü'nü bitirdikten sonra mühendis olarak kısa bir zaman Kalinin şehrinde çalışmıştır.

Anayurt savunmasının ilanından hemen sonra Polevoy, subay ve "Pravda" gazetesinin muhabiri olarak savaşa katılıyor. Almanların yenilgisiyle sonuçlanan Moskova, Kalinin, Stalingrad, Velikiye, Luki ve Orel harekatlarına da bizzat katılmıştır.

Berlin'in zaptı ve Prag isyan günlerinde, misafir olarak da Yugoslavya partizanları karargahında bulunmuştur.

Boris Polevoy iyi bir bilim adamı, gazeteci, yazar ve askerin ender özelliklerine sahiptir. Boris Polevoy iki "Savaş Kızıl Bayrağı", iki "Anayurt Savunması" ve bir "Kızıl Yıldız" nişanıyla ödüllendirilmiştir.

Editörden

Boris polevoy ve onun gerçek insanları; ya da, daha anlaşılır bir deyişle sosyalizmin yarattığı yeni insanlar... Size sunduğumuz yeni kitap, bir dönemin ve o dönemin insanlarının yaşamından bir kesiti konu edinmiş kendine. Dönem ikinci emperyalist paylaşım savaşı, yer; Sovyetler Birliği. Hitler faşizmi, emperyalist batıyı işgal ettikten sonra, bizzat emperyalist batının beslemesi ve kışkırtılmasıyla, insanlığın özür ve eşit bir dünya kurma savaşının ilk eserini ortadan kaldırmak için pençelerini Sovyetler Birliğine saplamıştır.

Fakat o da ne? Sovyet insanı, dişini tırnağına takıp, yoku var ederek, kan emici düşmanı bozguna uğratmaya başlamıştır.

Hitler ordularının tayin edici darbeyi yediği Stalingard bozkırlarındaki Kamişinli pilot Aleksey P. Meresef, sosyalizmin yarattığı insanın ne demek olduğunu kanıtlayan bir örnek. Kitabın kahramanı Aleksey. Bütün dünyada savaş esaslarını alt üst eden yeni insanlardan biri. Ayaklarını kaybettikten sonra da avcı uçağı pilotluğuna geri dönmek için büyük bir savaş veriyor. Tıpkı kendisinden önce ölümcül yaralarla hastaneye getirilenler gibi. Aleksey, Gvozdef ve diğerleri burada, kendilerinden daha ağır durumda olan siyasi komiserin yapıcı ve kışkırtıcı çabalarına yanıt vermekte zorlansalar da, sonunda yaşamla ve kendileriyle savaşmaya karar verirler. Savaş alanına duygu dünyalarıda dahildir. Kitabı okuyunca insan, yaşamı bütün yönleriyle kavrama yeteneğini gösteren yeni insan tiplerine hayranlık ve gıbtayla bakmadan edemiyor.

Şöyle düşünülebilir; çarpışmada ayaklarını kaybeden bir polit, tedavi gördükten sonra, ayakları olmayan birinin yapabileceği işlere dönebilirdi. Hayır, pek çok sosyalist insan gibi o da kahramanlığın, özveri ve insanlığa büyük güven duygusuyla elde edildiğini biliyor. Her şeyini sosyalist ülkenin kuruluşuna adayanlardan Alyoşa, sonunda avcı uçak pilotluğuna, ayaksız da olsa dönmeyi başarıyor. Hem de insanlığın zaferi için ne büyük başarılara imza atıyor. O yüzden kitabın adı; İnsanlığa Uçuş oldu. Yazarın ifade ettiği gibi, Hitlerin komutanlarının, Sovyet askerlerine ve Sovyet "askeri kudreti"ne akıl sır erdirememesi hiçte boşuna değildir.

Boris Polevoy, öyküyü kahramanından dinledikten çok sonra kitabı yazıyor ve bir sonsöz ekliyor. Biz onu önsöz yapmayı uygun bulduk. Böylece, okur kitaba başlarken öykü hakkında gereken bilgileri de edinmiş olacak.

Romanın büyük bir beğeni toplayacağına, ama özellikle yeni insanları tanıma ve yaratmada esin kaynağı olacağını umuyoruz.

Yeni kitaplarda buluşmak üzere...

İnsanlığa Uçuş

Boris Polevoy

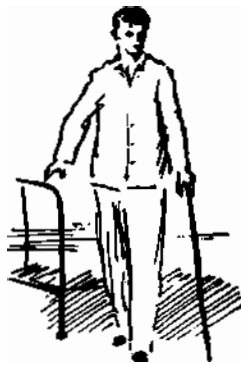

CEYLAN YAYINLARI

ИНВ.

BORİS POLEVOY

HAKİKİ İNSANIN HİKÂYESİ

„Narodna prosveta" Devlet neşiyatevi
Sofya * 1956

Bulgarcadan çevirenler { Hüseyin Mahmudof / Vasil Hristof
Redaktor Lütfi Demirof
Üslûp redaktoru Ayten Aşkın
Teh. redaktoru Hüseyin Leskof
Res. redaktoru Stoyan Atanasof
Ressam Georgi Popivanof
Korektor Edibe Ahmedova
Basima verildigi tarih 20. II. 1956
Tiraj 2000
Fiyati 9.85 lv. — 1955
„D.Blagoef" Devlet poligrafi kombinası
Sofya № 2177 1956

Önsöz

Zaferle sonuçlanmak üzere olan Orel savaşının son günleriydi. Kuzeyden saldıran öncü alaylar, Krasnogorsk tepelerinden, yanan şehri gördüklerine ilişkin haber veriyordu. Hemen bu günlerde Bryansk cephesinden alınan bir habere göre bu bölgedeki hassa hava avcı alayı pilotlarının son dokuz günde kırk yedi düşman uçağı düşürdükleri bildiriliyordu. Kendileriyse beş uçak ile üç pilot kaybetmişlerdi; düşürülen pilotlardan ikisi paraşütle atlamış, yaya olarak alaylarına dönmüşlerdi... Kızılordu'nun hızla ilerlediği günlerde bile böyle bir zafer, olağanüstü bir olaydı. Ben, hassa alayına mensup pilotların kahramanlıklarını "Pravda" gazetesine yazmak için bu alaya bir yolcu uçağı ile gelmiştim.

Alayın havaalanı kötü bir köy çayırına yapılmıştı. Burada köstebek yuvalarının tepe ve tümsekleri çabucak yerlebir edilmişti. Uçaklar bir kuş sürüsü gibi genç kayın ormancığının kenarlarında gizleniyorlardı. Sonuç olarak burası, o fırtınalı savaş günlerinde kötü bir sahra havaalanıydı.

Biz akşamüstü buraya indiğimiz zaman alay büyük bir sınav geçirmişti. Orel bölgesinde Almanlar havada bir hayli "faaliyet" gösteriyorlardı. Her avcı uçağı o gün ortalama olarak yedi kez savaş uçuşu yapmak zorunda kalmıştı. Akşam üzeri, güneş batarken, son bölük sekizinci uçuştan dönüyordu. Alayın, yeni

kaputu üzerine kemerini iyice sıkmış ve saçlarını güzelce taramış, yüzü kavrulmuş, ufak-tefek çevik komutanı, yürekten itiraf ederek; bugün adamakıllı bir şey söylemek durumunda olmadığını, sabah altıdan beri havaalanında bulunduğunu, üç defa havalandığını ve şimdi yorgunluktan ayakta zor durduğunu söyledi. Diğer taraftan, öbür komutanlar da gazetecilerin önünde açıklamada bulunacak durumda değildiler. Anladım ki, yarını beklemek gerekecek. Zaten artık geç olmuştu. Güneş, kayın ağaçlarının doruklarına kadar yükselmiş, onları altın yaldızlı ışığıyla kızıla boyamıştı.

Son uçaklar da iniyordu. Pilotlar henüz hareket halindeki motorları durdurmayarak doğru ormana gidiyor, makinistler uçakları yerlerine elle yerleştiriyorlardı. Ancak uçak, yeşil çimen kaplanmış, nal şeklindeki sığınağa yerleştikten sonra yorgun argın, benzi soluk pilotlar kabinlerinden yavaş yavaş iniyorlardı.

Son olarak, üçüncü filo komutanının uçağı indi. Kabinin saydam kapağı açıldı. Oradan önce altın monogramlarla süslü siyah, büyük bir baston uzatılarak yere düştü. Sonra güneşten kararmış, geniş yüzlü, esmer bir adam güçlü kollarına dayanarak vücudunu kabinden dışarı çıkardı, önce kanadın üzerine sonra da ağır ağır yere indi. Birisi bana bu adamın, alayın en iyi pilotu olduğunu söyledi. Hemen onunla konuşmak istedim. Henüz çocuksu yaramazlığı ve başından çok şey geçmiş bir kimsenin yiğitliğiyle, ilginç bir şekilde burnuna doğru birleşen, canlı ve siyah gözleriyle bana doğru bakarak, sevinçle ve gülümsemeyle söylediği şu sözleri hâlâ hatırlıyorum:

– Rica ederim, bana acıyınız, hiç ayakta duracak halim yok. Kulaklarım uğulduyor. Siz akşam yemeğini yediniz mi? Yemediniz. Peki, yemekhaneye gidip beraber yiyelim. Bizde düşürülen her düşman uçağı için akşam yemeğinde ikiyüzer gram votka veriyorlar. Bugün payıma dört yüz gram düşüyor, ikimize yetecektir. E-e nasıl, gidiyor muyuz? Eğer sabredemezseniz sofrada konuşuruz.

Razı oldum. Bu açık yürekli neşeli adam çok hoşuma gitti. Ormanın içinden pilotların çiğneyerek oluşturduğu patikadan yürümeye başladık. Yeni tanıştığım, ara sıra eğilip kopardığı

açık pembe mersin salkımlarını hemen ağzına atıyordu. Bugün çok yorgun olduğu besbelliydi, zira çok ağır yürüyor, yine de tuhaf bastonuna dayanmıyordu. Bastonunu koluna asmıştı. Yalnız ara sıra eline alıp, gördüğü sinekkıran mantarına vuruyor veya sultan otlarının pembe tepelerini koparıyordu. Dereden geçerek kaygan balçıklı bir yamaca çıkmaya başladığımız zaman, pilot yavaşladı eline geçen her çalıya tutunur oldu. Fakat bastonuna bir defa bile dayanmadı.

Sofraya oturduğumuz zaman yorgunluğu hemen kayboldu. Pencereden güneş batarken meydana gelen kızıl ufuk görünüyordu. Pilotların dediğine göre ufkun böyle kızarması yarın havanın rüzgarlı olacağını gösteriyormuş.

Aleksey, pencerenin yanına oturup büyük bir bardak suyu lıkır lıkır içti. Hastanede bulunan bir dostu hakkında kıvırcık saçlı garson kızla şakalaştı. Nitekim, kız da onun yüzünden bütün çorbaları fazla tuzluyordu. O, koyun butu kemiklerini sağlam dişleriyle kemirerek büyük bir iştahla yiyordu. Diğer masalarda oturan arkadaşlarıyla şakalaşıyor; benden Moskova'ya ilişkin haberler ve edebiyatta yenilikler hakkında bilgi istiyor; dediğine göre, malesef bir defa bile gitmediği Moskova tiyatrolarındaki oyunlar hakkında bilgi alıyordu. Burada nedense "fırtınalı bulutlar" diye adlandırdıkları, yabani mersin reçeli tatlısını yedikten sonra sordu:

– Yatacak yeriniz var mı? Yok? Peki, mükemmel, benim sığınağımda yatacaksınız.

Bir an için kaşlarını çatarak boğuk bir sesle ilave etti:

– Oda arkadaşım bugün uçuştan dönmedi. Onun için yatacak yer var. Temiz çarşaflar buluruz, gidelim.

Görünüşe göre o, oturup konuşmayı seven, yeni insanlarla sohbet etmek isteyen ve bilmediklerini sorup, öğrenen insanlardandı. Teklifine razı oldum. Konuşarak bir dereye vardık. Derenin iki eteğinde çürümüş yaprak ve rutubet kokan, ahududu çalıları, yonca ve sultan otları arasında sığınaklar vardı.

Pilotların kendi elleriyle yaptıkları "Stalingrad lambası"nın ince ve dumanlı ışığı ortalığı aydınlattığı zaman sığınak epeyce geniş ve konforlu bir yer gibi görünüyordu. Balçık duvarların

oyuklarında, içlerine taze ot doldurulmuş çadır bezinden iki yatak vardı. Sığınağın köşelerinde pilotun anlattığına göre, "koku için", yaprakları henüz solmamış, taze kayın dalları bulunuyordu, yatakların üstünde, toprağa raflar kazılmıştı. Oraya serilmiş gazetelerin üzerine kitaplar, tuvalet ve tıraş takımları konulmuştu. Bir yatağın yastıkları üzerinde kırılmayan saydam camdan elle yapılmış çerçeve içinde iki resim görünüyordu. Sessizlik günlerinde, alayın ustaları tahrip edilen düşman uçaklarının parçalarından bu gibi çerçeveler yapıyorlardı. Masa üzerinde yapraklarla örtülmüş ve güzel kokulu ahududuyla doldurulmuş bir sefertası vardı. Ahududulardan, taze kayın ağacı dallarından, çayır otlarından, döşeme üzerine konmuş çam dallarından öyle neşe saçan, hayat verici güçlü bir koku geliyor; sığınağın içi öyle hoş, nemli ve serin oluyor; derede ağustos böcekleri öyle bir ninni ahengiyle cırıldıyordu ki, insan bütün vücudunda hoş bir yorgunluk hissediyordu. Ev sahibiyle, ahududuları yemeye ve konuşmalarımızı yarına bırakmaya karar verdik.

Pilot dışarıya çıktı. Onun soğuk su serperek gürültüyle dişlerini nasıl yıkadığını, yüksek sesle nasıl aksırıp tükürdüğünü işittim. İçeriye şen ve dinçleşmiş olarak döndü, kaşlarından ve saçlarından su damlıyordu. Lambanın ışığını kıstı ve soyunmaya başladı. Ağır bir şey gürültüyle döşemeye düştü. Baktım, gördüğüm şeye kendim de inanamadım. Döşeme üzerine ayaklarını koymuştu. Ayaksız pilot! Avcı pilot! Öyle bir pilot ki, yalnız bir günde altı savaş uçuşu yaparak iki düşman uçağını düşürmüştü! Bütün bunlar bana, olur şey değil gibi geliyordu.

Oysa, döşeme üzerinde ayakları, daha doğrusu takma ayakları, üniforma ayakkabıları içinde yuvarlanıyordu. Uçları yatak altına sokulmuştu. Adeta yatak altına gizlenmiş bir adamın ayaklarını andırıyorlardı. Sanırım o an şaşkın şaşkın bakmıştım, fakat arkadaşım memnuniyet ifade eden kurnaz bir gülümsemeyle bana bakarak sordu:

– Ama bunu daha önce farketmemiş miydiniz?

– Aklımdan bile geçmemişti.

– Bu güzel! Bunun için size teşekkür ederim. Bu konuda hiç

kimsenin size bir şey söylemediğine şaşıyorum. Bizim alayda usta pilotların sayısı kadar gevezeler vardır. Bu gevezeler, nasıl olup da yeni gelen adamı, özellikle "Pravda'nın" temsilcisini kaçırıp, bu ucube hakkında kendisine hiçbir şey söyleyememişler!

-Fakat bu olanaksız bir iş. Avcı uçağında ayaksız savaşmak; allah bilir nasıl bir kahramanlıktır! Bildiğime göre havacılık tarihinde buna benzer bir şey olmamıştır.

Islıkla bir ezgi tutturan pilot karşılık verdi.

-E-e havacılık tarihi... Bu tarih birçok şey bilmiyordu, fakat bu savaşta Sovyet pilotlarından bir hayli şey öğrendi. Ama bunda iyi olan nedir? İnanınız ki, ben asıl ayaklarımla bu takma ayaklardan daha büyük bir zevkle uçardım, fakat ne yapmalı! Böyle oldu.

Burada pilot bir göğüs geçirdi ve tekrar söze başladı:

-Daha doğrusu havacılık tarihi bu gibi örnekleri kaydetmiştir.

Sonra manevra çantasını alarak içinden bir dergi yaprağını çıkardı. Kağıt büsbütün yıpranmış, büküldüğü yerlerden yırtılmış ve saydam bir kağıtla tekrar dikkatle yapıştırılmıştı. Burada bir ayağı olmayan bir pilottan bahsediliyordu.

-Fakat ne de olsa onun bir ayağı sağlammış, değil mi? Bir de avcı uçağıyla değil. Nuh zamanından kalma "Farman" uçağı ile uçuyormuş.

-Ben Sovyet pilotuyum. Yalnız, övündüğümü sanmayın, bu söylediklerim benim sözlerim değildir, bunları bir kez gerçek bir pilottan -"gerçek" kelimesinin üstüne daha fazla vurgu yaptı-, işittim... O şimdi sağ değil.

Pilotun enerjik yüzünde içtenlik ve tatlı bir hüzün ifadesi belirdi, gözleri sıcaklık ve açıklıkla parladı, yüzü birdenbire on yaş gençleşti, delikanlı yüzüne benzedi; ben de biraz önce orta yaşta zannettiğim ev sahibinin en çok yirmi üç yaşında olduğuna inandım.

– Bana şunun bunun nasıl, ne zaman olduğuna ilişkin sorular sordukları zaman konuşmayı sevmem... Fakat şimdi her şeyi hatırladım... Ben sizi tanımıyorum, yarın ayrılacağız ve belki bir daha görüşmeyeceğiz... Size ayaklarımın bütün öyküsünü anlat-

mamı ister misiniz?

Pilot yatağa oturdu, battaniyeyi üzerine çekti ve anlatmaya başladı. Sanki bir muhatabı olduğunu büsbütün unutmuş, sesli düşünüyordu. Konuşması ilginç ve cazipti. Sözlerinde ince bir akıllılık, güçlü bir bellek ve büyük, iyi bir kalp seziliyordu. Birdenbire, şimdiye kadar görülmemiş çok ilginç şeyler işiteceğimi ve bunlar hakkında başka sefer bilgi edinme olanağına sahip olmayacağımı anladım. Masa üzerindeki "üçüncü hava filosunun savaş uçuşlarının günlük defteri" başlıklı defteri alarak konuştuklarını yazmaya başladım.

Farkına varmadan akşam karanlığı ormanı kaplamıştı. Masa üzerindeki gaz lambası çıtırtıyla yanıyordu. Gri kanatları ütülenmiş, tedbirsiz birçok gece kelebeği lambanın çevresine yığılmıştı. Önce, rüzgar armonika seslerini bize kadar ulaştırıyordu. Sonra armonika sustu ve pilotun sakin, düşünceli sesine eşlik eden yalnız ormanın gece gürültüleri, puhu kuşunun keskin feryatları, baykuşun uzaktan gelen iniltileri, yakın bir bataklıktaki kurbağaların boğuk vakvakası ve ağustos böceklerinin cırıltısı işitilmeye başlandı.

Bu adamın olağanüstü öyküsü beni o kadar etkiledi ki, bunu mümkün olduğu kadar ayrıntılarıyla kaydetmeye çalıştım. Bir defter doldurdum. Raf üzerinde başka bir defter buldum, onu da doldurdum; sığınağın, giriş tarafındaki dar aralığından nasıl aydınlandığını bile fakretmedim. Aleksey Meresef, "Rihthofen" hava tümeninden üç uçak düşürdüğü ve kendini tekrar eşit haklara sahip tam bir pilot olarak hissettiği güne kadar başından geçenleri anlattı. Sonra birdenbire konuşmasını keserek:

-E-e bütün gelip geçeni konuştuk dedi. Oysa ben yarın sabah uçmalıyım. Usandınız mı? Şimdi artık uyuyalım.

-E-e Olya nasıl! Size ne cevap verdi?

Bu soruyu sorduğuma pişman olduğum için hemen ekledim.

-Afedersiniz, belki bu soru hoşunuza gitmez, eğer böyle ise rica ederim cevap vermeyiniz.

Meresef gülümsedi:

-Hayır, niçin? Biz onunla ikimiz de ilginç insanlarız. Görüyor musunuz, onun her şeyi bildiği açığa çıktı. Size kendisinden

bahsettiğim dostum Andrey Degtarenko, önce kaza hakkında, sonra da ayaklarımın kesildiğine ilişkin ona hemen yazmış. Fakat kız benim, kim bilir hangi nedenden bunu sakladığımı görünce durum hakkında konuşmanın benim için zor olduğuna hükmetmiş; bu zaman içinde olup biteni bilmezlikten gelmişti. Eninde sonunda, nedensiz olarak ikimizin de birbirimizi anladığımız anlaşıldı. Olya'yı görmek istiyor musunuz?

Aleksey lambayı biraz açarak, yastığın üst tarafında asılı duran, kırılmaz camdan ustalıkla yapılmış çerçeve içindeki resimlere yaklaştırdı. Büsbütün silikleşmiş bir resimde, çiçekli bir çayır ortasında gülerek, kaygısızca oturan kız güçlükle sezilebiliyordu. Başka bir resimde, teknik asteğmen üniforması giymiş aynı kızın; ciddi, zayıf, düşünceli ve akıllı çehresi görülüyordu. Yalnız bu kızın yorgun gözleri ve artık gençlik havası taşımayan bakışları vardı.

-Beğendiniz mi?

Oldukça içten olarak yanıt verdim:

-Çok beğendim.

Meresef iyi kalplilikle gülümsedi:

-Ben de çok beğeniyorum.

-E-e ya Struçkof şimdi nerededir?

-Bilmiyorum. Kışın onun son mektubunu aldığım zaman, Velikie Luki'de bulunuyordu.

-Ya, tankçının ismi neydi?

-Grişa Gvozdef mi? O şimdi binbaşıdır. Meşhur Prohorovka çatışmasına, sonra da Kursk vadisi bölgesindeki tank yarma harekatına katılmıştır. Yan yana savaş etmişiz, fakat rastlaşmadık. Tank alayı komutanıdır. Şimdi sadece yazıyor. Fakat zararı yok, sağ olalım da görüşürüz. Zaten niçin sağ kalmayalım? E-e uyuyalım artık, uyuyalım: neredeyse sabah olacak.

Meresef lambayı söndürdü. Artık şafak söktüğü için içerisi karanlık değildi. Bu şanlı orman meskeninin belki de tek rahatsızlığı sivrisinekler, vızıldamaya başladı.

- "Pravda" gazetesinde size ilişkin bir şeyler yazmayı çok arzu ediyorum.

Pilot, heyecanı sezilmeyen bir eda ile kabul etti.

-Niçin yazmayasınız, yazınız!

Fakat sonra uykulu bir sesle ekledi:

-Belki de iyi olmaz? Göbels'in eline düşer, yaygara koparır; işte Ruslar ayaksızları da savaşa sokmuş, iş bitmiş, der. Faşistler bunun ustasıdır.

Az sonra artık tatlı tatlı hırıldıyordu. Ben uyuyamadım. Bu beklenmedik basit ve yüce öykü kahramanı şuracıkta, yanımda uykuya dalmış olmasaydı ve eğer doğan günün solgun aydınlığı altında açık bir şekilde görünen, sabah çiğleriyle ıslanmış takma ayakları döşeme üzerinde yuvarlanmasaydı, bütün bunlar güzel bir öyküden ibaret olabilirdi...

....O zamandan beri Aleksey Meresef'e rastlamadım. Fakat savaş sırasında sevkedildiğim her yere, pilotun benzersiz öyküsünü henüz Orel bölgesindeyken yazmış olduğum, bu iki öğrenci defterini de yanımda taşıyordum. Savaş sırasında, durgunluk günlerinde, sonraları özgürlüğüne kavuşan Avrupa'da dolaştığım sıralarda, kaç kez bu pilot hakkında öykü yazmaya başlamış olsam da her seferinde işi erteliyordum. Çünkü bu konuda her ne yazdımsa, pilotun hayatına ilişkin sönük bir gölge çizmekten başka bir şey olmadığı kanaatine varıyordum.

İşte sonunda Nürnberg'de, uluslararası savaş mahkemesi oturumlarında bulundum. Göring'in sorgusu sona ermek üzereydi. Belgelere dayanan delillerin ağırlığından irkilen, Sovyet savcısının sorularıyla köşeye sıkışmış "Almanya'nın ikinci nazisi", yurdumun uçsuz bucaksız hava sahalarında gerçekleşen çarpışmalarda Kızılordunun darbeleri altında faşizmin dev ordusunun nasıl eridiğini ve dağıtıldığını, dişlerini sıkarak isteksizce aktarıyordu. O zamana kadar bu ordu yenilginin ne olduğunu bilmiyordu. Kendini haklı göstermeye çalışan Göring, bulanık gözlerini göğe kaldırarak: "Tanrının iradesi böyle imiş" diye söylenip duruyordu.

Sovyet savcısı Roman Rodenko, Göring'e şöyle sormuştu:

-Almanya'nın yenilgisiyle sonuçlanan, Sovyetler Birliği'ne karşı haince saldırınızla ne büyük bir suç işlemiş olduğunuzu itiraf ediyor musunuz?

Kaşlarını çatıp yere bakan Göring boğuk bir sesle mırıldandı:

-Bu bir suç değil, kötü bir hata idi. Yalnız şunu itiraf edebilirim ki; aslında tedbirsiz davrandık ve savaşın gidişi açık olduğu halde biz, birçok şeyi bilmiyor, bilemiyormuşuz. Birçok şeyi aklımızdan bile geçirmemişiz. En önemlisi biz Sovyet Ruslarını tanımamış ve anlamamıştık. Onlar bizim için bir bilmece idiler, bilmece olarak da kalacaklar. En iyi istihbarat servisi bile Sovyetlerin gerçek askeri varlığını açıklayamaz. Ben topların ve tankların sayısından bahsetmiyorum. Biz bunu aşağı yukarı biliyorduk. Ben onların sanayisinin kudret gücünden ve hareketliliğinden bahsediyorum. Ben, insanlarını, yabancılar için daima bir bilmece olan Rus insanlarını kastediyorum. Napolyon bunu anlamadı, biz de Napolyon'un hatasını tekrar ettik.

Biz, Goring'in gizemli Rus insanı ve yurdumuzun bilinmeyen askeri varlığı hakkındaki zorunlu itiraflarını gururla dinliyorduk. Evet inanılabilir ki, savaş günlerinde potansiyelleri, yetenekleri, özveri ve mertlikleriyle bütün dünyayı şaşırtan Sovyet insanı, bütün bu Göring gibilerine gerçekten kötü bir bilmece olarak kalmıştır ve halen de öyledir. Zaten, Alman halkının diğer halklara "üstün ırk" olduğu hakkındaki alçakça teorinin yaratıcıları, sosyalizmin ülkesinde yetişen insanın ruhunu, kudretini nasıl anlayabilirlerdi? Ben birden bire Aleksey Meresef'i hatırladım. Unutmak üzere olduğum çehresi, titiz bir şekilde meşeyle kaplanmış salonda çok net, gözümün önüme dikildi. Kayzer ordusunu, Göring hava filosunu mağlup eden ve Redering savaş gemilerini denizin dibine batıran milyonlarca basit adamdan birinin öyküsünü, canım işte burada, faşizmin beşiği olan Nürnberg kentinde anlatmak istedi. Bu adamlar, güçlü darbeleriyle Hitler'in çapulcu devletini yıktılar.

Meresef'in el yazısıyla, üzerinde "üçüncü hava filosunun uçuşlarının gündeliği" yazılı sarı kaplı öğrenci defterlerini yanımda Nürnberg'e götürmüştüm. Mahkemeden döndükten sonra eski notlarımı düzenlemeye çalıştım ve tekrar işe sarıldım. Çabam, Aleksey Meresef'in ağzından işittiğim her şeyi doğru dürüst anlatmaktı.

Bir çok şeyi o zaman kaydetmeyi başaramamıştım. Birçok

şey de geçen dört sene içinde hafızamdan silinmişti. Birçok şeyi de alçakgönüllülüğü dolayısıyla Meresef anlatmamıştı. Bu konuda tamamlamalara ve açıklamaya girişmek gerekti. O gece heyecanla ve sevgiyle konuştuğu dostlarının simaları hayalimden kaybolmuştu. Onları tekrar canlandırmak gerekiyordu. Olayların gelişimine tamamıyla sadık kalarak, olduğu gibi yazmak olanağından yoksun olduğum için, kahramanın soyadını biraz tarif ederek, kahramanlıklarının zorlu yolunda kendisine eşlik etmiş veya yardımda bulunmuş olanlara da yeni isimler taktım. Öykü anlatılırken kendilerinden söz edilmediğini keşfedecek olanlar, bundan dolayı bana gücenmesinler.

Kitaba "Gerçek İnsanın Öyküsü" adını verdim, zira Aleksey Meresef gerçekten de, yeni Sovyet insanıdır. Ki, Herman Göring, şerefsiz ölümüne kadar onu anlayamadı. Bu insanı, tarihin derslerini unutmaya eğilimli, Napolyon ile Hitler'in yolundan gitmeyi gizlice düşünenler hâlâ da anlayamıyorlar.

Bu yeni Sovyet insanının öyküsü, böyle ortaya çıktı.

Nürnberg-Bavyera.
1946 ilkyazı

Birinci Bölüm

Yıldızlar hâlâ keskin ve serin bir parıltı ile yanarken doğuda gökyüzü ağarıyordu. Ağaçların, ötede beride, karanlıkta seçilmeye başladıkları bir sırada, dorukları üzerinden ansızın öyle kuvvetli ve serin bir rüzgar esti ki, orman birdenbire canlanıp gür ve çınlayan bir sesle uğuldadı. Yüzyıllık çam ağaçları kederli bir fısıltıyla kendi aralarında eğildiler, dallardaki kuru kırçlar hafif bir hışıltı ile yere döküldü.

Rüzgar ansızın esmeye başladığı gibi birdenbire kesildi. Ağaçlar tekrar serin uyuşukluk içinde donup kaldılar. Öyle heybetli ve derin bir sessizlik çöktü ki, şafak sökerken ormandaki bütün sesler; yakın alandaki kurtların açgözlü didişmeleri, tilkilerin çekingen cavlamaları birdenbire işitilmeğe başladı. Henüz uykudan uyanan ağaçkakan hafif gaga vuruşlarıyla, ormanın sessizliği içinde öyle düzenli ve uyumlu sesler çıkarıyordu ki, sanki bir ağaç gövdesini değil kemanın ses veren gövdesini deliyordu.

Rüzgar yeniden çam ağaçlarının iğne yapraklı ağır taçlarında coşkun bir sesle uğuldamaya başladı. Ağarmış gökyüzündeki son yıldızlar, yavaş yavaş söndü. Gecenin karanlığından tamamiyle silkinmiş olan orman, bütün heybetiyle ötelere uzanıyordu. Çam ağaçlarının kıvırcık doruklarının ve köknar ağaçlarının sivri uçlarının kızarıp aydınlanmasına ba-

kılırsa, güneşin yükseldiği ve yeni doğan günde havanın açık, dondurucu ve sert olacağı seziliyordu.

Etraf tamamiyle aydınlandı. Kurtlar geceleyin yakaladıkları avlarını hazmetmek için ormanın çalılıkları arasına gizlendiler, tilki de karın üzerinde kurnazca dolaşıp izler bırakarak alandan kayboldu. Koca orman o sürekli ve dingin fısıltısına başladı. Ormanın hafif dalgalarla yayılan bu üzgün, ağır ve endişeli uyumuna yalnız kuş sesleri, ağaçların takırtısı, dallar arasında ok gibi sıçrayan sarı arı kuşlarının neşeli cıvıltısı ve alakarganın cırtlak feryadı bir farklılık kazandırıyordu.

Kara sivri gagasını, köknar ağacının dalında temizleyen bir saksağan başını birdenbire yan tarafa çevirip etrafı dinledi, uçup gitmek için hızlanarak çöktü. Çalı-çırpılar korkunç bir ses çıkarıyordu. Sanki büyük, kuvvetli birşey, yol aramadan ormanda yürüyordu, Fundalar çatırdıyor, körpe çam ağaçlarının tepeleri sallanıyor, eriyip buzlanan kar, hafif bir ses çıkararak eziliyordu. Saksağan bağırarak, kuyruğunu ok gibi gerdi ve dosdoğru yön alarak uzaklara uçup gitti.

Sabah kırçı ile donanmış çam ağaçlarının dalları arasından, ağır ve çatallı boynuzlarıyla uzun ve kahverengi bir hayvanbaşı göründü. Ürkek gözleri büyük alanı süzdü. Heyecanla solumaktan sıcak buhar çıkaran al renkli oynak burun delikleri, titreyip kımıldamaya başladı.

İhtiyar sığın* çamların arasında heykel gibi donup kaldı. Yalnız sırtının çapraşık tüylü derisi sinirle kımıldanıyordu. Sivrilmiş kulakları her sesi işitiyordu. Kulakları o kadar keskindi ki, çamın kabuğu altından kendisine yol açan ağaç kurdunun kemirişini bile duyuyordu. Fakat bu keskin ve hassas kulaklar, ormanda dolaşan kuşların cıvıltısından, ağaçkakanın tıkırtısından ve çam ağaçlarının tepelerindeki sakin ve uyumlu hışıltıdan başka hiçbir şey işitmiyordu. Kulakları kendini sakinleştirse de, duyduğu koku ona tehlike olduğunu bildiriyordu. Yumuşayan karın taze kokusuna, bu mahmur ormana yaban-

* Sığın: Boynuzları çatallı, derisi benekli, geyiği andırır hayvan (Kuzey geyiği).

cı keskin, ağır ve tehlikeli kokular taşıyordu. Hayvanın hüzünlü kara gözleri, karın gözkamaştırıcı yüzü üzerinde bazı karaltılar gördü. Orman gürlüklerine yay gibi sıçrayıp atılmaya hazır bir vaziyette, hiç kımıldamadan yerinde ürperdi kaldı. Fakat gördüğü insanlar hareket etmiyordu. Onlar kar üzerinde yan yana, bazı yerlerde de üstüste yatıyorlardı. Oldukça kalabalıktılar, fakat hiçbiri kımıldamıyor ve ormandaki derin sessizliği bozmuyordu. Yanlarında kar yığınlarına saplanmış bir takım tuhaf şeyler görünüyordu. O keskin, tehlikeli kokuyu da asıl bunlar yayıyordu.

Sığın, korku içinde etrafı süzerek, bütün bu sessiz, hareketsiz ve görünüşte tehlikesiz insan yığının başına neler geldiğini anlamadan alanın kenarında duruyordu.

Yukarıdan gelen bir ses dikkatini çekti. Hayvan ürperdi, sırtının derisinden titreyiş geçti, arka ayakları daha fazla büküldü.

Fakat ses de tehlikesizdi. Sanki, birkaç mayıs böceği, tomurcuk bağlamış kayın ağacının yaprakları arasında boğuk boğuk vızıldayarak dolaşıyordu. Onların vızıldayışına da, arasıra turnanın bataklıktaki akşam takırtısını andıran sık ve kesik gürültüler karışıyordu.

İşte mayıs böceklerinin kendileri de göründü. Onlar kanatlarını parıldatarak dondurucu mavimsi havada dans ediyorlardı. Havada, turnanın sesi arka arkaya birkaç defa duyuldu. Mayıs böceklerinden biri kanatlarını toplamadan aşağı doğru uçtu. Diğerleri göğün maviliğinde yine raksetmeye başladılar. Hayvan, gergin adalelerini serbest bırakarak alana çıktı, göğe doğru yan yan bakarak, donmuş karı yaladı. Birdenbire, havada dans eden mayıs böceği sürüsünden biri daha ayrıldı ve arkasından büyük ve geniş bir kuyruk bırakarak alanın üzerine doğru gelmeye başladı. Öyle bir hızla yaklaşıyor ve büyüyordu ki, sığın, ansızın kopan güz fırtınasından daha korkunç olan büyük bir şeyin çamların tepelerine vurduğu ve onun yere düşmesiyle bütün ormanın gümbürdeyip inlediği

bir sırada, kendisini zorlukla gürlüklerin içine atabildi. Ses dalgası, var kuvvetiyle fundalığa doğru koşan sığını geçerek ağaçların üzerine yayıldı. Sonra yeşil iğne yapraklılar arasında kayboldu.

Düşen uçağın çarpmasıyla kırılan ağaçların tepesindeki kırçlar kıvılcım gibi parlayıp saçılarak yere döküldüler. Ormana tekrar üzücü ve derin bir sessizlik yayıldı. Bu sessizlik içinde bir adamın inleyişi ve dehşetli gürültüden korkup ovaya doğru kaçan ayının tabanları altında ezilen karın sesi açıkça işitiliyordu.

Ayı büyük, ihtiyar ve tüylüydü. Karmakarışık kahverengi tüyleri batık böğründe dimdik duruyor, zayıf vücudunun yan taraflarında ise yumak yumak sarkıyordu. Bu bölgede güzden beri şiddetli çarpışmalar oluyordu. Savaş buralara kadar gelmiş, baltacıların ve avcıların seyrek göründükleri bu ayak basılmadık yerlere bile gelip çatmıştı. Yakındaki çarpışmanın gürültüsü ayının kış uykusunu bozmuş ve onu daha güz mevsiminde ininden çıkarmıştı. Şimdi, ormanda aç ve öfke içinde, dinlenmek nedir bilmeden koşup duruyordu.

Ayı ormanın eteğinde, sığının biraz önce beklediği yerde durdu. Onun nefis bir koku veren taze izlerini kokladı, kulak kabarttı, çökük böğürleriyle ağır ve derin bir nefes aldı. Sığın kaybolmuştu, fakat çok yakından canlı ve herhalde zayıf bir varlığın çıkardığı bir ses geliyordu. Yırtıcı hayvanın boynundaki tüyler kabardı. Başını ileriye uzattı. Alanın kenarından aynı acıklı ses işitildi.

Hayvan yumuşak tabanları altında ezilen buz tutmuş karın üzerinde dikkatle yürüyerek, içine saplanmış olan hareketsiz insana doğru yollandı.

Pilot Aleksey Meresef "tuzağa" düşmüştü. Bu deyim, hava çarpışmasında baş göstermesi olası en kötü olayı ifade ediyordu. Meresef, bütün savaş cephanesini tüketip, büsbü-

tün silahsız kaldığı zaman, dört Alman uçağı onu kuşattı ve bu kuşatmadan sıyrılıp çıkmasına, yoldan sapmasına olanak vermeyerek, kendi alanlarına doğru yönelttiler.

Bütün bunlar hızla olup bitti. Teğmen Meresef'in kumandası altında bulunan bir grup avcı uçağı düşmanın hava alanına hücuma giden "il"leri* geçirmeye gidiyordu. Bu cesaretli hücum zaferle sonuçlandı. Piyadelerin "uçak tankları" adını verdikleri saldırısı uçakları, adeta çam ağaçlarının tepelerine sürünerek, doğrudan doğruya büyük nakliyat "yunkers"**lerinin sıra ile dizildiği hava alanına yöneldiler. Onlar, ormanın alçak silsilelerinin inişli, yokuşlu yerlerinden ansızın çıkarak, bu "yük beygirleri"nin ağır gövdeleri üstünden geçip, toplarının ve mitralyözlerinin ne kadar kurşunu ve çeliği varsa serptiler ve kuyruklu roket mermileri yağdırdılar.

Dört uçağı ile saldırı sahasının üst tarafını koruyan Meresef, hava alanındaki insan karaltılarının ileri geri kaçışmalarını, nakliyat uçaklarının yığılan kar üzerinde ağır ağır sürünmelerini, hücumcularının tekrar tekrar dolaşmalarını, nihayet biraz kendilerine gelen "yunkers" ekipajlarının ateş içinden havalanmak için gösterdikleri çabayı yukarıdan iyice görüyordu.

Aleksey işte burada yanıldı. O, saldırı alanını ciddiyetle koruyacağı yerde, pilotların dedikleri gibi kolay avın kokusunu aldı. Hemen pike uçuşa geçerek, yerden henüz ayrılıp ağır ağır kalkmakta olan, "yukoti"nin üstüne hücum etti, onun dalgalı düralüminyum levhalarından yapılmış dörtköşeli alaca gövdesine birkaç uzun yaylım ateşi açtı ve bundan hoşnut oldu. Kendinden emin olduğundan, düşmanın toprağa nasıl saplanacağına bile bakmadı. Hava alanının diğer tarafından havaya başka bir "yunkers" yükseldi. Aleksey onun peşini bırakmadı. Hücum ettiyse de başarılı olamadı. Uçağın bıraktığı duman izleri, ağır ağır yükselen gövdesinin üstünden kayıyor-

---

* il: Sovyet Konstrüktörü İlüşin'in icat ettiği bombardıman uçağının kısaltılmış adı.

* * Yunkers- U-52 markalı bir tür Alman nakliye uçağı.

du. Birdenbire geri dönerek, bir kez daha hücum etti, ancak yine nişangah önüne alamadı. Kurbanına tekrar yetişip ormanın bir yerinde bütün yan silahlarıyla puroya benzer gövdesine birkaç uzun yaylım ateşi açtı. Aleksey, "yunkers"i indirdikten sonra, uçsuz bucaksız ormanın dalgalı yeşil denizi üstünden havaya kalkan duman sütunu üzerinde iki muzaffer daire çizerek uçağını geriye, Alman hava alanına doğru çevirmek istedi.

Fakat oraya kadar uçup gitmeye gerek kalmadı. Kendi grubundan üç savaş uçağının dokuz "meser"* ile nasıl çarpışmakta olduğunu gördü. Bunlar herhalde düşman kumandanlığı tarafından, hava alanına yapılan hücumları püskürtmek için çağrılmışlardı. Sayıca kendilerinden üç kat fazla olan Almanların üzerine cesaretle atılan pilotlar, düşmanın dikkatini hücumlardan uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Onlar, avcının dikkatini yavrularından uzaklaştırmak için kendisini yaralı gösteren çil gibi, çarpışa çarpışa düşmanı gittikçe uzaklara çekiyorlardı.

Aleksey, kolay bir zafer peşinden koştuğu için kendisinden utandı. O kadar utandı ki, şapkasının altında yanaklarının kızarıp terlediğini hissetti. Hemen kendisine bir düşman seçti, dişlerini gıcırdatarak savaşa atıldı. Onun nişan aldığı "meser" de kendine bir av seçmiş olmalı ki, diğerlerinden biraz uzaklaştı. Aleksey, "işaçok"**una tam bir hız vererek, yandan düşmanın üstüne atıldı. Almanın üzerine bütün ustalığıyla hücum ediyordu. Tetiği çekip ateş açtığı zaman, düşman makinesinin boz gövdesi, örümcek ağına benzeyen nişangahın haçı arasından açık olarak görünüyordu. Fakat düşman uçağı onun yanından rahat rahat kayıp geçti. Yanlışlık yapılması olası değildi. Hedef yakındı ve oldukça açık görünüyordu. Birdenbire Aleksey'in aklına "savaş cephanesi" geldi ve sırtını soğuk terler kapladığını hissetti. Yoklamak için tetiğe tekrar

* Meserşmit: Bir tür Alman uçaksavar uçağı.

** "İşaçok": Gülmece deyimiyle "sıpa". Bir tür Sovyet uçağı.

bastırdı; fakat uçaktan ateş açarken pilotun bütün varlığını kaplayan titreşim uğultusunu duymadı. Mermi sandıkları boştu. " Yük beygirlerini" izlediği zaman bütün cephanesini tüketmişti.

Fakat düşman, şüphesiz ki, bunu bilmiyordu. Aleksey, kuvvetler oranını hiç olmazsa sayıca arttırmak için silahsız olarak bu ateşli mücadeleye girişmeye karar verdi. Bunda yanıldı. Başarısızca hücum ettiği düşman avcı uçağında tecrübeli, işini bilen bir pilot vardı. Alman, rakibinin silahsız olduğunu anladı ve arkadaşlarına işaret verdi. Dört "meserşmit" çarpışmayı bırakıp Aleksey'in etrafını sardılar, yukarıdan ve aşağıdan sıkıştırıp, masmavi berrak havada açıkça görülen mitralyöz ateşiyle, ona yolu göstererek uçağını tuzağa düşürdüler.

Aleksey, bundan birkaç gün önce Almanların, "Staraya Rus" bölgesine, batıdan meşhur "Rithofen" hava tümenini getirdiklerini duymuştu. Bu tümen faşist imparatorluğunun en iyi pilotlarından oluşturulmuştu ve bizzat Göring'in kontrolü altında bulunuyordu. Aleksey, hava kurtlarının pençesine düştüğünü ve kendisini sağ olarak esir almak için Alman hava alanına götürüp inmeye mecbur etmek istediklerini anladı. O zaman böyle durumlar oluyordu. Daha önce bizzat Aleksey, Sovyetler Birliği kahramanı olan dostu Andrey Dektarenko'nun kumandası altında bulunan avcı uçağı grubunun, bir Alman keşif uçağını kendi havaalanlarına indirdiğini görmüştü.

Aleksey'in belleğinde, hemen esir Alman'ın uçuk yeşilimsi yüzü ve kendinden emin olmayan sarsak adımları canlandı. İçinden: "Esirlik mi? Asla! Bu oyundan hiçbir şey çıkmayacak!" diye mırıldandı.

Fakat sıyrılıp kaçmayı başaramadı. Almanların kendini gördükleri yönden azıcık bile sapmaya girişse, mitralyöz ateşiyle derhal yolunu kesiyorlardı. Çenesi titreyen esir Alman pilotunun insan şeklini kaybetmiş çehresi tekrar Aleksey'in gözleri önüne geldi. Bu çehrede çirkin ve hayvani bir korku vardı.

Meresef dişlerini sıktı, motora tam gaz verdikten sonra uçağı dimdik yukarı kaldırdı, kendini indirmek için aşağıya zorlayan yukarıdaki Alman uçağının altından çıkmaya çalıştı. Kuşatmadan kurtulmayı başardı, fakat Alman tetiğe zamanında bastırabildi. Motor ritmini kaybetti ve sık sık sektelerle işlemeye başladı. Uçak ölüm sarsıntısıyla titredi.

İsabetli vurulmuştu. Aleksey bulutların beyaz dumanları içine girmeyi ve takip edilmekten kurtulmayı başardı. Fakat daha sonra ne olacaktı? Pilot, yaralanmış makinenin titreşimini bütün varlığıyla hissediyordu. Bu, sanki sakatlanmış motorun can çekişmesi değil, onun kendi vücudunu sarsan bir titreyişti.

Motorun neresi yaralanmıştı? Uçak havada ne kadar kalabilirdi? Benzin depoları patlamayacak mıydı? Aleksey bütün bunları düşünmekten öte, hissediyordu. Kendini, fitili ateşlenmiş ve şimdi patlamaya hazır bir dinamit üzerinde oturur gibi hissederek uçağını geriye, cephe ardına, kendi insanlarına doğru döndürdü. Başına bir hal gelirse, kendisini dost ellerin defnetmesini düşledi.

Olaylar hızlandı. Motor sarsılıp düştü. Uçak, sanki yüksek bir dağdan kayar gibi, hızla baş aşağı düşmeye başladı. Aleksey'in önünde, deniz gibi uçsuz bucaksız, yeşilimsi boz renkte bir orman dalgalanıyordu... Birbiriyle birleşerek uzun şeritler gibi görünen yakındaki ağaçlar uçağın kanatları altından kayarken pilot; "Ne de olsa esir değilim!" diye düşündü. Orman yırtıcı hayvan gibi Aleksey'in üstüne atılınca, içgüdüsel bir hareketle motoru susturdu. Gıcırtılı bir ses çıktı ve bir an içinde her şey yok oldu; Aleksey sanki uçağı ile beraber karanlık, sıcak ve yoğun bir suya batmıştı.

Uçak kayarak düşerken çam ağaçlarının tepelerine takıldı. Bu, düşüş hızını azalttı. Makine birkaç ağaç kırarak, parça parça oldu, fakat bundan hemen önce şiddetli bir darbe, Aleksey'i oturduğu yerden koparıp havaya attı. Geniş gövdeli yaşlı bir köknar ağacının üstüne düştü ve dalların üzerinden sü-

rünerek, ağaç dibindeki derin kar yığını içine diz üstü yuvarlandı. Bu onun hayatını kurtardı.

Aleksey, ne kadar zaman hareketsiz ve bilinçsiz yattığını hatırlamıyordu. Aniden ortaya çıkan bazı belirsiz insan gölgeleri, bina çatıları hedeflerine doğrulmuş birtakım müthiş uçak görüntüleri gözlerinin önünden geçiyor ve bunların kasırgayı andıran hareketleri, ona bütün vücudunu halsiz bırakan bir ağrı veriyordu. Sonra bu karışıklık içinden büyük, kızgın ve belirsiz şekilli bir şey çıkıp, çürük kokan sıcak nefesiyle üzerinde solumaya başladı. Yana çekilmek istedi, fakat vücudu sanki kara yapışmıştı. Güçlükle ve kavrayamadığı bir dehşetle nefes aldı. Ciğerlerini dolduran dondurucu havayı, yanaklarının değdiği karın soğukluğunu ve şiddetli ağrının bütün vücudunda değil, yalnız ayaklarında olduğunu birdenbire hissetti. "Yaşıyorum" fikri hızla kafasından geçti. Kalkmak için kımıldadı, fakat yanında sanki birinin ayakları altında buzlaşmış karın gıcırdadığını, onun hırıltıyla nefes aldığını işitir gibi oldu. Derhal "Almanlar" diye düşündü ve gözlerini açmak, sıçrayıp kendini korumak arzusunu zorla yendi. "Demek esirlik, her şeye rağmen esirlik!..." Ne yapmalıydı?

Aleksey, her şeyin ustası, dostu teknisyen Yura'nın dün koburunun gevşemiş olan kayışını dikmeye başladığını, fakat bu işi bitiremediğini hatırladı. Bu yüzden uçarken tabancasını gömleğinin yan cebine koymak zorunda kalmıştı. Şimdi onu çıkarabilmesi için öbür tarafına dönmesi gerekti. Bu, şüphesiz ki, düşman farkına varmadan yapılamazdı. Aleksey yüzüstü yatıyordu. Böğründe de tabancanın sivri kısımlarını hissediyordu. Fakat hareketsiz yatıyordu; belki de düşman onu ölü zannedecek ve geçip gidecekti.

Alman onun yanında dolaştı, garip bir tarzda içini çekti, tekrar Meresef'e yaklaştı, buzlaşmış karı ayaklarıyla eşeledi ve eğildi. Aleksey onun çürük kokan nefesini yine hissetti. Şimdi Alman'ın yalnız olduğunu biliyordu ve kurtulmak olanağı vardı; şayet Alman, silahına başvurmasına meydan verme-

den ona ilişmek, ansızın üzerine atılmak, boğazına sarılıp boğmak isterse, birbirleriyle vuruşmaları lazımdı. Fakat her şey, önceden hesap edilerek, gerektiği gibi yapılmalıydı.

Aleksey, duruşunu hiç değiştirmeden yavaş yavaş gözlerini araladı. Şişkin göz kapakları arasından bakınca, önünde, Alman yerine kahverengi ve kıllı bir karaltı gördü. Gözlerini büsbütün açtı ve aynı anda sımsıkı yumdu. Önünde arka ayakları üzerine oturmuş, büyük, zayıf ve tüyleri dökülmüş bir ayı duruyordu.

Ayı, güneş ışığında maviye çalan parlak karın içinde zorla seçilen bu hareketsiz insan vücudunun yanında, yalnız yırtıcı hayvanların becerebildiği gibi sakince oturuyordu. Pis burun delikleri sessizce titriyor, yarı açık ağzından aşınmış, sarı fakat hâlâ kuvvetli olan dişleri görünüyor ve ağzından akan koyu salya rüzgardan sallanıyordu.

Savaş, onu kışlık ininden çıkarmıştı. Aç ve öfkeliydi. Fakat ayılar leş yemez. Ayı, keskin benzin ve antifriz kokan bu hareketsiz vücudu biraz kokladıktan sonra, tembel tembel alana dönmüştü. Orada da böyle karda donan hareketsiz insan cesetleri çoktu. Fakat duyduğu inilti ve hışırtılar onu geri çevirdi.

İşte şimdi Aleksey'in yanında duruyordu. Midesini kemiren açlık, ölü etine karşı beslediği nefretle mücadele etmekteydi. Açlık üstün gelmeye başladı. Yırtıcı hayvan içini çekti, kalktı, pençeleriyle kar içindeki adamı çevirdi ve deri ceketini tırnaklarıyla çekeledi. Ceket yırtılmadı. Ayı boğuk bir ses çıkardı. Aleksey gözlerini açmak, bir tarafa çekilmek, bağırmak, göğsü üzerine sarkmış olan bu pis kokulu yaratığı itmek arzusunu zorla bastırıyordu. O anda, bütün varlığıyla kendini şiddetle savunmaya can atarken, güçlükle, ağır ve hissedilemez hareketlerle elini cebine götürmeyi başardı. Tabancanın köşeli kabzasını kavradı, ansızın patlamasın diye emniyet mandalını başparmağı ile usulca kaldırdı. Artık silahlanmış elini belli

etmeden cebinden çıkarıyordu.

Ayı, ceketini kuvvetle ısırmaya başladı. Sağlam deri çatırdadı, fakat yine dayandı. Ayı hiddetle bağırdı, ağzını açarak ceketi kavradı, Aleksey'in sırtındaki kürkün derisinden ve vatkasından dişlerini geçirip yünüyle beraber vücudunu ısırdı. Aleksey, yırtıcının kendisini kar içinden çektiği anda, son gücüyle acıya dayanarak tabancasını çıkardı ve tetiği çekti.

Çevreye soğuk bir silah sesi yayıldı.

Saksağan hızla uçup kaçtı. Sarsılan dallardan kırçlar döküldü. Yırtıcı hayvan ağır ağır kurbanını bıraktı. Aleksey düşmandan gözünü ayırmadan karın içine düştü. Ayı, arka ayakları üzerine yıkılıp kalmıştı. Kısa tüylerle örtülü iltihaplı kara gözlerinde donmuş bir şaşkınlık ifadesi vardı. Dişleri arasından ince bir çizgi halinde akan koyu kan, karların üzerine dökülüyordu. İlk kurşunu yiyince boğuk ve müthiş bir sesle bağırmış, arka ayakları üzerinde ağır ağır doğrulmuş ve Aleksey'in ikinci defa silahını boşaltmasına gerek kalmadan karın üzerine serilmişti. Yavaş yavaş kırmızı renge boyanan mavimsi donuk kar eriyor ve yırtıcının başucunda hafifçe buharlaşıyordu. Ayı ölmüştü.

Aleksey'in gücü tükendi. Ayaklarında yeniden keskin ve yakıcı bir acı hissetti, karın üstüne yığılıp bayıldı.

Kendisine gelip gözlerini açtığı zaman, güneş hayli yükselmişti. Çamların yaprakları arasından sızan güneş ışığı kar örtüsünü parlak lekeler halinde aydınlatıyordu. Hatta gölgede kar örtüsü mavimsi değil, gök renkte görünüyordu.

"Aleksey Ayı rüyamda mı göründü, nedir?" diye düşündü, bir an.

Yanında, mavimsi karın üzerinde kahverengi tüylü, pis bir ceset yuvarlanıyordu. Orman uğuldamaktaydı. Ağaçkakan yapıştığı ağacın kabuğunu ahenkle gagalıyordu. Sarı gövdeli çelik arıkuşları cıvıldaşarak sıçrıyorlardı.

Aleksey, kendi kendine; "Yaşıyorum, yaşıyorum, yaşıyorum" diye tekrar ediyordu. Bütün varlığıyla seviniyordu. Bütün

vücudu, insanın, ölüm korkusu geçirdikten sonra her seferinde olağanüstü bir güçle duyduğu o güzel, kudretli, mest edici yaşam kokusunu alıyordu.

Aleksey, bu kudretli duyguya kapılarak heyecania ayağa kalktı. Fakat aynı anda iniltiyle ayının cesedi üzerine devrildi. Ayaklarının ağrısı bütün vücudunu yakıyordu. Başında boğuk ve ağır bir uğultu vardı, sanki orada beynini sarsan, dehşetli gürültü koparan eski değirmen taşları dönüyordu. Gözleri öyle acıyordu ki, sanki biri eliyle gözkapaklarını bastırıyordu. Etrafta güneşin sarı soğuk ışıklarıyla aydınlanan her şey bir aydınlık ve parlak görünüyor, bir titreşen kıvılcımlardan oluşan külrengi bir perde altında yok oluyordu.

Aleksey; "Kötüyüm! Herhalde düştüğüm zaman örselenmiş ezilmişim, ayaklarıma bir şey olmuş" diye düşündü.

Dirseklerine dayanarak, ormanın arkasından görünen ve ufukta, uzak bir ormanın mavimsi yarım dairesiyle çevrili geniş ovayı hayretle seyretmeye koyuldu.

Belki de güzün, daha doğrusu kış başlangıcında ormanın eteğinde Kızılordu kıtasının kısa bir süre tuttuğu, deyim uygunsa, ölüm-kalım mücadelesi yürüttüğü savunma hatlarından birisi bu ovadan geçiyordu. Kasırgalar toprağın yaralarını pamuk gibi karla örtmüştü. Fakat bu örtünün altından da istihkamların mitralyöz yollarının, dağıtılmış ateş noktalarının tümseklerini, mermiler tarafından açılan ve ormanın kırılmış, yaralanmış, tepeleri koparılmış veya kökünden çıkmış ağaçlarına kadar uzanıp giden irili ufaklı oyukları seçmek güç değildi. Ovanın çeşitli yerlerinde balık pulları gibi alaca renklerle boyanmış birkaç tank kar içinde donup kalmıştı. Hepsi özellikle bir bombanın veya bir güllenin patlamasıyla yanlamasına devrilmişti. Uzun namlusu bir hortum gibi yere doğru sarkmış olan kenardaki tank ise sanki görülmemiş efsanevi hayvanlara benziyordu. Bütün ovada, derin olmayan siperlerin toprak yığıntılarında, tankların etrafında ve ormanın kenarında, Sovyet ve Alman askerlerinin cesetleri birbirine karış-

mıştı. Cesetler o kadar çoktu ki, bazı yerlerde üstüste uzanıyorlardı. Ölüm bir kaç ay önce, henüz kış başlamamışken, savaş onları nasıl yakalamışsa, öylece donup kalmışlardı.

Her şey burada yapılan savaşların çetin ve şiddetli olduğunu gösteriyor; Aleksey'e, yoldaşlarının, düşmanın önünü kesmek ve ona yol vermemekten başka her şeyi unutarak, cansiperane çarpıştıklarını anlatıyordu. İşte biraz ötede, ormanın eteğinde, tepesini mermi kesmiş, yaralı gövdesinden şimdi sarı şeffaf reçine akan kalın çam ağacının yanında başları ezilmiş, yüzleri parça parça olmuş Almanlar yuvarlanıyordu. Ortada iri toparlak yüzlü, büyük başlı, kaputsuz ve sırtında yalnız yakası açık bir gömleği olan genç bir asker, düşmanın üzerinde aykırı olarak sırtüstü yatıp duruyordu. Yanıbaşında, kırık süngülü, kundağı kana boyanıp parçalanmış bir tüfek vardı.

Daha ötede, ormana giden yolun yanındaki kum altında kalmış köknar ağacının dibinde, bedeninin yarısı mermi çukurunda, yarısı dışarda, ince ve esmer yüzü sanki eski fildişinden yontulmuş bir Özbek sırtüstü yığılıp kalmıştı. Onun arkasında, köknarın dalları altında, hâlâ kullanılmamış el bombalarının düzenli yığını görünüyordu. Özbek, geriye attığı cansız eliyle bir bomba tutuyordu. Sanki, onu atmadan önce göğe bakmak istemiş ve o şekilde donup kalmıştı.

Biraz daha ötede orman yolunun kenarında, tankların alaca gövdelerinin yanında, büyük çukurların yarıklarında, siperlerin içinde, kocaman kütüklerin yanında, tek sözcükle her yerde, pamuklu elbiseleri, pamukla astarlanmış pantolonları, yeşil renkli pis askeri ceketleri ve ısınmak için kulaklara kadar indirilmiş sivri tepeli kepleriyle ölü vücutlar, kar yığınlarından çıkmış büyük dizler, boyunlar, tilkilerin didiklediği, karga ve saksağanların gagaladıkları balmumu renkli çürümüş yüzler görünüyordu.

Birkaç kuzgun ovanın üstünde ağır ağır uçuşuyordu. Bunlar birdenbire Aleksey'e, tarih kitabında büyük Rus ressamı-

nın tablosuna göre canlandırılmış olan İgor katliamının meşum bir kuvvetle dolu heybetli manzarasını hatırlattı.

Aleksey, "Ben de bunlarla birlikte yatacaktım" diye düşündü ve yeniden bütün varlığı coşkun duygularla doldu. Silkindi, kafasında o pürüzlü değirmen taşları hâlâ dönüyor, ayakları yanıyor ve öncesinden daha fazla sızlıyordu. Aleksey, ayının artık soğuyan ve kuru karla örtülerek gümüşi bir renk alan cesedi üzerine oturup ne yapacağını, nereye gideceğini ve kendi ordusunun ileri birliklerine nasıl varabileceğini düşünmeye başladı.

İçinde harita bulunan çantasını düşerken kaybetmişti. Fakat Aleksey bugünkü yolunu harita olmadan da açık olarak düşünebiliyordu. Üstünde hücumların yapıldığı Alman hava alanı, cephe hattından altmış kilometre batıdaydı. Sovyet pilotları, Alman avcı uçaklarını hava çarpışmasına çekip onları hava alanından tahminen yirmi kilometre uzağa çekebilirlerdi. Kendisinin de, "tuzak"tan çıktıktan sonra biraz daha doğuya doğru yaklaşmış olması mümkündü. Demek, büyük olasılıkla cephe hattının otuz beş kilometre ötesine, ileri Alman tümenlerinin hayli arkasına, "Karaorman" denilen bölgeye düşmüştü. Aleksey, bombardıman ve hücum uçaklarına, Almanların yakın cephe gerisi üstündeki kısa uçuşlarında eşlik ederken bu yerlerden birçok kez geçmişti. Bu orman, yukarıdan, her zaman sonsuz yeşil bir deniz gibi görünüyordu. Hava iyi olduğu zamanlarda çam ağaçlarının tepeleri şapka gibi kabarıyor, havanın kötü olduğu sıralarda ise orman boz bir dumana bürünerek, üzerinde küçük dalgaların oynaştığı bir su yüzeyini andırıyordu.

Onun bu ıssız ormanın ortasına düşmesi hem iyi, hem de kötüydü. İyi idi; çünkü bu ormanın el değmemiş gürlüklerinde çoğunlukla yol ve ev arayan Almanlara rastlamak olasılığı azdı. Kötü idi; çünkü sık ormanlarda pek uzun olmasa da, çok çetin bir yol geçmesi gerekecekti. Oysa, buralarda insan yardımı; bir parça ekmek, sığınak, bir yudum sıcak su bulmak

umudu yoktu. Fakat ayakları?... Ayakları onu taşıyabilecek mi? Yürüyebilecek mi?

Ayının cesedi üzerinden yavaşça kalktı. Tabanlarında hissettiği ağrı bütün vücudunu tepeden tırnağa kaplayıverdi. Elinde olmadan bağırdı. Yeniden oturmak zorunda kaldı. Keçeli çizmelerini çıkarmaya çalıştı. Çizme çıkmıyor ve Aleksey her çekişte inliyordu. Dişlerini sıktı, gözlerini kapadı, çizmeyi iki eliyle kavrayıp var kuvvetiyle bir daha çekti ve hemen bilincini yitirdi. Kendine geldikten sonra, ayağının pazen sargısını özenle çözdü. Bütün tabanı, morarmış bir şişkinlik haline gelmişti. Bu şişkinliğin her tarafı yanıyor ve müthiş ağrıyordu. Aleksey ayağını karın üzerine koydu, ağrı biraz hafifledi. Sanki kendi eliyle dişini çıkarıyormuş gibi, ümitsiz bir hareketle diğer çizmeyi de çekip çıkardı.

Her iki ayağı da hiçbir şeye yaramaz durumdaydı. Uçağın çam ağaçlarının tepelerine vuruşuyla kabinden fırladığı zaman herhangi bir şeyin tabanlarını ezdiği, tabanlarının ve parmaklarının ufak kemiklerini parça parça ettiği belliydi. Şüphesiz, normal şartlar içinde böyle kırık ve şişmiş ayaklar üzerinde doğrulmayı aklından bile geçiremezdi. Ancak düşmanın gerisindeki bu orman gürlükleri içinde yalnızdı. Burada bir adama rast gelmek onun için kurtuluş değil, ölüm demekti. Artık uygun yollar ve yerleşik yerler aramaya kalkışmadan, orman içinde doğuya doğru, ne pahasına olursa olsun yürümeyi kararlaştırdı.

Kesin bir hareketle ayının cesedinden uzaklaşmak üzere, oflayıp dişlerini gıcırdatarak ilk adımı attı. Biraz durdu, diğer ayağını kar içinden çıkardı, bir adım daha attı. Başı uğulduyordu, orman ve alan sallanmaya başladı ve gözlerinin önünde dikey bir durum alıverdi.

Aleksey, gerginlikten ve ağrıdan zayıfladığını hissediyordu. Dudaklarını ısıra ısıra yürüyerek, harap olmuş tankın ve eli bombalı Özbeğin yanından geçip ormanın ortasından doğuya doğru giden orman yoluna girdi. Kaba karda yürümek

henüz bir şey değildi, fakat rüzgarın karları süpürdüğü buz tutmuş sert yola basınca ağrı o kadar şiddetlendi ki, artık bir adım atmaya bile cesaret edemeyerek durdu. Ayaklarını açmış, sanki rüzgardan sallanıyor ve her an düşecekmiş gibi duruyordu. Birdenbire gözlerinin önündeki her şey karardı. Yol, çam ağaçları, göğermiş yapraklar ve bunların üstündeki uzunca gök parçası yok oldu. Aleksey havaalanında kendi uçağının yanında duruyor ve onun mekaniği, yahut da kendi deyimiyle, "teknisyen"i olan uzun boylu Yura, her zaman tıraşsız ve kirli yüzünü aydınlatan dişlerini ve gözlerinin akını göstererek Aleksey'i davet ediyor, ona kabini gösteriyor ve; "Her şey hazır, haydi, uçuş zamanı geldi" diyordu. Aleksey, uçağa doğru bir adım attı, fakat toprak yanıyor, ayaklarını yakıyor, sanki kızgın bir demir üzerine basıyordu. Bu ateş içerisinde alev saçan toprağı geçmek için doğrudan doğruya uçağın kenarına sıçradı, fakat uçağın soğuk gövdesine dokununca hayretler içinde kaldı. Uçağın gövdesi düz değildi; üzeri cilalı değil, tersine pürüzlüydü ve çam ağacı kabuğuyla kaplı idi. Ortada uçak filan yoktu. Aleksey yürüyor ve elleriyle ağaçların gövdelerine dokunuyordu.

Aleksey kendi kendine; "Hayal! Acıdan çıldırıyorum galiba" diye düşündü. Yola devam etmek dayanılır şey değildi. O halde alana mı dönmeliydi? Fakat bu, yolu çok uzatacaktı. Karın üzerine oturdu. Yeniden, aynı kararlı hareketlerle çizmelerini çekip çıkardı; parçalanmış tabanlarını sıkmasın diye alt kısımlarını tırnakları ve dişleriyle yırttı. Ankara yününden dokunmuş yumuşak boyun atkısını çıkardı, ikiye parçaladı, ayaklarını sardı ve tekrar çizmelerini giydi.

Şimdi yürümek kolaylaştı. Hayır, buna yüremek denemezdi. Yürümüyor, hareket ediyordu. Bataklıkta yürüyormuş gibi ayaklarını yukarıya kaldırarak, tabanlarına özenle basa basa hareket ediyordu. Birkaç adım sonra ağrıdan ve çabalamaktan başı dönmeye başladı. Arkasını ağaçların gövdelerine dayayıp gözlerini yumarak, ya da kar yığınına oturup nabzının

vuruşlarını hissederek dinlenmesi gerekti.

Birkaç saat böyle yürüdü, fakat etrafına bakındığı zaman, yolun aydınlık dönemecini ve orada karın üzerine düşmüş Özbeğin leke gibi kararan cesedini yine gördü. Aleksey, buna çok içerledi. İçerledi, fakat korkmadı. Canı daha hızlı yürümek istedi. Kar yığınından kalktı, dişlerini kuvvetle sıktı ve önünde küçük hedefler belirleyerek dikkatini onların üzerine topladı ve çamdan çama, kütükten kütüğe, kar yığınından kar yığınına gitmeye başladı. Arkasındaki ıssız orman yolunda, el-ayak değmemiş kar üzerinde, yaralı hayvan izlerine benzer, zayıf, eğri-büğrü, belli belirsiz bir iz bırakıyordu.

Akşama kadar böyle yürüdü. Arkasında batan güneş, gurubun soluk ışıklarını çam ağaçlarının tepelerine yayıp, ormanda alacakaranlık yoğunlaşmaya başladığı zaman, yolun kenarında çam pürçekleriyle örtülmüş derede birdenbire öyle bir manzara belirdi ki, bunu gören Aleksey'in sanki başından aşağı buzlu sular döküldü, şapkasının altında saçları dimdik oldu.

Orada, alanda çarpışmalar olurken çam pürçeklerinin gizlediği bu dereye herhalde sıhhiye bölüğü yerleşmiş bulunuyor, yaralıları buraya getirip çam pürçekleriyle doldurulmuş yastıklara yatırıyorlardı. Yaralılar şimdi de, fundaların gölgesinde yarıya kadar veya tamamiyle karın altında sıra sıra yatıyorlardı. İlk bakışta, aldıkları yaralardan ölmedikleri anlaşılıyordu. Galiba biri, becerikli bıçak darbeleriyle hepsinin gırtlaklarını kesmiş ve hepsi aynı vaziyette, sanki arkada ne olduğunu görmeye çalışır gibi, başlarını geriye çevirip kalmışlardı. Bu müthiş manzaranın sırrı da keza burada çözülüyordu. Çam ağacının altında beline kadar kara batmış, kulaklı şapkası çenesinin altında ince bir şeritle bağlı, ufak-tefek, genç bir hemşire, cesedi karla örtülü bir Kızılordu askerinin yanına oturmuş, askerin başını dizinin üzerine yatırmıştı. Arkadan,

kızın kürek kemikleri arasına saplanan bıcağın parlak ve cilalı sapı görünüyordu. Onun yanında, sırtında SS askerlerinin siyah üniforması olan bir Almanla, başı kanlı sargı beziyle sarılmış bir Kızılordu askeri son ölüm-kalım çarpışmasında birbirlerinin boğazına yapışmış, öylece donup kalmışlardı.

Aleksey, yaralıları bu siyah üniformalı adamın kestiğini, hemşireyi onun bıçakladığını ve bu sırada henüz tamamiyle öldürmeye zaman bulamadığı bu askerin, can havliyle tüm kuvvetini parmaklarına toplayarak düşmanı yakalayıp boğduğunu hemen anladı.

Yaralıyı kendi bedeniyle örten körpe kızı ve onun geniş konçlu deri çizmeler giydiği ayakları dibinde birbirini boğazlayan iki askeri, yani celladı ve intikamcıyı, bora böylece defnetmişti.

Meresef, bu sahne karşısında bir müddet şaşkınlık içinde donup kaldı. Sonra topallayarak hemşirenin yanına gidip, bıçağı sırtından çıkardı. Bu, eski Alman kılıçları gibi yapılmış, kırmızı ağaç sapına gümüşle SS nişanı işlenmiş bir bıçaktı. Paslanmış yüzünde: "Alles für Deutschland"* yazısı okunuyordu. Aleksey, SS'cinin belinden bıçağın deri kınını çıkardı. Bu bıçak ona yolda lazım olacaktı. Sonra donmuş ve buzla örtülmüş çadır bezini karın altından çıkarıp; hemşire cesedini dikkatle örttü, üzerine birkaç çam dalı koydu...

Bütün bunlarla uğraştığı sırada karanlık basıyordu. Batıda ağaçların arasından gelen ışıklar söndü. Dondurucu ve koyu bir karanlık vadiyi bürüdü. Burası sakindi, fakat gece rüzgarı çam ağaçlarının tepelerinde dolaşıyor, orman kah ninni söyler gibi, kah hiddet ve endişeyle hışıldıyordu. Küçük vadiye, artık gözle görülmeyen ve hafif bir ses çıkararak yüzü ıslatan kar tanecikleri yağıyordu.

Volga civarı stepleri ortasında, Kamişin'de doğan ve orman işlerinde deneyimsiz bir vatandaş olan Aleksey, ne gecelemek, ne de ateş yakmak için zamanında önlem almadı. Ko-

* "Herşey Almanya için."

yu bir karanlık basmıştı. Kırık, yorgun ayaklarında dayanılmaz bir ağrı hisseden Aleksey'in odun toplamak için kuvveti kalmamıştı. Körpe çamların gürlükleri arasına çekilip, bir ağacın altındaki kar yığınına oturdu, yumak gibi büzüldü, başını kollarıyla kucakladığı dizlerinin arasına sokup kendi nefesiyle ısınarak hareketsiz kaldı. Bu sesizlik ve hareketsizlikten sonsuz bir zevk duymaya başladı.

Emniyet mandalını açtığı tabancası hazırdı. Fakat Aleksey'in, ormanda ilk kez geçireceği bu gecede tabancadan yararlanabileceği şüpheliydi. Taş kesilmiş gibi uyuyor, ne çam ağaçlarının sakin fısıltısını, ne yolun bir yerinde uluyan baykuşun sesini, ne de uzaktan gelen kurt seslerini işitiyor, velhasıl kendisini sımsıkı saran zifiri karanlığı dolduran orman seslerinin hiçbirinden haberi olmuyordu.

Fakat ortalık ağarmaya yüz tutup da, yakındaki ağaçların belirsiz karaltıları dondurucu sis içerisinde yüzmeye başladığı zaman, sanki bir darbe yemiş gibi ansızın uyandı. Uyandı ve başından geçenleri, nerede bulunduğunu hatırladı, biraz gecikmeyle de olsa, ormanda böyle kaygısız geçirdiği geceden korktu. Dondurucu soğuk, ceketinin derisinden ve astarından geçerek kemiklerine kadar işlemişti. Vücudunda zapt edilmez bir ürperme yaşıyordu. Fakat ayakları daha da şiddetli durumdaydı, şimdi hareketsiz olmasına rağmen, daha kötü ağrılar hissediyordu. Kalkması gerektiğini korkuyla aklından geçirdi. Dünkü direngenliğiyle yerinden sıçrayarak kalktı ve çizmelerini çıkardı. Zaman kıymetliydi.

Aleksey'in sırtına yüklenen bütün ağırlığına bir de açlık derdi katılıyordu. Daha dün hemşirenin cesedini çadır beziyle örterken, kızın yanında kızılhaç nişanlı bir çanta görmüştü. Bu çantayı vahşi bir hayvan didikleyip dağıtmıştı; onun dişleriyle açılmış deliklerin yanında, kar üzerinde ekmek parçaları yuvarlanıyordu. Aleksey dün buna önem vermemişti. Fakat bugün çantayı aldı. Onun içinde birkaç sargı paketi, büyük bir kutu domuz eti konservesi, bir deste mektup ve arka tarafına

zayıf bir ihtiyar kadının resmi konulmuş olan küçük bir ayna vardı. Anlaşılan çantada ekmek ve peksimet de vardı, fakat bu yiyeceği kuşlar veya vahşi hayvanlar bölüşmüşlerdi. Aleksey kutuyu ve sargıları ceketinin cebine yerleştirdi, kendi kendine; "Teşekkür ederim, azizem!" dedi, sonra rüzgarın kızın ayaklarından uçurduğu çadır bezini düzeltti. Ağır adımlarını saya saya, artık ağaç dallarının örgüsü ardında turuncu bir renkle yanmakta olan doğuya doğru yola düştü.

Artık onun kiloluk bir kutu konservesi vardı, günde bir defa öğle yemeği yemeyi kararlaştırdı.

Aleksey, her adımının neden olduğu dehşetli acıyı boğmak için, yolunu etraflıca düşünmek ve hesaplamakla zihnini meşgul ediyordu. Eğer bir günde on-on iki kilometre yol yürürse, kendi insanlarına üç, en çok dört gün içinde ulaşacaktı.

Evet, çok iyi! Lakin, on-oniki kilometre yol yüremek dile kolay! Bir kilometrenin iki bin adımdan ibaret olduğunu, bu durumda her beş yüz adımdan sonra durması ve dinlenmesi gerektiğini hesaba katsak bile, yine çoktu.

Aleksey, bir gün önce yolu kısaltmak amacıyla önünde gördüğü bazı şeyleri işaret olarak kullanıyor, bir çam veya kütük dibinde ya da yolun herhangi bir çukurunda dinleniyordu. İşaret ettiği hedefler arasındaki hareketini rakamlara çevirmeye ve adımlarını saymaya başlamıştı. Bin adım, yani yarım kilometre yürüdükten sonra, beş dakikadan fazla olmamak şartıyla dinlenme kararındaydı. Bu şekilde sabahtan akşama kadar, güç de olsa on kilometre yürüyecekti.

Fakat bilseniz, ilk bin adımı ne kadar güç yürüdü! Acılarını hafifletmek için, dikkatini hesaplar üzerinde toplamaya çalışıyordu. Fakat beşyüz adım attıktan sonra şaşırmaya, aldanmaya başladı. Artık o yakıcı ve parçalayıcı acıdan başka bir şey düşünemez oldu ve yine her şeye rağmen bir bin adım daha yürüdü. Artık oturmaya da gücü kalmayınca yüzükoyun

kar üzerine düştü. Susuzluktan karın kabuğunu yalamaya başladı. Alnını ve zonklayan şakaklarını kara bastırıyor ve dondurucu buzun temasından benzersiz bir haz duyuyordu.

Sonra irkildi, saatine baktı. Saniye ibresi beşinci dakikanın son saniyelerini gösteriyordu. Aleksey, devrini bitirdikten sonra sanki müthiş bir olay olacakmış gibi bu ibreye baktı ve ibre altmışıncı çizgiye varır varmaz, Aleksey birdenbire yerinden sıçradı, ofladı ve ileri doğru yürüdü.

Öğleye doğru, ormanın yarı karanlığı, çam ağaçlarının sık yaprakları arasından süzülen güneş ışınlarının ince ışıklarıyla eridiği ve ormana keskin çam sakızı ile erimiş kar kokusu yayıldığı zaman, Aleksey buna benzer dört yürüyüş yapmış bulunuyordu. Artık hemen hemen bir el uzatımı mesafede olan yıkılıp kalmış büyük kayın ağacının yanına gitmeye bile gücü yetmeyerek, yolun ortasında oturdu. Kolları sarkık, omuzları düşük bir halde hiçbir şey düşünmeden epeyce oturdu. Birşey görmüyor ve işitmiyor, hatta açlık bile hissetmiyordu.

Aleksey içini çekti, ağzına birkaç parça kar attı. Vücudunu kaplayan uyuşukluğu yenerek, cebinden paslanmış konserve kutusunu çıkardı ve onu, üstünde Alman markası bulunan bıçakla açtı. Ağzına, donmuş ve tatsız domuz etinden yağlı bir parça attı, yutmak istedi. Fakat yağ eridi, Aleksey etin lezzetini aldı ve birdenbire öyle bir açlık hissetti ki, güçlükle kutuyu bırakıp, sadece yutulacak bir şey olsun diye kar yemeye başladı. Yeniden yola düşmeden önce ardıç ağacından iki sopa kesti. Onlara dayanarak ilerliyor, fakat yürümek saatten saate daha fazla güçleşiyordu.

Aleksey, bu uykuya dalmış ormanda, insan izi görmeden iki gün taban tepti. Üçüncü günü beklenmedik bir olay gerçekleşti.

Güneşin ilk ışıkları göründüğü zaman, soğuktan ve içsel

bir nöbetten titreye titreye uyandı. Ceketinin cebinde teknisyen Yura'nın bir fişek kovanından yapıp anı olarak verdiği çakmağı buldu. Her nasılsa, çakmağı ve onunla ateş yakmanın mümkün olduğunu tümüyle unutmuştu.

Altında uyumuş olduğu köknardan yosunla kaplı kuru dalları koparark çam pürçekleriyle sardı ve tutuşturdu. Gri dumanın altından sarı, oynak bir alev yükseliyordu. Reçineli kuru ağaç çabuk ve kolay tutuşmuştu. Rüzgarın üflediği alev çam pürçekleri arasından geçti, çatırtıyla tutuştu.

Ateş, kuru ve hoş bir sıcaklık yayarak çatırdıyor, sanki ıslık çalıyordu. Aleksey canlandı, ceketini açtı ve gömleğinin cebinden hep aynı yuvarlak ve itinalı yazıyla yazılmış soluk bir kaç mektup çıkardı. Birisinin içinde çiçekli bir elbise giymiş, ayaklarını büküp çimenler üzerinde oturmuş zayıf bir kız resmi çıkardı. Ona uzun müddet baktı ve tekrar kağıda sarıp mektubun içine koydu. Mektubu birkaç dakika, düşünceli düşünceli elinde tuttuktan sonra, yeniden cebine sakladı.

Kendi kendine; "Zararı yok, zararı yok, her şey düzelecek" dedikten sonra, ne kıza, ne de kendisine hitap etmeden dalgın bir tavırla tekrar etti:

- Zararı yok!...

Sonra, artık alışılmış bir hareketle sıcak çizmeleri çıkardı. Şal parçalarını çözdü ve ayaklarını özenle gözden geçirdi. Ayakları daha çok şişmişti. Parmaklarının her biri bir yana bakıyordu, tabanları sanki kauçuktandı. Birisi tarafından havayla şişirilmişe benziyordu. Renkleri dünkünden daha koyu idi.

Aleksey, sönmekte olan ateşle vedalaştı, bir göğüs geçirdi ve sopalarıyla donmuş karı yeniden gıcırdatarak, dudaklarını ısıra ısıra, bazen de kendinden geçerek yürümeye başladı. Birdenbire, ormanın artık kulağı alıştığı için duymadığı diğer gürültüleri arasında, uzaklarda işleyen motor seslerini işitti. Önce, yorgunluktan öyle işittiğini zannetti. Fakat motorların sesi gittikçe güçleniyor, kah süratle uğulduyor, kah yavaşlıyordu. Bunlar herhalde Alman motorlu araçlarıydı ve aynı yol-

da ilerliyorlardı. Aleksey birdenbire içinin bulandığını hissetti.

Korku Aleksey'e güç verdi. Yorgunluğunu, ayağındaki acıyı unutarak yoldan saptı, alana geçerek sık bir köknar gürlüğüne sokuldu ve orada kar üzerine çöktü. Onu yoldan görmeleri elbette güçtü. Oysa kendisi, artık köknar tepelerinin kertikli örgüsü üstündeki öğle güneşinin aydınlattığı yolu iyice görebiliyordu.

Gürültü yaklaştı. Aleksey, karla örtülü kullanılmayan yolun üzerinde bıraktığı izlerin iyice görüldüğünü hatırladı. Fakat kaçmak için zaman yoktu; birinci arabanın motoru çok yakında uğulduyordu. Aleksey karın üzerine daha fazla yamandı. Dallar arasından kireçle boyanmış, baltaya benzeyen yassı bir zırhlı araba göründü. Araba sallanarak ve zincirlerini şangırdatarak Aleksey'in ormana saptığı yere yaklaştı. Aleksey nefesini tuttu. Zırhlı durmadı. Onun ardından üstü açık bir "vezdehot"* geliyordu. Tepesi sivri bir şapka giymiş, burnunu kahverengi deri yakasına sokmuş olan biri şoförle yan yana oturuyor, arkadaki yüksek kanapelerde boz-yeşil kaputlu ve miğferli otomatçı askerler sallanıp duruyordu. Onlardan hayli uzakta, zincirlerini alabildiğine şakırdatarak daha büyük bir "vezdehot" geliyordu.

Aleksey kar içine iyice yuvarlandı. Arabalar o kadar yakından geçiyorlardı ki, gazol dumanının sıcak kokusu yüzüne vuruyordu. Ensesindeki tüyler ürperdi, adaleleri top gibi büzüldü. Fakat arabalar geçip gitti, koku dağıldı, artık motorların güçlükle duyulan sesi çok uzaktan geliyordu.

Aleksey her şeyin sakinleşmesini bekledikten sonra, üzerinde tırtıllı paletlerin dişli izleri kalmış olan yola çıktı ve bu izleri izleyerek yürümeye devam etti. O hep aynı hızla yürüyor, yine öyle dinleniyor, yarım günlük yolu geçtikten sonra yine evvelki gibi yemek yiyordu. Fakat artık yırtıcı hayvan gibi koruna koruna yürüyordu. Kulakları her hışırtıyı işitiyor,

* Vezdehot: Her tür yol için elverişli zırhlı otomobil.

gözleri her tarafı gözetiyordu; sanki yakın bir yerde büyük tehlikeli bir yırtıcının gizlendiği ve kendisini gözetlediği duygusu içindeydi.

Havada dövüşmeye alışmış bir pilot olan Aleksey, yeryüzünde tanımadığı canlı düşmanlarla ilk kez karşılaşıyordu. Şimdi onların izinden yürüyordu, yüzünde de kötü bir tebessüm vardı. Fakat düşmanlar da burada şen günler geçirmiyorlardı; işgal ettikleri toprak onlara rahatlık vermiyor, misafirperverlik göstermiyordu! Aleksey'in üç gündür hiç bir canlı insan izi görmediği bu el değmemiş ormanda bile, onların subayları büyük bir muhafız kuvvetiyle yolculuk yapmaya mecbur oluyorlardı.

Aleksey; "Zararı yok, zararı yok, her şey düzelecek" diye kendi kendini teselli ediyor, ayaklarının daha çok acıdığına ve kendisinin de bir hayli zayıfladığına kulak asmamaya çalışarak adımlıyor, adımlıyordu. Artık midesini, ne günlerdir kemirdiği körpe köknar kabukları, ne acı kayın ağacı tomurcukları, ne de ağıza sakız gibi yapışan körpe ve ince ıhlamur kabuğunun dişler arasında toplanan hamuru aldatabiliyordu.

Hava kararıncaya kadar ancak beş menzil yol aldı. Bunun için de akşamleyin, yerde yuvarlanan yarı çürümüş bir kayın ağacını çam pürçekleri ve dallarıyla örterek büyük bir ateş yaktı. Ağaç gövdesi yavaş yavaş kızarıp yanarken, o da her tarafında o hayat verici sıcaklığı hissederek içgüdü ile dönüyor, sönmekte olan ve tembel alevler haline dönen ateşe tekrar tekrar kuru dalcıklar atmak için uyanıyordu.

Gece yarısı fırtına çıktı. Aleksey'in başı üstünde ağaçlar sallanmaya, endişeyle gürlemeye, inlemeye ve çatırdamaya başladılar. Yerde sert kar topaçları ileri geri savruluyordu. Fısıltılarla dolu karanlık, kıvılcım saçan hoş kokulu ateş üzerinde dansetmeye başladı. Fakat kar fırtınası Aleksey'i rahatsız etmedi, ateşin hayat verici sıcaklığıyla tatlı tatlı uyuyordu.

Ateş onu yırtıcılardan da koruyordu. Böyle bir gecede Almanlardan da korkmamak lazımdı. Onlar böyle bir fırtınada,

ıssız ormanda yola çıkmaya cesaret edemezlerdi. Fakat, ne de olsa ıslak vücudu dumanlı sıcakta inlerken, bir vahşi hayvanın tedbirlilik ve duyarlılığına yaklaşmış olan kulakları her sesi yakalıyordu. Sabaha doğru fırtına kesildiği ve karanlıkta sakinleşen toprağın üstüne koyu bir sis çöktüğü zaman Aleksey, çam ağacı tepelerinin hışıltısı ile dökülen karların çıtırtıları arasında, yaşanan çarpışmanın uzaklaşan gümbürtüsünü, patlamaları, mitralyöz ve tüfek seslerini işitir gibi oldu.

"Yoksa bu cephe hattı mıdır? Bu kadar çabuk!"

Sabahleyin, rüzgar gece sisini dağıttığı zaman, geceleyin yaldızlanmış ve ağarmış olan orman, iğneli yapraklarını saran kırçlarla güneşin altında parıl parıl parladı ve sanki bu ani değişikliğine sevinen kuşlar, yaklaşmakta olan ilkyazı hissederek cıvıldaşmaya, ötmeye, sevinmeye başladılar. Aleksey ne kadar kulak verdiyse, artık çarpışmanın uğultusunu, silah seslerini ve hatta top seslerini bile işitemedi.

Kırç, beyaz duman sütunları halinde güneşte parlayarak ağaçlardan dökülüyordu. Karın üzerine hafif bir sesle ağır bahar damlaları düşüyordu. İlkbahar! Bu sabah ilkbahar kendini ilk kez böyle açıkca ve ısrarla hatırlatıyordu.

Aleksey konservelerin son kalıntılarını -kokulu yağla kaplı birkaç et parçası- sabahleyin yemeyi kararlaştırdı, çünkü yemediği takdirde yerinden kalkamayacağını hissediyordu. Kalıntıları parmağıyla tertemiz sıyırırken, kutunun kenarları elini bir kaç yerinden kesti. İçinde daha bir şeyler kaldığını zannediyordu. Kutuyu karla doldurdu, sönmekte olan ateşin külünü eşeledi ve onu korların üstüne koydu. Sonra, biraz et kokusu veren bu sıcak suyu küçük küçük yudumlarla içti. Kutuyu içinde çay kaynatmak düşüncesiyle cebine soktu. Sıcak çay içmek! Bu hoş bir buluştu, bu düşünce yeniden yola çıktığı zaman Aleksey'i biraz neşelendirdi.

Fakat onu burada bir hayal kırıklığı bekliyordu. Gece fırtı-

nası yolu büsbütün kapamış, sivri tepeli kar yığınlarıyla kesmişti. Kesintisiz mavi parıltı, Aleksey'in gözlerini kamaştırıyordu. Ayakları henüz çökmemiş kaba kara batıyordu. Onları kardan çıkarmak çok güçtü. Hatta kendiliğinden kayan sopaları bile ona çok az yardım ediyordu.

Öğleye doğru, ağaçların altında gölgeler karardığı, güneş tepelerin üstünde yolu aydınlattığı zaman, Aleksey sadece bin beş yüz adım yürümüş ve öyle yorulmuştu ki, artık her yeni hareket için irade kuvvetine gereksinimi vardı. Başı dönüyor, toprak ayaklarının altından kayıyordu. Sık sık düşüyor, bir an için kar yığını üzerinde kımıldamadan yatıyor, sonra kalkıyor ve birkaç adım daha atıyordu. Uyumaya can atıyordu. Ne olursa olsun, biraz uzanmak, kımıldamamak, her şeyi unutmak istiyordu. Yerinde durup, kütük gibi bir taraftan diğer tarafa sallanıyor, sonra dudaklarını acıtıncaya kadar ısırıp kendini toparlıyor ve ayaklarını güçlükle sürükleyerek yeniden birkaç adım daha atıyordu.

En sonunda, daha fazla dayanamayacağını, hiçbir kuvvetin artık onu bulunduğu yerden kımıldatamayacağını ve eğer şimdi oturayım derse, bir daha kalkmaya gücü olmayacağını hissetti. Kederli kederli çevresine bakındı. Biraz ötede, yolun kenarında körpe bir çam fidanı yükseliyordu. Son bir çabayla ona doğru adım atmaya başladı, fidanın onun ikiye ayrılmış uçları arasına yüzükoyun düşüverdi. Paramparça ayakları üzerindeki ağırlık biraz azaldı, kendi de epeyce hafifledi. Hafifçe sallanan dalların üzerinde, hareketsizlikten zevk alarak yatıyordu. Daha rahat uzanmak için çenesini çam fidanının gövdesine dayayıp ağırlığını ona vererek, önce ayağının birini, sonra diğerini yukarı kaldırdı. Bedeninin ağırlığı bacaklarına yüklenmediği için ayakları karın içinden kurtuldu. Bu sırada Aleksey'in kafasında yeni bir fikir doğdu.

Evet, evet ya! Bu fidancağızı kesip, dayanıklı ve uzun bir değnek yapabilir, değneği ileri atabilir, çenesiyle buna dayanıp vücudunun ağırlığını ona yükleyerek şimdiki gibi ayakları-

nı ileri sürükleyebilirdi. Elbette böyle çok yavaş ilerleyecekti, fakat yorulmayacak ve kar yığınlarının, çökmesini beklemeden yoluna devam edebilecekti.

Hemen diz çöküp bıçakla fidancığı kesti, dallarını budadı, uzun dalcığı mendiliyle ve sargı bezleriyle sardı ve anında yolda yürümeyi denedi. Değneği ileri attı, yeniden dayandı, tekrar bir iki adım ilerledi. Böylece adımlarını sayarak, yeni hareket ölçüleri belirleyerek yoluna devam etti.

Herhalde ıssız ormanda böyle anlaşılmaz usülle yürüyen, derin kar yığınları içinde tırtıl hızıyla sabahtan akşama kadar hareket etmesine rağmen, beş kilometreden fazla ilerleyemeyen bu adamı kenardan seyretmek tuhaf bir şey olacaktı. Fakat dedik ya, orman ıssızdı; Aleksey'i saksağanlardan başka gören yoktu. Saksağanlar ise, o günlerde, bu garip, beceriksiz, sakat varlığın tehlikesizliğine inanmışlardı; artık onun yaklaşmasıyla uçmuyor, yalnız yoldan tembelcesine sıçrıyor, başlarını çevirip meraklı, boncuk gibi siyah gözleriyle alay edercesine ona bakıyorlardı.

Aleksey böylece değneği öne atıp, ağırlığını üzerine vererek ayaklarını ileriye ata ata karlı yolda iki gün yürüdü. Artık kütük gibi olan tabanları hiçbir şey hissetmiyordu. Ancak her adımda ağrılar bütün vücudunu sarsıyordu. Açlık artık onu üzmüyordu. Midesinin kazınması ve şiddetli ağrılar kesildi, güçlükle hissedilen sürekli bir sancıya dönüştü. Sanki boş midesi katılaşmış ve durmadan yerinde dönerek bütün organlarını rahatsız ediyordu.

Aleksey, dinlenme zamanlarında bıçağı ile soyduğu körpe çam kabuklarını, kavak ve ıhlamur ağaçlarının tomurcuklarını, yumuşacık yosunları yiyordu. Bunları karı eşerek çıkarıyor, gecelediği yerde suda kaynatıyordu. Karın erimemiş olduğu yerlerden topladığı parlak yaban mersini yapraklarından hazırladığı "çay"dan haz duyuyordu. Sıcak su vücudu-

nu ısıttıkça, Aleksey kendini tok hissediyordu. İs ve yeşillik kokan kaynar suyu yudum yudum içerken sanki tamamiyle sakinleşiyor, yol ona o kadar sonsuz ve dehşetli görünmüyordu.

Altıncı gecesini, dalları çevreye yayılmış bir köknar ağacının yeşil çadırı altında geçirmeyi kararlaştırdı. Ateşi ise, hesabına göre bütün gece kor halinde yanacak olan reçineli, koca bir kütüğün yanında yaktı. Henüz hava kararmamıştı. Köknarın tepesinde, göremediği bir sincap dolaşıyordu. Yaramaz, çam kozalaklarını soyuyor, arasıra boş ve parça parça olanları aşağıya atıyordu. Yiyecek meselesini hiç aklından çıkaramayan Aleksey, bu hayvanın kozalakların içinde neler bulduğunu merak etti. Eline bir kozalak aldı, onun bir kabuğunu kopardığı zaman, altında darı tanesi kadar büyük bir tohum olduğunu gördü. Bu tohum sedre ağacının küçük fıstığını andırıyordu. Onu dişleriyle ezdi. Ağzında sedre ağacı yağının hoş kokusunu hissetti.

Orman hafifçe fısıldımaktaydı. Reçineli kütük hafif hafif yanıyor, etrafa buhur kokan güçlü, hoş bir duman yayıyordu. Alevler kah yükseliyor, kah alçalıyordu. Altın yaldızlı çam ağaçlarıyla gümüşi kayın gövdeleri bazen uğultulu karanlıktan çıkarak aydınlanan çevre içinde beliriyor, bazen de tekrar karanlıkta kayboluyorlardı. Sonra, gecenin karanlığı sönmekte olan kütüğü birdenbire sarıyordu. O zaman Aleksey'e, sanki bu ahenkli uğultuyu çıkaran meçhul varlıklar, geceleyin endişeli bir fısıltıyla aralarında konuşuyorlarmış gibi geliyordu.

Aleksey, ateşe çalı-çırpı atıyor ve yine köknar kozalaklarına sarılıyordu. Sedre yağının kokusu, hafızasında çocukluğunun çoktan unutulmuş anılarını canlandırıyordu... Tanıdık şeylerle dolu küçük bir oda, asma lambanın altında bir masa; bayramlık elbisesiyle akşam duasından dönen anne, sandıktan çıkardığı bir kese kağıdı sedre fıstığını tabağa döküyor. Bütün aile -annesi, büyük annesi, iki kardeşi ve en küçükleri olan Aleksey- masanın etrafına oturup, çok sevdikleri bir bayram çerezi olan fıstıkları yemeye başlıyor. Herkes susuyor.

Annesi, taneleri firkete ile, büyük annesi ise iğne ile çıkarıyor. Aleksey fıstıkları beceriyle kırıyor, içlerini çıkarıyor ve hepsini bir yere yığıyor. Sonra onları avucunda toplayarak çocuklardan birinin ağzına atıyor. Bu sırada, kısmetli çocuğun dudakları, ananın o işgüzar, yorulmak bilmeyen ve bayram dolayısıyla çilek sabunu kokan elinin sıcaklığını da hissediyor.

Kamişin... Çocukluk! Kenar sokaktaki küçük evceğizde ne kadar iyi günler geçirmişti!... Orman hışıldıyor, Aleksey'in yüzüne ateşin sıcaklığı vuruyor, arkasını ise keskin soğuk donduruyordu. Karanlıkta bir baykuş ötüyor, uzaklarda bir tilki bağırıyordu. Bu uçsuz bucaksız ıssız ormanda yapayalnız, hasta ve ölesiye yorgun insan, göz kırparak sönmekte olan korlara düşünceli düşünceli bakıyordu. Karşısındaki karanlıkta ise, bilinmeyen tehlike ve eziyetlerle dolu bir yol uzanıyordu.

"Zararı yok, zararı yok, her şey düzelecek!" dedi. Bu sırada, ateşin son kızıl ışıklarında, ulaşılmaz hayallerin etkisinde, kara, çatlamış ve titrek dudakların gülümsediği görülüyordu.

Aleksey, hareketinin yedinci gününde, fırtınalı gecede çarpışma seslerinin nereden geldiğini öğrendi.

Artık tümüyle yorulmuştu, dinlenmek için her dakika duruyor, yumuşamış orman yolunda sürünüyordu. İlkbahar, artık uzaktan gülümsemiyordu. Bahar bu ormana, sıcak ve ani rüzgarlarıyla, dallar arasından geçerek yerde ve höyüklerdeki karları eriten keskin güneş ışıklarıyla, akşam üstleri hüzünlü bir sesle bağıran ve yolun kararmış sırtında dolaşan hantal ve kurumlu kargalarıyla, bal gömeci gibi delik deşik olmuş rutubetli karlarla, karların eridiği yerlerde parlayan azmaklarla, her canlıyı mest eden o kudretli ve baş döndürücü kokularıyla gelmişti.

Aleksey bu havayı daha çocukluğundan beri seviyordu. Şimdi de, sırılsıklam sıcak çizmeler içindeki ayaklarıyla, açlık-

tan, ağrıdan ve yorgunluktan bilincini kaybetmişken bile, azmaklara, yumuşak kara ve çamura lanet okuyarak suların içinde sürüklenirken bile, o mest edici rutubetli kokuyu yine susamışçasına soluyordu. Artık yolu aramıyor, azmakları dolanmıyor, sık sık köstekleniyor; düşüp kalkıyor, inliyor, sendeleyerek durup bütün vücudunun ağırlığıyla değneğine dayanıyor, yerinde sallanarak gücünü topluyor, değneğini mümkün olduğu kadar daha ileri atıyor ve yavaş yavaş doğuya doğru hareket devam ediyordu.

Birdenbire orman yolunun sola sapan keskin dönemecinde donup kaldı. Yolun, iki taraftan sık fundalıklarla daraldığı yerde, kendisini arkada bırakmış olan Alman otomobillerini gördü. İki büyük çam ağacı onların yolunu kesmişti. Bu çamların yanında, radyatörüyle onlara toslamış olan zırhlı araba balta gibi sivrilip duruyordu. Fakat daha önceki gibi beyaz lekeli değil, koyu kırmızıya çalan rengi; makine ile beraber yanmış lastikleri ile demir jantları üzerine oturmuştu. Herhalde patlamanın şiddetiyle bir tarafa fırlamış olan kulesi, ağaçların altındaki karlar içinde tuhaf bir mantar gibi yuvarlanıyordu. Zırhlı arabanın yanında, mürettebatı oldukları anlaşılan siyah, yağlı kısa ceketli ve kumaş şapkalı üç kişinin cesedi uzanıyordu.

Duman, kül ve giysilerle kararmış karın üzerinde, yanıp kömüre dönmüş iki "vezdehot" zırhlı araba ile burun buruna duruyordu. Çevrede ise, yolun iki tarafında, kenardaki çalılıklarda ve su dolu hendeklerde Alman askerlerinin cesetleri görülüyordu. Demekki, askerler, ne olup bittiğini anlayamadan fırtınanın kar perdesi altında gizlediği ölümün, onları her ağacın, her fundanın ardından takip ettiğini bilmeden, telaş içinde kaçışmışlardı. Kaputlu fakat pantalonsuz bir subayın cesedi ağaca bağlanmıştı. Siyah yakalı yeşil kaputuna bir kağıt iliştirilmişti. Kağıtta, "aradığını buldun" sözleri yazılıydı. Alt tarafına da, mor kalemle başka birinin yazdığı iri harflerle "köpek" sözü eklenmişti.

Aleksey, yiyecek bir şeyler arayarak çarpışmanın geçtiği

yeri uzunca bir süre gözden geçirdi. Yalnız bir yerde kara batmış, kargalar tarafından gagalanmış küflenmiş bir peksimet buldu; çavdar ekmeğinin ekşimiş kokusunu alabildiğine soluyarak ağzına götürdü. Bütün peksimeti ağzına tıkıştırıp, kokulu ekmek parçasının tümünü çiğnemek, çiğnemek ve çiğnemek istiyordu. Ama Aleksey, ekmeği üç parçaya böldü. İkisini yan cebinin ta dibine sakladı. Birini de ufalayarak, kırıntıların lezzetini mümkün olduğu kadar daha uzun zaman duyabilmek için, şeker gibi emmeye başladı.

Aleksey çarpışma alanını bir kez daha dolaştı. Birdenbire, "Partizanlar buraya yakın bir yerde olmalılar" diye düşündü. Fundalar arasındaki ve ağaçların çevresindeki kararmış karı onların ayakları çiğnemiş olmalıydı. Belki de onun cesetler arasında dolaştığını artık [illegible] müşlerdi ve partizan keşifçisi, bir yerden, belki bir köknar ağacının tepesinden veya fundaların, kar yığınlarının ardından onu gözetliyordu. Aleksey elini ağzına götürüp gücünün yettiği kadar bağırdı:

-Hey, hey! Partizanlar! Partizanlar!

Sesinin ne kadar cansız ve hafif çıktığına hayret etti. Ormanın gürlüklerinden gelen ve ağaçların gövdelerine çarpan yankısı bile, ona kendi sesinden daha kuvvetli göründ[illegible].

Aleksey, makinaların kararmış yığınları ile sessiz düşman cesetleri arasında karların üzerine oturup, bağırmaya devam etti:

- Partizanlar! Partizanla-a-ar! He-e-ey!...

Bağırıyor ve dikkatle kulak veriyordu. Artık sesi çatallanıyor ve kısılıyordu. Partizanların işlerini bitirdikten sonra ganimetlerini toplayıp çoktan gittiklerini anladı. Zaten bu ıssız orman gürlüğünde kalmalarına ne gerek vardı? Fakat Aleksey hep bağırıyor, bir mucize olacağını, kendileri hakkında çok şey işittiği sakallı adamların o anda fundalıkların arasından çıkıverecekleri-ni, onu alıp götüreceklerini ve bir başkasının iyi niyetine sığınarak, hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey istemeden, hiç kimseden korkmadan, hiç olmazsa bir gün, bir saat dinlenebileceğini ümit ediyordu.

Ona yalnızca ormanın ahenkli ve kesik yankısı yanıt veriyordu. Birdenbire Aleksey, çamların melodik ve derin hışıltısı arasında, bazen açıkça işitilen, bazen de kaybolan boğuk top sesleri işitti. Belki de büyük bir gerginlikle kulak verdiği için ona öyle geliyordu. Bütün vücudu ürperdi. Sanki uzaktan, kendisinin bulunduğu orman gürlüğüne kadar bir dost sesi geliyordu. Fakat hayal kırıklığına uğramak korkusuyla kulaklarına inanamadı ve boynunu uzatarak uzun zaman olduğu yerde oturdu.

Hayır, Aleksey aldanmıyordu. Nitekim, nemli rüzgar doğudan tekrar esmeye başladı ve yine boğuk, top sesleri getirdi. Bu top yaylımı, son aylarda askerlerin ön savunma hattında hazırladıkları siperlere yerleşip, birbirlerini rahatsız ettikleri tembel top atışlarına benzemiyordu. Atış, şık ve canlıydı. Sanki biri büyük bir kayayı deviriyor, yahut yumruğu ile derin bir fıçının dibine ha bire vuruyordu.

Her şey apaçıktı. Duydukları, şiddetli bir topçu düellosu idi. Sese göre, cephe hattı ondan on kilometre kadar uzaktı ve orada bir şeyler oluyordu. Biri hücuma geçiyor, biri kendini korumak için ümitsiz bir çabayla yaylım ateşi açıyordu. Aleksey'in yanaklarından sevinç gözyaşları süzülmeye başladı.

Aleksey doğuya bakıyordu. Gerçekten o tarafta yol birden bire ters yöne dönüyor, önünde de bir kar örtüsü uzanıyordu. Aleksey buradan o davetkar sesi duyuyordu. Partizanların kar üzerinde bıraktıkları ayak izlerinden meydana gelen çukurlar o tarafa gidiyordu. Onlar, o cesur orman insanları mutlaka bu ormanın bir yerinde bulunuyorlardı.

Aleksey kendi kendine; "Zararı yok, zararı yok yoldaşlar, her şey düzelecek!" diyerek, değneğini cesaretle kara batırdı, çenesini dayayıp vücudunun bütün ağırlığını ona aktardı ve acı duymasına rağmen kar yığını içinde ayağını kararlılıkla ileri attı. Yoldan sapıp, henüz ayak basılmamış karlı sahaya yöneldi.

Bugün karda yüzelli adım bile yürüyemedi. Akşam karanlığı onu durdurdu. Yine büyük bir kütük seçti, onu kuru dallarla örttü, fişek kovanından yapılma kıymetli çakmağını çıkarıp çaktı, bir daha çaktı ve donup kaldı. Çakmağın benzini bitmişti! Benzinin son kalıntısını çıkarmak amacıyla çakmağı salladı, üfledi, fakat boşuna... Karanlık çöktü. Çakmaktaşının altından çıkan küçücük kıvılcımlar, bir an için yüzünün çevredeki karanlığı dağıttı. Çakmağın taşı da aşındı, fakat alev çıkmadı.

Etrafı kollayarak küçük ve gür bir çam fidanının yanına kadar emekledi, yumak halinde büzüldü, çenesini dizlerinin arasına sokup kollarıyla sardı; böylece ormanın fısıltısını dinleyerek yerinde kaldı. Aleksey o gece bütün ümitlerini kaybedebilirdi. Fakat uyuyan ormanda top seslerini gittikçe daha açık olarak işitiyordu. Hatta, atışların kısa vuruşlarıyla patlamaların soğuk uğultusunu birbirinden ayırabildiğini sanıyordu.

Aleksey, nedenini anlayamadığı bir endişe ve kederle ansızın uyandığı zaman, "Ne oldu? Kötü rüya mı gördüm yoksa?" diye düşündü. Çakmağını hatırladı. Fakat güneşin okşayıcı ışıkları altında, çevrede her şeyin, çamurlu tanecikler halindeki karın, çam gövdelerinin, iğne yaprakların parladığı ve aydınlık saçtığı bir sırada çakmağın yanmaması ona büyük bir felaket gibi gelmiyordu. Kötü olan şey başka idi: Şişmiş kollarını kımıldattığı zaman kalkamayacağını hissetti. Doğrulmaya uğraşırken dayanaklı değneğini kırdı ve çuval gibi yere yığıldı. Şişmiş kollarını canlandırmak için arka üstü döndü ve çamın iğne yapraklı dalları arasından temiz, yumuşak, kenarları yaldızlı bulutların ağır ağır süzülüp gittiği uçsuz bucaksız mavi gök yüzüne bakmaya başladı. Vücudu yavaş yavaş canlandı, fakat ayaklarına bir şeyler olmuştu. Ayaklarının üzerinde duramıyordu. Aleksey, çam fidanına tutunarak bir daha kalkmayı denedi. En sonunda bunu başardı, fakat ayaklarını fidancığa doğru sürüklemek istediği zaman, zayıflıktan ve ta-

banlarında yeni hissettiği müthiş yakıcı bir acıyla hemen yere yıkıldı.

Her şey bitmişti. Acaba burada, bu çam ağaçlarının altında mı mahvolacaktı? Belki de hiç kimse, hiçbir zaman onun vahşi hayvanlar tarafından kemirilmiş kemiklerini bulup defnedemeyecekti! Zayıflık onu hızla yere doğru çekiyor, fakat uzaklarda top sesleri gümbürdüyordu. Orada çarpışma oluyordu; kendi insanları yakındaydı! Bu son sekiz dokuz kilometreyi yürümek için kendinde güç bulamayacak mıydı?

Top sesleri onu çekiyor, canlandırıyor, çağırıyordu. Aleksey bu çağrıya yanıt verdi: Dört ayak üzerinde doğruldu ve yırtıcı bir kuş gibi doğuya doğru sürünmeye başladı. İlkönce, uzaktan gelen top seslerine kapılarak düşünmeden, sonra, bilinçlice sürüdü; sonunda değneği kullanmadan ormanda daha kolay yürüyebileceğini, artık hiçbir ağırlık taşımayacak olan tabanlarının daha az sızlayacağını, böyle; canavarca sürünerek daha çabuk hareket edebileceğini anladı. Duyduğu sevinçle göğsünde top gibi bir şeyin tekrar kabardığını ve boğazına doğru kaydığını hissetti. Sanki kendisi değil, bu inanılmayacak hareketin başarısından şüphelenen ve moral olarak çökmüş olan başka birini ikna ediyormuş gibi, yüksek sesle:

- Zararı yok azizim, şimdi artık her şey düzelecek! dedi.

Birkaç sürünüşten sonra ellerini koltuklarının altına sokup ısıttı. Körpe bir köknar fidanına kadar emekleyip ondan kare şeklinde kabuklar kesti, sonra tırnaklarıyla kayın ağacından birkaç beyaz uzun lif soydu, çizmesinden yünlü şal parçalarının bir kaçını çıkarıp onlarla ellerini sardı. Avuçlarının içine de ağaç kabuklarını pençe şeklinde yerleştirdi. Onları karaağaç lifiyle ve sargı paketlerinden çıkardığı sargılarla sıkıca sardı. Sağ eline yerleştirdiği ağaç kabuğu çok rahat ve genişti. Fakat dişleriyle bağlamak zorunda kaldığı sol elindeki düzen pek iyi olmadı. Şimdi artık ellerine de "ayakkabı" bulmuştu. Aleksey, daha kolay hareket ettiğini hissederek ileriye doğru emeklemeye başladı. Daha sonraki dinlenmede dizlerine de

birer parça ağaç kabuğu bağladı.

Aleksey, öğleye doğru, hava hissedilir derecede ısındığıda, ellerinin yardımıyla epeyce ilerlemişti. Top sesleri yaklaştığından veya sesler onu aldattığından olacak ki, şimdi onları daha fazla işitiyordu. Hava kadar sıcaktı ki, ceketinin ve gömleğinin yakalarını açmak zorunda kaldı.

Aleksey, eriyen karın altından yığın yığın çıkan yeşil yosunlarla kaplı bir bataklıktan geçerken, şansı ona bir hediye daha sundu: Alacalanmış nemli ve yumuşak yosunun üstünde seyrek, sivri ve parlak yapraklı ince-uzun bitkilerin arasında hemen yüzeyde, biraz ezilmiş de olsa, bir öbek sulu ve kırmızı yaban mersini taneciği gördü. Aleksey, yeşil yığının üstüne eğildi, kadife gibi yumuşak ve sıcak, bataklık rutubeti kokan yosunların üzerindeki meyvacıkları ağzıyla birer birer koparmaya başladı.

Karın altından çıkmış yaban mersinlerinin mayhoşluğundan, son günlerde yediği bu ilk gerçek yemekten midesi ağrımaya başladı. Aleksey, bu şiddetli ve kesici ağrının geçmesini bekleyemeden yığından yığına sürünüyor, mayhoş ve hoş kokulu tanecikleri, ayı gibi uzanarak dili ve dudaklarıyla topluyordu. Ne çizmelerine dolan kar suyunun dondurucu ıslaklığını, ne ayaklarının yakıcı ağrısını, ne de yorgunluğunu hissediyordu. Ağzında tatlı ve buruk mayhoşluktan, midesinde hoş bir ağırlıktan başka hiçbir şey hissetmeden, birkaç bitki kökünü temizledi.

Midesi ağırlaşınca fazla yediğini anladı, fakat kendisini tutamadı ve yeniden yaban mersini yemeye koyuldu. Sonra, avucuna yerleştirdiği ağaç kabuklarını çıkardı, kutuyu ve miğferini yaban mersini tanecikleriyle ağzına kadar doldurdu, şeritlerle kemerine bağladı ve artık bütün vücuduna yayılan ağır uykuyu güçlükle yenerek ileri doğru sürünmeye başladı.

Geceleyin koca bir köknar ağacının dalları altına girip yaban mersinlerinden biraz daha yedi, birkaç ağaç kabuğu ve köknar kozalağı tohumu çiğnedi. Sonra yarı uyanık ve huzur-

suz bir uykuya daldı. İkide bir, meçhul birinin sessiz ve yavaş adımlarla kendisine doğru geldiğini sanıyordu. Gözlerini açıp çevreyi öyle bir dikkatle dinliyordu ki, kulakları çınlamaya başlıyor, yere düşen bir kozalağın sesinden, donan karın gıcırtısından ürpererek tabancasını çekiyor, donup kalıyordu.

Ancak sabaha karşı derin bir uykuya daldı. Hava tamamiyle aydınlandığı zaman, altında yattığı ağacın çevresinde ufacık toparlak tilki pençesi izleri, bunların arasında da hayvanın kar üzerinde sürüdüğü kuyruğunun açtığı izleri gördü.

Demek, uyumasına olanak vermeyen bu imiş! İzlerden, tilkinin çevrede dolaştığı, oturduğu, sonra tekrar dolaştığı anlaşılıyordu. Aleksey'in aklına kötü bir şey geldi: Avcılar, bu hilekar hayvanın, insanın öleceğini hissettiğini ve ölüme yaklaşan adamı takip etmeye başladığını söylerler. Bu korkak hayvanın Aleksey'i takip etmesine sebep olan da aynı duygu muydu? Aleksey:

"Boş laf, boş laf! Her şey iyi olacak..." diye kendi kendini teselli etti ve bulunduğu yerden daha çabuk uzaklaşmak arzusuyla sürünmeye başladı.

Bugün kısmeti açıktı. Dudaklarıyla külrengi meyvelerini kopardığı ardıç dalları arasında, dökülmüş yapraklardan oluşan ilginç bir yığın gördü. Elini uzattı, yaprak yığını ağırdı, dağılmadı. Yaprakları yolmaya başladı. Yolarken eline iğneler battı. Aleksey, bir kirpi bulduğunu anlamakta gecikmedi. Büyük, kart bir kirpi kışlamak için gürlüğün içine girmiş, ısınsın diye vücudunu dökülmüş güz yapraklarıyla sarmıştı. Aleksey çılgın bir sevince kapıldı. Bütün bu eziyetli yolculuğu sırasında bir hayvan ya da kuş vurmaya can atmıştı. Tabancasını kaç kez çıkarmış, kah kargaya, kah saksağana, kah tavşana nişan almış ve her defasında da silahını boşaltmak arzusunu güçlükle durdurmuştu. Tabancasında yalnız üç kurşun kalmıştı: ikisi düşman için, biri de -gerekirse- kendisi içindi. Tabancasını ne zaman çıkarsa, istemeyerek tekrar yerine koyuyordu. Zira tehlikeye girmeye hakkı yoktu.

Şimdi ise, eline kendiliğinden bir parça et düşmüştü. Kirpi etinin yenmediğini bir an bile düşünmeden, hemen hayvanın üstünden yaprakları sıyırdı. Kirpi uyanmadı, açılmadı. Gülünç, dikenli bir hali vardı, kocaman bir fasulyeye benziyordu. Aleksey, bıçağını saplayıp kirpiyi öldürdü, kabuğunu açtı; karnını, sarı derisini ve dikenli derisini beceriksizce yüzdü, parçaladı. Sonra kemiğinden ayrılmayan ve hâlâ sıcak olan mavimsi damarlı eti dişleriyle didiklemeye başladı, bir hamlede silip süpürdü. Nihayet, küçük kemikleri de ufalayıp yuttu ve ancak ondan sonra ağzında, köpek etinin o nahoş ve pis kokusunu hissetti. Fakat, dolu midesinden bütün bedenine tokluk, sıcaklık ve uyku yayılıp dururken, bu kokunun ne önemi vardı? Aleksey her kemiği bir defa daha gözden geçirip emdi ve sıcaklığın, dinginliğin verdiği hazla karın üstüne uzandı. Tilkinin fundalar arasından gelen çekingen sesiyle tedirgin olmasaydı, belki yine uyuyacaktı. Aleksey, dikkatle kulak kabarttı, doğudan gelen sürekli boğuk top sesleri arasında, mitralyöz ateşinin kısa ve kesik takırtılarını işitmeye başladı. Yorgunluğunu, tilkiyi ve dinlenmeyi hemen unutarak yeniden ileriye, ormanın içerisine doğru sürünmeye başladı.

Geçtiği küçük bataklığın öte tarafından bir alan açıldı. Rüzgardan külrengine dönmüş sırıkların, lif ve söğüt çubuklarının yere çakılmış kazıklara bağlanmasıyla meydana gelmiş eski bir çit, alanı ikiye bölüyordu.

İki çit arasında, orada burada, karın altında eski bir tekerlek izi, bir yol görünüyordu. Demek buraya yakın evler vardı. Aleksey'in kalbi heyecanla çarpmaya başladı. Almanların bu ıssız yerlere sokulabilmesi mümkün müydü? Sokulmuş olsalar bile orada kendi insanları da bulunacaktı; elbette onlar yaralıyı gizleyip, ona ellerinden gelen her şeyle yardım edeceklerdi.

Aleksey, acılarının yakında sona ereceğini hissederek

gücünü esirgemeden, dinlenmeden emeklemeye başladı. Sık sık tıkanıyor, karın üstüne yüzüstü düşüyor, kurtarıcı köyün görüneceğini ümit ettiği bayırcığın tepesine varmaya çabalayarak sürünüyordu. Son kuvvetiyle evlerin olduğu yere yetişmeye çalışırken, bir çitten ve erimekte olan kar altından gittikçe daha açıkça görünen yoldan başka hiçbir şeyin, yakında insan bulunduğunu göstermediğini farkedemiyordu.

Aleksey sonunda höyüğün tepesine vardı. Güçlükle nefes alıp sarsılarak havayı solurken, gözlerini yukarı kaldırdı. Ama, kaldırmasıyla indirmesi bir oldu; gözlerinin önünde dehşetli bir manzara belirmişti. Şüphesiz bu, yakın bir zamana kadar küçük bir orman köyü imiş. Bunu, karla örtülmüş yangın enkazı üstünden görünen ve yüksekli alçaklı iki sıra oluşturan bacaların durumundan anlamak zor değildi. Orada burada korunmuş bahçeler, çitler, bir zamanlar pencerenin önlerinde biten üvez dalları kalmıştı. Ateşten kararmış ve pörsümüş olan dallar, şimdi karın altından görünüyorlardı. Burası, üzerinde orman kütüklere benzer bacalar görünen bomboş karlı bir sahadan ibaretti. Ortasında ise, kuyunun, artık şeklini kaybetmiş çıkrık direği yükseliyordu. Üzerindeki paslanmış çengele, rüzgarda yavaşça sallanan, demir çemberle çevrili, yosun tutmuş bir kova asılıydı. Keza köyün girişinde, yeşil çitle çevrili ve bahçenin yanında güzel ve küçük bir tak yükseliyor, paslı rezeli kapısı hafifçe sallanıyor, gıcırdıyordu.

Ne insan, ne ses, ne duman vardı. Burası, sanki hiç bir zaman insanın yaşamadığı bir çölü andırıyordu. Aleksey'in fundalıklar arasında ürküttüğü tavşan, kıçını gülünç bir şekilde sallayarak köye doğru kaçtı. Orada, durduğu yerde doğrulup, ön ayaklarını kaldırdı, kulak kabarttı, kapıcığın yanında biraz durdu; tanımadığı ilginç bir varlığın arkasından sürünmeye devam ettiğini görünce, kararmış ve ıssız bahçelerin yanından öteye doğru, kaçıp gitti.

Aleksey içgüdüsel bir şekilde ilerlemeye devam ediyordu. Tıraşı uzamış yanaklarından iri gözyaşları süzülüyor, karın

üstüne düşüyordu. Bir dakika önce tavşanın bulunduğu kapının önünde durdu. Üzerinde, "Çocu..." harfleri yazılı bir tahta parçası kalmıştı. Bu yeşil duvarın arkasında bir zamanlar güzel bir çocuk bahçesi binasının yükseldiğini anlamak güç değildi. Meraklı köy marangozu tarafından camla yontulmuş, cilalanmış olan küçük banklar, her nasılsa sağlam kalmışlardı. Aleksey kapıyı iterek, bir banka kadar emekledi ve oturmak istedi. Fakat vücudu artık dik durumda harekete alışmış olduğu için, oturduğu zaman belkemiği acımaya başladı. Dinlenmeden bir zevk alabilmek için, yorgun bir vahşi hayvanın yaptığı gibi büzülüp karın üzerine uzandı.

Yüreğini ağır ve korkunç bir keder bürüdü.

Bankın çevresindeki kar erimişti. Toprak kararıp duruyor ve yerden boğum boğum sıcak buhar çıkıyordu. Aleksey, sıcak ve nemli topraktan bir avuç aldı, sıktı. Parmaklarının arasından fışkıran balçık gibi yağlı toprak gübre, rutubet, ahır ve mesken kokuyordu.

Güneş artık ormanın boz tepelerinin üstüne inmişti.

Aleksey, bir zamanlar köy sokağının bulunduğu yere doğru süründü. Yıkıntılardan cesetlerin ağır kokusu geliyordu. Köy, ona oldukça ıssız ormandaki gürlüklerden daha ıssız göründü. Birdenbire yan taraftan gelen bir ses Aleksey'i ürpertti. Köyün kenarındaki kül yığının yanında bir köpek gördü. Bu, uzun tüylü, sarkık kulaklı ve adı belki de Bobik veya Juçka olan bir ev köpeği idi. Boğuk boğuk hırlayarak, pençeleriyle bastırdığı bir leş parçasını dişleyip duruyordu.Kendi sahibinin sürekli azarlarına muhatap olduğu şüphe götürmeyen bu iyi kalpli yaratık, çocukların sevgilisi olan bu köpek, Aleksey'i görünce birden hırladı ve dişlerini gösteriverdi. Gözlerinde o kadar vahşi bir ateş parlıyordu ki, Aleksey tüylerinin ürperdiğini hissetti. Hemen sargılarını çözüp atarak, tabancasını çıkarmak için elini cebine soktu. Aleksey ve artık vahşileşmiş olan köpek, bir müddet ısrarla birbirlerine baktılar. Sonra köpek galiba bir şeyler hatırladı, başını eğdi, suçlu gibi kuyruğunu

salladı, ganimetini kavradı, sağrısını kısarak kapkara yangın enkazının ötesine doğru uzaklaştı. Aleksey, köpeğin ağzında ne tuttuğunu farkedebildi. Bu, alından itibaren kopmuş bir insan yüzü parçasıydı. Kararmış deride kaşların eğrisi belli oluyordu.

Hayır! Buradan kaçmak, bir an evvel uzaklaşmak gerekti. Günün son dakikalarından faydalanan Aleksey, içgüdüsel bir hareketle top seslerinin artık açıkça işitildiği tarafa döndü, yol filan aramadan, işlenmemiş arazi boyunca ormana doğru sürüklenmeye başladı. Top sesleri onu, yaklaştığı oranda artan bir kuvvetle mıknatıs gibi kendine çekiyordu.

Böylece bir iki yahut üç gün daha sürüdü. Zamanın hesabını artık tutamıyordu. Her şey otomatik çabalardan meydana gelmiş, sonsuz bir zincire benziyordu. Yürürken uyuyordu, fakat onu doğuya doğru çeken kuvvet o kadar büyüktü ki, kendini unuttuğu zaman bile, bir ağaca veya fundaya dayanınca veya eli bir yere takılıp karın üzerine yüzüstü düşünceye kadar yavaş yavaş sürünmeye devam ediyordu. Bütün iradesi, bütün belirsiz fikirleri odak gibi küçücük bir noktada toplanmıştı: Ne olursa olsun sürüklenmek, hareket etmek, ilerlemek!

Yolu üstündeki her fundaya, her çalıya susamışçasına bakıyordu. Ancak bir daha kirpi bulamadı. Olgunlaşmamış yaban mersini taneleri yiyor ve yosun emiyordu. Bir kez büyük bir karınca öbeğine rastladı. Ormanda yükselen bu öbek, yağmurdan yatışmış ve yıkanmış, pürüzsüz bir saman yığınına benziyordu. Karıncalar henüz uyanmamışlardı, yuvaları cansız görünüyordu. Fakat elini bu kaba yığına sokup çıkardığı zaman, bütün derisinin adamakıllı yapışmış karıncalarla kaplı olduğunu gördü. Aleksey karıncaları yemeye, kuru, çatlak dudaklarında, karınca asitinin o keskin ve buruk lezzetini duymaya, hatta bundan hoşlanmaya başladı. Bu beklenmedik saldırıdan uya-

nan karınca öbeği tümüyle canlanıncaya kadar, elini tekrar tekrar yığına sokup çıkarmaya devam etti.

Karıncalar küçücük öbekler halinde kendilerini hiddetle savunuyorlardı. Aleksey'in elini, ağzını, dilini ve ceketinin içine sokularak vücudunu da ısırıyorlardı. Fakat bu Aleksey'i incitmiyor, hatta ona hoşnutluk veriyordu. Karınca asitinin keskin lezzeti onu canlandırdı. Aleksey susadı, bazı tezekler arasında bulanık bir su birikintisi görüp üzerine eğildi ve fakat hemen geri çekildi. Zira suyun donuk aynasında hiç tanımadığı korkunç bir çehre görmüştü. Bu, yağız derisi karmakarışık ve artık kıvırcıklaşmış kıllarla örtülü olan bir kafatasına benziyordu. Siyah göz çukurlarından, büyük, yuvarlak ve yabanice parlayan gözler bakıyor, alnına keçeleşmiş ve birbirine yapışmış perçemler düşüyordu.

Aleksey kendi kendine: "Acaba bu ben miyim?" diye düşündü ve yeniden suyun üzerine eğilmekten korkarak, içmekten vazgeçti. Biraz kar yedi ve hep aynı kuvvetli mıknatısın çekimiyle doğuya doğru sürünmeye devam etti.

Gecelemek için bir patlamanın çevreye saçtığı sarı kumla çevrili büyük bir bomba çukuruna girdi. Çukurun içi sakin ve rahattı. Rüzgar buraya girmiyor, yalnız aşağıya savurduğu kum tanelerinin çıkardığı ses duyuluyordu. Yukarda yıldızlar olağanüstü parlıyor, sanki tam başının üstüne sarkıyor, çukura doğru uzanmış ve durmaksızın sallanan yosunlu çam dalı, bu parlak ateş parçalarını durmadan mendille silip temizleyen bir el izlenimi veriyordu. Sabaha karşı hava soğudu. Ormana nemli bir kırağı düştü, yönünü değiştirip kuzeyden esen rüzgar kırağıyı buza çevirmeye başladı. Bir hayli geciken donuk seher, en sonunda ağaçların dalları arasından belirdiği ve koyu sis biraz hafiflediği zaman, çevredeki her şey kaygan bir buz tabakasıyla kaplanmış bulunuyordu. Çukura doğru uzanan çam dalı ise, artık mendil tutan bir ele değil, ufacık sarkaçlarıyla olağanüstü bir kristal avizeye benziyordu. Rüzgar bu kristal avizeyi salladığı zaman, sarkaçlar boğuk ve hafif bir sesle çınlıyordu.

Aleksey, bu gece sanki birdenbire zayıflamıştı. Hatta koynunda sakladığı çam kabuklarını çiğnemek bile aklından geçmedi. Yerden kendini güçlükle kopardı; sanki gece vücudu toprağa yapışmıştı. Ceketinde, sakalında, bıyıklarındaki buzları silkmeden çukurun içinden yukarı tırmanmaya başladı. Fakat gece donan kumda elleri çaresizce kayıyordu. Aleksey tekrar tekrar çıkmayı deniyor, fakat yine kayıp dibe düşüyordu. Çabalamaları her defasında gitgide zayıflıyordu. En sonunda başkasının yardımı olmadan buradan çıkamayacağı sonucuna vardı. Bu ürpertici fikir, onu son bir çabayla bir kere daha tırmanmaya sevketti. Yalnız birkaç hareket yapabildi, sonra biçare ve güçsüz bir halde yine aşağıya kaydı.

"Her şey anlamsız, şimdi her şey anlamsızdır!"

Aleksey, bütün vücudunda, iradesini zayıflatıp felce uğratan müthiş bir uyuşukluk hissederek büzüldü, kuyunun dibinde kaldı. Ağır hareketlerle elini gömleğinin cebine sokarak yıpranmış mektupları çıkardı, fakat okuyacak hali yoktu. Çiçekli bir çayırda, çimenlerin üzerinde oturan alaca entarili kızın resmini sardığı şeffaf kağıdı açtı. Bir süre baktı. Ciddiyet ve hüzünle gülümseyerek ona sordu:

- Yoksa artık vedalaşıyor muyuz?

Sonra birden ürpererek elinde resimle donup kaldı. Ormanın bir yerinden, yükseklerden, bu dondurucu havayı yarıp gelen tanıdık bir ses duyar gibi oldu.

Üzerine çöken ağır uyuşukluktan anında silkindi. Bu seste hiç bir olağanüstülük yoktu. O kadar zayıftı ki, bir yırtıcının keskin kulağı bile onu kırçlanmış ağaç dallarının bildik hışırtısından ayırt edemezdi. Fakat Aleksey onu gittikçe daha açık olarak işitiyordu. Notası bambaşka bir ıslığı andıran bu sesin, kendisinin de idare ettiği, "işaçok" uçaklarından biri olduğunu anlamakta gecikmedi.

Motorun uğultusu yakınlaşıyor, büyüyor; uçak havada döndükçe bazen inilti halini alıyor, bazen gürlüyordu. Ve işte en sonunda, engin kurşini gökyüzünde bir kaybolan, bir beyaz

bulutların tülü ardından yeniden belirerek yüzer gibi hareket eden o küçücük haçı gördü. Artık kanatlarındaki kızıl yıldızlar da belli oluyordu. Uçak Aleksey'in tam başı üstünde, güneşten parıl parıl parlayarak bir lüping yaptı, sonra dönerek geriye doğru uçmaya başladı. Biraz sonra, motorun uğultusu, kırçlanmış ormanda rüzgardan hafifçe sallanan dalların çıkardığı sesler arasında eriyip kayboldu: Fakat Aleksey, ıslığı andıran bu ince sesin hâlâ kulaklarında çınladığı duygusundan uzun süre kurtulamadı.

Aleksey bir an için uçağının kabininde bulunduğunu hayal etti. Ah, o durumda, belki de bir sigara içimi kadar kısa bir zaman içinde, orman içinde yuvalanmış o çok sevdiği alana varabilirdi... Uçan kimdi acaba? Belki Andrey Degtarenko sabah keşfine çıkmıştı. O, keşif sırasında gizli bir ümitle, düşmana rastlamak düşüncesiyle yükseklerde uçmayı severdi. Eh, Degtarenko...Uçak... Arkadaşlar...

Aleksey yeni bir güçle dolduğunu hissederek, çukurun buzlu kenarlarını yeniden gözden geçirdi. "Evet! Elbette, böyle çıkamayacaksın, ama sırtüstü yatıp, ölümü beklememelisin!" diye düşündü. Bıçağını kınından çıkardı, ağır ve zayıf vuruşlarla buzu kazımaya, donan kumları tırnaklarıyla eşeleyip basamaklar yapmaya başladı. Tırnaklarını kırdı, parmaklarını kanattı, fakat bıçak ve tırnaklarıyla buzu parçalamak azminden hiçbir şey kaybetmedi. Sonra meydana getirdiği bu basamak benzeri oyuklara dizlerini ve ellerini dayayarak yavaş yavaş tırmanmaya başladı. Çukurun kenarındaki tümseğe kadar çıkabildi. Bir hamle daha yapıp bu tümseğin üzerine yatarak kendini dışarı atabilecekti. Fakat ayakları kaydı, yüzünü şiddetle buza vurdu ve yine aşağı yuvarlandı.

Çok kötü yaralanmıştı. Fakat motorun sesi hâlâ kulaklarındaydı. Tekrar tırmanmaya girişti, yine kaydı. Bunun üzerine, durumu iyice inceledikten sonra, basamakları daha fazla derinleştirmeye başladı. Yukarıdaki basamakların kenarlarını daha çok keskinleştirdi, gittikçe zayıflayan gövdesiyle bütün

kuvvetini toplayarak tekrar tırmandı.

Nihayet, zorlukla kum tümseğinin üzerine abandı ve gücü tükenmiş bir halde öbür tarafa yuvarlandı. Sonra, uçağın uçtuğu yöne doğru, ormanın üstünde yükseldikçe sisi dağıtan ve buz tabakasının kristallerinde parıldayarak karları eritmeye başlayan güneşe doğru emekledi.

Ne yazık ki, artık sürünmek çok güçtü. Kolları titriyor ve vücudunun bütün ağırlığını taşıyamayarak bükülüveriyorlardı. Birkaç kez erimekte olan karın üzerine yüzükoyun düştü. Sanki yer, çekim kuvvetini kat kat arttırmıştı. Buna direnmesi mümkün değildi. Bütün varlığıyla hiç olmazsa biraz, hiç olmazsa yarım saat uzanıp dinlenmek istiyordu. Fakat bugün, Aleksey'i coşkuyla ileri çeken bir şey vardı. Yorgunluğu yenerek hep sürünüyor, sürünüyor; düşüyor, kalkıyor, açlık ve ağrı hissetmeden, hiçbir şey görmeden, top ve silah seslerinden başka bir şey işitmeden sürünüyordu.

Elleri tutmamaya başlayınca, dirsekleriyle emeklemeye koyuldu. Bu çok güçtü. Sonunda yattı ve dirsekleriyle kara dayana dayana yuvarlanmak istedi. Bu şekilde başarılı oldu. Evet, böyle bir taraftan diğer tarafa dönmek için çok çaba göstermek gerekmiyordu. Yalnız başı çok çabuk sersemleşiyor, her dakika bilincini kaybediyor ve sık sık durup oturması, gözleri önünde yerin, ormanın, göğün artık dönmez olacağı ana kadar beklemesi gerekiyordu.

Orman seyrelmeye, ötede beride ağaçların kesildiği açık yerler görünmeye başladı. Karların üzerinde, kış yollarının izleri görünüyordu. Aleksey, artık kendi insanlarına ulaşıp ulaşmayacağını düşünmüyor, sadece vücudunun hareket edebildiği sürece sürüneceğini, yuvarlanacağını biliyordu. Zayıflamış eklemlerini zorlayarak giriştiği bu müthiş çabalama yüzünden bir an bilincini kaybettiği zaman bile elleri ve bütün vücudu bilinen hareketleri yapmaya devam ediyor, Aleksey

yine doğuya, top seslerinin geldiği tarafa doğru sürünüyor, yuvarlanıyordu.

Aleksey, bu geceyi nasıl geçirdiğini, sabaha kadar nasıl süründüğünü hatırlamıyordu. Her şey azap verici bir uyuşukluğun zulmetinde boğulup gidiyordu. Yalnız yolundaki engelleri, özellikle amber kokulu reçinesini salan kesilmiş çam ağacının kızıl gövdesini, yer yer dağılmış yonga ve talaşları, bir mertek yığınını, kaç yıllık olduğu kesitindeki dairesel özlerden açıkça belli olan bir kütüğü hayal meyal hatırlamaktaydı.

Yakından gelen bir ses uyuşukluğunu giderdi ve bilincini yerine getirdi; oturup çevresine bakmaya başladı. Artık büyük bir baltalık ortasında bulunduğunu anladı. Güneş ışıklarıyla yıkanan bu baltalıkta kesilmiş ama işlenmemiş büyük ağaçlar, mertekler ve odun yığınları vardı. Öğle güneşi başı üstünde yükseliyor, ortalık alabildiğine reçine, kavruk çam yaprağı ve kar ıslaklığı kokuyordu. Yüksekte, henüz erimemiş kar yığınının üzerinde bir çalıkuşu ötüyor, basit şarkısının ezgisiyle coştukça coşuyordu.

Aleksey, belirsiz bir tehlike duygusuyla baltalığı gözden geçirdi. Burada henüz yeni ağaç kesimi yapılmıştı; kesilmeyen ağaçların yaprakları da sararıp solmamıştı. Ağaç kesitlerinden bal gibi koyu çam sakızı damlıyor, sarmaşık altında yuvarlanan taze yongaların ve yaş ağaç kabuklarının kokusu duyuluyordu. Belki de Almanlar burada kendi siper ve mevzileri için kereste hazırlıyorlardı. O halde buradan daha çabuk uzaklaşması gerekiyordu. Baltacılar her an gelebilirlerdi. Fakat kurşun gibi ağır bir sancıyla olduğu yerde mıhlanan vücudu sanki taş kesilmiş, hareket etmeye gücü kalmamıştı.

Sürünmeye devam mı etmeliydi? Hayır. Ormanda geçirdiği günlerde gelişen içgüdüsel duygu Aleksey'i uyarıyordu. Hiç kimseyi görmediği halde, herhangi biri tarafından dikkatle ve ısrarla izlendiğini adeta bir yırtıcı hayvanın içgüdüsüyle hissetmiş bulunuyordu. Fakat kim olabilirdi bu? Orman sessizdi, baltalığın üstünde bir çalıkuşu ötüyor, ağaçkakan tutunduğu

ağacı gagalıyor, arı kuşları kesilmiş çamların eğik dallarında ok gibi uçuşarak acı çığlıklar koparıyorlardı. Buna rağmen, Aleksey, izlendiğini bütün varlığıyla hissetmekteydi.

Bir dal çatırtısı işitildi. Çevresine bakındı. Genç ve gür bir çam ağacının kıvırcık uçları rüzgarla sallanan külrengi dalları arasında adeta başka bir dünyada yaşayan ve ormanın sessizliğinin uyumuna uymayarak kımıldayan birkaç dal gördü. Aleksey oradan, sessiz ve heyecanlı bir fısıltı, insan fısıltısı geldiği duygusuna kapıldı. Ve hemen, tıpkı köpeğe rastgeldiği zamanki gibi, saçlarının diken diken olduğunu hissetti.

Koynundan artık paslanmış ve tozlanmış tabancasını çıkardı; emniyeti ancak iki eliyle açabildi. Mekanizma hafifçe şakırdadı. O anda çamın dalları arasında biri kımıldar gibi oldu. Sanki arkalarında bir gizlenen varmış gibi ağaçlardan birkaçının tepesi sallandı, sonra çevreye yine sessizlik çöktü.

Aleksey kendi kendine; "Bu nedir acaba? İnsan mı, yoksa hayvan mı?" diye düşündü. O anda fundalar arasında birinin aynı sorgu edasıyla fısıldadığını işitti: "İnsan?" Bu neydi? Yankı mı, yoksa gerçekten fundalar arasında biri Rusça mı konuşuyordu? Evet, evet, Rusça konuşuyordu. Ve Rusça konuşulduğunu işittiği anda öyle çılgın bir sevinç duydu ki, orada dost mu yoksa düşman mı bulunduğunu bile düşünmeden, bütün gücüyle sıçrayıp ayakları üzerinde doğruldu. Bütün varlığıyla bu sese doğru atıldı. Fakat anında, elindeki tabancayı kar üzerine düşürerek, zayıf bir iniltiyle yere serildi.

Aleksey doğrulmak için yaptığı başarısız girişimden sonra tekrar yere düşünce, bir an bilincini kaybetti. Fakat yine yakın tehlike sezisi onu ayılttı. Çam fundaları arasında insanların gizlendiği şüphesizdi. Üstelik Aleksey'i takip ediyor ve bir şeyler fısıldaşıyorlardı.

Ellerini yere dayayıp kalkan Aleksey, karın üzerinden tabancasını aldı ve farkedilmesin diye yere doğru tutarak

çevreyi gözetlemeye başladı. Tehlike onu kendine getirmişti. Zihni iyi işliyordu. Onlar kimlerdi acaba? Belki de Almanların buraya malzeme temin etmek için yolladıkları baltacılardı? Belki de, tıpkı kendisi gibi, kuşatmadan kurtulmak için Almanların cephe gerisinden kaçıp kendi insanlarına doğru cephe hattını geçmeye çalışan Ruslardı. Yahut yerli köylülerden biriydi? Öyle ya, birisinin net olarak, "insan" diye seslendiğini işitmemiş miydi?

Tabanca, sürünmekten katılaşmış olan ellerinde titriyordu. Fakat Aleksey mücadele etmeye, son üç kurşunu yerinde harcamaya hazırlanıyordu.

Bu sırada fundalar arasında heyecanlı bir çocuk sesi işitildi:

- Hey, kimsin sen? Alman mısın? Ferşteen?*

Bu garip sözler Aleksey'i telaşa düşürdü, fakat bağıran Rustu ve şüphesiz ki çocuktu.

Başka bir çocuk sesi sordu:

- Ne yapıyorsun orada?

Aleksey:

- Siz kimsiniz? diye sordu. Sesinin bu kadar zayıf ve hafif çıkmasına şaşırarak sustu.

Bu sefer Aleksey'in sesi fundalar arasında korku yarattı. Orada uzun uzadıya fısıldaştılar. Ellerini öyle savuruyorlardı ki, dallar bir hayli sallandı.

- Bizi aldatma, hem aldanmayacağız! Ben Almanı daha beş verst uzaktan, kokusundan tanırım. Sen Almansın?

- Ya siz kimsiniz!

- Ben Rusum.

- Fakat seni neyinden tanıyacağım? Anlamıyorum!

- Ben Rusum, havacıyım, beni Almanlar düşürdüler.

- Yalan söylüyorsun... Patla, yalan söylüyorsun, frits!

Aleksey artık korunmuyordu. Fundalar arkasında bulunanların kendinden; Ruslar, Sovyet insanları olduğuna inanmıştı.

** Ferşteen: Anlıyor musun?*

Onlarsa, Aleksey'e inanmıyorlardı ama zararı yoktu, savaş onlara da kendilerini korumayı öğretmişti. Aleksey ormanda dolaştığı süre içinde, ilk kez, tamamen zayıfladığını, artık ne elini ne ayağını kımıldatabileceğini, hareket edemeyeceğini ve kendisini savunamayacağını hissetti. Yanaklarının siyah çukurlarından gözyaşları akıyordu.

Fundalar arasından bir ses işitildi:

- Bak ağlıyor! Hey, sen niçin ağlıyorsun?...

- Bana bakın, ben Rusum, Rusum ben. Sizdenim, pilotum.

- Hangi havaalanından?

- Fakat siz kimsiniz?

- Niçin soruyorsun, sen yanıt ver!

- Monçalof alanındanım. Yardım edin bana. Çıkın, ne gizleniyorsunuz?...

Fundalar arasında daha canlı fısıldaşmalar başladı. Aleksey şimdi onların konuşmalarını daha iyi duyabiliyordu:

- Bak, Monçalof alanından olduğunu söylüyor... Belki de doğrudur. Hem de ağlıyor.

Sonra çocuklar bağırdılar:

- Hey havacı, at o tabancayı! At onu diyoruz, yoksa sana yardım etmeyeceğiz ve kaçıp gideceğiz.

Aleksey tabancayı bir tarafa fırlattı. Fundalar kımıldadı ve arı kuşları gibi özenli, her an sıçrayıp kaçmaya hazır iki çocuk, koruna koruna birbirinin elinden tutarak, ona yaklaşmaya başladı. Belinden iple bağlanmış bir kadın elbisesi ile Alman kepi giymiş; zayıf, mavi gözlü, sarı kıvırcık saçlı olan büyüğü elindeki baltayı gerekirse kullanmaya hazır bir şekilde tutuyordu. Onun arkasından, sonsuz bir merak yüklü gözlerle bakan kızıl saçlı, yüzü çilli küçük çocuk, gizlenerek yürüyor ve fısıldıyordu:

- Ağlıyor. Gerçekten ağlıyor. Fakat zayıf mı zayıf...

Büyük olan baltasını elinde hazır tutarak Aleksey'e yaklaştı. Ayağında babasının keçe çizmeleri vardı. Karın üzerindeki tabancayı ayağıyla iterek uzağa fırlattı.

- Havacı olduğunu mu söylüyorsun? Evrakın var mı? Göster bakalım!

Aleksey, elinde olmadan gülümseyerek fısıltıyla sordu:

- Burada kimler var? Bizimkiler mi, yoksa Almanlar mı?

Büyüğü, diplomatik bir yanıt verdi:

- Ne bileyim! Bana bu konuda rapor vermezler. Burası ormandır.

Aleksey kimliğini göstermek için gömleğinin cebini araştırdı. Üstü yıldızlı kırmızı komutan kimlik cüzdanı, çocukların üzerinde gizemli bir etki bıraktı. İşgal günlerinde kaybolan çocuklukları sanki Kızılordulu pilotu görmekle birdenbire geri dönmüştü. Artık dilleri çözülüverdi.

- Bizimkiler, bizimkiler... Artık üç gündür bizimkiler var burada!

- Amca, sen niçin bu kadar zayıfsın?

- ...Eh, burada bizimkiler onları öyle dövdüler ki! Kıyamet koptu! Onları iyice tepelediler... Ah, dehşet, dehşetti!

- Herkes gözünün gördüğü yere kaçmaya başladı... Biri arabanın gerisine bir tekne bağladı ve onun içine oturup kaçtı. Diğer iki yaralı bir atın kuyruğuna tutunarak yürüyorlardı, üçüncü ise fon baron gibi ata binmişti... Seni nerede düşürdüler amca?

Çocuklar konuşurken, bir yandan da harekete geçtiler. Söylediklerine göre, baltalıktan evlerine kadar beş kilometre yol varmış. Büsbütün zayıflamış olan Aleksey'in, daha iyi yatabilmek için arka üstü dönmeye bile gücü yoktu. Çocukların "Alman baltalığına" kuru dal yüklemek için getirdikleri kızak çok küçüktü. Ayrıca, yol olmadığı için onu karın üzerinden çekip götürmeye çocukların yetmiyordu. Seryonka dedikleri büyüğü, kardeşi Fedkaya, var kuvvetiyle köye koşmasını ve insan çağırmasını emretti. Kendisi ise, anlattığına göre, Aleksey'i Almanlardan korumak için onun yanında kaldı. Halbuki Aleksey'e inanmayarak kendi kendine düşünüyordu: "Kim olduğunu bilir misin... Frits hilekardır. Kendine ölmüş süsü de

verebilir, vesika da gösterebilir..." Fakat bu şüpheleri yavaş yavaş dağıldı. Konuşmaya başladı.

Aleksey, sıcak, hoş kokulu çam dalları üzerinde yarı kapalı gözlerle uyukluyordu. Çocuğun anlattıklarını dinliyor, ancak işitmiyordu. Bütün vücudunu birdenbire bürüyen bu rahat uyuklama sırasında, aklına yalnızca ayrı ayrı, bağlantısız sözcükler geliyordu. Aleksey sözcüklerin anlamını anlamadan, ana diliyle konuşan çocuğun sesinden zevk duyuyordu. Nitekim, Plavnya Köyünün başına gelen felaketleri daha sonra öğrendi.

Almanlar bu ormanlık ve göllük yöreye daha ekim ayında, akçaağaçlarda sarı yaprakların kızardığı, telli kavak yapraklarının ise tıpkı kırmızı sinyal ışığıyla yandığı zaman gelmişler. Otuz kilometre daha batıda, başlarında kuvvetli tank öncüleri olan Alman kıtaları, alelacele inşa edilmiş savunma hattı mevzilerinde telef olan Kızılordu kıtasını imha ettikten sonra, orman gölünün yanında gizli olan Plavnya Köyüne girmeden doğuya doğru yollanmış ve büyük demiryolu kavşağı Bologoe üzerine yürümüşler. Amaçları burayı almak ve batı cephesini kuzey-batı cephesinden ayırmakmış. Buna karşılık, Bölogoe şehrine uzanan geçitlerde, Kalinin bölgesi halkı -şehirliler, köylüler, kadınlar, ihtiyarlar, gençler; değişik yaşta ve meslekte insanlar- bütün yaz ve sonbahar aylarında, gece ve gündüz, yağmur ve sıcak demeden çalışmışlar; sivrisinekler, bataklık rutubeti ve pis, sulardan büyük sıkıntı çekmelerine rağmen özveriyle siper kazıyor, savunma hatları inşa ediyorlarmış. Siperler, ormanlar ve bataklıklardan başka, göller ve küçük dere kenarlarından geçerek yüzlerce kilometrelik bir yol gibi güneyden kuzeye doğru uzanıyormuş.

Savunma hatlarını kuranlar az sıkıntı çekmemiş, ama emekleri de boşa gitmemiş. Almanlar, yolları üstündeki birkaç savunma kuşağını yarmışlarsa da, son siperlerin birinde durdurulmuşlar. Yer yer çarpışmalar başlamış. Almanlar Bologoe şehrine yanaşmada başarılı olamamış ve darbe merkezini

daha güneye almaya, burada ise savunmaya geçmeye mecbur olmuşlar.

Çoğunlukla, kumlu ovalarının kıt verimini orman göllerinde elverişli balık avcılığı ile desteklemeye çalışan Plavnya Köyü halkı, çatışmanın artık kendilerine dokunmadan uzaktan geçtiğine sevinmişler. Plavnyalılar Almanların istediği gibi, kolhoz başkanına muhtar adını vermişler ve Almanların Sovyet topraklarını sonsuza kadar çiğnemeyeceklerini, felaketi böyle sessizce geçirmenin mümkün olacağını ümit ederek eskisi gibi yaşamaya devam etmişler. Fakat ön mevzilere yerleşen ve üniformaları bataklık otu renginde olan Almanlardan sonra, keplerinde kafatası ve kemik armaları olan siyah elbiseli Almanlar otomobilleri ile çıkagelmişler. Plavnya Köyü halkına, yirmi dört saat içinde Almanya'da sürekli bir işe girmeyi isteyen on beş gönüllü bulmaları emredilmiş. Aksi takdirde köye büyük bir felaket getireceklerini söylemişler. Gönüllülerin, balık deposunun ve belediyenin bulunduğu yere, yanlarına birer kat çamaşır, kaşık çatal ve on günlük yiyecek alarak gelmelerini istenmiş. Verilen bu süre içinde hiç kimse gelmemiş. Zaten herhalde yeterince deneyimli olan siyah elbiseli Almanlar, köylülerin geleceğini de o kadar ümit etmiyorlarmış. Bunun üzerine Almanlar, muhtar dedikleri kolhoz başkanını, çocuk bahçesinin yaşlı eğitmeni Veronika Grigoriyevna'yı, iki kolhoz takımını ve ayrıca ellerine düşen on köylüyü yakalayıp ibret olsun diye kurşuna dizmişler. Cesetlerin defnedilmemesini emretmişler; ve eğer gönüllüler bir gün içinde emirde tayin edilen yere gelmezlerse, köyün bütün halkını öldüreceklerini açıklamışlar.

Gönüllüler yine gelmemiş. Sabahleyin, özel SS grubuna mensup Almanlar köyü gezmeye başladıkları zaman bütün evlerin boş olduğunu görmüşler. Köyden herkes çıkmış, ne ihtiyar, ne de çocuk kalmış. Köylüler, bu civarda köyü saran koyu gece sisinden yararlanarak evlerini, topraklarını ve seneler boyunca toplanmış mülklerini, hemen hemen bütün hayvanlarını terk edip kaybolmuşlar. Bütün köy, olduğu gibi, son insanına

kadar ormanın içerilerine on sekiz verst uzaktaki eski koruya çekilmiş.

Erkekler, toprak sığınaklar kazdıktan sonra gidip partizan olmuş, kadınlar ve çocuklar ise ilkyaza kadar sıkıntı çekmeyi göze alarak ormanda kalmışlar. Özel grup, Almanların "ölü mıntıka" dedikleri bu bölgede köylerin çoğunu yaktığı gibi, bu asi köyü de ateşe vermiş.

Seryonka anlatıyor, sözleri Aleksey'e sanki bir duvar arkasından geliyordu:

- Benim babam kolhozun başkanı idi. Almanlar ona muhtar diyorlardı. Babamı ve sakat olan ağabeyimi de öldürdüler. Onun kollarını harman makinası kesmişti. On altı kişi... Kendi gözlerimle gördüm. Hepimizi bakmaya mecbur ettiler. Babam hem bağırıyor, hem sövüyordu: "Sizden bizim için intikam alacaklar, köpoğlu köpekler! Çektirdiğiniz acıları kanlı gözyaşlarıyla ödeyeceksiniz!.."

Havacı, yorgun büyük gözleri kederle dolu küçük sarışın köylü çocuğunun söylediklerini dinlerken, içinde tuhaf bir şekilde, sanki koyu bir duman içinde yüzmekteydi. İnsanın dayanamayacağı bir gerginlikten yorgun düşen vücudunu önüne geçilmez bir bitkinlik sarmıştı. Hatta parmağını bile kımıldatamıyor, çok değil, sadece iki saat önce nasıl hareket edebildiğine bir türlü akıl erdiremiyordu.

Aleksey, uyuklamanın ağırlığından kendini kurtarmaya çalışarak, güç işitilen bir sesle çocuğa sordu:

- Şimdi ormanda mı barınıyorsunuz?

- Evet, buradayız. Biz, şimdi üç kişiyiz; ben, Fedka ve annem. Nanuşka adında bir ablamız vardı, bu kış öldü. Vücudu şişti ve öldü. Demek ki, şimdi yalnız üç kişi kaldık... Eh nasıl, Almanlar dönmeyecek mi dersin? Dedemiz, yani anamın babası şimdi bizim başkanımızdır. O, Almanlar dönmeyecek, ölüler mezardan dönmez, diyor. Anam ise hep korkuyor, hep kaçmak istiyor. Ah gene dönecekler, diyor... İşte dedem, Fedka ile geliyor, bak!

Ormanın kıyısında kızıl saçlı Fedka duruyor ve kamburu çıkmış bir ihtiyara parmağıyla Aleksey'i gösteriyordu. Sırtına evde dokunmuş kumaştan yapılma ve soğan suyu ile boyanmış, yırtık ve belinden iple bağlı bir şuba, başına da sivri tepeli Alman subay şapkası giymişti.

Çocukların "Mihail dede" diye çağırdıkları ihtiyarın çocuk gibi saf parlak gözleri, yumuşak, gümüş gibi ağarmış seyrek bir sakalı, toparlak ve içten gülen bir yüzü vardı. Aleksey'i baştan aşağı alaca yamalardan ibaret eski bir koyun post sarıyor, onun hafif vücudunu kolayca kaldırıp çevirirken safça bir hareketle mırıldanıp duruyordu:

- Vah, vah, ne felaket! Adam büsbütün erimiş! Bak ne hale gelmiş. Aman yarabbi, tümüyle "iskelet" kalmış. Savaş insanların başına neler getiriyor? Vah, vah! Vah, vah, vah...

Dede, Aleksey'i bir çocuk gibi özenle kaldırarak kızağa koydu, önden bir ip bağladı, biraz düşündü, sırtından şubasını çıkardı ve katlayıp Aleksey'in başı altına koydu. Sonra öne geçti, deriden yapılma küçük hamuda koşuldu ve küçüklere de birer ip uzatarak: "Haydi, Allah yardımcımız olsun" dedi. Sonra üçü birden erimeye başlayan ve patates unu gibi gıcırdayarak ayaklara yapışan karda, kızağı çekip gittiler.

Bundan sonraki iki üç gün Aleksey için koyu ve yakıcı bir sisle kaplıydı, çevresinde olup bitenleri hayal-meyal görüyor, zihninde bütün gerçekler bir uyku sayıklamasıyla karışıyordu. Aleksey, ancak bir hayli zaman geçtikten sonra gerçek olayları sırasıyla hatırlamaya başladı.

Köyden kaçanlar asırlık çam ormanında barınıyorlardı. Üstlerine çam dalları yığılmış ve hâlâ erimemiş karla örtülü sığınakları ilk bakışta görmek güçtü. Bunlardan yükselen duman sanki topraktan çıkıyordu. Aleksey buraya getirildiği gün, hava sakin ve rutubetliydi; duman yosunlar üzerinde sürünüyor, ağaçlara yapışıyor ve Aleksey, bütün bölgeyi sönmekte

olan bir orman yangını sarmış sanına kapılıyordu.

Daha çok kadın, çocuk ve bir kaç ihtiyardan ibaret köy halkı, Mihail'in, nerede düştüğü bilinmeyen ve Fedka'nın anlattığına göre "iskelete" benzeyen Sovyet pilotunu ormandan getirdiğini öğrenince, onu karşılamaya yollandı. Üç kişinin çektiği kızak, ağaç gövdeleri arasından göründüğü zaman, kadınlar kızağın etrafını sardılar. Ayağa dolaşan çocukları şamarlayarak kovdular; ah vah ederek kızağın yanısıra yürümeye başladılar. Hepsi perişan kıyafetliydi ve hepsi aynı yaşta görünüyorlardı. Toprak meskenlerinde yanan ateşin isi yüzlerinden hiç silinmiyordu. Yalnız gözlerin parıltısına, tebessümlerine ve kahverengi yüzlerinde göze çarpan beyaz dişlere bakarak, gençleri yaşlılardan ayırmak mümkündü.

Mihail, hamutu ustalıkla çekiyor ve kadınlara çıkışıyordu:

- Kadınlar! Kadınlar! Ne diye buraya toplandınız, ne diye? Bu sizin için tiyatro mu, temsil mi yoksa? Allah aşkına, koyunlar gibi ayaklarıma sokulmayın! Oh, affet bu delileri allahım!

Aleksey, kadınların arasından yükselen sesleri de işitiyordu:

- Baksana ne hale gelmiş! Gerçekten iskelet! Kımıldamıyor. Canlı mıdır acaba?

- Bayılmış... Ne olmuş ona? Ah zavallıcık, pek zayıf, pek zayıf!

Sonra bu merak dolu sesler kesildi. Bu pilotun meçhul, fakat anlaşıldığına göre müthiş yazgısı kadınları sarstı, kızak ağır ağır yeraltı köyüne doğru yaklaşırken, Aleksey'in kimin evine alınacağı konusunda tartışmalar başladı.

Gözlerinin akı zenci gözleri gibi parlayan, toparlak çehreli, ufak tefek bir kadın, Mihail'i kandırmaya çalışıyordu:

- Benim sığınağım kurudur. Tabanı kupkuru kumla döşeli ve havası temiz... Sobam da var...

Bu arada başkası söze karışıyordu:

- Soban mı? Ya içeride kaç kişisiniz? Yalnız nefes kokusundan boğulursunuz... Mihail, ver onu benim yanıma, benim

Kızılordu'da üç oğlum var, biraz unum da kaldı, ona akıtma da yaparım...

- Hayır, hayır, benim yanıma gelsin! Evimiz geniştir, iki kişiyiz, yerimiz var... Sen akıtmayı bize getirirsin, adamın onu nerede yiyeceği mühim değil... Kosüşa ile ikimiz ona hizmet edeceğiz, dondurulmuş mercimeğim ve kuru mantarlarım da var. Ona mantar çorbası pişiririm...

- Çorba nesine gerekmiş, onun? Bir ayağı çukurda! Ver onu benim yanıma Mişo Amca, ineğimiz var, sütümüz de var!

Fakat Mihail, kızağı yeraltı köyünün ortasında bulunan kendi sığınağına doğru çekti.

Aleksey hatırlıyordu: küçük, karanlık, toprak kovuğa uzanmıştı. Duvara saplanmış bir çıra parçası hafifçe is çıkarıyor, çatırdıyor, kıvılcım saçıyordu. Çıra ışığında, Alman mermi sandığından yapılmış ve yere çakılan bir kızağa dayatılmış bir masa, onun etrafında iskemle yerine konulan kütükler, ihtiyar gibi siyah entari giymiş ve masa üzerine eğilmiş narin bir kadın- Mihail Dedenin küçük gelini Varvara- ve Mihail Dedenin ağarmış seyrek saçlı başı görünüyordu.

Aleksey ev dokumasından yapılmış ve içi samanla doldurulmuş bir döşekte yatıyordu. Üzerine alaca yamalı bir koyun gocuğu örtülmüştü. Kürkten hoş, ekşi, evcil bir koku geliyordu. Bütün vücudunun taşla dövülmüş gibi ağrımasına, ayaklarının tabanlarına sanki sıcak tuğla konmuş gibi yanmasına rağmen, kendisini kimsenin kımıldatmayacağını, ne hareket etmek, ne düşünmek, ne de korunmak gerekmediğini bilerek, böyle sıcak ve rahat bir yerde yatmak hoştu.

Bir köşede, hemen yere yapılmış ocağın dumanı, külrengi ve sanki canlı bir tabaka halinde çevreye yayılıyor ve Aleksey'e, sanki, yalnız duman değil; masa, sürekli bir işle meşgul olan, bir şeyler yapan Mihail Dedenin gümüşi başı, Varvara'nın zarif vücudu, velhasıl her şey eriyor, sallanıyor, uzuyormuş gibi geliyordu. Aleksey gözlerini yummuştu. Siyah kartal armalı bir bez gerilmiş kapıdan giren soğuk hava cereyanı vu-

runca gözlerini açtı. Masanın yanında bir kadın vardı. Masanın üzerine bir torbayı bırakmıştı; elini hâlâ torbadan ayırmıyor, sanki onu bırakmaya tereddüt ediyordu. Kadın içini çekerek Varvara'ya şöyle dedi:

- Biraz irmik getirdim... Bunu da barış zamanından Kostünka için saklamıştık. Şimdi Kostünka'ya hiçbir şey gerekmiyor. Alın da misafirinize lapa pişirin! Lapa çocuklar içindir, ona da iyi gelir.

Kadın, peşinde hüznünün esintisini bırakarak sessizce çıkıp gitti. Biri dondurulmuş mercimek, bir diğeri de ocağın taşları üzerinde pişirilmiş olan ve bütün sığınağı ekşi, sıcak ekmek kokusuyla dolduran pideler getirdi.

Seryonka ile Fedka geldiler. Seryonka, yaşlı bir köylü gibi, kapıdan girerken kepini çıkarıp selam verdi ve üzerine bazı liflerle kepek taneleri yapışmış iki parça kesme şekeri masaya bıraktı:

- Bunları anam gönderdi. Şeker sizin için faydalıdır, yiyin, dedi.

Sonra işgüzarlıkla dedesine dönerek, devam etti:

- Gene yıkıntılara gittik. Külün içinden pek bozulmamış bir soba, iki demir kürek ve sapsız bir balta çıkarıp eve getirdik. Tamir edilirse işe yarayacak şeyler...

Fedka, kardeşinin arkasından masanın üzerindeki beyaz şeker parçalarına susamışçasına bakıyor, ağzını şapırdatarak yutkunuyordu.

Aleksey, ancak çok zaman sonra, bütün bunları aklından geçirerek, bu kış nüfusunun üçte biri açlıktan ölen ve en az bir, hatta iki kişi defnetmemiş ailesi olmayan bu köyde kendisine verilen hediyelerin kıymetini anladı.

Mihail Dede:

- Ah kadınlar, kadınlar, size kıymet biçilmez, kadınlar! Öyle mi? İşitiyor musun Alyoşa? Rus kadınlarının kıymeti sonsuzdur, diyorum. Onun kalbine dokundun mu, varını yokunu feda eder, başını bile verir. Ha? Öyle değil mi? diye mırılda-

narak Aleksey'e getirilen bütün hediyeleri kabul ediyor, sonra yine o bitip tükenmez işlerine sarılıyor, ya bir hamut dikiyor, yahut çizmeleri yamalıyor, konuşmaya devam ediyordu:

- Alyoşa kardeş, bu kadınlar işte de bizden geri kalmıyor, hatta bizi geçiyorlar bile! Bak, köylüyü de işe sevk ediyorlar. Ama bu kadınlarda bir dil var ki, aman allahım! Alyoşa, bu şeytani kadınlar başımı, beynimi karıştırdılar, beni adeta şaşırttılar. Benim Anisiya öldüğü vakit, ben günahkar, "Yarabbi, şükür sana, artık gürültüsüz ve sükunet içinde yaşacağım!" diye düşündüm. Ama Allah beni cezalandırdı. Orduya alınmayan köylülerimizin hepsi Almanlardan kaçıp partizan oldular, ben de büyük günahlarımdan dolayı koyun sürüsünde bir teke gibi, kadın kumandanı olarak burada kaldım... Of, of!

Aleksey, bu orman köyünde kendisini şaşırtan birçok şey gördü. Almanlar Plavnya sakinlerini evden, mülkten, alet ve edavattan, hayvandan, ufak tefek ev eşyasından, elbiseden; nesiller boyunca emekle kazanılmış her şeyden mahrum etmişlerdi. Köylüler şimdi ormanda barınıyor ve her türlü felakete, her an Almanların kendilerini bulacakları korkusuna katlanıyor, açlık çekiyor, ölüyorlardı. Fakat kararlı ve inançlı insanların 1930 yılında yarım yıllık mücadele ve tartışmalardan sonra en sonunda örgütlemeyi başardıkları kolhoz dağılmamıştı. Tam tersine, savaşın getirdiği büyük felaketler insanları daha çok kaynaştırdı. Hatta sığınakları bile kolektif olarak hazırladılar, oraya eski usule göre kim nereye düşerse, nerede yer bulursa değil, takımlarda oldukları gibi yerleştiler. Başkanlık görevlerini, öldürülen damadının yerine Mihail Dede yerine getiriyordu. O, kolhoz geleneklerini ormanda da kutsal tutuyor, onlara ciddiyetle uyuyor, yönetimi altında olan ve orman gürlüklerine sokulmuş bu mağara köyü, şimdi takım ve mangalarıyla ilkbahara hazırlıyordu.

Açlıktan sıkıntı çeken kadınlar, köyden kaçtıktan sonra ellerinde kalan her şeyi, son tanesine kadar getirip genel sığınağa döküyorlardı. Almanlardan tam vaktinde kaçırıp orman-

da saklamayı başardıkları buzağılara pek bir özenle bakıyorlardı. İnsanlar açlık çekiyor, fakat ortak hayvanlarını kesmiyorlardı. Gençler, hayatlarını tehlikeye atarak eski yangın yerlerini geziyor, enkaz içinde ateşten mavileşmiş pullukları bulup çıkarıyorlardı. Bunların işe yarayacak olanlarına ağaç tutamaklar takıyorlardı. İlkbaharda, tarlaları ineklerle sürebilmek için deriden boyunduruklar yapılıyordu. Kadın takımları, verilen izin ölçüsünde göllerde balık avlıyor ve köy bütün kış bununla besleniyordu.

Mihail Dede, "kendi kadınları"yla çekişmiş olsa da, kadınlar onun yanında, sığınakta, Aleksey'in az anladığı bazı köy ekonomisi işleri hakkında uzun ve çetin tartışmalar yaparlarken kulaklarını tıkasa ve o çıngıraklı sesiyle bağırıp çağırsa da bazen çileden çıksa da onları takdir etmeyi biliyor; sessiz dinleyicisinin uysallığından yararlanarak çoğu kez "kadın soyu"nu methediyor, göklere çıkarıyordu.

- Alyoşa, benim samimi dostum, şu işe bak sen... Kadın ta ezelden beri en küçük bir şeye bile iki eliyle sarılır. Öyle değil mi? Fakat niçin? Cimriliğinden mi? Hayır. Onun için her parçacık kıymetlidir; çünkü çocukları, aileyi besler... değil mi? Ne denirse densin, o kadındır, her şeyi bilir. Bak, şimdi ne oldu? Nasıl yaşadığımızı kendin de görüyorsun, kırıntıcıkların bile hesabını tutuyoruz. Elbette, açlık! Fakat tesadüf bu ya, ocak ayında yanımıza partizanlar düştüler. Bizim köyün partizanları değildiler, zira bizimkilerin Olenin tarafında dövüştüklerini işitiyorduk. Bunlar başka, bir takım miğferli partizanlardı. İyi ama, "açlıktan ölüyoruz" dediler. Ne görelim; kadıncağızlar ertesi günü onların torbalarını tıka basa doldurıverdiler! Fakat diğer taraftan kendi çocukları adeta koflaşmışlar, ayakları üstünde duramıyorlar. Eee, buna ne dersin? Böyle değil mi? Ben büyük bir kumandan olsaydım, Almanları kovduğumuz zaman en iyi askerlerimi toplar, kadınları öne çıkarır, askerlerime onların önünde resmi geçit yapmalarını ve selamlamalarını, yani Rus kadınını selamlamalarını emrederdim!...

Aleksey ihtiyarın böyle çene çaldığı sırada tatlı tatlı uyukluyordu. Onu dinlerken, bazen gömleğinin cebinden mektupları ve kızın resmini çıkarıp göstereceği geliyordu, fakat o kadar zayıftı ki, ellerini bile kaldıramıyordu. Ancak Mihail Dede kendi kadınlarını övmeye başladığı zaman, Aleksey gömleğinin dokusundan mektupların sıcaklığını hisseder gibi oluyordu.

Mihail Dedenin sürekli bir işle meşgul, sakin ve becerikli gelini de burada, masanın başında bütün gün çalışıyordu. Aleksey ilk önce onu ihtiyar bir kadın, dedenin karısı zannetti. Fakat sonradan kadının 20-22 yaşından fazla göstermediğini; narin, biçimli ve sevimli olduğunu, keder ve telaş içinde Aleksey'e bakarken, sanki boğazında durmuş bir taşı yutkunur gibi derin derin iç çektiğini gördü. Bazen, geceleri çıra söndüğü zaman, sığınağın dumanlı karanlığı içinde Mihail Dedenin eski yıkıntılarda tesadüfen bulduğu yanmış kap kacakla birlikte "hayat göstergesi" diye bir eldiven içinde getirdiği cırcır böceği cırlamaya başladığı zaman, Aleksey'e, sanki ranzanın üstünden eğilen birisi yastığı dişleriyle ısırarak için için ağlıyormuş gibi geliyordu.

Aleksey, Mihail Dedelerde misafir olduğunun üçüncü günü sabahı, ihtiyar kararlılıkla şunları söyledi:

- Alyoşa, sen bitlenmişsin... Felaket! Bu muzır bir yaratıktır. Kaşınmaya da gücün yok! Bak ne düşündüm; seni yıkayacağım, ne dersin? Ha... Yıkayacağım, kemiklerini ısıtacağım. Senin ağrıların için banyo çok iyi gelecek. Ne dersin? Öyle değil mi?

İhtiyar banyoyu hazırlamaya koyuldu. Köşedeki ocak öyle ısındı ki, taşlar çatırdayarak çatlamaya başladı. Sokağın bir yerinde de ateş yanıyordu ve orada, Aleksey'e söylendiğine göre, büyük bir taş kızdırılmaktaydı. Varya eski bir fıçıya su dolduruyordu. Döşemeye, kehribar gibi sarı saman yaydılar. Mihail Dede, beline kadar soyundu, yalnızca donla kaldı; ağaç

kovada çabucak küllü su hazırladı, yaz kokusu veren ağaç liflerinden bir tutam kesip ovma bezi yaptı. Sığınak ısınıp da tavanından ağır ılık damlalar düşmeye başladığı zaman, ihtiyar sokağa fırladı, oradan kızgın taşı bir teneke üzerinde getirdi ve fıçının içine saldı. Tavana doğru büyük bir buhar bulutu kalktı, beyaz kıvırcık yumaklar halinde etrafa yayıldı. Artık hiçbir şey görünmüyordu. Aleksey, ihtiyarın becerikli elleriyle kendisini soyduğunu hissetti.

Varya kaynatasına yardım ediyordu. Sıcağa dayanamayarak pamuklusunu ve baş örtüsünü atmıştı. Eski çemberin altında varlığı hissedilmeyen ağır saçları çözülüp omuzlarına düştü. Bu zayıf, narin, iri gözlü kadın birdenbire, dindar bir ihtiyar kadın halinden bir genç kıza dönüverdi. Değişme o kadar aniydi ki, ilk önce ona dikkat etmeyen Aleksey, kendi çıplaklığından utandı.

- Alyoşa, dayan! Ah, dostum, şimdi seninle işimiz böyle olacak! Finlandiya'da kadınlarla erkeklerin aynı hamamda beraber yıkandıklarını söylerler, bunu işittiğim var. Ne dersin, yoksa gerçek değil mi? Yalan da olabilir. Demem şu; yani Varya, şimdi yaralı askerin yanında hemşire gibi bir şeydir. Evet. Bunun için ondan utanmana lüzum yok... Tut Varya, ben gömleğini çıkarayım. Bak, gömleği sertleşmiş, böyle kolay çıkaracağız.

Aleksey, o anda genç kadının iri siyah gözlerinde bir dehşet ifadesi fark etti. Buharın dalgalı tülü arasında, kazaya uğradığından beri ilk defa kendi vücudunu görüyordu. Kehribar gibi sarı buğday samanı üzerinde çıkık dizkapakları, sivri havsa kemikleri, tamamiyle çökmüş karnı ve yarım daireler şeklindeki kaburgalarıyla, derisi bir hayli sararmış bir insan iskeleti yatıyordu.

İhtiyar, küllü suyla dolu kovanın etrafında dönüp duruyordu. Gri yağlı suya batırdığı ovma beziyle Aleksey'in üzerine eğilip buhar içinde onun vücudunu gördüğü zaman, eli havada donup kaldı.

- Vah zavallı! Alyoşa kardeş, senin işin çok ciddi! Öyle değil mi? Ciddi söylüyorum. Sen kardeşim, demek Almanlardan kurtuldun, fakat şeyi, tahtalı köyü boylamaktan...

İhtiyar birdenbire, Aleksey'i arkadan tutmakta olan Varya'ya çıkışıverdi:

- Sen, ne diye gözlerini çıplak adama dikmişsin öyle, utanmaz! Ee, içerisi erkek koktu da seviniyorsun, değil mi? Ne diye dudaklarını ısırıyorsun? Ah, siz kadınlar hepiniz karga cinsindensiniz. Fakat sen, Aleksey, dert etme, zayıflığına hiç kulak asma! Biz kardeşim, seni o köye göndermeyeceğiz. Öyle ya, biz seni kurtaracağız, seni düzelteceğiz, evet! İyileşeceksin!

İhtiyar, Aleksey'i küçük bir çocuk gibi usta ve çevik hareketlerle öyle yıkıyor, çeviriyor; üstüne sıcak su döküyor ve tekrar tekrar öylesine oğuyordu ki, artık kemiklerinin çıkıntılarında elleri gıcırdamaya başlamıştı.

Varya sessizce ona yardım ediyordu.

İhtiyar, gelinine boşuna çıkışıyordu. Varya ellerinde güçsüzce sallanan bu korkunç zayıf vücuda bakmıyordu. Gözlerini bu bedenden ayırıp çevreye bakmaya çalışıyor, ancak buhar bulutları arasından Aleksey'in bacağını ya da kolunu gördüğü zaman gözlerinde dehşet kıvılcımları parlıyordu. Ona, bu yabancı sanki, ailelerine nasıl düştüğü belli olmayan bir pilot değil, kendi Mişa'sıymış gibi geliyordu. Bu adeta beklenilmeyen bir misafir değil, kendisiyle yalnızca bir bahar beraber yaşadığı kocasıydı. Kaşsız beyaz yüzünde iri çilleri olan, kuvvetli elleri bir pençeyi andıran bu delikanlıyı Almanlar ne hale getirmişlerdi! Sanki şimdi kolları üzerinde tuttuğu bu iskelet, Mişa'sının takatsiz ve bazen ölü gibi görünen vücuduydu. Kadıncağızı dehşet bürüyor, başı dönüyor ve bayılıp düşmemek için dudaklarını ısırıyordu...

Aleksey, Mihail dedenin, uzun, enine boyuna yamalı, fakat temiz ve yumuşak gömleğiyle, alaca döşeğinde bütün vücudunu bürüyen körpe bir zindelik hissiyle uzanmış yatıyordu.

Banyodan sonra buhar, ocaklığın üstünden tavana açılan pencereden çıktığı zaman, Varya ona duman kokan bir mersin çayı içirdi. Aleksey bu çayı çocukların getirdiği ve Varya'nın beyaz bir akçaağaç kabuğu parçası üzerinde ufaladığı iki şeker parçasının kırıntılarıyla içiyordu. Sonra, ilk defa olarak derin ve rüyasız bir uykuya daldı.

Onu yüksek konuşma sesi uyandırdı. Toprak sığınak hemen hemen tamamiyle karanlıktı, çıra hafif hafif yanıyordu. Bu dumanlı karanlıkta Mihail dedenin keskin ve ince sesi işitiliyordu:

- Kadın aklı! Senin aklın nerede be? Adam on bir gündür ağzına bir kırıntı bile koymamış, sen ise kaynamış yumurta yediriyorsun... Senin bu kaynamış yumurtaların onun için ölümdür! (Birden dedenin sesi yalvarmaya başladı.) Şimdi onun yumurtaya ihtiyacı yok, şimdi ona ne gerek, biliyor musun Vasilisa, tavuk çorbası... Olsaydı, çok iyi gelirdi! Evet! Ona bu gerek işte! Ona belki de bu hayat verebilir. Mesela, senin "partizanka"yı kessek... ha?

Fakat kadının cırtlak, kötü korkulu sesi Mihail'in sözünü kesti.

- Vermem! Veremem, kesemem onu. Hiç isteme, koca şeytan! Şuna bak! Bu sözü bir daha ağzına alma! Ben partizankamı... Çorbacık yesin diye... Çorbacık? Hayır! Zaten ona az şey mi getirmişler? Baksana, sanki düğün varmış gibi! Amma da iyi düşünmüşsün ha!

İhtiyarın sesi heyecanla titremeye başladı:

- Eh Vasilisa, böyle karı gibi konuşmaya utanmıyor musun? Cephede iki ciğerparen var, ama yine böyle anlamsız anlayışların var! Bu adam bizim için, diyebiliriz ki kendini sakatlamış, kanını dökmüş...

- Bana onun kanı lazım değil. Benim için benimkiler kan döküyor. Üsteleme boşuna, artık söyledim; vermem dedim, demek ki vermeyeceğim.

İhtiyar kadının koyu gölgesi kapıya doğru kaydı. O sırada

dışarıdan odaya sızan ilkyaz güneşinin ışık şeridi öyle parlaktı ki, gözleri kamaşan Aleksey inlemeye ve oflamaya başladı. İhtiyar ona doğru koştu.

- Ah, sen uyumuyor muydun Alyoşa? Konuştuklarımızı dinledin mi? Eyvah, demek hepsini işittin! Yalnız, sen onun kusuruna bakma Alyoşa! Onun sözlerini mazur gör dostum! Sözler, kabuk gibi bir şeydir, fakat onun içi güzeldir. Tavuğun senin için gönlünden kopmadığını mı zannediyorsun? Hayır, Alyoşa! Almanlar onun bütün ailesini kırıp geçirdiler. Ailesi çok büyüktü; on kişiydiler. En büyük oğlu albaydı. Almanlar, albay ailesi olduğunu anlayınca, Vasilisa'dan başka hepsini bir saat içinde mezara gönderdiler, malını mülkünü de yakıp yıktılar. Eh, onun yaşında yapayalnız kalmak büyük bir felakettir. Bütün malından yalnız bir tavukcağızı kaldı. Bu tavuk çok kurnazdır Alyoşa! Almanlar daha ilk hafta bütün tavukları ve ördekleri tuttular, çünkü onlar için bundan daha lezzetli şey yoktur. Hepsi: "Tavuk, aman tavuk!" diyorlardı. Ama bu tavuk ele geçmedi. Tavuk değil, adeta artist! Mesela avluya Alman girdiği zaman, derhal çardağa çıkıp orada değilmiş gibi dururdu. Fakat bizimkilerin yanında serbestçe gezinirdi. Yabancıyı nereden anladığını allah bilir! Şimdi bütün köyümüzde yalnız bu tavuk kalmıştır. Bu kurnazlığından dolayı ona, "partizanka" adını verdik.

Aleksey Meresef, yarı açık gözleriyle uyukluyordu. Buna ormanda alışmıştı. Fakat onun sessizliği Mihail Dedeyi herhalde rahatsız etti. Sığınağın içinde biraz dolaşıp masanın yanında bir şeylerle oyalandıktan sonra tekrar aynı konuya döndü:

- Kadının kusuruna bakma, Alyoşa! Sevgili dostum, sen işin iç yüzünü anla. Bu kadın büyük ormanda yaşlı bir akçaağaç gibiydi, hiçbir tarafından rüzgar geçmiyordu; şimdi ise baltalıkta sivrilip duran küçük bir kütüğe benziyor, onun biricik tesellisi bu tavuktur. Niçin susuyorsun, yoksa uyudun mu?.. Ee, uyu, uyu...

Aleksey uyur, uyanıklık halindeydi. Ekşi ekmek ve eski köy evi kokusu yayan gocuğun altında yatıyor, cırcır böceğinin sakinleştirici cırıltısını dinliyor, hatta parmaklarını bile kımıldatmak istemiyordu; sanki vücudunda kemik yoktu, derisi sıcak pamukla doldurulmuştu, nabzı da bu pamuğun içinde dalga dalga atıyordu. Paramparça ve şişmiş ayakları yanıyor, onları içeriden gelen ağır bir acı parçalıyor, Aleksey ne dönmek, ne de kımıldamak için kendinde güç bulabiliyordu.

Aleksey, bu uyuşukluk içinde sığınaktaki hayatı kesik kesik kavrıyordu. Sanki bu gerçek hayat değil, gözleri önünde, ekranda arka arkaya geçen, birbiriyle bağlı olmayan tuhaf sahneler şeridiydi.

İlkyazdı. Kaçaklar köyü en ağır günlerini yaşıyordu. Vaktiyle yere gömerek gizledikleri ve şimdi yangın yerlerindeki çukurlardan geceleyin kazıp çıkardıkları ve ormana getirdikleri erzakları yiyorlardı. Toprağın buzu çözülüyordu. Aceleyle kazılmış sığınaklar "ağlıyor" ve ıslanıyorlardı. Köyün batı tarafındaki Olenin ormanlarında partizan olan, eskiden arasıra birer birer bu yeraltı köyüne gelen köylüler, şimdi cephe hattının ötesinde kalmışlardı. Onlardan hiç bir haber yoktu. Zaten üzüntü içindeki kadınların omuzlarına yeni bir ağırlık çökmüştü. Fakat artık ilkyazdı, kar eriyordu, ekinleri ve bahçeleri düşünmek gerekiyordu.

Kadınlar, dertli ve sinirliydiler. Tabii, Mihail Dedenin sığınağında aralarında gürültülü tartışmalar baş gösteriyor, bütün eski ve yeni, gerçek ve uydurma hakaretler sayılıp dökülerek karşılıklı sitemler ediliyordu. Bazen müthiş gürültü kopuyor, fakat kurnaz dede, keskin ve karmakarışık kadın sesleri arasında tarıma dair bir fikir ortaya atıyor; mesela "Buzun çözülüp çözülmediğini anlamak için, yangın harabelerine adam yollamak vakti gelmedi mi?", yahut "Bu rüzgardan yararlanarak, sığınakların boğucu rutubetinden çimlenmiş olan tohumların havalandırılması iyi olmaz mı?" diye soruyor, tartışmalar derhal bitiyordu.

Bir gün dede gündüz eve geldi, memnun ve gayet canlı bir hali vardı. Getirdiği yeşil çimeni dikkatle nasırlı avucunun içine koyarak, Aleksey'e gösterdi:

- Görüyor musun? Bunu kırdan getirdim. Toprağın buzu çözüldü allaha şükür, donmamış güz ekinleri artık sürmüşler. Kar boldu. Dediğim çıktı! Eğer yaz ekinlerinden bir şey çıkmazsa, güz ekinleri bir parça ekmek verecek. Gidip bunu kadınlara söyleyeceğim, sevinsin zavallılar!

Kırdan getirilen yeşil çimen kadınlarda yeni ümitler uyandırdı. Onlar, sığınakta karga sürülerinin ilkbaharda bağırdıkları gibi gürültü yaptılar. Akşamleyin Mihail Dede, ellerini oğuştura oğuştura şöyle dedi:

- Benim uzun saçlı bakanlarım hiç bir şey kararlaştırmadan gittiler. Değil mi Alyoşa? Demek, bir takım vadideki sürülmesi zor boz topraklığı ineklerle sürecek. Ne kadar sürseler kârdır, zaten sürümüzde yalnız altı inek kaldı! İkinci takım, kürek ve çapa ile yukarıdaki kuru yeri kazacak. Daha aşağıda, anlaşıldığına göre bahçe yapacağız. Üçüncü takım bayırlıkta çalışacak, orası kumluktur ve patates için elverişlidir. Kazılması kolay olduğu için oraya kürekle çocukları, keza zayıf kadınları göndereceğiz. Hem orası için bize hükümet de yardım edebilir, yardım edemezse de büyük felaket değil! Artık kendimiz de bunu nasıl olsa becereceğiz, ekilmemiş yer bırakmayacağız... Almanların buradan çekildiklerine şükrediyorsak, bundan sonra yaşamayı düşünmemiz gerekecek. Bizim halkımız çetindir, her cefaya katlanabilir.

Mihail Dede uzun müddet uyuyamadı. Saman minderde sağa sola dönüyor, öksürüyor, kaşınıyor, "Ah allahım" diye oflayıp inliyordu. Birkaç kez ranzadan indi, su kovasının yanına gidip kepçeyi tıkırdattı, yorgun bir at gibi büyük yudumlarla su içti. Nihayet dayanamadı çırayı yaktı ve yarı baygın bir halde açık gözlerle yatmakta olan Aleksey'i dürttü:

- Uyuyor musun Alyoşa? Bense, hep düşünüyorum. Ne düşündüğümü biliyor musun? Bizim köyün eski meydan ye-

rinde bir meşe vardır. Evet, otuz yıl önce, Nikolaevska savaşı sırasında bir yıldırım düştü, tepesini kırdı. Evet, fakat ağaç kuvvetliydi, kökü çok büyüktü, özsuyu boldu. Tepesi kuruduktan sonra da yanı başından filizler sürdü. Şimdi görsen, top gibi ağaç oldu... Bak, bizim Plavnya da böyledir. Yeter ki güneş bize ışık versin, toprağımız mahsul yetiştirsin, kendi hükümetimiz başımızda bulunsun. O zaman biz beş yıl içerisinde düzeleceğiz Alyoşa kardeş, onu büyüteceğiz. Gücümüz var! Sen rahat ol! Savaş da yakında bir bitse, itleri ezsek ve hepimiz barış içinde işe başlasak!.. Ha, sen nasıl düşünüyorsun?

Bu gece Aleksey'in durumu ağırlaşmıştı.

Dedenin banyosu, yavaş yavaş uyuşarak tükenmeye başlayan vücudunu sarstı. Birdenbire yorgunluğunu, güçsüzlüğünü ve ayaklarındaki ağrıyı dehşetli bir şekilde duyumsadı. Uyuklarken sayıklıyor, döşeğin üstünde çabalıyor, inliyor, dişlerini gıcırdatıyor, birisini çağırıyor, birisiyle çekişiyor, bir şey istiyordu.

Varya bütün geceyi onun yanında geçirdi. Ayaklarını bükmüş, çenesini dizlerine dayamış; büyük, yuvarlak mahzun gözleriyle ona bakıyordu. Kah başına, kah göğsüne soğuk ıslak mendil koyuyor, üstünden sık sık düşürdüğü gocuğu düzeltiyor ve savaş rüzgarlarının bilinmeyen yerlere götürdüğü kocasını düşünüyordu.

Sabaha karşı ihtiyar da kalktı. Artık sakinleşip uyuyan Aleksey'e baktı. Varya'ya bir şeyler fısıldadı ve yola hazırlanmaya başladı. Otomobil lastiklerinden yaptığı büyük galoşları çizmelerinin üstüne çekti, uzunca bir lifle elbisesini sapasağlam sıktı; uzun yolculuklarda kendisine destek olan ve artık tutamak yeri cilalanmış gibi parlayan ardıç bastonunu alıp doğruldu.

Aleksey'e hiçbir şey söylemeden yola çıktı.

Meresef öyle kendinde emin olmadan yatıyordu ki, ev sahibinin kaybolduğunu bile farketmedi. Ertesi gün kendinde değildi; ancak üçüncü gün, artık bir hayli yükselen güneşin parlak ışıkları tavandaki pencereden ocağın rutubetli ve yoğun dumanını yarmak bir yana, karanlığı koyulaştırarak kulübe içerisine, Aleksey'in ayaklarına kadar erdiği zaman ayıldı.

Toprak sığınak boştu. Yukarıdan, kapıdan, Varya'nın hafif ve kısık sesi geliyordu. Herhangi bir işle meşgul olan Varya, bu civarda pek yaygın olan eski bir türkü söylüyordu. Türkü, kendisinden çok uzak olmayan, göğe doğru yapayalnız yükselen meşe ağacına yaklaşmak özlemiyle yanan kederli bir üvezin türküsüydü.

Aleksey, bu türküyü eskiden de işitmişti. Onu, çevredeki köylerden neşeli gruplar halinde havaalanını düzeltip, temizlemeye gelen kızlar söylüyorlardı. Türkünün ağır ve hazin havası hoşuna gidiyordu. Ne var ki, daha önce türkünün sözlerine hiç dikkat etmemiş, bunlar savaş yaşamının içinde sözler onu etkilemeden geçip gitmişti. Şimdi ise türkünün sözleri bu iri gözlü genç kadının ağzından öyle bir duyguyla çıkıyor, ezginin kederinden çok, öyle gerçek bir kadın kederi seziliyordu ki, Aleksey türkünün bütün derinliğini birdenbire kavradı; kendini üvezin yerine koyan Varya'nın kendi meşesi için ne kadar çok üzüldüğünü anladı.

... Ah üvez sığınamadı/ Sinesine meşenin,/ Zavallıcık ebediyen/ Yalnızlık bahtın senin...

Varya'nın sesinden gerçekten gözyaşları döktüğü anlaşılıyordu. Ses kesildikten sonra Aleksey, kadının şimdi biraz ötede bahar güneşinin ışıklarına boğulan ağaçların altında oturuşunu, büyük, yuvarlak ve mahsun gözlerinin yaşlarla doluşunu hayal ediyordu. Kendi boğazının da tıkandığını hissetti. Cebinde sakladığı ve artık ezberlediği eski mektuplara bakmak, okumak değil de sadece bakmak, çayırda oturan zayıf kızın resmini tekrar görmek arzusuna kapıldı. Gömleğini aç-

mak için kımıldandı, fakat eli dermansızca döşeğin üzerine düştü.

Yeniden her şey parlak, rengarenk dairelere dönüşen külrengi sis içinde yüzmeye başladı. Aleksey, keskin sadalarla uğuldayan bu hafif sis içinde iki ses işitti; biri Varya'nın sesi, diğeri ise tanıdık yaşlı bir kadın sesi idi. Fısıldayarak konuşuyorlardı:

- Yemiyor mu?

- Nasıl yiyecek!.. Dün çok az akıtma yedi, boğazında kaldı. Bu yemek midir? Yalnız biraz süt içiyor, fakat onu da zorla veriyoruz.

- Ben ona çorba getirdim... Belki hoşuna gider...

Varya birdenbire bağırdı:

- Vasilisa teyze! Yoksa...

- Ee, evet, tavuk çorbası... Neden böyle şaşırdın? Olağan işler bunlar... Sen onu biraz dürt, uyandır, belki de yer...

Yarı baygın bir halde konuşmanın hepsini işiten Aleksey, henüz gözlerini açmadan Varya onu sevinçle ve teklifsizce sarsaladı:

- Aleksey Petroviç, Aleksey Petroviç, uyan!... Vasilisa teyze tavuk çorbası getirmiş! Uyan diyorum!

Kapının yanındaki duvara sokulu çıra çatırdayarak yanıyordu. Aleksey çıranın titrek dumanlı ışığında buruşuk, uzun burunlu, asık suratlı, kamburu çıkmış ufacık bir ihtiyar kadın gördü. Kadın, masanın üzerine koyduğu büyük bir çıkını açtı. Eski elbise ve kağıtların arasından kararmış bir çinko kap çıkardı. Tavuk çorbasıyla dolu kaptan sığınağa öyle nefis ve sıcak bir koku yayıldı ki, Aleksey boş midesinin burkulduğunu hissetti.

Vasilisa ninenin buruşuk yüzü, soğuk ve dargın ifadesini muhafaza ediyordu.

- Bakın, size ne getirdim. İğrenmeyin, iştahla yiyin! Allah vere de, faydası olsun...

Aleksey, ninenin ailesinin acıklı tarihini, "partizanka" adını

taşıyan garip tavuğun hikayesini hatırladı. Her şey; nine, Varya, masa üzerinde nefis bir koku saçan çorba tası da, derin bir acımayla kendisine bakan ihtiyar kadının donuk gözleri de gözyaşları arasında kayboldu.

Ancak kadın kapıya doğru yollandığı zaman, Aleksey:

- Sağ ol nine, diyebildi.

Kapıdan ihtiyarın sözleri işitildi:

- Bir şey değil! Bunda teşekkür edilecek ne var? Benimkiler de savaşıyorlar. Belki onlara da bir çorba veren olur. Afiyetle yiyin! İnşallah çabuk iyileşirsiniz.

Aleksey:

- Nine, nine! diye kadının arkasından atılmak istedi, fakat Varya onu tutup döşeğe uzattı.

- Siz yatın, yatın! Yiyin. Bakın, çorba ne kadar lezzetli...

Varya tabak yerine, içinden lezzetli ve yağlı buhar yükselen eski bir Alman alüminyum tasından yapılma maşrapa uzattı. Bir yandan da elinde olmadan akan gözyaşlarını gizlemek için yüzünü yan tarafa çevirdi:

- Yiyin, haydi yiyin!

- Fakat Mihail Dede nerede?

- Gitti... İşi vardı, ilçeye gitti, geç gelecek. Siz yiyin, haydi yiyin!

Aleksey, eskiyip kararmış, kenarları kemirilmiş, kehribar gibi sarı çorbayla dolu büyük bir tahta kaşığın yüzüne doğru yaklaştırıldığını farketti.

İlk çorba yudumları ona öyle dehşetli bir iştah verdi ki, midesi sızlamaya ve burkulmaya başladı. Ancak on kaşık çorba ile yumuşak tavuk etinden bir parçacık yiyebildi. Midesinin ısrarla istemesine rağmen, bu durumda, fazla gıdanın zehir gibi etki edeceğini bildiği için daha fazla yemeyi kesin olarak reddetti.

Ninenin çorbası olağanüstü bir etki gösterdi; Aleksey yedikten sonra uyudu, bilincini kaybetmedi, sağlamlık ve güç verici bir uykuya daldı. Sonra uyandı, biraz daha yedi ve tek-

rar uyudu. Artık hiçbir şey, ne ocağın dumanı ne kadınların yüksek sesle konuşması, ne de ölmesinden korkan ve arasıra üstüne eğilip kalbinin vuruşunu dinleyen Varya'nın temasları Aleksey'i uyandıramıyordu.

O sağdı, düzenli ve derin derin nefes alıyordu önce, akşama kadar, sonra bütün gece uyudu; sarıki dünyada uykusunu bozabilecek hiçbir güç yokmuş gibi uyumaya devam ediyordu.

Ertesi sabah erkenden, çok uzak bir yerden gelen ve ormanı dolduran diğer gürültüler arasında güçlükle seçilen cılız bir uğultu işitti. Aleksey irkildi, bütün vücudu ürperdi ve başını yastıktan kaldırdı.

İçinde taşkın, zapt edilmez bir sevinç duydu. Gözleri parıldadı, donup kaldı. Ocağın soğuyan taşları çatlıyor, geceleyin yorulan cırcır böceği ara sıra usanç vererek cırıldıyor, toprak sığınağın üstünde koca çam ağaçlarının hafif ama dinmeyen hışırtısı, hatta kapının yanında küçük bir gölcük meydana getiren dolgun bahar damlalarının şıpırtısı işitiliyordu. Bütün bunların arasından bir uğultu geliyordu. Aleksey, bunun "uşka" motorunun, "U-2" uçağının uğultusu olduğunu anlamıştı. Uğultu kah yakından kah uzaktan az işitiliyordu; fakat, giderek yaklaştığı belliydi. Aleksey'in nefesi kesildi. Uçağın yakın bir yerde olduğu, ormanın üzerinde dönüp durarak inmek için uygun bir yer aradığı anlaşılıyordu.

Aleksey dirsekleri üzerinde doğrulmaya çalışarak:

- Varya, Varya! diye bağırdı.

Varya içerde değildi. Sokaktan, heyecanlı kadın gürültüleri, sabırsızlıkla koşuşanların ayak tapırtıları duyuluyordu. Orada bir şeyler olmaktaydı.

Sığınağın kapısı bir an aralandı, Fedka'nın çilli yüzü göründü. Çocuk:

- Varya teyze, Varya teyze! diye bağırdı, sonra heyecanla ekledi:

- Uçuyor... Dönüyor... Üstümüzde dönüyor!

Ve Aleksey'in bir şey sormasına fırsat kalmadan kaybolup gitti.

Havacı güçlükle doğrulup oturdu. Kalbinin nasıl çarptığını, kanının şakaklarından ve sızlayan ayaklarından geçerken nasıl heyecanla vurduğunu bütün varlığıyla hissediyordu. Uçağın çizdiği daireleri saymaya başladı; bir, iki, üç daire saydı ve kapıldığı heyecana daha fazla dayanamayarak, yine döşeğe yığıldı. Sonra yeniden bir boşlukta kayar gibi kendini kaptırırcasına aynı ağır ve şifalı uykuya daldı.

Onu, gırtlaktan gelen kalınca bir erkek sesi uyandırdı. Aleksey bu sesi diğer her türlü ses korosu arasından bile fark edebilirdi. Böyle bir sese, avcı uçakları alayında filo komutanı Andrey Degtarenko sahipti.

Aleksey gözlerini açtı, fakat hâlâ uyuduğunu ve dostunun, alnında kırmızı lekesiyle, düşmanların dediği gibi renkli ve renksiz domuz kirpikli parlak gözleriyle, sanki marangoz tarafından yontulmuş, fakat ne zımpara kağıdı, ne de cam parçasıyla cilalanmamış geniş, kemikli ve kaba yüzünü sanki rüyasında gördüğünü zannediyordu.

Degtarenko:

- Ee, dede, göster bakalım ganimetini, diye bağırdı.

Hayal kaybolmuyordu. Dostunun onu burada, yeraltı köyünde, ıssız ormanda bulabilmiş olması her ne kadar inanılır şey değilse de, bu gerçekten Degtarenko idi. Uzun boylu, geniş omuzlu, her zamanki gibi yakası açık olan Degtarenko, karşısında dikilmiş duruyordu. Elinde miğferi ile radyonun parçaları, paketler ve dürülü şeyler vardı. Çıranın ışığı onu arkadan aydınlatıyordu. Kısa kırkılmış parlak saçları başının üzerinde bir çelenk gibi parlıyordu.

Degtarenko'nun arkasından Mihail Dedenin solgun ve üzgün yüzü, heyecandan açılmış gözleri görünüyordu. Onun yanında kalkık burunlu, sokulgan hemşire Lenoçka duruyor, büyük bir merakla karanlığa bakıyordu. Kız, koltuğunun altında kızılhaç işaretli bir çanta taşıyor, elinde tuttuğu birtakım tu-

haf çiçekleri göğsüne bastırıyordu.

Herkes susuyordu. Andrey Degtarenko, sanki gözleri karanlıkta körleşmiş gibi tereddütle etrafa bakınıyordu. Kayıtsız bakışları, dostunun burada ansızın belirmesine hâlâ inanamayan ve bütün bunların fantastik bir görüntü olmasından korkan Aleksey'in yüzüne birkaç defa takıldı.

Varya, Meresef'in üstündeki gocuğu çekerek fısıldadı:

- İşte burada, yarabbi, yatıyor işte...

Degtarenko, Aleksey'in yüzüne tereddütle bir daha baktı.

Meresef dirsekleri üzerinde doğrulmaya çalışarak;

- Andrey? diye seslendi.

Pilot hâlâ gizleyemediği bir korku ve tereddütle bakıyordu.

Meresef bütün vücudunun titrediğini hissederek hafifçe fısıldadı:

- Andrey, beni tanıyamadın mı yoksa?

Pilot, dostunun neşeli yüzünü seçmeye çalışarak, sanki kömür gibi siyah bir deriyle kaplı canlı iskelete bir daha baktı, gördüğü çehrenin o tanıdık ve inatçı Meresef'e özgü ifadesini, ancak büyük ve yuvarlak gözlerinde bulabildi.

Degtarenko ellerini öne doğru uzattı. Miğferi toprak döşemeye düştü, paketler ve paketçikler dağıldı, elmalar, portakallar ve bisküvitler saçılıverdi.

Pilotun sesi kısıldı, renksiz uzun kirpikleri ıslandı.

- Löşka, sen misin? Löşka, Löşka! diye bağırarak döşekten onun hasta ve çocuk gibi hafif vücudunu kavradı. Onu bağrına basarak durmadan tekrar etmeye başladı:

-Löşka, dostum, Löşka!

Bir an için onu kendinden uzaklaştırdı, sanki bunun gerçekten kendi dostu olduğuna inanmak ister gibi özlemle yüzüne baktı ve sonra tekrar kuvvetle göğsüne bastırdı.

- Evet, gerçekten sensin, Löşka! Şeytan!

Varya ile hemşire, Meresef'in yarı ölü vücudunu Degtarenko'nun ayı gibi güçlü pençelerinden kurtarmaya çalışıyorlarken. Varya;

- Bırakın onu, allah aşkına, hırpalanmasın, canlı cenazeden farkı yok, diye söyleniyordu.

Hemşire de alışkanlık edindiği "zaten"leri sık sık kullanarak:

- Onun için zararlıdır zaten, heyecanlanması iyi değildir zaten, bırakın onu! diye mırıldanıyordu.

Ancak şimdi, bu kara, ihtiyar, kuş gibi hafif adamın gerçekten başkası değil, kendi dostu, savaş yoldaşı ve bütün alayın hayalen çoktan defnettiği Aleksey Meresef olduğuna inanan Degtarenko, elini alnına vurarak, vahşi bir sevinç çığlığı kopardı, aniden hareketli bir gopak ezgisi mırıldanmaya ve toprak döşemeye saçılmış portakalları, elmaları yumuşak çizmeleriyle çiğneye, çiğneye küçük adımlarla masanın etrafında oynamaya başladı. Sonra tekrar Meresef'e doğru atılarak onu omzundan yakaladı, içeri çökmüş ve morarmış göz çukurlarında sevinçle parıldayan siyah gözlerine bakarak bağırdı:

- Sağsın! Vay anam, gerçek! Allah layığını versin, sağsın! Bu kadar gün neredeydin? Ne oldu da bu duruma geldin?

Teğmen ünvanı ihmal edilerek bütün alay tarafından Lenoçka diye çağrılan ve bütün teğmenlere aynı zamanda aşık olan güler yüzlü, kalkık burunlu, küçük ve tombul şarkıcı hemşire, –yahut, bir gün sanki başına bela açmak için kendini kumandanlığa takdim ettiği gibi; tıp bilimi hemşiresi, heyecanlanan pilotu sert bir hareketle Aleksey'den uzaklaştırdı.

- Yüzbaşı yoldaş, rahat bırakın artık hastayı! Zaten...

Sonra, bir gün önce dün il merkezine kadar uçarak, oradan aldıkları fakat şimdi tümden gereksiz olduğunu anladığı çiçek demetini masaya atıp kızılhaç işaretli naylon çantasını açtı, becerikli hareketlerle hastayı muayene etmeye başladı. Kısa parmakları ustalıkla Aleksey'in ayaklarında dolaşıyor ve durmadan soruyordu:

- Acıyor mu? Böyle? Burası?

Aleksey daha başlangıçta ayaklarına dikkat etti. Tabanları fena halde şişmiş ve kararmıştı. Onlara dokunduğu zaman

vücudundan elektrik cereyanı gibi geçen bir acı hissediyordu. Fakat, Lenoçka'nın asıl hoşuna gitmeyen şey, simsiyah olan ve açıktı ki duyarlılığını büsbütün kaybeden parmak uçlarıydı.

Mihail Dedeyle Degtarenko masanın yanında oturuyorlardı. Bu sevinci kutlamak için pilotun matarasındaki içkiyi sırayla yudumluyor, bir yandan da alçak sesle ve işaretlerle konuşuyorlardı. Bunun ilk sohbetleri olmadığı anlaşılıyordu. Mihail Dede o titrek, ihtiyar sesiyle anlatıyordu:

- Böyle işte, bizim çocuklar onu baltalıkta buldular. Almanlar orada siperleri için ağaç kesmişlerdi. Çocukların anası, yani benim kızım, onları çalı çırpı toplamaya yollamıştı. Aleksey'i orada görmüşler. Acaba bu garip şey de ne, diye düşünmüşler. Önce onu yerde yuvarlanan yaralı bir ayı zannetmişler, korkup kaçmışlar. Fakat bunun ne biçim ayı olduğunu ve neden yuvarlandığını merak ederek, geri dönmüşler. Ah! Bakmışlar; kah bir tarafa, kah diğer tarafa yuvarlanıyor ve inliyormuş...

Degtarenko şüphelenerek sordu:

- "Yuvarlanıyor" ne demek?

Sonra tabakasını ihtiyara uzatarak ekledi:

- Tütün içer misin?

Dede tabakadan bir sigara aldı, cebinden katlanmış bir gazete parçası çıkardı, dikkatle ucunu yırtarak üzerine cıgaradan biraz tütün döküp, sardı, yaktı ve zevkle içmeye başladı.

- Nasıl içmeyeyim, içiyorum, dedi. Yalnız Almanlar geleli beri tütün görmedik. Yosun içiyoruz, sütleğenin kuru yapraklarını da içiyoruz, evet!... Lakin onun nasıl yuvarlandığını kendisine sor! Ben bunu görmedim. Çocuklar, kah sırtüstü, kah yüzüstü dönerek yuvarlandığını ve süründüğünü söylüyorlar. Görüyorsun, tümüyle güçten düşmüş. Bak, zavallı ne hale gelmiş!

Degtarenko ikide bir yerinden fırlayıp arkadaşına bakmak istiyordu. Kadınlar Aleksey'i hemşirenin getirdiği külrengi asker battaniyelerine sarmakla meşguldüler.

- Sen otur dostum, otur; bu bizim işimiz değil, erkek işi değil. Sen beni dinle, bunu hiç unutma ve orada amirlerine anlat. Bu büyük bir kahramanlıktır! Görüyor musun, ne hale gelmiş? Bir haftadan beri bütün kolhozumuz ona bakıyor, o ise hâlâ yerinden kımıldayamıyor. Ama o zaman kendinde güç bulabilmiş; ormanlarımızdan, bataklıklarımızdan emekliye emekliye gelmiş. Bunu her insan yapamaz kardeşim. Azizlerin hayatında bile böyle kahramanlıklara rastlanmaz. Nerde? Düşün bir kaç gün çarmıhta durmak ne demekmiş! Öyle değil mi? Ah delikanlı, beni dinle, sen iyi dinle!...

İhtiyar, Degtarenko'nun kulağına doğru eğilerek, onu kabarık, yumuşak sakalıyla gıdıkladı:

- Yalnız, bana öyle geliyor ki, bu gidişle ansızın bir tabut doldurmasa bari, ha? Bak, kendini ele vermeden sürüne sürüne Almanlardan kaçmış, fakat ondan, ölümden nasıl kaçıp kurtulabilecek? Bir deri, bir kemik kalmış, nasıl emeklediğini hâlâ anlayamıyorum. Herhalde kendi insanlarına kavuşmak arzusu onu şiddetle çekiyormuş. Fakat hep aynı şeyleri sayıklıyor; havaalanı, havaalanı ve buna benzer birtakım sözler, bir de Olya! Orada, sizin yanınızda böyle bir kadın olsa gerek, ha? Sen beni dinlemiyor musun yoksa? Ha, pilot, işitiyor musun? Ah...

Degtarenko işitmiyordu. O, bu adamın, alayda o kadar sıradan görünen, ayakları ezilmiş veya donmuş dostunun, ancak düşmandan kaçmak ve halkına ulaşmak için ormanda ve bataklıklarda, erimeye başlayan karda, gece gündüz nasıl süründüğünü, gittikçe güçten düştüğü halde nasıl yine sürünüp yuvarlandığını kafasında canlandırmaya çalışıyordu. Avcı uçağı pilotluğu, Degtarenko'yu tehlikelere alıştırmıştı; hava çarpışmasında hiçbir zaman ölümü aklına getirmiyor, hatta bu çarpışmada kendisine özgü bir sevinç ve heyecan hissediyordu. Fakat kendisi bu hale düşse ve ormanda yapayalnız kalsaydı...

- Onu ne zaman buldunuz?

- Ne zaman mı?

İhtiyar, dudaklarını kımıldattı, kutudan biraz tütün daha aldı ve gazete kağıdıyla sarmaya koyuldu.

- Ne zaman mı? Geçen cumartesi günü veya, pazar akşamı, herhalde bir hafta geçti, daha fazla değil.

Degtarenko zihnen bir hesap yaptı ve Aleksey Meresef'in on bir gün süründüğünü anladı. Bu yaralının hiçbir şey yemeden bu kadar uzun süre sürünmesine adeta inanamıyordu. Buna rağmen, ihtiyarı bütün kuvvetiyle kendine çekip kucaklayarak:

- Ah, teşekkür ederim dedeciğim! Teşekkür ederim, dedi.

- Gereği yok, gereği yok! Bunda teşekkür edilecek ne var? Bak hele, teşekkür ha... Ben yabancı mıyım? Anladım, hayır, diyeceksin...

İhtiyar, hırçın bir tavırla, her zamanki dertli ve düşünceli kadın pozunu bozmadan kollarını göğsüne bağlamış ve elini çenesini dayamış olarak bekleyen gelinine bağırıverdi:

- Topla şu meyveleri yerden be, karga! Baksana, bu kadar kıymetli şeyler ayak altında kalmış!... "Teşekkür" ha, işe bak sen...

Bu arada Lenoçka artık Aleksey'in yaralarını sarmıştı. Adeta leblebi gibi pıtır pıtır dökülen ufacık ve kısacık sözlerle onu teselli etmeye çalışıyordu:

- Bir şey değil, zaten şey, zararı yok, üsteğmen yoldaş, Moskova'da sizi hemen ayağa kaldıracaklar, Moskova.... büyük şehir! Orada her türlü yarayı tedavi ederler.

Degtarenko, Lena'nın lüzümsuz canlılığından ve Meresef'i hemen tedavi edeceklerini durmadan tekrar etmesinden, muayenenin iyi sonuçlar vermediğini ve işin kötü olduğunu anladı. Hatta "tıp bilimleri hemşiresi" hakkında, "bu saksağan da niçin ötüyor" diye kötü kötü düşündü. Bununla birlikte, alayda bu hemşireyi hiç kimse ciddiye almıyor ve onun yalnız "aşk derdini tedavi edebildiğini" söyleyerek şakalaşıyorlardı. Bu düşünce Degtarenko'yu da biraz teselli ediyordu.

Sarılı olduğu battaniyeden yalnız başı görünen Aleksey, Degtarenko'ya, okuldaki tarih kitaplarında gördüğü firavun mumyasını hatırlatıyordu. Pilot iri eliyle dostunun sık ve sert bir sakalla kaplı yanaklarını okşadı.

- Zararı yok, Lyoşka! Seni tedavi edecekler! Senin daha bugün Moskova'ya özel hastaneye gönderilmen için emir var. Orada olağanüstü profesörler varmış. "Tıp hemşireleri" ise (pilot dilini şaklatarak Lenoçka'ya göz kırptı) ölüleri bile diriltiyorlarmış... Biz seninle daha uzun zaman uçacağız!

Degtarenko, burada kendisinin de Lenoçka gibi gereğinden fazla ve tutuk bir şekilde konuştuğunu fark etti, dostunun yüzünü okşayan ellerinin nemlendiğini hissetti.

Sonra emir verircesine seslendi:

- E, sedye nerede? Sedyeyi getirdiniz mi, niçin duruyorsunuz?

Biraz sonra, battaniyeye sarılı olan Aleksey'i ihtiyarın yardımıyla yavaş yavaş sedyeye koydular. Varya onun eşyalarını toplayıp bir bohçaya sardı. Evcimen Mihail Dedenin defalarca merakla gözden geçirdiği, temizlediği, bilediği ve keskinliğini parmağıyla denediği SS bıçağını bohçaya soktuğu sırada, Aleksey onu durdurarak:

- Al bu bıçağı dede, benden hatıra olsun, dedi.

İhtiyar: "Teşekkür ederim, Alyoşa, teşekkür ederim!" dedikten sonra, onu Degtarenko'ya göstererek:

- Bak, ne güzel! dedi. Üzerinde bizim dilimizde olmayan yazılar da var.

Degtarenko, bıçağın yüzüne oyulmuş olan Almanca yazıları çevirdi:

- "Ales für Doyçland!", "Her şey Almanya için!"

Degtarenko:

- E, tut, tut ihtiyar, diyerek sedyenin ön tarafını kaldırdı, tutamaklarına koşuldu.

Sedye sallandı ve sığınağın dar kapısından duvara sürünerek güçlükle geçebildi.

Bulunan adamı göndermek için sığınağa toplanmış olanların hepsi dışarı fırladı. Yalnız Varya içeride kaldı. Acele etmeden kandildeki çırayı düzeltti, üzerinde insan vücudunun bıraktığı çukurluk hâlâ belli olan alaca döşeğe yaklaştı, onu elleriyle düzledi. Bir aralık, gözleri, şaşkınlıktan herkesin unuttuğu çiçek buketine takıldı. Bu buket, limonluklarda yetiştirilmiş, kışı rutubetli, soğuk sığınaklarda geçiren bu kaçaklar köyünün insanlarına benzeyen, soluk birkaç leylak dalından ibaretti. Kadın buketi eline aldı, sigara dumanından zor hissedilen güzel bahar kokusunu içine çekti ve birdenbire kerevete yığılıp, acı acı ağlamaya başladı.

Plavnya Köyünün bütün halkı beklenmedik misafiri geçirmeye çıktı. Uçak, ormanın arkasında, kenarları erimeye yüz tutmuş uzun orman gölünün hâlâ pürüzsüz ve sağlam buz yüzeyi üzerinde duruyordu. Oraya yol yoktu. Yumuşak, ince kar tabakasının üzerinde, bir saat önce buradan geçen Mihail dedenin, Degtarenko'nun ve Lenoçka'nın izleri görünüyordu. Şimdi kafile, ciddi Seryonka ile heyacan içindeki Fedka'nın önlerinde bulunduğu çocuklar başta olmak üzere, bu izi takiben göle doğru gidiyordu. Ormanda pilotu keşfetmiş olan Seryonka eski dostun sağında, sedyenin önünde, öldürülen babasından kalma büyük çizmelerinin kara batmamasına dikkat ederek yürüyor saçları darmadağın, dişleri ağarıp duran fantastik giyimli çocuk sürüsüne emir verip duruyordu. Degtarenko ve Mihail dede adımlarını birbirlerine uydurarak sedyeyi taşıyor, kenardan yürüyen Lenoçka ise kah battaniyeyi düzelterek, kah eşarbıyla Aleksey'in yüzünü örterek yanlarında koşuyordu. Arkalarından kadınlar, kızlar ve ihtiyarlar geliyorlardı. Kalabalıkta boğuk seslerin uğultusu vardı.

Karın yansıttığı parlak ışık ilk önce Aleksey'in gözlerini kamaştırdı. Güzel ilkbahar günü onun gözlerine öyle doldu ki, elinde olmadan gözlerini kırpıştırmaya başladı, bayılacak gibi

oldu. Biraz sonra yavaşça araladığı gözlerini aydınlığa alıştırdı ve etrafına bakındı. Önünde yeraltı köyünün manzarası açılıyordu.

Koca orman gözün gördüğü yere kadar duvar gibi yükseliyordu. Ağaçların tepeleri, başları üzerinde hemen hemen örülü gibiydi. Güneş ışınlarını güçlükle geçiren dallar, ormanı yarı karanlık bir gölgeyle kaplıyordu. Orman karışıktı. Uçları havada donmuş, gri dumanı andıran, hâlâ çıplak akçaağaçlarının beyaz dalları, çam ağaçlarının altın gövdeleriyle yan yana yükseliyordu. Onların arasında ise, ötede beride, köknar ağaçlarının üçgeni andıran koyu gövdeleri görünüyordu.

Sığınaklar, onları havadan ve karadan düşmanın gözünden saklayan ağaçların altında, kar tabakasının yüzlerce ayak tarafından çoktan beri çiğnenmiş olduğu toprağa kazılmıştı. Asırlık köknar ağacının dallarında, ters çevirilip takılmış çömlek ve kaseler kurutuluyordu. Ağacın gövdesinden köküne doğru sakal gibi külrengi yosunlar sarkıyordu. Normalde vahşi hayvanların yatması gereken birbirine dolaşmış, kalın kökleri arasında bir bebek oturuyordu. Yassı ve saf yüzü mor kalemle resmedilmiş gibi olan bebeğin, giysileri eski, yırtık pırtık ve kirliydi.

Sedyenin önünden yürüyen kalabalık, yosunun çiğnendiği yerde oluşan "sokakta" ağır ağır ilerliyordu.

Açık havaya çıkan Aleksey'i, ilk önce bilinçsizce bir sevincin coşkun dalgası kapladı; sonra bu sevincin yerini tatlı ve sakin bir keder aldı.

Lenoçka küçük bir mendille Aleksey'in yüzündeki gözyaşlarını silip, onun acıdan ağladığını zannederek, sedyecilere daha yavaş yürümelerini emretti.

Meresef telaşlanarak:

- Hayır, hayır! Daha çabuk, daha çabuk yürüyün, dedi.

Aleksey, zaten kendisini çok yavaş taşıdıklarını zannediyordu. Böyle yürümeye devam ederlerse uçamayacaklarını, Moskova'dan kendisi için gönderilen uçağın onu beklemeden

ansızın kalkıp gideceğini ve hastaneye hemen bugün varamayacağını düşünerek korktu. Sedyecilerin hızlı yürümesinden duyduğu ağrıdan için için inliyordu, fakat, "Daha çabuk, rica ederim, daha çabuk!" diye ısrar ediyordu. Mihail Dedenin tıkandığını, kösteklenmeye başladığını ve uygun adımla yürüyemediğini hissetmesine rağmen, acele ediyordu. Biraz sonra ihtiyarın yerine iki kadın geçti. Mihail Dede, Lenoçka'nın yanında sedyeyi taşıyanlarla beraber küçük adımlarla yürümeye başladı. Terlemiş çıplak başını, kızarmış yüzünü, buruşuk ensesini subay şapkasıyla silerek, memnuniyetle mırıldanıyordu.

- Bak sen, sıkılıyor demek? Acele ediyor!... Doğru, Alyoşa, gerçekten acele etmeye hakkın var! Madem ki acele ediyor, yaşama isteği güçlü demektir. Ne dersin sevgili Alyoşa, öyle değil mi?... Hastaneden bize mektup yaz! Adresi belle: Kalinin Vilayeti, Bologoe İlçesi, müstakbel Plavnya Köyü. Evet, müstakbel köy! Zararı yok, böyle de yazsan mektup bizi bulur, unutma adres doğrudur.

Sedyeyi uçağa yerleştirdikleri zaman, Aleksey tanıdık benzin kokusunu soludu, kalbine yeniden taşkın bir sevinç doldu. Üstüne selüloit kapağı kapadılar. Aleksey, uğurlayıcıların nasıl el salladıklarını, gri elbisesi içinde dargın saksağana benzeyen, ufak-tefek, uzun burunlu bir ninenin, uçak pervanesinin rüzgarına aldırış etmeden kabindeki Degtarenko'nun yanına cesaretle sokularak içinde kızartılmış tavuk bulunan paketi eline verdiğini alaca kadın kalabalığı arasında biricik erkek olan Mihail Dedenin, kadınlara bağıra çağıra, çocukları azarlaya azarlaya uçağın etrafında öteye beriye nasıl dolaştığını; rüzgarın, ihtiyarın şapkasını uçurup buz üzerinde nasıl yuvarladığını; çıplak tepesi ve rüzgardan uçuşan seyrek gümüşi saçlarıyla orada dikilip kalan ihtiyarın uzaklaşan uçağın arkasından nasıl el salladığını göremedi.

Degtarenko, uçağı buz tabakasının üzerinden kaldırdıktan sonra uğurlayıcıların başları üstünden geçti ve kayaklarla he-

men hemen buza dokunarak yüksek, dik yamacın dibinde bulunan gölün üzerinde dikkatle uçup orman adasının arkasında kayboldu. Savaş harekatı değerlendirmelerinde, havada gereğinden fazla cesaret göstermesinden dolayı komutanından sık sık ihtar alan haşarı Degtarenko, bu kez dikkatli uçuyordu. Buna uçuş denemezdi, adeta yerden ayrılmayarak, çayların yatakları boyunca ilerliyor, göl kıyıları arasında gizleniyordu.

Aleksey bunları ne görüyor ne de işitiyordu. Tanıdık benzin ve yağ kokusundan, uçuşun verdiği sevinçten bilincini kaybetmişti. Ancak havaalanında, Moskova'dan gelen hızlı sıhhiye uçağına nakletmek üzere uçaktan indirdikleri sırada kendine geldi.

Aleksey sevdiği havaalanına indiği an, bu savaş baharının bütün günlerinde olduğu gibi, uçuş gününün son derece gergin ve kızgın zamanıydı. Motorların gürültüsü bir dakika bile susmuyordu. İkmal yapmak üzere yere inen bir filonun yerine ikinci, üçüncü bir filo havalanıyordu. Pilotlardan yakıt dağıtan benzin tankeri şoförlerine ve yükleme işiyle meşgul olanlara kadar herkes bugün yorgunluktan halsiz düşmüştü. Kurmay başkanının sesi kısılmıştı, şimdi fısıldayarak konuşuyordu.

Ortak uğraş ve olağanüstü gerginliğe rağmen, bugün herkes Aleksey'i bekliyor, seviniyordu.

Pilotlar, belirlenen yerde uçağı durdurmadan önce, motor gürültüleri arasında makinistlere seslenerek:

- Onu getirmediler mi? diye soruyorlardı.

Benzin taşıyan kamyonlar yere gömülü benzin tankerlerine yaklaştıkları zaman, "benzin kralları" da ilgileniyorlardı:

- Ondan hayırlı haber yok mu?

Ve herkes, alay sıhhiye uçağının, ormanın üstünde bir yerlerde uğuldayıp uğuldamadığına kulak veriyordu.

Aleksey, hafifçe sallanan sedyede uyandığı zaman, çevresini saran birçok tanıdık yüz gördü. Gözlerini adamakıllı açtı. Kalabalıktan uğultu yükseldi, içlerinden biri "urra" diye bağırdı. Aleksey sedyenin yanında alay komutanının genç, hareketsiz, çekingenlikle gülümseyen yüzünü, onun yanısıra kurmay başkanının kırmızı ve terli yüzünü, hatta resmiyeti ve cimriliği yüzünden kendisiyle hiç anlaşmadığı BAO* başkanının yuvarlak, dolgun ve soluk yüzünü bile farketti. Etrafında ne kadar çok tanıdık çehre vardı! Sedyeyi uzun boylu Yura taşıyor ve ikide birde arkasına dönüp Aleksey'i görmeye çalışıyor, fakat başarılı olamayarak her adım başında köstekleniyordu. Sedyenin yanında meteoroloji istasyonu çavuşu olan kırmızı saçlı bir kız koşuyordu. Önceleri, Aleksey'e, sanki bu kız kendisini sevmiyor, gözüne görünmemeye çalışıyor, fakat her zaman gizlice ve tuhaf bir bakışla onu izliyormuş gibi geliyordu. Aleksey ona şakadan, "meteoroloji çavuşu" diyordu. Onların yanında hemen parlama huyundan dolayı filoda kimsenin sevmediği ufak yapılı, çirkin yüzlü pilot Kukuşkin küçük adımlarla koşuyordu. O da gülümsüyor ve Yura'nın iri adımlarına ayak uydurmaya çalışıyordu. Meresef, uçuştan önce Kukuşkin'i, kağıt oynayarak borçlandığı için büyük bir kalabalığın önünde fena halde küçük düşürdüğünü ve bu kinci adamın hiçbir zaman kendisini affetmeyeceğini düşündüğünü hatırladı. Oysa şimdi, o da sedyenin yanında koşuyor, yardım ediyor ve Aleksey'i sarsmasınlar diye kalabalığı dirsekleriyle insafsızca iteleyip duruyordu.

Aleksey bu kadar dostu olduğunu hiçbir zaman aklına getirmemişti. İşte insanlar böyle zamanda kendilerini gösterirler. Şimdi, Aleksey, "meteoroloji çavuşu"nu bazı şeyler için korkuttuğunu hatırlayarak üzüldü. Tümende cimriliği hakkında birçok şaka anlattığı BAO başkanının önünde adeta mahcubiyet duydu. Kukuşkin'den af dilemek ve bütün arkadaşlarına,

---

* BAO: Havaalanı yer hizmet taburu.

onun öyle can sıkıcı ve acımasız olmadığını söylemek arzusuna kapıldı. Bu sırada, sanki çektiği bütün acılardan sonra nihayet kendisini gören herkesin, içtenlikle sevinen öz ailesine dönmüş gibi duyumsuyordu.

Araziden geçerek onu, çıplak akçaağaçları ormanının kenarında gizlenmiş gümüşi sıhhiye uçağına doğru özenle götürdüler. Teknikerler, "sıhhiye"nin artık soğumuş motorunu, lastik amortisörle işletmeye çalışıyorlardı.

Aleksey, birdenbire, mümkün olduğu kadar yüksek ve net bir sesle alay komutanına hitaben;

- Binbaşı yoldaş... dedi.

Komutan her zamanki gibi hafif ve gizemli bir tebessümle ona doğru eğildi.

- Binbaşı yoldaş, izin verin de beni Moskova'ya götürmesinler. Burada, sizin...

Komutan işitmesine engel olan şapkasını başından çıkardı.

- Moskova'ya gitmeye lüzum yok, ben burada alay hastanesinde kalmak istiyorum.

Binbaşı eldivenlerini çıkardı, battaniyenin altından Aleksey'in elini sıktı ve;

- Tuhafsınız! Sizin ciddi, gerçek tedaviye ihtiyacınız var, dedi.

Aleksey başını salladı. Kendisini iyi ve rahat hissediyordu. Artık ne başına gelen felaketler, ne de ayaklarındaki ağrılar ona korkunç görünmüyordu.

Kurmay başkanı kısık sesiyle sordu:

- Ne istiyor?

Komutan gülümseyerek:

- Kendisini burada, yanımızda bırakmamızı rica ediyor, diye yanıt verdi.

O sırada tebüssümü her zamanki gibi gizemli değil, sıcak ve kederliydi.

Kurmay başkanı kendini tutamayarak;

- Ahmak! Romantizm! "Piyonerskaya Pravda" için bir örnek, dedi. Bizzat ordu komutanının emriyle Moskova'dan uçak gönderiyorlar, o ise; söyleyin rica ederim!..

Meresef romantik olmadığını, bir gün yaralı uçağıyla isabetsiz bir iniş sırasında hafifçe yaralandığı zaman alay hastanesi çadırında iyileştiğini ve burasını Moskova kliniğinin yabancı şartlarına tercih ettiğini; samimi insanlar arasında daha çabuk düzeleceğinden emin olduğunu söylemek istedi. Hatta kurmay başkanına da usturuplu bir cevap vermek için uygun sözler hazırladı, fakat düşündüklerini söylemeyi başaramadı.

Alarm işareti verildi. Hepsinin yüzü birdebire endişeli bir hal aldı. Binbaşı kısa birkaç emir verdi ve herkes karıncalar gibi dağılmaya başladı. Kimisi ormanın kenarında saklı olan uçaklara, kimi ormanın içinde gizledikleri araçları yanına, kimisi de arazinin kenarında tepe gibi yükselen kumanda merkezine doğru koşuştular. Aleksey gökyüzünde yavaş yavaş beyaz bir iz bırakan, duman içindeki çıngıl çıngıl raketi belirgin olarak gördü. "Hava alarmı" verildiğini anladı. Kalbi şiddetle çarpmaya başladı, burun delikleri genişledi, tehlike anlarında olduğu gibi şimdi de bütün vücudunda uyarıcı bir ürperti hissetti. Havaalanını saran alarm telaşı içinde, özel işleri olmayan Lenoçka, tekniker Yura ve "meteoroloji çavuşu" sedyeyi kavradılar, adımlarını birbirine uydurmaya çalışarak, fakat heyecandan bunu başaramadan koşarak, Aleksey'i yakındaki ormana götürdüler.

Aleksey inledi. Onlarsa normal yürüyüşe geçtiler. Uzaklarda otomatik uçaksavar topları gümbürdemeye başlamıştı. Uçaklar alan üzerinde kayarak havalanıyor, çabucak yükseliyor ve havada birbiri ardınca dizi dizi "kanat"lar süzülüyordu. Aleksey uçak motorlarının tanıdık uğultusu arasında artık ormanın gerisinden gittikçe yaklaşan boğuk, kesintisiz bir ses işitiyordu. Bu ses yüzünden kasları adeta kendiliğinden büzülüyor, yumak halinde toplanıyor, geriliyor, sedyeye mıhlı bu güçsüz adam, avcı uçağının kabininde oturduğunu ve düş-

mana akın ettiğini var sayıyor; kendini, avının kokusunu almış bir avcıya benzetiyordu.

Sedye, toprak siperin dar kapısından girmiyordu. Yura ile kızlar Aleksey'i kollarından tutarak aşağı indirmek istedikleri zaman razı olmadı, sedyeyi büyük akçaağacın gölgesine koymalarını söyledi. Aleksey ağacın altında yatarken, aniden gerçekleşen ve bir rüyayı andıran olayları gözleriyle gördü. Pilota, hava çarpışmasını yerden izlemek fırsatı çok seyrek düşer. Savaşın daha ilk gününden itibaren hava filosunda uçan Meresef'e bir kez olsun, hava çarpışmasını yerden izlemek nasip olmamıştı. Hava çarpışmasının yıldırım hızına alışmış olan Aleksey, şimdi buradan bakılınca bu işin ne kadar yavaş olduğunu ve pek korkunç değilmiş gibi göründüğünü; eskimiş, küt burunlu "işaçok"ların nasıl ağır hareket ettiğini hayretle görüyordu. Hele onların, dikiş makinesinin tıkırtısı ile patiskanın yavaşça yırtılışı arası bir ses çıkaran makineli tüfekleri ne kadar az işitiliyordu!..

On iki Alman bombardıman uçağı, yan kafile düzeninde, havaalanının kenarından geçerek, yükselmiş güneşin parlak ışıkları arasında kayboldu. Oradan, güneşte parlayan ve gözleri kamaştıran kıvrımlı bulutların arasından uçakların motorlarının boğuk uğultusu, mayıs böceklerinin cırıltısı gibi işitiliyordu. Ormandaki otomatik uçaksavar toplar ku durmuşçasına gürlemeye başladı. Yaylım ateşinin dumanı, sağırotunun uçuşan tohumları gibi havaya yayılıyordu. Fakat havada, avcı uçakları kanatlarının ara sıra parıldamasından başka hiçbir şey görünmüyordu.

Kocaman mayıs böceklerinin uğultusu, yırtılan patiskanın çıkardığı sese benzeyen bir gürültü ile gitgide daha sık kesilmeye başlıyordu. Güneşin parlak ışıkları arasında, yerden görülemeyen bir hava çarpışması sürüyordu. Fakat bu çarpışma, ona katılanın gördüğünden öylesine farklı ve yerden o kadar önemsiz, ilgisiz görünüyordu ki, Aleksey her şeyi tam bir sükunetle izleyebiliyordu. Hatta, fırçadan silkinen siyah

damlacıklar halinde gökten düşerken hızla büyüyen bombalar, gittikçe artan ve ıslığı andıran keskin bir çığlıkla aşağıya yollandıkları zaman bile korkmadı; üstelik, nereye düşeceklerini görmek için hafifçe başını kaldırdı.

Burada "meteoroloji çavuşu"nun beklenmedik bir hareketi Aleksey'i hayrete düşürdü. Bombaların çığlığı en yüksek perdeye vardığı zaman, bele kadar hendekte duran ve her zamanki gibi kendisini gizlice gözeten kız, ansızın yerinden fırlayarak sedyenin üzerine atıldı, yere düştü ve heyecandan titreyen vücudu ile Aleksey'i örttü.

Aleksey, bir an için gözlerinin önünde kızın dolgun dudaklarını, soyulmaya başlayan basık burnunu ve güneşten yanmış çocuksu yüzünü gördü. Ormanın ötelerinde bir bomba patladı. Birdenbire daha yakınlarında ikinci, üçüncü, dördüncü bomba patladı. Beşinci bomba çevreyi öyle sarstı ki, toprak boğuk bir uğultuyla havaya fırladı; Aleksey'in, altında yattığı akçaağacın bir bomba parçasıyla biçilen tepesi çatırtıyla yere düştü. Aleksey, kızın korkudan çarpılmış solgun yüzünü yeniden gördü, yanağında onun soğuk yanağını hissetti ve iki bombanın patlaması arasındaki kısa arada, dehşete düşmüş kızın dudakları elinde olmaksızın fısıldadı:

- Sevgilim!.. Sevgilim!..

Yeni bomba patlamaları yeri sarstı. Havaalanı üstünde patlama sütunları bir uğultu içinde yükseldi, sanki sıra sıra ağaçlar havaya sıçrıyor, taçları bir an için açılıyor, sonra donmuş toprak üzerine yığın yığın dökülüyor ve havada sarmısak kokan, boğucu, zehirli bir duman bırakıyordu.

Duman dağıldığı zaman ortalık sakinleşmişti. Hava çarpışmasının gürültüsü ormanın ardından güçlükle işitiliyordu. Kız sıçrayıp ayağa kalktı. Yeşile çalan solgun yanakları kıpkırmızı olmuş, utançtan gözleri yaşarmıştı. Aleksey'in yüzüne bakmadan özür diliyordu:

- Sizi incittim mi? Ah ne ahmağım ben, allahım, ne ahmak! Affedin beni!

Dostunu kendisinin değil de, meteoroloji istasyonundan bu kızın vücuduyla örtmesinden utanan Yura mırıldandı:

- Niçin pişman oluyorsun şimdi?

O hem mırıldanıyor, hem ceketini silkiyor, hem ensesini kaşıyor; artık taçsız kalan ve gövdesinden berrak bir su damlayan akçaağacın beyaz yarasına bakarak başını sallıyordu. Yaralı ağacın suyu, parlayarak yosunlu kabuğundan süzülüyor, gözyaşı gibi temiz berrak damlalar halinde yere akıyordu.

Tehlike anlarında bile yüzünün o cazip şaşkınlık ifadesini değiştirmeyen Lenoçka:

- Baksanıza, akçaağaç ağlıyor, dedi.

Yura sıkıntıyla cevap verdi:

- Sen de ağlamaya başlayacaksın! Ee, oyun bitti, acele edin. Bakalım sıhhiye uçağı sağlam mı, yanmamış mı?

Meresef, ağacın yaralanmış gövdesine, güneş ışıkları altında parlayarak temiz damlalar halinde yere dökülen berrak suya, hatta adını bile bilmediği genç kıza, boyuna uymayan bir kaput giymiş, basık burunlu "meteoroloji çavuşuna" bakarak:

- İlkbahar, dedi.

Her üçü de, kızlar arkada olmak üzere, içlerinde bulanık sular toplanmış, hâlâ tüten çukurlardan geçerek sedyeyi uçağa doğru götürürlerken Aleksey, kaputun kaba yeninden görünen ve tutamağı kuvvetle sıkan ufacık sağlam ele merakla baktı. Bu kıza ne olmuştu? Acaba Aleksey o sözleri korku anında işittiğini mi sanmıştı?

Bu unutulmaz günde Aleksey başka bir olaya daha tanık oldu. Kanatlarında ve gövdesinde kızılhaç işareti olan gümüşi uçak artık yakındı. Patlamadan etrafa saçılan parçaların isabet edip etmediğini yoklayarak, başını sallaya sallaya uçağın çevresinde dolaşan teknisyen görünüyordu. Bu sırada avcı uçakları da birer birer alana inmeye başladılar. Onlar ormanın arkasından çıkarak her zamanki eğriyi çizmeden aşağıya süzülüyor, konduktan sonra ormanın kenarındaki siper-

lerine doğru ilerliyorlardı.

Biraz sonra gökyüzü sakinleşti. Havaalanı temizlendi, ormanda motor uğultusu kesildi. Fakat kumanda merkezinde hâlâ insanlar duruyor ve ellerini siper ederek göğe bakıyorlardı.

Yura:

- Dokuz numara dönmedi. Kukişkin gecikti, diye haber verdi.

Aleksey, Kukişkin'in hep kızgın, ufacık soluk yüzünü hatırladı, keza onun bir süre önce sedyeyi nasıl dikkatle desteklediğini düşündü. Mümkün müydü?

Böyle çarpışmalı günlerde pilotlar için sıradan sayılan bu fikir, artık havaalanının hayatına katılmayan Aleksey'i titretti. O anda gökyüzünde bir uğultu işitildi.

Yura sevinçle yerinden sıçradı:

- İşte geliyor!

Kumanda merkezinde de harekete geçtiler. Acaba ne olmuştu. "Dokuz" yere inmedi, havada geniş bir daire çizerek havaalanının üstünden geçti. Uçak, başının üstünden uçarken, Aleksey kanadından bir kısmın kopmuş olduğunu farketti; fakat en kötüsü, gövdesinin altında yalnız bir "ayak" görünüyordu. Havada, kırmızı raketler birbiri ardınca uçuşuyordu. Kukuşkin yeniden başlarının üstünden geçti. Onun uçağı, yıkılmış yuvasının üstünde dolaşan ve nereye konacağını bilmeyen büyük bir kuşu andırıyordu.

Havada artık üçüncü daireyi çiziyordu.

Yura saatine bakarak mırıldandı:

- Şimdi atlayacak, benzini bitiyor, son damlalarını yakıyor.

Böyle durumlarda, inmek mümkün olmadığı zaman, pilotun yükselerek paraşütle atlamasına izin veriliyordu. Herhalde "dokuz" da aşağıdan bu emri almıştı. Fakat havada hâlâ ısrarla dönüp duruyordu.

Havaalanından "bir" numaralı avcı uçağı havalandı, daha birinci dairede yaralı "dokuz"a ustalıkla yanaştı. Aleksey, sa-

kin ve usta uçuş tarzından bunun bizzat alay komutanı olduğunu anladı. Göründüğüne göre, Kukuşkin'in şaşırdığını veya radyosunun bozulduğunu zanneden komutan ona yaklaştı, kanatlarını sallayarak, "benim gibi yap" işareti verdi, sonra yukarıya doğru yükselmeye başladı. Komutan, Kukuşkin'e, bir tarafa çekilip yere atlamasını emrediyordu. Fakat o anda Kukuşkin gazı azaltarak inmeye başladı, kırık kanatlı, yaralı uçağı hızla yere doğru yaklaşarak Aleksey'in başı üzerinden geçti. Uzakta sola doğru yanladı, sağlam "ayağı" üzerinde yere vurdu; hızını azaltarak tek tekerlekle epeyce ilerledikten sonra sağ tarafına düştü, sağlam kanadıyla toprağa dayandı ve burnu çevresinde hızla dönerek kar bulutları kaldırmaya başladı.

Sonunda uçak gözden kayboldu. Kar bulutu dağıldıktan sonra bir tarafa eğik yaralı araca yakın bir yerde, kar üzerinde bir karaltı göründü. Herkes karaltıya koşuyor, durmadan korna çalan sıhhiye otomobili de bütün hızıyla oraya doğru ilerliyordu.

Meresef kendi kendine;

"Kurtardı, kurtardı motoru! Aşkolsun Kukuşkin! Ne de çabuk usta olmuş" diye düşünüyor ve hatta arkadaşına gıpta ediyordu.

Aleksey de var kuvvetiyle koşmak, şimdi karda yatan ve hiç kimse tarafından sevilmezken, birdenbire bu kadar sabırlı bir usta olduğu meydana çıkan bu küçük adamın yanına gitmek istedi. Fakat o, battaniyeye sarılmıştı; sinirleri yatıştıktan sonra tekrar duymaya başladığı şiddetli acılar yerinden kımıldamasına engel oluyordu.

Bütün bunlar bir saatten fazla sürmedi, ancak bu tür olaylar o kadar çoktu ki, Aleksey hemen kendine gelemedi. Ancak sıhhiye uçağının özel yuvasına koyup bağladıkları zaman, aniden "meteoroloji çavuşu"nun sabit bakışlarını üzerinde hissedince, iki bomba serisinin patlaması arasında kızın solgun dudaklarından dökülen o sözlerin ne demek olduğunu

anladı. Bu dürüst ve fedekar kızın şimdiye kadar adını bile bilmediği için utandı.

Aleksey minnettarlıkla ona bakarak, hafif bir sesle;

- Çavuş yoldaş... dedi.

Kızışmış motorun gürültüsü içinde kız bu sözleri olası ki işitmedi, fakat Aleksey'e doğru yürüdü ve ona küçük bir paket uzattı.

- Üsteğmen yoldaş, bunlar size gelen mektuplar... Onları sakladım, zira sizin sağ olduğunuzu, döneceğinizi biliyordum.

Kız, küçük bir mektup destesini onun göğsüne bıraktı. Aleksey bunların arasında annesinin eğri büğrü yazısıyla yazılmış üç köşeli mektupları ve hep gömleğinin cebinde taşıdığı mektuplara benzeyen zarfları tanıdı; görünce yüzü aydınlanıverdi. Battaniyenin altından elini çıkarmak için bir hareket yaptı.

"Meteoroloji çavuşu" hüzünle sordu:

- Bunlar kız arkadaşından mı geliyor?

Bunu sorarken o kadar kızarmıştı ki, uzun, kızıl kirpikleri gözyaşlarıyla ıslandı.

Meresef, o zaman patlama sırasında yanlış işitmediğini anladı ve gerçeği söylemeye cesaret edemedi.

- Evli olan kızkardeşimin mektupları. Onun aile adı başkadır! diye yanıt verdi.

Bu gereksiz yalan kendisinin de hoşuna gitmemişti.

Kızışmış motorların uğultusu arasında sesler işitildi. Yan kapak açıldı, kaputu üstüne önlük giymiş tanımadık bir doktor içeri girdi ve Aleksey'e bakarak sordu:

- Hastaların biri artık burada mı? Çok güzel, öbürünü de getirin, derhal uçacağız.

Doktor, Yura'nın arkasında gizlenmeye çalışan "meteoroloji çavuşu"na buğulanmış gözlükleriyle bakarak;

- Ya siz burada ne yapıyorsunuz madam? diye sordu. Rica ederim, çıkınız, şimdi uçacağız. Hey! Verin sedyeyi!

Aleksey kızın fısıldadığını işitti:

- Yazın, allah aşkına yazın, bekleyeceğim.

Doktor, üzerinde sessizce ve sürekli inleyen birinin yattığı sedyeyi, Yura'nın ve dışarıdan uzanan başka bir elin yardımıyla uçağın içine aldı. Hastayı uçağın özel sedye yerine koydukları sırada üzerindeki örtü düştü; Meresef, Kukuşkin'in acıdan değişmiş yüzünü gördü. Doktor ellerini ovuşturdu, kabini gözden geçirdi ve eliyle Meresef'in karnına hafifçe vurarak bağırdı:

- Çok güzel! Olağanüstü! İşte, delikanlı, uçtuğunuz zaman canınız sıkılmasın diye konuşacak adam da var, dedi. Şimdi yabancıların hepsi dışarı çıksınlar! Ya o çavuş rütbeli Lorelay nerede? İndi mi? Çok iyi. Rica ederim, çabuk olun!..

Doktor, geç kalan Yura'yı dışarı itti. Kapıları kapadılar. Uçak sarsıldı, ilerledi, sıçradı; sonra sakinleşip havalandı ve anayurdun engin gökyüzünde motorların sakin uğultusuyla yüzer gibi uçmaya başladı. Doktor, kenara tutuna tutuna Meresef'in yanına geldi:

- Sağlığınız nasıl? Verin elinizi, nabzınızı dinleyeyim, dedi ve ilgiyle Aleksey'e bakarak başını salladı:

- Evet! Kuvvetli adamsınız! Yoldaşlar, sizin serüveniniz hakkında, Jack London maceralarına benzeyen inanılmayacak şeyler anlatıyorlar.

Doktor, koltuğuna oturdu, daha iyi yerleşmeye çalışarak içine gömüldü ve birdenbire kendisini salıverdi, uykuya başladı. Pek genç olmayan bu solgun adamın son derece yorgun olduğu belliydi.

Aleksey kendi kendine "Jack London maceralarına benzeyen şeyler" diye düşündü ve belleğinde uzak çocukluk anıları -sahrada aç ve hasta bir canavar tarafından takip edilen kırık ayaklı bir adamın öyküsü- canlandı. Motorların uyutucu uğultusu altında her şey yüzmeye, şeklini kaybetmeye ve bir sis içinde erimeye başladı. Aleksey'in uyumadan önce düşündüğü son şey çok garipti; adeta artık ne savaş, ne bombardıman, ne ayaklarının azap verici sürekli ve keskin ağrısı,

ne de Moskova'ya doğru yol alan uçak vardı. Sanki bunların hepsi çocukluğunda, uzak Kamişin şehrinde okuduğu olağanüstü güzel bir kitapta anlatılanlardı.

İkinci Bölüm

Andrey Degtarenko ve Lenoçka, dostlarına başkent hastanesinin güzelliğini anlatırken hiç abartmıyorlardı. Ordu komutanının ricasıyla Moskova'ya getirilen Meresef ve ona eşlik eden teğmen Konstantin Kukuşkin, bu hastaneye gönderildiler. Savaştan önce burası tıp enstitü kliniği idi ve burada ünlü bir Sovyet bilgini, bazı ağır hastalık ve yaralanmalardan sonra insan organizmasının hızla tedavisi için yeni yöntemler keşfetmekle uğraşıyordu. Bu kurumun sağlamca belirlenmiş gelenekleri ve dünyada ünü vardı.

Savaş günlerinde, bu bilgin, kendi enstitüsünün kliniğini subay hastanesine çevirmişti. Önceden olduğu gibi hastalar burada çağdaş bilimin her türlü tedavi yöntemlerinden yararlanıyorlardı. Başkentin yakınlarında devam eden şiddetli savaş, yaralıların sayısını o kadar artırdı ki, normal koşullara oranla, hastanedeki yatak sayısını dört katına çıkartmak gerekti. Bütün yardımcı binalar; ziyaretçilere ayrılmış odalar, okuma ve oyun odaları, hastane personeli odaları, iyileşmekte olanların ortak yemekhaneleri hasta odalarına çevrilmişti. Bilgin, laboratuvarlarının yanındaki odasını bile yaralılara bırakmıştı. Kendisi ise kitaplarını ve gerekli şeylerini alarak önceden nöbetçilere ait olan küçük odaya çekildi. Buna rağmen

bazen koridorlara da yataklar koymak gerekiyordu.

Tıp enstitüsünün törensel sessizliği için, sanki mimarlar tarafından özel olarak yaratılmış parlak, beyaz duvarlar arasında her taraftan sürekli uğultular, iniltiler, uyuyanların horlamaları, ağır hastaların sayıklamaları işitiliyordu. Burada, savaşın havalandırmakla giderilmeyen ağır ve boğucu havası, kanlı sargıların, iltihaplı yaraların, diri diri çürüyen insan etinin kokusu, çabucak hissedilmeye başlandı. Çoktan beri, bilginin planlarına göre yapılmış rahat yatakların yanında, bir de taşınabilir seyyar yataklar vardı. Yemek takımları yetmiyordu. Kliniğin güzel fayans kapları ile birlikte ezilmiş alüminyum maşrapalar da kullanılıyordu.Yakında patlayan bir bombanın patlama dalgaları, büyük İtalyan pencerelerinin camlarını parçaladı ve onların yerine ince tahtalar çivilemek gerekti. Su yeterli değildi, bazen gaz da kesiliyor, aletleri eski moda ispirto lambaları üzerinde kaynatmak gerekiyordu. Bir taraftan durmadan yaralılar geliyordu. Uçaklar, otomobiller, trenler, gittikçe daha çok yaralı getiriyorlardı. Hastanenin bütün personeli; emektar bilim emekçisi ve Yüksek Şura üyesi olan şefinden başlayarak, hastabakıcısına, gardropçusuna ve kapıcı kadınlarına varıncaya kadar, bütün bu yorgun, bazen yarı aç ve sürekli uykusuz insanlar kurumlarını, kurallarını özenle korumaya devam ediyorlardı. Hastabakıcı kadınlar, bazen sıra ile iki, hatta üç nöbet hizmet ederek temizlemek, yıkamak, tahtaları ovmak için her boş andan yararlanıyorlardı.

Zayıflamış, ihtiyarlamış, yorgunluktan sallanan hemşireler önceki gibi kolalanmış önlüklerle işe geliyor, doktorların bütün emirlerinin yerine getirilmesi için titizlik ve ısrarla çalışıyorlardı. Nöbetçiler önceki gibi yatak takımlarında gördükleri en ufak leke için çekişiyor, temiz mendille duvarların, merdiven parmaklıklarının, kapı kilitlerinin temizliğini yokluyorlardı. Kırmızımsı yanaklı, beyaz perçemi yüksek alnına düşen palabıyıklı, epeyce kırlaşmış siyah sakallı, adamakıllı kavgacı olan ihtiyar şef, refakatinde nöbetçiler ve asistanlarla, savaştan

önceki gibi belirli saatlerde binaları dolaşıyor, yeni gelen yaralıların durumlarını kontrol ediyor, ağır hastalar hakkında konsültasyon yapıyordu.

Savaşın bu kızışık günlerinde, onun hastane dışında da birçok işi vardı; fakat kendi dinlenme ve uyku saatlerini kısaltarak, her zaman sevdiği bu dava uğrunda çalışacak zaman buluyordu. Dikkatsizlik gösteren hizmetçilerden birini azarladığı zaman bunu gürültüyle, şiddetle ve mutlaka yerinde, hastaların önünde yapıyordu. Daima bağırıyor, karartma uygulanan ve her gün bombalanan Moskova'da, kliniği önceki gibi örnek bir şekilde çalışırsa, bunun Hitlerci ve Göringçilere bir yanıt olacağını söylüyordu. Savaşın güçlükleriyle kendilerini mazur göstermek isteyenleri dinlemek istemiyordu!. Haylazların ve tembellerin cehenneme gitmesini, her şeyin daha güç olduğu bu anda hastanede olağanüstü bir düzen olması gerektiğini söylüyordu. Hastaları belirli saatlerde dolaşırdı; ki, hastabakıcılar odalardaki duvar saatlerini onun gelişiyle ayarlarlardı. Hava saldırısı işareti bile, bu adamın düzenini bozmuyordu. Herhalde bütün bunlar personeli, durumu harika göstermeye ve inanılmaz şartlar içinde savaştan önceki düzeni korumaya sevk ediyordu.

Bir kez hastane şefi Vasiliy Vasileviç, sabahleyin hastalara bakarken üçüncü kattaki sahanlığa yanyana iki yatak konulduğunu gördü!

- Bu ne sergi böyle! diyerek gür kaşları altından nöbetçiye öyle baktı ki uzun boylu, zayıf, oldukça şık giyimli ve artık genç olmayan bu adam öğrenci gibi hazır ol düzeni alarak yanıt verdi:

- Onları bu gece getirdiler!... Pilotturlar. İşte bunun kalçası ve sağ eli kırık. Durumu normal, dedi.

Sonra eliyle, yaşı belli olmayan çok zayıf ve kapalı gözlerle yatan bir adamı göstererek;

- Bunun ise durumu ağır, dedi. Tabanları param parça olmuş, her ikisi de kangrenli, en önemlisi de son derece güçsüz

olması. Ben, şüphesiz inanmadım; fakat ona eşlik eden ikinci sınıf askeri doktor, bu hastanın, Alman cephesinden sürüne sürüne on bir günde geldiğini yazıyor. Bu, elbette biraz abartılmıştır.

Vasiliy Vasileviç nöbetçiyi dinlemeden battaniyeyi kaldırdı. Aleksey Meresef elleri göğsünde bağlı yatıyordu. İnsan, temiz beyaz gömleğin ve örtünün üstünde göze çarpan şekilde seçilen siyah deriyle kaplı ellere bakarak, kemik sistemini iyice öğrenebilirdi. Profesör yavaşça battaniyeyi pilotun üzerine örtüp hiddetle nöbetçinin sözünü kesti:

- Niçin burada yatıyorlar?

- Koridorlarda artık yer yok... Siz kendiniz...

- "Siz kendiniz", "siz kendiniz" ne demek? Kırkikinci odada yer yok mu?

- Fakat o albaylar için hazırlanmıştır.

Profesör birdenbire kızdı:

- Albaylar içindir, ne demek? Bunu hangi şaşkın söyledi? Albaylar içinmiş! Ahmaklık!

- Fakat bize, Sovyetler Birliği kahramanları için yer bırakmamız söylenmemiş miydi?

- "Kahramanlar için", "kahramanlar için". Bu savaşta herkes kahramandır. Yoksa siz mi bana akıl vereceksiniz? Buranın şefi kim? Benim emirlerimden hoşlanmayan, derhal burayı terk edip gidebilir. Pilotlar derhal kırkikinci odaya nakledilsin! Binbir çeşit ahmaklıklar uyduruyorsunuz: Albaylar içinmiş!

Kendisine eşlik eden sessiz grupla ileriye doğru yürüdü, fakat birden döndü, Meresef'in yatağı üzerine eğildi, sık sık yapılan dezenfeksiyonların etkisiyle hırpalanan kıllı ve yumuşak elini pilotun omuzuna koyarak sordu:

- Alman cephesi ardında iki hafta süründüğün doğru mu?

Aleksey cansız bir sesle konuşmaya başladı:

- Gerçekten kangrenim mi var?

Profesör kapıda duranlara dargın dargın bakıp, pilotun ke-

der ve heyecanla dolu büyük kara gözlerine baktı ve şöyle dedi:

- Senin gibilere yalan söylemek doğru değildir. Kangrenin var, fakat sen yüzünü asma! Dünyada içinden çıkılmaz bir durum olmadığı gibi tedavi edilmez hastalık da yoktur! Anladın mı? Her şey bundan ibaret!

Profesör geçip gitti, uzaktan koridorun camlı kapısının arkasından onun gürültülü azarları işitiliyordu.

Meresef, arkasından kederli kederli bakarak;

- İlginç amca! dedi.

Ağzını yamultarak gülümseyen Kukuşkin, yatağından seslendi:

- Deli, gördün mü? Bizimle alay ediyor. Böyle sade adamları biliriz biz. Demek "albay odasına" düşmek şerefine erdik.

Meresef:

- Kangren, diye sessizce söylendi ve kederle aynı sözü tekrarladı:

- Kangren!

Albay odası, dedikleri oda ikinci katta, koridorun sonunda bulunuyordu. Pencereleri güneye ve doğuya baktığı için orada güneş yavaş yavaş yatağın birinden diğerine geçerek bütün gün geziyordu. Bu, nispeten küçük bir oda idi. Parke döşeme üzerindeki siyah lekelere bakılırsa, burada savaştan önce iki yatak, iki iskemle ile ortasında yuvarlak bir masa bulunduğuna hükmedilebilirdi. Şimdi buraya dört yatak konmuştu. Birinde, kundaklanmış küçük çocuk gibi sargılanmış bir yaralı yatıyordu. O sürekli sırt üstü yatıyor ve sargının altından sabit ve ifadesiz bir bakışla tavana bakıyordu. Aleksey'in yatağı ile yan yana olan diğer yatakta, ince sarı bıyıklı, çopur buruşuk yüzlü, konuşkan ve iyi kalpli bir asker yatıyordu.

İnsanlar hastanede çabuk tanışır. Aleksey daha akşama kalmadan, çopur yüzlü adamın Sibiryalı bir kolhoz başkanı,

avcı ve askeri uzmanlığı bakımından da nişancı, hem de becerikli bir nişancı olduğunu öğrendi. Elna çevresindeki ünlü çarpışma gününden beri iki oğlu ve damadıyla beraber Sibirya tümeni içinde çarpışmaya katılıp, söylediğine göre yetmiş kadar Alman "takırdatmıştı". Sovyetler Birliği kahramanıydı. Aile adını söylediği zaman, Aleksey onun gösterişsiz vücuduna merakla baktı. Bu aile adı, son zamanlarda ordu arasında çok ünlüydü.

Hatta, gazeteler bile baş makalelerini nişancıya ayırdılar. Ona bütün hastane personeli; hemşireler, başhekim ve bizzat Vasiliy Vasileviç saygıyla, Stepan İvanoviç diye hitap ediyorlardı.

Odanın, sargılar içinde yatan dördüncü sakini bütün gün kendisi hakkında hiçbir şey söylemedi, fakat her şeyi bilen Stepan İvanoviç, Meresef'e sessizce onun tarihini anlattı. Adı Grigoriy Gvozdef idi. Tankçı teğmeni ve keza Sovyetler Birliği kahramanıydı. Orduya tankçı okulundan gelmiş ve savaşın daha ilk günlerinde savaşmaya başlamış. Brest Litovsk Kalesinin yanında ilk çarpışmaya katılmış, Bialistok civarındaki çarpışmada tankını kaybetmiş. Hemen, komutanı öldürülen başka bir tanka geçmiş, tankçı tümenin kalan kısımlarıyla Minsk'e doğru çekilen askerleri savunmaya başlamış. Bug çarpışmasında ikinci tankını da kaybetmiş, yaralanmış; üçüncü bir tanka ve ölen komutanın yerine geçerek bölüğün komutanlığını ele almış. Sonra Almanların arkasına geçip üç tanktan ibaret seyyar bir tankçı grubu yaratmış, bir ay zarfında Alman cephesinin arkasından çok uzaklara kadar kovalayarak Alman askerlerine ve yüklü arabalara hücum etmiş. Yakıt, savaş malzemesi ve yedek parça elde etmek için çarpışma meydanlarında kalan makinelerden yararlanıyormuş. Bu yeşil ovalarda, geniş yollarda, orman ve bataklıklarda çok sayıda her markadan araçlar bulunuyormuş.

Gvozdef, Darogobuj'da doğmuştu. O tankçıların, komutan tankının radyosu aracılığıyla Sovyet Haberler Bürosundan

düzenli aldıkları tebliğlerden cephe hattının doğum yerine yaklaştığını öğrenince sabredememiş, sağ kalan sekiz askeriyle iyle beraber ormanlar arasından cepheye yaklaşmaya başlamış.

Çarpışma başlamadan önce, ovadan geçen kıvrımlı dereciğin kenarındaki küçük köyüne dönebilmişti. Köy öğretmeni olan annesi ağır hasta idi. Bu yüzden, yaşlı bir tarım uzmanı ve il emekçi sovyeti üyesi olan babası, oğlunu ordudan çağırmıştı.

Gvozdef, okulun yanındaki tek katlı köy evceğizlerini, eski minderin üstünde yatan ufacık, mecalsiz annesini, kederli kederli öksürerek hastanın yatağı yanında, sırtında eski moda ipekli bir ceketi olan kır sakallı babasını, üçü de annelerine benzeyen ufacık, esmer kızkardeşlerini hatırladı. Köyün sağlık memuru olup, kendisini araba ile istasyona kadar geçiren ela gözlü, uzun boylu Jenya'yı ve ona her gün mektup yazmaya söz verdiğini hatırladı. Çiğnenmiş ovalardan, yanmış, ıssız Belarusya köylerinden, adeta canavar gibi gizlenerek geçerken, şehirlerin arkasından dolaşarak çok hareketli yollardan kaçınırken, küçücük evinde ne göreceğini, yakınlarının da kaçıp kaçamadıklarını, eğer orada kaldılarsa ne durumda olabileceklerini hüzünle düşündü.

Gvozdef'in doğduğu yerde gördükleri, en karanlık tahminlerden çok daha dehşetliydi. Ne evceğizini, ne akrabalarını, de Jenya'yı, ne de köyünü buldu! Kül yığınları arasındaki sobada bir şeyler pişirirken bir yandan da şarkı söyleyip homurdanan bir nine vardı yalnızca. Gvozdef, bu yarım akıllı nineden, Almanlar geldiği zaman öğretmenin çok kötü durumda olduğunu; kızların ve tarım uzmanının onu ne beraber götürmeye, ne de bırakmaya karar veremediklerini; Almanların il emekçi sovyet grubu üyelerinden birinin ailesinin köyde olduğunu öğrendikleri zaman, aynı gece yakalayıp evin yanındaki kayın ağacına astıklarını, sonra da evi yaktıklarını öğrendi. Gvozdef'in ailesini kurtarmak için, en büyük Alman suba-

yının yanına koşan Jenya'ya mutlaka uzun zaman eziyet etmişler, belki Alman subayı ona tecavüz etmiş; ihtiyar kadın orada neler olduğunu bilmiyordu. İkinci gün Alman subayın evinden kızın ölüsünü çıkarmışlardı. Cesedi iki gün derenin kenarında kalmış, köy ise, henüz beş gün önce yakılmıştı. Gece yarısı birisi, kolhozun beygir ahırlarına yerleştirilmiş benzin depolarını tutuşturduğu için Almanlar da köyü yakmışlardı.

Nine tankçıyı evin yerindeki kül yığınına götürdü ve ona ihtiyar kayın ağacını gösterdi. Çocukluğunda ağacın kalın bir dalına onun salıncağı asılı dururdu. Şimdi kayın ağacı kurumaya başlamıştı. Alevlerin kuruttuğu dalda ise beş ip parçası sarkıyordu. İhtiyar kadın sıçrayarak, birtakım dualar mırıldanarak, ona kızın cesedinin yatmış olduğu yeri gösterdi. Gvozdef kıza hergün mektup yazmayı vaat etmiş, fakat bunu bir kez bile yapmayı başaramamıştı. Tankçı, hışırdayan otlar arasında bir hayli durduktan sonra geri döndü ve ormanda kendisini bekleyen savaşçılara doğru yollandı. Bir tek söz söylemedi, bir damla gözyaşı dökmedi.

Haziran'ın sonlarına doğru general Konef'in orduları batı cephesine hücuma geçerken, Grigoriy Gvozdef savaşçılarıyla beraber Alman cephesini yarıp geri geldi. Ağustos ayında ona meşhur "T-34" tanklarından yeni birini verdiler. O da kışa kadar taburda "korkusuz" bir adam olarak ün kazandı. Her yerde onun hakkında öyküler anlatılıyor, gazeteler onun için inanılmaz gibi görünen, fakat gerçekten yaşanmış olayları yazıyorlardı. Bir kez keşfe yollandığı zaman, geceleyin çevreye ateş ederek ve panik yaratarak Alman siperlerini ve mayın tarlalarını büyük bir hızla, başarıyla geçmiş. Böylece, Kızılordu kıtaları tarafından kuşatılmış olan ve halen Almanların bulunduğu kasabacığa sokulmuş, Almanları telaşa düşürdükten sonra öte tarafa, kendi birliklerinin yanına geçmiş. Başka bir gün, Alman cephesi arkasında seyyar grupla faaliyete geçerken, kuşatmadan kurtularak Alman yük arabalarının üstüne

atılmış, tank paletleriyle beygirleri, arabaları ve Almanları ezmişti.

Kışın küçük bir tank grubu ile Rjev yanında, düşmanın küçük bir ameliyat karargahını yerleştirdiği köyün garnizonuna hücum etmiş. Daha köye girmeden, tanklar savunma hattından geçerken onun tankı üzerine yakıcı sıvılı bir ampül düşmüştü. Kokulu duman saçan alevler tankı sarmış, fakat tank takımı mücadeleye devam ediyormuş. Dev bir meşaleye benzeyen tank, bütün silahlarından ateş saçarak köyde dolaşıyor, manevra yapıyor, kaçan Alman askerlerine yetişerek onları paletleriyle eziyormuş. Gvozdef ve kendisiyle beraber kuşatmadan kurtulmuş adamlar arasından seçilen takımı, benzin depolarının veya savaş malzemelerinin tutuşmasından her an mahvolabileceklerini biliyorlarmış. Onlar dumandan boğuluyor, ateş gibi kızgın zırhın içinde tutuşuyor, üstleri başları yavaş yavaş yanıyor, fakat dövüşmeye devam ediyorlarmış. Paletleri altında patlayan bir mermi, tankı baş aşağı çevirmiş ve patlama dalgasından mı, yoksa havaya kalkan kum ve kardan mı, her nedense yalımları sönmüş. Gvozdef'i araçtan ütülenmiş ve kavrulmuş bir halde çıkarmışlar.

Tankçı iki aydır iyileşmeyi ümit etmeden, hiçbir şeyle ilgilenmeden, bazen bütün gün tek bir kelime bile söylemeden yaşamla ölüm arasında yatıyordu. Ağır yaralıların dünyası, genellikle bulundukları hastanenin duvarları içinde sınırlı kalır. Bu duvarların dışında, uzak bir yerde savaş oluyor, küçük büyük olaylar oluyor, arzular coşuyor ve her geçen günle insanın ruhunda yeni bir çizgi tabakalaşıyordu. Dış dünyadaki hayatın "ağır" hastaların yanına girmesine izin verilmiyor, hastanenin duvarları ötesindeki kasırgalar buraya kesik boğuk yankılar halinde geliyordu. Oda, ister istemez kendi küçük olaylarıyla yaşıyordu. Gündüz güneşin kızarttığı camın üstünde nereden geldiği bilinmeyen uyuşuk ve tozlu sineğin belirmesi bir olaydı. Bugün, bu odanın hemşiresi Klavdiya Mihailovna hastaneden çıkınca doğru tiyatroya gitmeye niyet-

lenmişti. Onun bu nedenle giydiği, yüksek ökçeli yeni ayakkabıları, bir yenilikti. Artık usandıkları zerdali peltesi yerine, bugün üçüncü yemek olarak verilen mor erik hoşafı sohbet konusu olmuştu.

Hastaları yoracak kadar ağır geçen günleri, yaralarının durumuyla ilgili düşünceleri dolduruyordu. Çünkü yara, savaşçıyı, çetin savaş hayatından koparıp bu yumuşak, rahat, fakat artık hiç hoşuna gitmeyen yatağa bağlamıştı. O, yaranın, şişkinliğin ya da kırığın düşüncesiyle yatıyor, rüyasında da onları görüyor; uyandığı zaman hemen şişkinliğin büyüyüp büyümediğini, kırmızılığın kaybolup kaybolmadığını, ateşinin düşüp düşmediğini anlamaya çalışıyordu. Gecenin sessizliğinde kulak kabartan biri, nasıl her gürültüyü on kat abartmaya eğilimli ise, burada da hastalar, sürekli kendi acılarını düşündükleri için yaraları daha çok ağrıyordu. Hatta savaşta ölümün gözlerine sükunetle bakan irade sahibi, sert savaşçılar bile profesörün ses tonundaki anlamı, korka korka anlamaya çalışıyorlardı. Vasiliy Vasiliyeviç'in yüz ifadesinden, hastalıklarının gidişatı hakkında fikir edinmeye çalışırken kalpleri donuyordu adeta.

Kukuşkin sıkça dargın dargın mırıldanıyordu. Ona sanki tahta parçaları gerektiği şekilde konulmamış, çok az sıkılmış ve bundan dolayı kemikleri eğri kaynayacak, sonuçta onları yeniden kırmak gerekecek gibi geliyordu. Grigoriy Gvozdef ümitsiz bir sessizlik içinde yatıyordu. Fakat Klavdiya Mihailovna, yaralarına avuç dolusu vazelin koyarken ve sargılarını değiştirirken onun, her yerinden yanık deriler sarkan morarmış vücudunu heyecanlı bir sabırsızlıkla nasıl gözden geçirdiğini, doktorların konuştuklarını işittiği zaman nasıl kulak kabarttığını fark etmek güç değildi. Odada hareket edebilen biricik kimse olan Stepan İvanoviç, -gerçekte ikiye kıvrılıp ancak yatağın kenarlarına tutunarak yürüyebiliyordu- sürekli olarak, ona isabet etmiş olan "ahmak bombaya" ve "melun radikulit"in başına getirdiği felakete, gülünç bir tarzda dargın dargın lanet ediyordu.

Meresef, doktorların konuşması kendini ilgilendirmiyormuş gibi bir tavır takınarak heyecan ve merakını gizlemeye çalışıyordu. Fakat, ayaklarına radyasyon yapmak için sargılarını çözdükleri zaman, hain mor kızıllığın topuklarından yukarı ağır ağır, fakat ısrarla kaydığını görünce gözleri dehşetten açılıyordu.

Aleksey, çok sinirli ve titiz olmuştu. Arkadaşının yersiz şakası, döşekteki buruşukluklar, ihtiyar hastabakıcı kadının elinden düşen fırça, güçlükle zapt edebildiği sinir nöbetlerine neden oluyordu. Gerçekten, yavaş yavaş arttırılan olağanüstü hastane yemeği onun gücünü çabuk toplamasını sağlıyordu. Sargısı değiştirilirken veya ayaklarına radyoterapi yapılırken onu izlemeye gelen gençleri bedeninin zayıflığı artık korkutmuyordu. Fakat bünyesi ne kadar hızla güçleniyorsa, ayaklarının durumu o kadar kötüleşiyordu. Kırmızılık artık topuklarını geçmiş, ayak bileklerinden yukarı doğru ilerliyordu. Parmakları duyarlılığını tamamiyle kaybettiğinden, onlara iğne batırdıkları zaman Aleksey hiçbir ağrı hissetmiyordu. Şişkinliğin yayılması "kuşatma" denilen yeni bir tedavi yöntemiyle durdurulabilirdi. Fakat ağrı artıyordu. Sonunda tümüyle dayanılmaz oldu.

Aleksey gündüzleri yüzünü yastığa gömerek sessizce yatıyor, geceleri Klavdiya Mihailovna ona morfin iğnesi yapıyordu.

Son zamanlarda doktorların konuşmalarında, korkutucu "kesmek" sözü gitgide daha sık işitiliyordu. Bazen Vasiliy Vasileviç Aleksey'in yatağının yanında duruyor ve soruyordu:

- Ee, ne var sürüngen, acıyor mu? Belki de onları kesip bir tarafa atacağız ha?

Bu sözlerden Aleksey'in vücudu büsbütün ürperiyor ve büzülüyordu. Bağırmamak için dişlerini sıkarak kafasını öte tarafa çeviriyor, profesör ise dargın dargın mırıldanıyordu:

- Ee, sabret, sabret, senin bileceğin iş. Daha bunu da deneyelim, diyor ve yeni tedavi yöntemlerini uyguluyordu.

Doktorun arkasından kapı kapanıyordu. Koridorda dolaşanların ayak sesleri kesiliyor, Meresef de kapalı gözlerle yatıyor ve düşünüyordu: "Ayaklarım, ayaklarım, benim ayaklarım!... Yoksa ayaksız, topal mı kalacaktı? Doğum yeri Kamişin'de yaşayan ihtiyar kayıkçı Arkaş amca gibi, tahta tabanlarla mı yürüyecekti? Yıkanırken o da kayıkçı gibi tahta ayaklarını çıkarıp dere kenarında bırakacak ve maymun gibi elleriyle yürüyerek mi suya girmek zorunda kalacaktı?

Aleksey'in acılarını iki misli büyüten bir sebep daha vardı. Hastaneye gelmesinin daha birinci günü annesinin Kamişin'den gönderdiği mektupları okumuştu. Her annenin mektupları gibi bu, üç köşeli küçücük mektuplar da kısaydı. Sayfanın yarısı yakınlarının gönderdiği selamlarla ve evde, allaha şükür, herşeyin iyi olduğunu ve annesi için üzülmesine bir neden bulunmadığına dair Alyoşa'yı rahatlatan sözlerdi. Diğer yarısında ise annesi, kendisini üşütmemesini, tehlikeli olan yerlerde dolaşmamasını, komşularından yeter derecede dinlediği Alman hilekarlığından korunmasını, ayaklarını ıslatmamasını tembih ediyordu. Anasının mektuplarının hepsi, neredeyse birbirlerinin tekrarıydı. Yalnızca birinde, diğerlerinden farklı olarak; kendisinin Allah'a inanmadığını bilmesine rağmen, her olasılığa karşı bir komşu kadına, savaşçı Aleksey için dua etmesini havale ettiğini bildiriyordu. Bir başkasındaysa güneyde uzak bir yerde savaşan ve çoktan beri mektup yazmayan büyük kardeşleri için endişelendiğini yazıyordu. Son mektubunda da; sözüm ona Volga'da bereketli bir balık avından sonra bütün oğullarının merhum babalarıyla birlikte eve, onun yanına döndüklerini; kendisinin de onlara ailenin çok sevdiği çiga poğaçası yaptığını rüyasında gördüğünü; komşu kadınların bu rüyayı oğullarından birinin mutlaka cepheden döneceğine yorduklarını yazıyordu. Aleksey'e amirlerinden hiç olmazsa bir gün eve gelmek için izin istemesini rica ediyordu.

Üstleri iri, yuvarlak öğrenci el yazısıyla yazılmış mavi zarf-

lardaki mektuplar, FZM* de Aleksey'le beraber okuyan kızdan gelmişti. Adı Olya idi ve şimdi, Aleksey'in çocukluğunda maden tornacısı olduğu Kamişin tahta atölyesinde tekniker sıfatıyla çalışıyordu. Bu kız onun, yalnız çocukluk dostu değildi. Kızın mektupları sıradan olmaktan uzaktı, onlarda bir özellik vardı. Aleksey mektupları boşuna birkaç defa okumuyordu. Aynı yerlere tekrar tekrar dönerek en basit satırların arasında kendisinin anlayamadığı gizli ve sevinçli bir anlam arıyordu. Kız çok meşgul olduğunu ve şimdi zaman kaybetmemek için yatmaya bile eve gitmeyip atölyede kaldığını, Aleksey'in, şimdi atölyede neler üretildiğini bilemeyeceğini, şayet bunu tahmin edebilirse hayret içinde kalacağını, sevinçten aklını kaçıracağını, yazıyordu. Bunlarla birlikte, çok seyrek, ayda bir kezden fazla olmayan izin günlerinde Aleksey'in annesinin yanına gittiğini, büyük oğullarından ses seda gelmediği için ihtiyar kadının kendini iyi hissetmediğini, annesinin güçlük içinde yaşadığını; son zamanlarda daha sık hastalanmaya başladığını yazıyordu. Kız, ondan; annesine daha sık ve daha çok mektup yazmasını, Aleksey'in şimdi belki de annesinin biricik sevinci olduğunu, bundan dolayı onu kötü haberlerle üzmemesini rica ediyordu.

Olya'nın mektuplarını tekrar tekrar okuyan Aleksey, annesinin rüya ile ne kastettiğini anlayabildi. Aleksey, annesinin, kendisini nasıl beklediğini ve ona nasıl ümit bağladığını, eğer başına gelen felaketi bildirirse, her ikisini de nasıl sarsacağını anladı. Ne yapacağını uzun uzadıya düşündü, onlara gerçeği bildirmek için kendinde güç bulamadı. Beklemeye karar verdi ve her ikisine de; iyi yaşadığını, kendisini sakin bir yere gönderdiklerini yazdı. Adresindeki değişiklikten şüphe etmemeleri ve gerçeğe daha uygun olacağı için de, şimdi cephe ardı kıtalarında hizmet ettiğini, özel görevlerde bulunduğunu, anlaşıldığına göre de bu işte uzun zaman kalacağını, ekledi.

---

* "FZM": Fabrika atölye okulu

Şimdi, doktorların görüşmelerinde "kesmek" sözünü gitgide daha sık işittikçe dehşet içinde kalıyordu. Kamişin'e sakat olarak nasıl gidecekti? Sakat ayaklarını Olya'ya nasıl gösterecekti? Cephede bütün çocuklarını kaybettikten sonra sonuncusunun eve dönmesini bekleyen annesine ne kadar korkunç bir darbe indirecekti! Yerinde duramayan Kukuşkin'in altındaki somyanın ürpertici bir gıcırtıyla inleyişini, tankçının sessizce göğüs geçirişini, bütün gününü pencerenin önünde geçiren ve atlattığı ölüm tehlikesinden iki kat olan Stepan İvanoviç'in parmaklarıyla camı tıkırdatışını dinleyerek hastane odasının üzücü sessizliği içinde bunları düşünüyordu.

Aleksey kendi kendine;

"Kesmek mi? Hayır, bu olmaz! Ölsem daha iyi olur... Ne soğuk, zehirli söz! Kesmek! Acaba bunsuz kurtulmak mümkün değil mi?" diye düşünüycrdu. Hatta bu korkunç söz, keskin, eğri tırnaklarla kendisini parçalayan, belirsiz şekilli bir çelik örümcek halinde rüyasına giriyordu.

Bir haftadan beri, kırkikinci odanın sakinleri dört kişiydi. Fakat bir gün Klavdiya Mihailovna iki sıhhiyeciyle birlikte düşünceli düşünceli odaya girdi ve biraz sıkışmalarını bildirdi. Stepan İvanoviç'in yatağını pencerenin yanına koydular. Bu, onu çok sevirdirdi. Kukuşkin'i köşeye, Stepan İvanoviç'le yan yana yerleştirdiler, serbest kalan yere ise yumuşak kaba döşekli güzel bir yatak koydular.

Ama, Kukuşkin'i kudurtmuştu; rengi sarardı, yumruğuyla iskemleye vurdu ve bağıra çağıra hemşireye de, hastaneye de, bizzat Vasiliy Vasileviç'e de sövmeye başladı. Birine şikayet edeceğini ve bir yere mektup yazacağını söyleyerek tehditler savurdu. Öyle hiddetlenmişti ki, su bardağını zavallı Klavdiya Mihailovna'nın üzerine atmaya kalkıştı, hatta Aleksey iri gözlerini dikip sert bir sesle kendisini durdurmuş olmasaydı, gerçekten de atacaktı.

Beşinci hastayı tam bu sırada getirdiler. Görülene göre durumu çok ağırdı. Çünkü sedye, sıhhiyecilerin adımlarına uyarak gıcırdıyor, iyice eğiliyordu. Yastığın üzerinde oldukça büyük, yuvarlak, çıplak bir baş halsizce sallanıyordu. Geniş, sararmış, sanki balmumundan yapılmış olan yüzünde hayat belirtisi yoktu. Dolgun soluk dudakları duyduğu acıyı yansıtıyordu.

Yeni gelen hasta sanki kendinde değildi. Fakat sedyeyi döşemeye koydukları zaman hemen gözlerini açtı, dirsekleri üzerinde doğruldu, merakla odayı gözden geçirdi; Stepan İvanoviç'e göz kırptı - zamanınızı nasıl geçiriyorsunuz, iyi misiniz, demek ister gibi- sonra kalın bir sesle öksürdü. İhtimal, büyük ağır vücudu fena yaralanmıştı ve bu ona müthiş acılar veriyordu. İlk bakışta bu adam Meresef'in hoşuna gitmemişti. İki sıhhiyeci, iki hastabakıcı ve hemşirenin onu güçlükle yatağa kaldırmalarını hoşnutsuzlukla seyrediyordu. Merteğe benzeyen büyük, şişmiş ayağını acemice çevirdikleri zaman yeni hastanın çehresinin birdenbire nasıl sarardığını, terle kaplandığını, solgun dudaklarının ızdırapla nasıl büzüldüğünü gördü. Fakat hasta yalnız dişlerini gıcırdattı.

Kendini yatakta bulunca battaniyenin altındaki çarşafın kenarını sessizce hemen düzeltti, birlikte getirdiği kitapları ve not defterlerini küçük masacığın üzerine dizdi. Diş macununu, kolonya suyunu, traş aletlerini, sabun kutusunu alt rafa özenle yerleştirdi. Sonra hamarat bir evcimen gibi bütün işini gözden geçirdi, derin, yitik bir sesle mırıldandı:

- Ee, haydi şimdi tanışalım. Alay komiseri Semyon Vorobyof. Uslu ve tütün içmeyen bir adam. Rica ederim, beni de topluluğunuza kabul ediniz!

Oda arkadaşlarını essizce ve merakla gözden geçirdi. Meresef onun, gülümseyen, şakacı, küçük ve altın rengi gözlerinin dikkatli ve deneyici bakışlarının üzerine dikildiğini fark etti.

Yeni hasta, bütün odayı, şen kalın sesiyle doldurarak anlatıyordu:

- Ben burada uzun zaman kalmayacağım. Kimin ne durumda olduğunu bilmiyorum ama, benim fazla yatmaya zamanım yok. Süvarilerim beni bekliyor. İşte buz eriyor, yollar kuruyacak ve haydi! Biz kızıl süvari ordusuyuz, bizim için... Öyle değil mi?

Kukuşkin sert bir hareketle duvara doğru dönerek seslendi:

- Hiçbirimiz burada uzun zaman kalmayacağız! Buz eriyecek ve haydi! Ayaklar ileride olarak ellinci odaya gideceğiz.

Hastanede ellinci oda yoktu. Hastalar arasında "cesethaneye" ellinci oda diyorlardı. Komiserin bunu henüz öğrenmediği belliydi, fakat şakanın karanlık anlamını anladı, incinmedi, fakat Kukuşkin'e hayretle bakarak sordu:

- Kaç yaşındasınız aziz dostum, eh sakala bak, sakala! Çok erken ihtiyarlamaya başlamışsınız!

Bütün hastaların kendi aralarında, Komiser adını verdikleri yeni hastanın kırkikinci odaya gelmesinden sonra, odanın hayatındaki büyük düzen birdenbire değişti. Bu ağır ve takatsız adam daha ikinci gün herkesle tanıştı. Stepan İvanoviç'in dediği gibi, "her insanın kalbine yaklaşmak için özel bir anahtar bulma"da başarılı oldu.

Stepan İvanoviç'le sanki çoktan beri dostmuşlar gibi her ikisinin de çok sevdikleri avcılık ve beygirlere duydukları sevgi hakkında konuştular. Komiser, savaşın içeriğinde derinleşmeyi seven Meresef'le, çağdaş yöntemler, hava donanması, tankların ve süvari ordusunun savaşta uygulanması hakkında tahrik edici tartışmalar yaptı. Hava donanmasının ve tankların şüphesiz önemli araçlar olduğunu, fakat beygirin de henüz büyük önemini kaybetmediğini ve hâlâ çok önemli işler görebildiğini büyük bir tutkuyla kanıtladı. Eğer süvari kıtalarına iyi bir düzen verip onları takviye ederlerse; yaşlı, yılmaz komutanlara yardımcı olarak cesaretli muhakeme yürütebilen bir

gençlik yetiştirilirse, bizim süvari ordumuz dünyayı yine şaşırtacaktır, diyordu. O, sessiz tankçı ile bile ortak bir dil bulabildi. Anlaşıldığına göre, onun komiser olduğu tümen Yartsef civarında kuşatmadan çıkmış. Ve ünlü Konef karşı saldırısına katılarak Duhovştina yanında savaşmış. Bütün tankçı grubuyla birlikte başarmışlar bu işleri. Komiser her ikisi için de tanıdık olan köylerin adlarını heyecanla anıyor, Almanların nereye kadar ve nasıl geldiklerini anlatıyordu. Tankçı önceden olduğu gibi şimdi de susuyor, fakat yine de önceleri yaptığı gibi yüzünü duvara çevirmiyordu. Sargı bezlerinden yüzü görünmüyordu, fakat komiserin dedikleriyle aynı fikirde olduğunu, hareketleriyle belirtiyordu. Komiser, satranç oynamayı teklif ettiği zaman Kukuşkin'in öfkesi birdenbire sevince döndü. Oyun tahtası Kukuşkin'in yatağında duruyordu. Komiser ise yattığı yerden kapalı gözlerle körü körüne oynuyordu. Kavgacı teğmeni oyunda yendi ve böylelikle onu büsbütün kendine bağladı.

Hastabakıcı kadın sabahları pencereyi açtığı zaman, hastanenin can sıkıcı sessizliği hemen yırtılır, sokakların şen gürültüsüyle birlikte erken Moskova baharının hoş kokulu serin havası içeri sokulurdu. Komiserin kırkikinci odaya gelmesiyle de burada, buna benzer bir şey olmuştu. Komiser bunun için özel bir çaba göstermiyordu. O sadece yaşıyor, kendisine eziyet veren ağrıları unutarak veya unutmaya çalışarak hevesle, bütün varlığıyla yaşıyordu.

Sabahları uyandığı zaman yatağında oturup kollarını yukarı ve yan tarafa savuruyor, başını doğrultuyor, eğiyor; böylece jimnastik yapıyordu. Yıkanmak için su getirdikleri zaman, soğuk su istiyor, leğenin üzerine eğilip uzun müddet gürültüyle yıkanıyor, sonra yüzünü havlu ile o kadar kuvvetle siliyordu ki, şişmiş bedeni büsbütün kızarıyordu. İnsan onu gördüğü zaman, istemeyerek aynısını yapma hevesine kapılıyordu. Gazeteleri getirdikleri zaman hemşirenin elinden onları susamışçasına kapıyor, yüksek sesle ve büyük bir dikkatle Sovyet

İstihbarat Bürosunun tebliğini, sonra da cephe haberlerini birbiri ardınca ayrıntılarıyla okuyordu. Onun kendine özgü, deyim yerindeyse, aktif bir okuyuş tarzı vardı: Beğendiği yerleri kah fısıldayarak tekrarlarken "doğru" diye mırıldanıyor, bir şeyler kaydediyor; kah hiddetle "yalan söylüyor köpek, eğer bu adam cepheye gitmişse, başımı bir şişe bira için rehin koyarım. Namussuz! Cephe için yazıyor!" diye bağırıyordu.

Bir kez yalancı bir muhabire öfkelenerek, hemen redaksiyona bir kart yazdı. Savaşta böyle şeyler olmadığını ve olamayacağını kanıtlıyor, kendini kaybetmiş bu yalancı muhabirin geri çağrılmasını rica ediyordu. Bazen gazetenin üzerinde uzun uzun düşünüyor, yastığa dayanarak açık gözlerle yatıyor; yahut birdenbire dediğine göre, her biri kahramanın kahramanı, yiğidin yiğidi olan süvarileri hakkında ilginç öyküler anlatmaya başlıyordu. Sonra tekrar gazete okumaya koyuluyordu. Üstelik, onun bu ekleri ve lirik öyküleri, dinleyicilere kesinlikle engel olmuyor, onların dikkatini dağıtmıyor, tersine okunan şeyin anlam ve önemini daha iyi anlamalarına yardım ediyordu.

Öğle yemeği ile tedavi işleri arasında hergün iki saat Almanca ile uğraşıyordu; sözleri tekrarlıyor, cümleler kuruyor ve bazen aniden, yabancı dilin anlamını düşünerek şöyle diyordu:

- Çocuklar, Almanca pilice ne denir, biliyor musunuz? Kühelhen! Bravo! Kühelhen, ufacık, nazik, yumuşak bir şey. Zile ne diyorlar, biliyor musunuz? Glöklayn! Ahenkli söz, değil mi?

Stepan İvanoviç bir kezinde sabredemedi:

- Almanca sizin nenize gerek, Komiser yoldaş? Kendinizi boş yere yormuyor musunuz? Gücünüzü korusanız, daha iyi olmaz mı? dedi.

Komiser, yaşlı askere kurnazca baktı:

- Hey sakallı! Bu, Rus insanı için hayat mıdır? Ya Berlin'e vardığım zaman ben onlarla hangi dilde konuşacağım, sana kalırsa? Patagonca mı, ha?

Komiserin yatağı yanında oturan Stepan İvanoviç, cephe hattının Moskova'ya yakın, Berlin'dense çok uzakta olduğunu söylemek istedi, fakat komiserin sesi o kadar ikna ediciydi ki, asker sadece ağzını açtı ve kısaca ekledi:

- Orası öyle, elbette, Patagonca konuşmayacağız, fakat bu felaketten sonra kendinizi korumanız iyi olur, komiser yoldaş.

- Sakınan göze çöp batar! İşittiğin yok mu, sakallı?

Hastaların hiçbiri sakallı değildi. Komiser, kimbilir neden, herkese "sakallı" diyordu. Fakat bu söz onun ağzından çıktığı zaman aşağılayıcı değil, tersine neşeli bir söz olur, onu duyan herkesin içi hafiflerdi.

Aleksey, komiserin bu bitmez cesaretinin sırrını keşfetmeye uğraşarak bütün gün ona bakıyordu. Şüphesiz ki, bu adam şiddetli acılar çekiyordu. Kendi üzerinde denetimini yitirmesi için, ancak uyuması gerekiyordu; o zaman hemen inlemeye, çabalamaya, dişlerini gıcırdatmaya başlıyor; yüzü eziyetten eğriliyordu. O bunu bildiği için gündüzleri uğraşacak bir şeyler bularak uyumamaya çalışıyordu. Uyumadığı zamanlarda çok huzurlu ve sakindi, sanki müthiş acı onu üzmüyor, doktorlarla ağır ağır konuşuyor, acıyan yerlerini yoklayıp muayene ettikleri zaman onlarla şakalaşıyordu. Ancak elinin masa örtüsünü sıkmasından ve alnında beliren inci gibi ter damlacıklarından kendisini ne kadar güç tutabildiği anlaşılıyordu. Pilot bu adamın müthiş ağrıları nasıl bastırdığını, bu kadar enerjinin, cesaretin, sevincin nereden geldiğini anlayamıyordu. Aleksey bunu öğrenmeyi şiddetle arzuluyordu. Çünkü dozu durmaksızın artırılan narkotik ilaçlara rağmen bütün gece uyuyamıyor, bazen inlememek için battaniyenin bir kenarını ısırarak sabaha kadar gözleri açık yatıyordu.

Şimdi muayeneler sırasında o müthiş "ampütasyon"* sözü daha fazla duyuluyordu. Aleksey kaçınılmaz, korkunç günün yaklaştığını hissederek, ayaksız yaşamanın anlamsız olduğuna karar verdi.

* Ampütasyon: Herhangi bir vücut organının kesilmesi.

Sonunda o gün geldi. Vasiliy Vasileviç hastaları dolaşırken, Aleksey'in artık hiçbir şey hissetmeyen kararmış tabanlarını uzun uzadıya yokladıktan sonra, birdenbire doğruldu. Meresef'in gözlerinin içine bakarak; "Kesilmeleri lazım!" dedi. Sapsarı kesilen pilot hiçbir söz söylemeyi başaramadan ısrarla ekledi: "Kesilecekler! Çok konuşmaya gerek yok! İşitiyor musun? Aksi takdirde öleceksin! Anladın mı?"

Profesör çevresindekilere bakmadan odadan çıktı. Odaya ağır bir sessizlik çöktü. Meresef'in yüzü taş kesilmişti, gözleri açık yatıyordu. Aleksey, sakat kayıkçının eğri büğrü, mavi değneklerini hayal meyal görüyordu. Soyunduktan sonra maymun gibi ellerine dayanarak ıslak kumun üzerinden suya doğru süründüğünü tekrar hatırladı.

Komiser hafif bir sesle:

- Alyoşa, dedi.

Aleksey, sanki uzaktan gelen yabancı bir sesle yanıt verdi:

- Ne var?

- Böyle olması lazım, Alyoşa!

Bu anda Meresef'e, kayıkçı değil de, kendisi taşlıkta sürünüyor ve etekleri rüzgardan uçuşan alaca elbisesiyle kumun üzerinde oturmuş, güneşten kararmış, ufacık ve güzel Olya'sı dudaklarını ısıra ısıra heyecanla ona bakıyormuş gibi geldi. Evet, böyle olacaktı! Aleksey yüzünü yastığa gömdü, derinden gelerek vücudunu sarsan ve titreten hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Herkesi bir dehşet bürüdü. Stepan İvanoviç inleye inleye yataktan indi, halatını* sırtına aldı ve terliklerini sürte sürte yatakların kenarlarına tutunarak Meresef'in yanına geldi. Fakat Komiser ona işaretle; "Bırak ağlasın, engel olma!" demek istedi.

Gerçekten de ağlayınca Aleksey'in içi hafifledi. Biraz sonra sakinleşti. Hatta, insanın uzun zamandır kendisini üzen bir

* Halat: Evde giyilen geniş bir elbise.

meseleyi en sonunda çözünce duyduğu hafifliği hissetti. Sıhhiyecilerin kendisini ameliyat salonuna götürmek için geldikleri akşama kadar sustu. Bu beyaz, göz kamaştırıcı, parlak odada da bir tek söz söylemedi. Hatta, kalbi zayıf olduğu için kendisini uyutmalarına uygun bir durumda olmadığını, ameliyatın lokal uyuşturma ile yapılması gerektiğini bildirdikleri zaman bile, razı olduğunu yalnızca başıyla işaret etti. Ameliyat sırasında ne inledi, ne de bağırdı. Pek güç olmayan bu ameliyatı Vasiliy Vasileviç yapıyor, her zaman yaptığı gibi hemşireleri ve yardımcıları azarlıyordu. Asistanı birkaç kez hastanın bıçak altında ölüp ölmediğini yoklamaya mecbur etti.

Kemiği kestikleri sırada duyduğu acı dehşetliydi, fakat Aleksey acı çekmeye alışmıştı, hatta bu beyaz elbiseli, yüzleri maskeyle örtülü insanların, ayaklarının çevresinde neler yaptıklarını iyi anlayamıyordu.

Aleksey ancak odasına getirildikten sonra kendine geldi. İlk gördüğü şey, Klavdiya Mihailovna'nın kederli yüzüydü. Çok gariptir ki, hiçbir şey hatırlayamıyordu; hatta bu sevimli, müşfik, kumral saçlı kadının kendisine niçin bu kadar heyecan ve soru dolu gözlerle baktığına şaşırıyordu. Kadın, Aleksey'in gözlerini açtığını görünce sevindi ve battaniyenin altından hafifçe elini sıkarak:

- Yaman kahraman! dedi ve hemen Aleksey'in nabzını yokladı.

Aleksey, "Acaba bu kadına ne oluyor?" diye düşündü. Ayaklarının, öncekinden biraz daha yukarı kısmında, eskisi gibi yakan ve koparırcasına didikleyen bir ağrıyla değil, adeta sönük ve geçici bir acıyla sızladığını hissetti. Sanki onları dizlerinin üst kısmında iple sımsıkı bağlamışlardı. Birdenbire Aleksey, battaniyenin altında vücudunun kısalmış olduğunu gördü. O an herşeyi hatırladı: Beyaz odanın göz kamaştırıcı aydınlığı, Vasiliy İvanoviç'in hiddetli sesi, emaye kovadaki hafif gürültü! "Acaba mümkün mü?" diye düşündü. Hayretle Klavdiya Mihailovna'ya baktı ve gülümsemeye gayret ederek;

- Galiba boyum biraz kısalmış, dedi.

Gülümseyişi çok yapaydı, adeta yüzünü buruşturmuştu. Klavdiya Mihailovna, onun saçlarını şefkatle düzeltti.

- Zararı yok, zararı yok azizim, şimdi hafifleyeceksiniz.

- Evet, gerçekten daha hafifim. Kaç kilogram hafifledim.

- Hayır azizim, hayır, öyle demeyin! Siz kahramansınız, başkaları bağırıyor, onları kayışla bağlıyoruz, yine de tutmak gerekiyor. Sizse gık bile demediniz... Ah, savaş... Savaş...

Bu sırada odanın alaca karanlığında Komiserin hiddetli sesi işitildi:

- Siz ne yapıyorsunuz orada? Ölü mü okuyorsunuz? Hemşire, bu mektupları ona verin, adamın bahtı açık! Bu kadar mektup aldığını görünce kıskanmaya başlıyorum.

Komiser, Meresef'e mektup destesini verdi. Bu mektuplar Aleksey'in sevgili bölüğünden gelmişti. Çeşitli tarihlerde yazılmış olmalarına rağmen, her nedense hepsi birden gelmişti. İşte şimdi, Aleksey kesik ayaklarıyla yatarken, birbiri ardından, kendisi için artık geri gelmemek üzere kaybolan o uzak, güçlük, eziyet ve tehlikelerle dolu, insanı kendine doğru çeken hayat hakkında anlatılan arkadaş mektuplarını okumaya başladı. Aleksey, kendi bölüğünün hayatındaki büyük yenilikleri ve değerli haberleri merakla okudu. Korpus* siyasi işçisinin, Kızıl Bayrak nişanının mutlaka alaya verileceği iddiası ile övünmesi, İvançuk'un iki ödül birden alması, Yaşin'in, avda vurduğu tilkinin kimbilir neden kuyruksuz olması, Stöpa Rostof'un diş etleri iltihaplandığından hemşire Lenoçka ile aralarındaki samimiyeti bozması, Aleksey'i aynı derecede ilgilendiriyordu. Bir an için, hayalinde oraya; bataklık olduğu için pilotların sık sık lanet ettikleri, fakat şimdi kendisine dünyanın en güzel noktası gibi görünen, orman ve göller arasına gizlenmiş havaalanına uçtu.

Aleksey, mektuplarını okumaya öyle dalmıştı ki, onların ta-

---

* Korpus: "Komutanlık özlük işler dairesi" anlamında.

rihlerindeki farka bile dikkat etmedi, hatta Komiserin hemşireye göz kırpıp, tebessümle Aleksey'i gösterdiğini ve; "Benim ilaçlarım sizin bütün lüminal ve veronallarınızdan daha iyidir" diye fısıldadığını bile işitmedi.

Aleksey, Komiserin herşeyi önceden kestirerek mektupların bir kısmını sakladığını ve en zor gününde, ona havaalanından gelen dostluk selamlarını, yeni haberleri vererek bu ağır darbeyi biraz hafifletmek istediğini hiçbir zaman öğrenemedi.

Komiser tecrübeli bir askerdi. Cephede, ilaçlardan ve peksimetlerden daha önemli olan bu acele yazılmış kağıt parçalarının büyük gücünü tanıyordu.

Andrey Degtarenko'nun kendisi gibi kaba ve sade mektubunda kıvrık, ufak harflerle yazılmış ve şaşkınlık işaretleriyle dolu küçük bir kağıt vardı:

"Üsteğmen yoldaş! Sizin, sözünüzü yerine getirmemeniz güzel birşey değil!!! Bölükte sizi çok sık anıyorlar, ben yalan söylemiyorum, hep sizi konuşuyorlar. Bu günlerde bölük komutanı yemekhanede sizin adınızı söyleyerek, "Meresef, evet, o bambaşka bir adamdır!" dedi. Siz onun yalnız en iyi kimseler için böyle konuştuğunu herhalde biliyorsunuz. Daha çabuk dönün, burada sizi bekliyorlar! Yemekhanedeki büyük Lölya hiç tereddüt etmeden, hatta bundan dolayı idare müdürü kendisini azletse bile, size ikinci yemekten üçer tabak vereceğini yazmamı rica ediyor. Yalnız sözünüzde durmamanız güzel değil! Başkalarına ne.de olsa bir şeyler yazdınız, oysa bana iki satır bile karalamadınız. Çok gücüme gidiyor, onun için size ayrıca mektup yazmıyorum. Fakat size rica ederim, bana ayrı mektup yazınız. Günlerinizi nasıl geçiriyorsunuz, sağlığınız yerinde mi?.."

Bu eğlenceli satırların altına: "Meteoroloji çavuşu" imzası atılmıştı. Meresef gülümsedi, fakat gözleri, mektupta altı çizilmiş olan "daha çabuk dönünüz, burada sizi bekliyorlar" sözlerine ilişti.

Aleksey yatağında hafifçe doğrularak, değerli bir belgeyi kaybeden insanın ceplerini araştırdığı gibi, titrek ellerini heyecanla ayaklarına doğru uzattı. Elleri boşluğu hissetti.

Aleksey, kaybın bütün ağırlığını ancak o an kavrayabildi. Artık hiçbir zaman bölüğe, hava filosuna, sonuç olarak cepheye dönemeyecekti! O hiçbir zaman uçağını havalandırıp göklerde düşmanla çarpışamayacaktı, asla! Şimdi, sevdiği işten mahrum ve olduğu yere mıhlı bir sakattı, ailesine ağır bir yük, hayatta ise gereksiz bir adamdı. Bunu düzeltmeye olanak yoktu ve bu ölüme kadar böyle devam edecekti!

Ameliyattan sonra, buna benzer durumlarda baş gösterebilen en şiddetli şey Aleksey Meresef'in başına geldi. İçine kapandı. Şikayet etmiyor, ağlamıyor, sinirlenmiyordu. Sadece susuyordu.

Bütün gün, tavandaki eğri çatlağa bakarak sırt üstü, hareketsizce yatıyordu. Arkadaşları onunla konuşmaya başladıkları zaman, çok kez rastgele "evet" diye yanıt veriyor ve gözlerini sıvanın dar çatlağından ayırmadan tekrar susuyordu. Bu sanki, onun kurtuluşunun gizli olduğu bir hiyeroglif idi. Doktorların bütün emirlerini yerine getiriyordu, verilen ilaçları içiyor, iştahsızça yavaş yavaş öğle yemeğini yiyor ve tekrar sırt üstü yatıyordu.

Komiser ona:

- Hey sakallı, ne düşünüyorsun? diye bağırıyordu.

Aleksey başını ona doğru öyle bir ifade ile çeviriyordu ki, sanki onu görmüyordu.

- Ne düşündüğünü soruyorum.

- Hiçbir şey...

Bir gün Vasiliy Vasileviç odaya geldi:

- Ee, sürüngen sağ mısın? İşler nasıl? Kahramansın, kahraman! Sesini bile çıkarmadın. Şimdi, senin on bir gün sürüne sürüne Almanlardan kaçıp geldiğine inanıyorum kardeşim.

Ben, ömrüm boyunca senin kardeşlerine benzeyenleri başımın saçı kadar gördüm, fakat senin gibisine daha rast gelmemiştim, dedi.

Profesör, süblimattan hırpalanmış tırnaklarıyla derisi soyulmuş, kırmızı ellerini ovuştura ovuştura sordu:

- Neden yüzünü buruşturuyorsun? Alem onu methediyor, o ise öfkeleniyor. Ben tıp hizmetinde tuğgeneralim. Ee, sana gülümsemeni emrediyorum.

Meresef dudaklarını zorla açıp, yapmacık bir ifadeyle gülümsemeye çalışırken, şöyle düşünüyordu: "Sonumun böyle olacağını bilseydim, hiç sürünür müydüm? Tabancamda üç kurşun kalmamış mıydı?"

Komiser, gazeteden hava çarpışmasına dair ilginç bir haber okudu. Burada altı avcı uçağımızın, yirmi iki Alman uçağı ile çarpışmaya girerek sekizini düşürdüğü, kendilerinden ise bir uçak kaybettikleri yazıyordu. Komiser, bu çarpışmayı öyle memnuniyetle okuyordu ki, sanki bunu yapan tanımadığı pilotlar değil de, onun kendi süvarileriydi. Bu çarpışmanın nasıl geçtiğini gözönüne getirebilmek için tartışmaya başladıkları zaman, Kukuşkin de ateşlenip tartışmaya katıldı. Fakat Aleksey onları dinliyor ve kendi kendine: "Onlar mutlu! Uçuyorlar, dövüşüyorlar, fakat ben artık hiçbir zaman uçamayacağım" diye düşünüyordu.

Sovyet İstihbarat Bürosunun haberleri gitgide kısalıyordu. Artık her şeyden, Kızılordunun sağlam yumruğunun yeni bir darbe indirmeye hazırlandığı anlaşılıyordu. Komiserle Stepan İvanoviç, darbenin nereden indirileceğini, Almanların başına neler geleceğini coşkuyla tartışıyorlardı. Ameliyattan önce Aleksey bu sohbetlerde birinciydi. Şimdi ise onları duymamaya çalışıyordu. Olayların gelişimini, muazzam, belki de kesin çarpışmaların yaklaştığını o da hissediyordu. Fakat arkadaşlarının, belki çabuk düzelmekte olan Kukuşkin'in bile bu çarpışmalara katılacağını; kendisinin ise cephe arkasında acıklı bir hayat geçirmeye mahkum olduğu bu durumun hiçbir

zaman düzelmeyeceği düşüncesi, ona o kadar acı veriyordu ki, şimdi Komiser gazete okurken veya savaş hakkında konuşmalar başlarken onları işitmemek ve görmemek için battaniyeyi başına çekip, kulaklarını yastığa bastırıyordu. Kafasında ise, her nedense "Sürünmek için doğan, havada uçamaz" sözleri dönüp duruyordu.

Klavdiya Mihailovna, amansız çarpışmaların yürütüldüğü her tarafı barikatlarla çevrili Moskova'ya nasıl ve nereden geldikleri belli olmayan birkaç söğüt dalı getirdi. Herkesin masasındaki bardağın içine birer dal koydu. Beyaz, yumuşak tırtıllı, kırmızımsı dallardan öyle bir koku geliyordu ki, sanki kırkikinci odaya ilkbaharın ta kendisi girmişti. Bugün herkes şen bir heyecana kapılmıştı. Hatta sessiz tankçı bile sargıların altından birkaç söz söyledi.

Aleksey yatıyor ve düşünüyordu: "Şimdi Kamişin'de, yaya kaldırımlar boyunca, sokak kaldırımlarının parlak taşları üzerinde bulanık derecikler akıyor. Sıcak topraktan nem ve taze beygir gübresi kokusu geliyor... İşte buna benzer bir günde Olya ile beraber Volga'nın dik sahilinde duruyorlardı. Yanlarında nehrin uçsuz bucaksız enginliğini kaplayan heybetli sessizlik içinde yalnız çalıkuşlarının şakrak sesi çınlıyor, buzlar gürültüsüzce ağır ağır yüzerek geçiyordu. Aleksey'e, sanki buzlar nehrin akıntısıyla hareket etmiyor da, Olya ile kendisi sessizce coşkun nehrin akıntısına karşı yüzüyorlarmış gibi geliyordu. Sessizce duruyor ve gelecekte o kadar büyük bir mutluluk görüyorlardı ki, burada, ilkyaz rüzgarının estiği Volga vadilerindeki hava onlara az geliyordu. Şimdi artık buna benzer bir şey olamayacaktı. Olga ondan vazgeçecekti, zaten, Aleksey bu özveriyi kabul edemezdi, o kadar olağanüstü biçimli, güzel bir kızın, yanında sakat ayaklarıyla topallayan bir adamla yürümesine razı olamazdı." Aleksey, hemşireye, bunları kendisine hatırlatan alçakgönüllü ilkyaz müjdecisini masadan kaldırmasını rica etti.

Söğüt dalını aldılar, fakat onun kötü düşüncelerden kurtul-

ması güçtü. Olya sakat olduğunu öğrendikten sonra ne diyecekti? Onu bırakıp, unutacak mıydı? Onu hayatından silecek miydi? Aleksey'in bütün varlığı buna itiraz ediyordu: Hayır, o öyle bir kız değildi, Aleksey'i bırakmayacak, ondan yüz çevirmeyecekti. Fakat bu daha kötü bir şeydi! Onun, gurur yüzünden kendisiyle, sakat bir adamla evleneceğini ve bundan dolayı teknik eğitim görme isteğinden vazgeçip kendisini, sakat kocasını ve kimbilir belki de çocuklarını beslemek için çalışmaya başlayacağını düşünüyordu.

Onun bu fedakarlığını kabul etmeye hakkı var mıydı? Henüz tümüyle birbirlerine bağlanmamışlardı, Olya henüz onun karısı değil, nişanlısıydı. Aleksey, Olya'yı çok seviyordu; onun buna hakkı olmadığını, Olya'yı yalnız zor bir gelecekten değil, tereddütün sebep olduğu acılardan da kurtarmak için, onları birbirine bağlayan bu düğümleri koparmaya karar verdi.

Fakat, o sırada "Kamişin" mührünü taşıyan bir mektup geldi ve bütün bu kararları birdenbire bozuverdi. Olya'nın mektubu gizli bir heyecanla doluydu. Sanki bir felaketi önceden hissediyormuş gibi, ne olursa olsun daima Aleksey'le kalacağını, hayatının onunla olduğunu, her boş anında onu düşündüğünü; bu düşüncelerin, savaş yaşamının ağırlığına, atölyedeki uykusuz gecelere, izinli günlerde ve gecelerde siper ve tank engelleri kazmaya, orada yarı aç günler geçirmeye katlanmayı kolaylaştırdığını yazıyordu. "Köpekle beraber sedirin üstüne oturup gülümsediğin son küçük resmini annemin madalyonuna yerleştirdim ve sürekli olarak göğsümde taşıyorum. Kederli olduğum zaman onu açıyor ve bakıyorum... Biliyor musun, birbirimizi sevdikçe hiçbir şeyin korkunç olmadığına inanıyorum." Olya, Aleksey'in annesinin onun için çok üzüldüğünü, yine, annesine daha sık mektup yazmasını ve onu kötü haberlerle heyecanlandırmamasını öneriyordu.

Güçlüklerle dolu cephe günlerinde, doğduğu şehirden gelen her haber, Aleksey'in kalbini uzun süre ısıtan hoş bir olaydı. Bugün sevgili kentinden gelen bu mektup onu ilk olarak

sevindirmedi ve ruhunda yeni bir karışıklığa neden oldu. İşte burada, sonradan kendisine çok ağır gelen bir yanlışlık yaptı; ayaklarının kesildiğini yazmaya cesaret edemedi.

Başına gelen felaketi ve kederli düşüncelerini yalnız meteoroloji istasyonundaki kıza bütün ayrıntılarıyla yazdı. Neredeyse tanışmıyorlardı ve bu nedenle onunla konuşmak kolaydı. Aleksey kızın adını bilmediği için mektupların adresini şöyle yazıyordu: PPS, filan meteoroloji istasyonu, "meteoroloji çavuşu"na. Mektupların cephede iyi muhafaza edildiklerini biliyor ve er geç mektubunun, bu garip adrese rağmen sahibini bulacağını ümit ediyordu. Onun için, bunun önemi yoktu. Aleksey sadece düşüncelerini birine anlatmak istiyordu.

Aleksey Meresef'in tekdüze hastane günleri, kederli düşünceler içerisinde geçiyordu. Demir gibi sağlam bünyesiyle, ustalıkla yapılan ameliyatı kolayca geçirmesine ve yaralarının çabuk iyileşmesine rağmen, göze çarpar derece zayıflıyor, buna karşı tedbir alındığı halde günden güne, herkesin gözü önünde gücünü yitiriyordu.

Bu sırada dışarıda ilkbahar bütün varlığıyla coşuyor, iyodform kokusuyla dolu olan kırkikinci odaya da sokuluyordu. Eriyen karın serin nemli nefesi, serçelerin heyecanlı cıvıltısı, dönemeçlerden geçen tramvayların şen gıcırtısı, kardan temizlenen asfaltta yürüyenlerin ayak sesleri, akşamları ise, armoniğin tekdüze ve yumuşak nağmeleri içeri doluyordu. Bahar, güneşte parlayan ve sarı yapışkan bir maddeyle örtülü, ucunda tomurcukları kabarmış bir kavak dalıyla yan pencereden bakıyordu. Klavdiya Mihailovna'nın solgun, samimi yüzüne serpilmiş olan ve hiçbir pudranın gizleyemediği, bunun için de hemşireye oldukça sıkıntı veren çillerinin altın rengindeki lekeleriyle odaya giriyordu. Bahar kendisini, pencerenin teneke pervazına neşeyle sık sık vuran büyük damla-

larla, ısrarla hatırlatıyordu.

İlkyaz, her zaman olduğu gibi kalpleri yumuşatıyor, arzuları uyandırıyordu.

- Eh, şu anda elinde bir tüfekle bir araziye çıkabilsen! Ne dersin, Stepan İvanoviç? Kulübede sabaha kadar pusu kurabilirdin... Müthiş şey!.. Biliyorsun, şafak sökerken gökyüzü pembedir, soğuk da sağlamdır. Sen yattığın yerden kulak kabartıyorsun ve birdenbire "gur, gur, gur" diye sesleri duyuyorsun, sonra kanat sesleri geliyor; "pırr, pırr". Yakındaki ağaca konuyor ve kuyruğunu yelpaze gibi açıyor, onun ardında ikincisi de, üçüncüsü de geliyor...

Stepan İvanoviç, derin bir nefes aldı, gerçekten ağzının suyu akıyordu. Komiser sözüne devam etti:

- Sonra da kütüğün yanına muşamba yayıp, çektiğin zahmetten sonra vücudunu kızıştırmak için biraz çay ve rakı içersin, bütün adelelerin ısınır, öyle mi?

- Ah, Komiser yoldaş, demeyin... Bu mevsimde bizim taraflarda ne av olur bilseniz! Belki de inanmayacaksınız... Hele o turna balıkları... Ha, duymadınız mı allahaşkına? İlginç bir uğraş. Yaramazlığa benzer biraz, fakat yararsız değildir. Göllerin buzu çatlayıp dereler taştığı zaman, bütün turna balıkları sahillere doğru gelir ve havyar bırakırlar. Ama sahile doğru değil, su basmış çayırların, yosunların arasına girerler. Buralara sokulur, yuvalanır, havyarlarını saçarlar. Sahilde özenle yüzerler, sanki suda yuvarlak yonga parçaları yüzüyor zannedersiniz. Oysa, bu turna balığının ta kendisidir. Sen artık hemen tüfeğe sarıl! Bazen avladığın balıkları torbalara bile sığdıramazsın. Vallahi! Ah, ne zevkli şey!...

Böylece avcılık hatıraları başlıyordu. Konuşma, farkına varılmadan cephe işlerine geçiyor; şu an tümende, bölükte ne yaptıklarına kafa yormaya başlıyorlardı. Acaba kışın kurulan sığınaklar "ağlamıyor mu", mevzi "sürünmüyor mu?" Acaba, batıda asfalt üzerinde yürümeye alışık Almanlara ilkyaz nasıl görünüyor, diye düşünüyorlardı.

Öğleden sonra serçelerin beslenmesi başlıyordu. İşsiz duramayan, sinirli ve kuru elleriyle sürekli birşeyler yontan Stepan İvanoviç, öğle yemeğinden kalan ekmek kırıntılarını toplayıp, camın arkasındaki serçelere vermeyi düşündü. Bu bir gelenek olmuştu. Artık yalnız ekmek kırıntıları değil, daha büyük parçaları bile bilerek bırakıp ufalıyor ve kuşlara atıyorlardı. Böylelikle Stepan İvanoviç'in deyimiyle, bütün kuş sürüsü yemeğe kabul edilmişti. Ufacık, gürültücü kuşların, büyük bir ekmek parçası üzerinde dikkatle nasıl uğraştıklarını, cıvıldaştıklarını, dövüştüklerini, ekmek kabuğunu temizledikten sonra dinlendiklerini, kavak ağacının dalında bitlerini temizlediklerini ve ansızın eşleri peşinde, uçup gittiklerini gözlemek odada bulunan herkesin hoşuna gidiyordu. Serçelerin beslenmesi en çok sevilen eğlence oldu. Bazı kuşları tanımaya başladılar, hatta bazılarına isim bile takmışlardı. Topal, sokulgan ve çevik. Herhalde kavgacı huyunu kuyruğu ile ödemiş bir serçe, odadakilerin özel sevgisini kazanmıştı. Stepan İvanoviç ona "otomatçı" adını vermişti.

İlginç olan şey, bu gürültücü kuşların çevresinde kaygıların, tankçıyı sessiz durumundan kurtarmasıydı. Önceleri, iki büklüm haldeki Stepan İvanoviç'in değneklerine dayanarak küçük pencereye erebilmek için uzun süren uğraşını, gevşeklik ve kayıtsızlıkla izliyorlardı. Ertesi gün serçeler tekrar uçup geldikleri zaman, tankçı yüzünü buruşturarak acayip kuş sürüsünü daha iyi görebilmek için yatağına oturdu. Üçüncü gün öğleden sonra, yastığının altına epeyce büyük bir parça kurabiye sakladı. Şamatacı kuşlar herhalde bu hastane ziyaretinden pek hoşlanacaklardı. Birgün "otomatçı" gelmedi. Kukuşkin, zavallı kuşu belki de kedinin yediğini söylecek oldu, fakat sessiz tankçı, birdenbire parladı ve Kukuşkin'i "boşboğaz"lıkla suçladı. Ertesi gün topal kuşcağız gene cıvıldamaya, dövüşmeye ve sokulgan parlak gözlü başını muzafferane bir tarzda öteye beriye döndürerek eşikte sıçramaya başladığı zaman, tankçı gülmeye başladı. Aylardan beri ilk kez gülüyordu.

Çok zaman geçmeden Gvozdef büsbütün canlandı. Onun şen, konuşkan ve hoş bir adam olduğuna herkes şaşırdı. Şüphesiz ki, Stepan İvanoviç'in dediği gibi, her insan için özel anahtar seçmekte gerçekten usta olan Komiser, bunu da işte böyle başarmıştı.

Bazen gizemli bir tavırla kapıda görünen Klavdiya Mihailovna, ellerini arkasında saklayıp sevinçten parlayan gözlerle herkesi süzerek;

- Bakalım bugün hanginiz dans edecek? dediği zaman kırkikinci oda en sevinçli saatlerini yaşıyordu.

Bu sözler, mektup geldiğini gösteriyordu. Mektubu olan kimsenin, yatağında hiç olmazsa dansa benzer birkaç hareket yapması lazımdı. Komiser, bazen onlarca mektup aldığı için hepsinden çok oynuyordu. Tümenden, cephe arkasından, görev arkadaşlarından, komutanlarından ve siyasi komiserlerden; askerlerden, eskiden alıştıkları gibi kendilerini unutan kocalarını biraz "azarlamasını" rica eden komutan eşlerinden, cephede öldürülen arkadaşlarının eşlerinden mektuplar geliyor; hepsi ondan hayatları hakkında öğütler ve işlerinde yardım istiyorlardı. Hatta cephede ölen bir bölük komutanının, adını bir türlü belleyemediği kızı bile Kazakistan'dan ona mektup yazıyordu. Komiser bütün bu mektupları ilgiyle okuyup, mutlaka hepsine yanıt veriyordu. İlgili kurumlara da yazıyor, filan komutanın karısına yardım edilmesini rica ediyor, kendini unutan askerleri hiddetle azarlıyor ve eğer cephede bulunan savaş komutanı filancanın ailesine soba vermezse, kendisinin oraya gideceğini ve kafasını koparacağını söyleyerek korkutuyor; belleyemediği güç bir adı olan Kazakistanlı kızı, ikinci devrede Rusça'dan iki aldığı için takdir ediyordu.

Stepan İvanoviç de, cephe ve cephe gerisi ile sürekli mektuplaşıyordu. Kendisi gibi becerekli nişancı olan oğullarının, kolhoz takım şefi olan kızının mektuplarını büyük bir sevinçle, yüksek sesle hemen okuyordu. Bütün oda, hastabakıcı kadınlar, hemşire, hatta kuru, sarı benizli nöbetçi bile onun aile

işlerinden haberdar oluyorlardı. Bu mektuplarda oğulları ve kızları bütün komşu ve tanıdıklarından sonsuz selamlar yazıyor, babalarına kolhozun, dışarıya adamlar göndermesine rağmen, filan ekonomi planını şu oranda fazlasıyla yerine getirdiğini bildiriyorlardı.

Hatta anlaşıldığına göre, bütün dünyaya dargın olan ve insanlardan kaçan Kukuşkin bile Barnaul'da bulunan annesinden mektup alıyordu. Mektubu hemşirenin elinden kavrayıp odada herkesin uyumasını bekliyor, sonra sözleri kendi kendine fısıldayarak okuyordu. O anlarda Kukuşkin'in hoşa gitmeyen sert ve küçük yüzünde asla ona özgü olmayan tantanalı ve sessiz bir ifade beliriyordu. Feldşer olan yaşlı anasını çok seviyordu, fakat kim bilir neden, bu sevgiden utanıyor ve onu gizliyordu.

Yalnız tankçı, mektuplardaki yeniliklerin anlatıldığı neşeli anlarda yüzünü daha çok karartıyor, duvara dönüyor ve battaniyeyi başına çekiyordu: Ona mektup yazacak kimse yoktu! Odadakiler ne kadar çok mektup alıyorsa, tankçı yalnızlığını o kadar çok hissediyordu. Fakat bir gün Klavdiya Mihailovna her zamankinden daha büyük bir heyecanla odaya girdi. Komisere bakmamaya çalışarak, hafifçe sordu:

-Ee, bugün kim dans edecek?

Tankçının yatağına bakıyor ve yüzünde içten, geniş bir tebessüm parlıyordu. Herkes olağandışı bir şey olduğunu hissetti. Odadakiler dikkatle kulak kabarttılar.

- Teğmen Gvozdef, oynasanıza! Ee, ne duruyorsunuz?

Meresef, Gvozdef'in nasıl ürperdiğini, sert bir hareketle döndüğünü, sargıların altından gözlerinin nasıl parladığını gördü. Fakat hemen kendisini topladı ve ilgisiz görünmeye çalışarak titrek sesle şöyle dedi:

- Yalnışlık olmalı, mutlaka burada başka bir Gvozdef daha vardır.

Gözleriyse, hemşirenin bayrak gibi yukarı kaldırdığı üç zarfa büyük bir ümit ve özlemle bakıyordu.

- Hayır, bunlar size. Bakınız, üzerinde "Teğmen Gvozdef" ve hatta "kırkikinci oda" yazılı, ne diyorsunuz?

Gvozdef, sargılı elini battaniyenin altından çıkarıp, susamışçasına ileri uzattı. Zarfı dişleriyle tutup, sabırsız hareketlerle yırtarken eli titriyordu; gözleri, sargıların altında heyecanla parlıyordu. Garip bir şey olmuştu. Aynı üniversitenin, aynı döneminde okuyan üç kız, çeşitli imla ve çeşitli sözlerle hemen hemen aynı şeyleri yazıyorlardı. Kahraman tankçı Gvozdef'in yaralanıp Moskova'da olduğunu öğrendikten sonra, onunla mektuplaşmaya karar vermişlerdi. Kızlar Gvozdef'e, eğer onların bu hareketine gücenmiyorsa nasıl yaşadığını, sağlığının nasıl olduğunu bildirmesini istiyorlardı. "Anüta" diye imza atan kız ise Gvozdef'e, herhangi bir şeyle yardım edebilir mi, ona güzel kitaplar gerekli mi, diye soruyor; eğer herhangi bir şeye ihtiyacı olursa ona başvurmaktan hiç sıkılmamasını yazıyordu.

Teğmen, mektupları bütün gün evirip çevirdi, adresi okudu, imlalarını gözden geçirdi. Elbette böyle mektuplaşmalar görmüştü. Hatta bir kez kendisi bile bayram hediyesi olarak cepheye gönderilen eldivenlerin parmaklarında samimi bir pusula bulmuş ve bunu yazan yabancı kadınla mektuplaşmıştı. Fakat, muhabir kadın ona, dört çocuğuyla beraber çekilmiş ve arkasına esprili sözler yazdığı resmi yollayınca, bu haberleşme kendiliğinden bozulmuştu. Fakat, burada iş başkaydı. Gvozdef'i bir şey rahatsız ediyor ve şaşırtıyordu: Mektupların hepsi birden, beklenilmeden gelmişti. Tıp fakültesinde okuyan kız öğrencilerin, onun savaş kahramanlıklarını ansızın nereden öğrendiklerini de bir türlü anlayamıyordu. Bütün odadakiler ve herkesten çok Komiser, bu olaya şaşıyordu. Fakat Meresef, Komiserin, Stepan İvanoviç'in ve hemşirenin birbirlerine anlamlı anlamlı bakıştıklarını fark etti, bu işte de Komiserin parmağı olduğunu anladı.

Her neyse, Gvozdef ertesi sabah, Komiserden kağıt istedi, sağ elinin sargısını kendi başına açtı ve akşama kadar yazdı,

karaladı, yırttı ve sonunda tanımadığı kızlara yanıt verdi.

Kızlardan ikisi bu işten vazgeçtiler, daha dikkatli olan Anüta ise, her üçü için de yazmaya başladı. Gvozdef açık kalpli bir adamdı. Odadakiler şimdi tıp fakültesinin üçüncü döneminde neler olduğunu, biyolojinin ne kadar çekici olduğunu, sempatik sesli profesörün konuyu ne kadar iyi öğrettiğini ve bunun aksine, filan filan doçentlerin yazılarının ne kadar usanç verici olduğunu; üniversitelilerin pazar günlerinde yük tramvaylarına ne kadar odun taşıdıklarını; okumanın ve aynı zamanda tahliye edilenlerin hastanesinde çalışmanın ne kadar güç olduğunu; yeteneksiz bir ezberci ve pek sevimsiz olan üniversiteli kızın nasıl "kurum sattığını" biliyorlardı.

Gvozdef, yalnız konuşmakla kalmadı, adeta büsbütün açıldı ve sağlığı hızla düzelmeye başladı.

Kukuşkin'in kırık yerlerini alçıdan çıkardılar. Stepan İvanoviç değneksiz yürümeye çalışıyor ve artık bir hayli hareket yapabiliyordu. O "hür dünyada" olup bitenleri pencereden seyrederek, bütün günlerini orada geçiriyordu. Komiserin ve Meresef'in durumları ise günden günde kötüleşiyordu. Özellikle Komiserin durumu hızla geri gidiyordu. Artık sabah jimnastiği yapamıyor, vücudunu gitgide sarımtrak, saydam şişkinlikler kaplıyor, ellerini güçlükle kımıldatıyor, artık ne kalemi ne de kaşığı tutabiliyordu.

Sabahları hastabakıcı kadın Komiserin yüzünü yıkıyor ve onu kaşıkla besliyordu. Onu ağır acıların değil, güçsüzlüğün üzdüğü ve çileden çıkardığı hissediliyordu. Nitekim, Komiser yine de direnme gücünü kaybetmiyordu. Kalın sesi gündüzleri aynı canlılıkla işitiliyor, gazetelerdeki haberleri aynı ilgiyle okuyor, hatta Almanca ile meşgul olmaya bile devam ediyordu. Sadece kitapları Stepan İvanoviç'in telle yaptığı özel sehpaya koymak gerekiyordu. Ve ihtiyar asker onun yanına otururak kitabın sayfalarını çeviriyordu. Sabahleyin, daha yeni gazeteler gelmeden önce hemşireye radyonun söylediği yenilikleri, cephe ve hava bürosunun bilgilerini ve Moskova'da ne-

ler olduğunu sabırsızlıkla soruyordu. Vasiliy Vasileviç'e, yatağının yanına bir radyo koymasını rica etti.

Komiserin vücudu zayıflayıp kuvvetten düştükçe, direnci daha güçlü ve sarsılmaz oluyordu. Sayısız mektupları aynı ilgiyle okuyor ve sırayla kah Kukuşkin'e, kah Gvozdef'e dikte ettirerek hepsine yanıt veriyordu. Bir defa tedaviden sonra uyuklamış olan Meresef'i onun gürültülü sesi uyandırdı:

- İdareimaslahatçılar! Bürokratlar! diye hiddetle bağırıyordu.

"Kıtadan dışarı çıkarılmasın" diye emir verilmesine rağmen, bir dostunun ona düzenli gönderdiği tümen gazetesinin sayfası tel sehpa üzerinde duruyordu.

Komiser çıkışmaya devam ediyordu:

- Onlar, orada savunma hattında otura otura ahmaklaştılar. Kravtsof bürokratmış! Ordunun en iyi baytarı bürokratmış, öyle mi! Grişa yaz, derhal yaz!

Ordunun Harbiye Şurası üyesine hitaben, Gvozdef'e bir rapor yazdırdı. Raporunda, iyi ve çalışkan bir adamı haksız olarak lekeleyen "iftiracıların" kovulmasını rica ediyordu. Mektubu hemşire aracılığıyla gönderdikten sonra, "çekirgelere" uzun uzadıya, ağız dolusu sövdü. Yastığın üzerinde başını bile çeviremeyen adamdan, işgüzar bir ihtirasla dolu bu sözleri işitmek çok ilginçti.

Aynı günün akşamı daha önemli bir olay oldu. Akşamın sessiz saatlerinde henüz lambalar yakılmadan önce odanın köşelerine karanlık çökmeye başladığı zaman, Stepan İvanoviç pencerenin yanında oturuyor ve dalgın dalgın nehir kıyısındaki sokağa bakıyordu. Nehrin buzlarını kırıyorlardı. Muşamba önlüklü birkaç kadın, buzda açılmış kare şeklinde delik boyunca buzu daracık dilimler halinde kırıyor, sonra bir iki darbeyle onları uzun parçalara bölüyor ve buz parçalarını çengellerle tahtaların üzerinden çekip çıkarıyorlardı. Buz parçaları sıra sıra yatıyordu; alt tarafları saydam yeşilimsi olup üstleri sarı sarı ufalanmıştı. Nehrin kenarındaki yolda ise, bir-

birine bağlanmış arabalar buzun temizlendiği yere doğru gidip geliyordu. Başında kulaklıklı şapkası olan ve baltasını sırtındaki pamuklunun üzerine bağladığı kuşağa asan dar pantolonlu bir ihtiyar, beygirlerin dizginlerini buzu kırdıkları yere doğru çekti. Kadınlar da çengellerle buzları kızaklara dolduruyorlardı.

İyi bir evcimen olan Stepan İvanoviç, kolhoz işçilerinin çalıştığına, fakat işin beceriksizce örgütlendiğine kanaat getirdi. Orada gereğinden fazla insan vardı ve birbirlerine engel oluyorlardı. Stepan İvanoviç, hemen bir plan hazırladı. Buzları beraberce, güçlük çekmeden çıkarmaları için orada bulunanları üçer kişiden oluşan üç gruba ayırmayı düşünüyordu. Zihninde her gruba özel bir saha ayırdı ve onlara gündelik değil de, çıkardıkları buza göre para ödemeye karar verdi. Aralarındaki toparlak, pembe yüzlü kadıncağıza gruplar arasında yarışa başlamasını önerebilirdi. Bu ekonomi fikirlerine o kadar dalmıştı ki, beygirlerden birinin birdenbire buzun kesildiği yere nasıl yaklaştığını, arka ayaklarının kaydığını ve suya düştüğünü göremedi. Beygire bağlı olan kızak onu suyun yüzünde tutuyor, akıntı ise buzun altına çekiyordu. Baltalı ihtiyar şaşkın şaşkın beygirin etrafında dolaşıyor, kah kızağın, kah beygirin dizginlerini çekiyordu.

Stepan İvanoviç, sesi çıktığı kadar:

- Beygir batıyor! diye bağırdı.

Komiser bütün çabasıyla dirsekleri üzerinde doğruldu, göğsünün pencerenin altındaki taş pervaza dayadı ve cama doğru uzandı, yüzü ağrıdan sapsarı kesilmişti. Fısıltı ile;

- Ahmak! dedi. Nasıl da anlayamıyor!... Kayışları kesmek lazım, kayışları, o zaman beygir kendi kendine çıkacak... Vah, vah, batıyor hayvancık!

Stepan İvanoviç, ağır ağır pencerenin eşiğine tırmandı. Bazen bulanık dalgalar beygiri örtüyor, fakat hayvancağız ümitsizce çabalıyor, suyun yüzüne çıkarak ön ayaklarının nallarıyla buzu tırmalıyordu.

Komiser, sanki nehirdeki ihtiyar onun sesini işitecekmiş gibi var gücüyle bağırdı:

- Kayışları kessene!

Stepan İvanoviç ellerini huni gibi ağzına koyup, sokağa doğru bağırdı:

- Hey, azizim, kayışları kes! Balta belinde, kayışları kes, kayışları!...

İhtiyar, sanki gökten gelen bu sesi işitti. Baltayı çıkardı ve iki vuruşta kayışları kesti. Serbest kalan beygir hemen buzun üzerine sıçradı, buzda açılan deliğin kenarında durdu ve ağır ağır soluyarak silkindi.

O anda odada bir ses duyuldu:

- Bu ne demek?

Vasiliy Vasileviç iliklenmemiş önlüğüyle kapıda duruyordu. Her zaman giydiği beyaz şapkası başında değildi. Hiç kimseyi dinlemek istemeden hiddetle çıkışmaya, ayaklarını döşemeye vurmaya başladı. Olayın içeriğini anlamadan sövdü, güçlükle nefes alarak bu delileri kovmakla tehdit etti ve odadan çıkıp gitti. Bir dakika sonra odaya Klavdiya Mihailovna geldi. Üzülmüş, gözleri ağlamaktan kızarmıştı.. Birkaç saniye önce Vasiliy Vasileviç onu kötü halde azarlamıştı. Fakat yastıkta gözleri kapalı, hareketsizce yatan Komiserin yeşil, cansız yüzünü görünce, hemen ona doğru atıldı.

Akşam Komiserin durumu ağırlaştı. Ona kafur iğnesi yaptılar, oksijen verdiler. Uzun süre kendine gelemedi. Kendine gelir gelmez, elinde oksijen yastığı ile baş ucunda duran Klavdiya Mihailovna'ya gülümsedi ve şakalaştı:

- Korkmayın, hemşire! Ben size, şeytanların cehennemde çillerini temizlemek için kullandıkları ilaçları getirmek için oradan bile döneceğim.

Ağır hastalığa karşı şiddetle direnç gösteren bu büyük, kudretli adamın, günden güne nasıl zayıfladığını görmek, dayanılmayacak kadar acı birşeydi.

Aleksey Meresef de günden güne zayıflıyordu. Hatta, kederini paylaştığı biricik insan olan "meteoroloji çavuşu"na yazdığı mektubunda, buradan galiba sağ çıkamayacağını, hatta bunun daha iyi olduğunu, çünkü ayaksızlığın, kanatsız kuşa benzediğini; yaşamasına, yemesine rağmen hiçbir zaman uçamadığını, kendisinin de kanatsız bir kuş gibi yaşamak istemediğini ve en kötü sonucu bile -eğer çabuk gelirse- sakince karşılamaya hazır olduğunu bildirdi. Böyle yazması gerçekten kötüydü. Daha sonraki mektuplarda kız, artık, çoktan beri "üsteğmen yoldaşa" karşı kayıtsız olmadığını, fakat Aleksey'in başına bu felaket gelmemiş olsaydı, bunu dünyada itiraf edemeyeceğini yazıyordu.

Kendisine sadık kalan Kukuşkin, alaycı bir tavırla;

- Evlenmek istiyor, şimdi erkekler değerli. Onun için ayaklarının önemi yok, hatta bu bir ayrıcalıktır.

Fakat Aleksey, ölüm ikisinin de baş ucundan uçup geçtiği zaman, kızın ona doğru sokulan solgun çehresini gördüğü anı hatırlıyordu. Bunun böyle olmadığını biliyordu. Aleksey, yazdığı kederli mektupları kızın üzüntüyle okuduğunu da biliyordu. Hatta adını bile bilmediği "meteoroloji çavuşu"na elemli düşüncelerini yazmaya devam ediyordu.

Komiser, herkes için "anahtar bulmayı" beceriyordu, yalnız Aleksey Meresef ona hâlâ açılmamıştı. Meresef'in ameliyatından sonra daha birinci gün, odaya "Çelik Nasıl Sertleşti?" kitabı geldi. Onu yüksek sesle okumaya başladılar. Aleksey, bu kitabın kimin için okunduğunu anladı, fakat kitap onu teselli etmiyordu. Pavel Korçagin'e daha çocukluğundan beri duyuyordu. Pavel, en sevdiği kahramanlardan biriydi. Şimdi Aleksey kendi kendine; "Korçagin pilot değil ki! Acaba 'hava hasreti'ne tutulmanın ne demek olduğunu biliyor mu?" diye düşünüyordu. Ostrovski bu kitabı yazarken yatağına uzanmıştı, o zaman savaş yoktu, şimdi ise memleketin bütün erkekleri ve kadınları savaşıyor, hatta sümüklü çocuklar bile

makinelerde çalışmak için boyları ermediğinden ayaklarının altına birer sandık koyarak cepheye mermi hazırlıyorlar.

Sözün kısası, kitap bu defa başarı kazanamadı. Bunu gören Komiser, dolambaçlı yollardan hareket etmeye başladı. Felce uğramış eliyle pek çok işi yapmada başarılı olan bir adam hakkında, sözde tesadüfen konuşmaya başladı. Herşeyle ilgili olan Stepan İvanoviç, hayretle iç çekmeye başladı. Doğduğu yörede, sakat bir doktor bulunduğunu ve onun bütün bölgede birinci olduğunu hatırladı: bu doktor ata biniyor, ava gidiyor ve bir eliyle silahı öyle kullanıyormuş ki, saçmayı sincabın ta gözüne isabet ettiriyormuş. Komiser burada, makine traktör istasyonlarında çalıştığı zamandan beri, şahsen tanıdığı merhum akademisyen Vilyams'ı anıyordu. Vücudunun bir tarafı felce uğrayan ve sadece bir koluyla çalışan bu adam, enstitüye rehberlik etmeye devam ediyor ve muazzam ölçüde iş görüyormuş.

Meresef, bu sohbetleri dinliyor ve gülümsüyordu: Ayaksız olan bir insan için düşünmek, konuşmak, yazmak, emretmek, tedavi etmek, hatta ava gitmek bile mümkürıdü. Oysa, kendisi pilottu, pilot ünvanı taşıyordu. Çocukluğunda kuru, çatlamış toprağın üzerindeki sörpük yaprakların arasında, ünü Volga boyunca yayılmış olan alacalı karpuzlar yatan bostanı beklediği zaman, ilk önce sesini duyduğu, sonra kendisini fark ettiği küçücük gümüş bir yusufçuğun, güneş altında parlayan kanatlarıyla tozlu stepin üzerinden Stalingrad'a doğru uçtuğunu gördüğü günden beri pilottu.

Aleksey:

- Fakat, sizin bahsettiğiniz adam pilot değilmiş, diyerek yüzünü duvara çevirdi.

Fakat Komiser, onu "eğlendirmeyi" denemekten vazgeçmiyordu. Bir gün Aleksey, her zamanki gibi kayıtsız bir uyuşukluk içinde yatarken, Komiserin kalın sesini işitti:

- Alyoşa baksana, buraya senin hakkında yazmışlar.

Stepan İvanoviç, Meresef'e bir dergi uzatıyordu. Küçük bir

makalenin etrafı kalemle çizilmişti. Aleksey, işaret edilen yeri çarçabuk gözden geçirdi, fakat aile adını göremedi. Bu birinci savaş zamanından, bir Rus pilotuna ait bir makaleydi. Derginin sayfasından küçücük ve sipsivri burulmuş bıyıklı, kulağının üstüne yıkılmış şapkasında beyaz nişanı olan genç bir subay yüzü Meresef'e bakıyordu.

Komiser:

- Oku, oku; tam sana göre bir şey, diye ısrar ediyordu.

Meresef okudu. Makalede Rus askeri pilotu teğmen Valerian Arkadieviç Karpoviç'ten bahsediliyordu. Karpoviç düşman mevzileri üzerinde uçarken Almanlar tarafından dom dom kurşunuyla ayağından yaralanmış. Buna rağmen "farmanı"yla birlikte cephe hattını geçip, kendi insanlarının yanına konmayı başarmış. Ayağının tabanı kesilmiş, fakat genç subay ordudan ayrılmamakta ısrar etmiş. Ona, takma bir ayak uydurulmuş. Uzun süre ısrarla jimnastik yapmış, kendini alıştırmaya çalışıyormuş. Bu şekilde, savaşın sonuna doğru yeniden orduya dönebilmiş. Askeri Pilot Okulu'nda müfettiş olarak çalışmış ve hatta makalede yazıldığına göre; "kendi uçağıyla uçmaya bile cesaret etmiş." Subaylara ait "Georgief Nişanı"yla ödüllendirilmiş, bir kaza sonucunda ölünceye kadar, Rus askeri hava filosunda başarıyla çalışmış. Meresef bu makaleyi bir, iki, üç defa okudu. Resimdeki genç, zayıf üsteğmen iradeli, yorgun çehresiyle biraz sinirli görünmesine rağmen cesaretle gülümsüyordu. Odadakiler Aleksey'i sessizce seyrediyorlardı. O, eliyle saçlarını biraz dağıttı, makaleden gözlerini ayırmadan iskemle üzerindeki kalemi eline aldı ve dikkatle çevresini çizdi.

Komiser, kurnazca sordu:

- Okudun mu?

Aleksey, gözlerini satırların üzerinde dolaştırmaya devam ederek susuyordu.

Komiser tekrar sordu:

- Ee, ne diyorsun?

- Fakat, onun sadece tabanını kesmişler.

- Evet ama, sen Sovyet adamısın!

- O, "farman"la uçmuş. Farman uçak mıdır? Raf gibi birşeydir. Farman ile herkes uçabilir, onu idare etmek için ne ustalık, ne de hız gerekir.

Komiser tekrar etti:

- Fakat sen Sovyet adamısın!

Aleksey, gözlerini makaleden ayırmadan elinde olmadan tekrarladı:

- Sovyet adamı! Sonra solgun yüzünü içinden gelen bir pembelik kapladı. Aleksey, herkese şaşkın ve sevinç dolu gözlerle baktı.

Gece Meresef, dergiyi yastığın altına soktu. Çocukluğunda, kardeşleriyle beraber tahta minderlikte yatarken anasının eski bir kadife elbiseden diktiği kısa kulaklı ayıcığı da böyle yastığının altına koyduğunu hatırlayarak güldü, kahkahalarla güldü.

Aleksey, bütün gece gözünü yummadı. Odada bulunanlar ağır bir uykuya dalmıştı. Gvozdef yatağın somyasını gıcırdatarak öbür tarafına dönüyordu. Stepan İvanoviç, sanki vücudunun iç organlarını koparıyorlarmış gibi horulduyordu. Komiser, ara sıra dönerek, dişleri arasından hafifçe inliyordu. Fakat, Aleksey hiçbir şey işitmiyordu. Sık sık dergiyi çıkarıp gece lambasının aydınlığında, teğmenin gülümseyen yüzüne bakıyordu. Kendi kendine; "Senin işin zormuş, fakat ne de olsa başarmışsın. Benim işim on kat daha zor olacak, fakat göreceksin ki, senden geri kalmayacağım." diye düşünüyordu.

Gece yarısı Komiser birdenbire sakinleşti. Aleksey, başını yastığından kaldırdığı zaman yüzünün sapsarı olduğunu ve sanki nefes almadan, sakince yattığını gördü. Pilot zili telaşla çaldı. Klavdiya Mihailovna açık başı, mahmur yüzü ve dağınık saçlarıyla koşa koşa geldi. Birkaç dakika sonra nöbetçiyi çağırdılar. Nabzını yokladılar, kafur enjekte ettiler, ağzına oksijen sifonunu soktular. Bu karışıklık hemen hemen bir saat

kadar devam etti. Bazen her şey ümitsizmiş gibi görünüyordu. En sonunda Komiser gözlerini açtı, Klavdiya Mihailovna'ya bakarak zorla gülümsedi ve hafif bir sesle şöyle dedi:

- Affediniz, gereksiz yere sizi rahatsız ettim. Fakat ne de olsa cehenneme kadar gidemedim ve çillerinize merhem getiremedim. Demek azizim, siz çillerinizden kurtulamayacaksınız, hiçbir şeyin yardımı olmayacak.

Bu şakayla herkesin içi rahatladı. Komiser meşe gibi sağlamdı. Bu boraya karşı durabilecekti.

Nöbetçi gitti, ayakkabılarının gıcırtısı yavaş yavaş koridorun öbür ucunda kayboldu, hastabakıcı kadınlar da çıkıp gitti, odada yalnız Komiserin yatağının bir kenarına oturmuş olan Klavdiya Mihailovna kaldı. Hasta uyudu. Kapalı gözlerle yatan Meresef, hâlâ uçağı idare eden pedallara kayışla bağlanmaları mümkün olabilen takma ayaklarını düşünüyordu. Vaktiyle pilotlar kulübünde, halk savaşına katılan yaşlı bir pilot olan eğitmenin, kısa ayaklı bir pilotun uçağın pedallarına küçük kütükler bağladığını anlattığını hatırladı.

Aleksey, Karpoviç'i, "Kardeşim ben senden geri kalmayacağım" diye ikna ediyordu. "Uçacağım, uçacağım!" sözleri zihninde dönüp duruyor, uykusunu kaçırıyordu. Kapalı gözlerle sessizce yatıyordu. Çevreden görenler derin uykusunda gülümsediğini zannederlerdi.

Bu sırada, hayatının en zor anlarında defalarca hatırlayacağı bir konuşma işitti:

- Niçin, niçin böyle yapıyorsunuz? Bu dehşetli acılara rağmen gülmeniz, şakalaşmanız müthiş şey! Ne kadar acı çektiğinizi düşündükçe kalbim yanıyor. Ayrı oda almaya niçin razı olmadınız?

Sanki konuşan kadın, bu odanın güzel, içten fakat biraz cansız hemşiresi Klavdiya Mihailovna değil, coşkulu ve itiraz eden başka bir kadındı. Onun sesinde derin bir keder, belki de daha büyük bir duygu seziliyordu. Meresef gözlerini açtı. Gece lambasının ışığında yastığın üzerinde Komiserin sol-

gun yüzünü, hüzün ve içtenlikle bakan parlak gözlerini ve hemşirenin yumuşak zarif profilini gördü. Arkadan düşen ışık, olağanüstü güzel kumral saçlarına bir parlaklık veriyordu. Meresef doğru hareket etmediğini anladığı halde, bakışlarını ondan ayıramıyordu.

Komiser, küçük bir kıza sesleniyormuş gibi;

- Vah, vah, kızkardeşçiğim... Birdenbire gözyaşları mı dökmeye başladın! Biraz rom içseydin, diyordu.

- Gene gülüyorsunuz. Ne biçim adamsınız siz? Bu şaşılacak bir şey değil mi? Anlıyor musunuz, gerçekten şaşılacak şey! Ağlamak gerektiği zaman gülüyorsunuz, kendiniz paramparça olurken başkalarını teselli ediyorsunuz. Azizim, canım! Gülmeyin, işitiyor musunuz, kendinize bu kadar kötü davranmayın!

Hemşire başını eğdi ve uzun süre için için ağladı. Komiser ise önlüğünün altında titreyen zayıf omuzlarına hüzünlü ve içten bir ifadeyle bakıyordu:

- Artık geçtir azizim, geç. Ben özel işlerimde her zaman böyle kayıtsızca gecikirdim. Hiç zamanım olmazdı, şimdi ise anladığıma göre, büsbütün gecikmişim.

Komiser, içini çekti. Hemşire ayağa kalktı ve yaşla dolu gözleriyle ona özlemle baktı. Komiser gülümsedi, tekrar içini çekti, her zamanki yüksek ve biraz alaycı sesiyle devam etti:

- Dinleyin akıllı kızım, size bir öykü anlatayım. Ansızın aklıma geldi. Bu çok eski, daha Türkistan'daki halk savaşı zamanında geçen bir olaydır. Evet, atlı kafile, eşkiyaları kovalarken öyle bir çöle düşmüştü ki, kumda yürümeye alışık olmayan Rus atları, artık ilerleyemiyordu. Biz de ansızın piyade olduk. Evet. Komutan, şöyle karar verdi: Araba kervanını bırakalım ve kente, yalnız tüfeklerimizle, yaya gidelim. Oraya varmak için, sahrada yüzelli kilometre yol yürümek gerekiyordu. Dinliyor musunuz akıllı kız? Bir, iki, üç gün yürüdük. Güneş bizi yakıyordu. İçecek bir damla su yoktu. Dudaklarımız susuzluktan kuruyup çatlamaya başladı, havada kızgın kum bulut-

ları uçuşuyor, ayaklarımızın altında kumlar adeta şarkı söylüyor; dişlerimizin arasında gıcırdıyor, gözlerimize, boğazımıza doluyordu. Evet, takatımız kalmamıştı. İnsanlar, yüzükoyun kumun üzerine düşüp kalıyorlardı. Volodik Yakof Pavloviç, bizim komiserimizdi. Dış görünüşü şımarık, ancak seçkin bir adamdı. Tarihçiydi... Ama sağlam bolşevikti... İlk önce onun düşeceğini zannediyorduk, oysa o yürüyor ve diğerlerine de güç veriyordu: "Az kaldı artık, yakında varacağız" diyor ve tabancasını düşenlere doğru çevirerek, "Kalk, yoksa seni öldüreceğim" diye onları korkutuyordu.

Dördüncü gün, kente yalnızca on beş kilometre kaldığı zaman, insanlar tamamiyle güçten düşmüşlerdi. Sallanıyor, sarhoş gibi yürüyorduk; arkamızda bıraktığımız izler ise, yaralı bir yırtıcı hayvanın bıraktığı eğri büğrü izlere benziyordu. Komiserimiz birdenbire şarkı söylemeye başladı. Sesi kısık ve kuruydu. Basit, eski bir asker şarkısı söylüyordu: "Çubariki Çubçiki". Herkes ona uydu ve hep beraber şarkıya başladılar. Ben "Hazır ol" komutu verdim, adımlarımızı birbirine uydurduk, belki inanamazsın ama yürümek kolaylaştı.

Bu şarkıdan sonra başka bir şarkıya, ondan sonra üçüncüsüne başladık. Anlıyor musunuz hemşire, bu sıcakta, çatlak, kuru dudaklarla şarkı söylüyorduk. Yürürken, bildiğimiz bütün şarkıları söyledik ve kente vardık. Çölde bir tek kimseyi bırakmadık, gördünüz mü hemşire!

Klavdiya Mihailovna;

- Ya Komiser ne oldu, diye sordu.

- Komisere ne olacak? Şimdi de sağ salim, arkeoloji profesörüdür. Tarih öncesinden kalan meskenleri yeraltından çıkartıyor. Gerçekten bu olaydan sonra sesini kaybetti. Fakat ses onun nesine gerek? Lemeşef değil ya... E, haydi, yeter bu kadar! Haydi, akıllı kızım, artık yatmaya gidin. Bu akşam, süvarinin bir daha ölmeyeceğine dair söz veriyorum.

Meresef, en sonunda derin, sakin bir uykuya daldı. Rüyasında, ömründe görmediği kumlu bir sahra, şarkı söyleyen,

kanlı çatlak dudaklar ve her nedense komiser Vorobyof'a benzeyen o aynı Volodin'i gördü.

Aleksey, geç uyandı, güneş ışıkları artık odanın ortasına gelmişti. Demek ki öğle olmuştu. İçinde mutlu bir duyguyla uyandı. Rüya mı?.. Rüyasında ne görmüştü?.. Gözleri, uykuda bile elinde sımsıkı tuttuğu dergiye ilişti. Teğmen Karpoviç, buruşuk sayfadan hep öyle asabiyet ve cesaretle gülümsüyordu. Meresef, dergiyi dikkatle düzeltti ve ona göz kırptı.

Elini yüzünü yıkayıp taranmış olan Komiser, gülümseyerek Aleksey'in hareketlerini izliyordu. Memnun bir tavırla sordu:

- Ona neden göz kırpıyorsun?

Aleksey:

- Uçacağız, diye yanıt verdi.

- Nasıl uçacaksın? Onun yalnız bir ayağı yokmuş, oysa sende ikisi de yok.

Meresef, yanıt verdi:

- Evet öyle, fakat ben Sovyet adamıyım!

Aleksey, bu sözleri öyle söyledi ki, sanki onlara, teğmen Karpoviç'i mutlaka geçeceğine ve uçabileceğine dair güvence veriyordu.

Kahvaltıda, Aleksey hastabakıcı kadının getirdiği her şeyi yedi, boş yemek kaplarına şaşkınlıkla baktı ve daha istedi. Onda bir sinir krizi hissediliyor, şarkılar mırıldanıyor, ıslık çalmaya çalışıyor, yüksek sesle tartışıyordu. Vasiliy Vasileviç hastaları ziyarete geldiği zaman, Aleksey onun keyifli halinden yararlanarak, daha çabuk iyileşmesi için ne yapması gerektiğine dair birçok soruyla onu usandırdı. Daha çok yemesi ve uyuması gerektiğini öğrenince, öğlende yemekten iki kez istedi ve artık boğazından inmeyen dördüncü köfteyi zorla yedi. O gün, gözlerini kapatıp bir buçuk saat yatmasına rağmen uyuyamadı.

Mutluluk insanı her zaman bencil yapar. Aleksey sorularıyla profesörü bıktırırken, odadakilerin dikkatini çeken şeyi fark etmedi. Vasiliy Vasileviç, hastaları dolaşmak için, her zaman-

ki gibi odada yavaş yavaş yerini değiştiren güneş ışıkları parkenin bozuk olduğu yere yetiştiğinde gelmişti. Profesör görünüşte, hep öyle dikkatliydi, fakat herkes onda kendine özgü olmayan bir dalgınlık gördü. Kimseyle çekişmiyor, her zamanki keskin sözlerini söylemiyor, kızarmış gözlerinin ucundaki sinirler sürekli seyriyordu. Akşam, takatsiz ve hissedilir derecede ihtiyarlamış bir durumda geldi. Paçavrayı kapının kolunda unutan hizmetçi kadına, hafif sesle ihtarda bulundu. Komiserin ateşine baktı, verilen ilaçları değiştirdi ve konuşmadan kendisine eşlik edenlerle beraber kapıya doğru yollandı, ayağı eşiğe takıldı, eğer kolundan tutmasaydılar, düşecekti. Bu gürültücüye nazik ve sakin olmak yakışmıyordu. Kırkikinci odadakiler, onu merak dolu bakışlarla izlediler. Bu iyi kalpli, büyük adamı seven herkes üzülmüştü.

Ertesi sabah, herşey anlaşıldı. Batı cephesinde Vasiliy Vasileviç'in, yine Vasiliy Vasileviç adında genç tıbbiyeli, tanınmış ve gelecek vaat eden bir bilgin, babasının gururu ve sevinci olan biricik oğlu öldürülmüştü. Bütün hastane, profesörün hastalara bakmak için belirli saatte gelip gelmeyeceğini düşünerek bekliyordu. Kırkikinci odadakiler, güneş ışığının döşemedeki ağır, hissedilmez hareketini sinirle takip ediyorlardı. Güneş en sonunda parkenin kırık tahtasını aydınlattı. Hepsi onun gelmeyeceğini zannederek birbirleriyle bakıştılar. Fakat her zaman olduğu gibi, aynı saatte koridorda tanıdık ayak sesleri ve kalabalık kafilenin adımları işitilmeye başladı. Profesör, dünden biraz daha iyi görünüyordu. Gerçekten gözleri kırmızıydı, dehşetli nezlesi varmış gibi, gözkapakları ve burnu şişmişti. Komiserin masasından ateş tablosunu aldığı zaman dolgun, nasırlı elleri titriyordu. Fakat önceki gibi, yine enerjik ve çalışkandı, yalnız gürültülü kavgacılığı kaybolmuştu.

Yaralılar ve hastalar sanki anlaşmış gibi onu herhangi bir şeyle sevindirmeye çalışıyorlardı. Bugün herkes kendini daha iyi hissediyordu. Hatta en ağır hastalar bile hiçbir şeyden şi-

kayet etmiyor, iyileşmeye başladıklarını söylüyorlardı. Hepsi de, belki gereksiz bir çabayla, hastane rejimini ve çeşitli tedavi yöntemlerinin adeta sihirli etkisini övüp duruyorlardı. Sanki, bu iyi geçinen bir ailenin başına gelen ortak bir felaketti.

Vasiliy Vasileviç odaları dolaşırken, bugün sabahtan beri tedavi işlerinin bu kadar iyi gitmesine şaşırıyordu.

Gerçekten şaşırıyor muydu acaba? Belki de sessiz anlaşmayı anlamıştı. Bu belki de tedavi edilemez büyük derdini daha hafif geçirmesine yardım edecekti.

Doğuya doğru bakan pencereden görünen kavak dalcağızı artık açık sarı, yapışkan yapraklarını açmıştı, onların altından kalın tırtıllara benzeyen tüylü, kırmızı çiçek salkımları sarkıyordu. Bu yapraklar, sabah güneşinde saydam kağıttan yapılmış gibi parlıyordu. Onlardan yayılan keskin, tuzlu taze koku açık pencerelerden içeri sokularak hastane kokusunu dağıtıyordu.

Stepan İvanoviç'in beslediği serçeler, büsbütün sokulgan oldular. İlkbahar gelince dolayısıyla "otomatçik"in yeni kuyruğu çıktı, daha canlı ve sokulgan oldu. Sabahları kuşlar pencerenin önünde öyle gürültülü toplantılar düzenliyorlardı ki, odayı temizleyen hizmetçi kadın sabredemeyip bağıra çağıra dışarı uzanarak onları paçavra ile kovuyordu.

Moskova nehrinin buzları eridi. Suları biraz coştuktan sonra sakinleşti ve yatağına çekildi. Bu zor günlerde, sayısı azalan otomobil taşımasının yerine büyüklü küçüklü vapurlar ve kayıklar nehrin engin sularında yüzmeye başladı. Nehir, Kukuşkin'in kötü tahminine rağmen, kırkikinci odadan kimseyi alıp sürüklemedi. Komiserden başka herkes iyileşiyor, konuşmalar, hep hastaneden çıkmak konusu etrafında dönüp duruyordu.

Odadan ilk çıkan Stepan İvanoviç oldu. Çıkmadan bir gün önce büyük bir sevinç ve heyecan içinde hastaneyi gezip do-

laştı. Hiçbir yere oturamıyordu. Koridorda birisiyle konuşuyor, sonra odaya dönüyor, pencerenin yanına oturuyor, ekmek içinden bir şeyler yapmaya başlıyordu; fakat biraz sonra yeniden sıçrıyor, yeniden dışarı çıkıyordu. Yalnız akşam üstü, ortalık kararmaya başladığı zaman pencerenin yanına oturup içini çekerek derin düşüncelere daldı. Tedavi saati idi. Odada yalnız üç kişi: Stepan İvanoviç'i sessiz bir bakışla izleyen Komiser ve her ne pahasına olursa olsun uyumaya çalışan Meresef kalmıştı.

Her yer sessizdi. Batmakta olan güneşin altın rengine boyadığı pencerede silüeti görünen Stepan İvanoviç'e doğru başını çevirmiş olan Komiser, alçak bir sesle konuşmaya başladı:

– Şimdi köyde de karanlık çöküyor ve her yer sakin. Rutubetli toprak, taze gübre ve sis kokuyor. Ahırdaki inek, altına yayılmış samanı hışırdatıyor, rahatsızlanıyor: Buzağılamak zamanı gelmiştir. İlkbahar!.. Acaba kadınlar ne yapıyor? Gübreyi kıra yaymada başarılı oldular mı? Acaba tohumlar, hamutlar hazır mıdır?

Meresef'e, Stepan İvanoviç, gülümseyen Komisere sanki yalnız hayretle değil, hatta korku ile bakıyormuş gibi geldi.

– Komiser yoldaş, siz sihirbaz mısınız, yoksa! Başkalarının neler düşündüğünü nereden biliyorsunuz?.. Eve-e-et, kadınlar çalışkandır, doğru; fakat yine de kadındırlar. Orada bizsiz ne yaptıklarını Allah bilir, gerçekten.

Sustular. Nehirde vapur düdüğü işitildi, yankısı granit sahillere çarparak suyun üstüne yayıldı.

Stepan İvanoviç her nedense fısıldayarak sordu:

– Ne diyorsun... Savaş yakında bitecek mi? Çayırlar biçilinceye kadar bitecek mi?

– Sana ne oluyor? Senin yaşındakiler savaşmıyor, sen gönüllüsün, savaşma zamanın geçmiş. İstesen seni serbest bırakırlar, cephe ardında kadınlara kumanda edersin; yine yararlı olacaksın, öyle değil mi? Bu işe ne dersin, kardeşim?

Komiser, ihtiyar askere içten bir tebessümle baktı. Stepan İvanoviç heyecanlı, şen bir tavırla oturduğu yerden fırladı.

– Beni serbest bıraksınlar öyle mi? Ben kendime hakimim, onlar bunu yapmaya mecburdurlar. Şimdi zaten bunu düşünüyordum; acaba komisyon önünde bu arzumu açıklayayım mı? Gerçekten üç savaş geçirdim, emperyalist savaşa girdim, halk savaşına tam da gerekli olduğu gibi katıldım. Şimdi buna da payımı verdim. Artık yeter değil mi? Ne dersin Komiser yoldaş?

Meresef sabredemeyerek yatağından bağırdı:

– Dilekçene de böyle yaz: Beni cephe ardına, kadınların yanına gönderin, Almanlardan beni başkaları savunsun.

Stepan İvanoviç bir kabahat işlemiş gibi Aleksey'e baktı, Komiser ise dargın bir tavırla yüzünü buruşturdu:

– Sana ne tavsiye edeyim Stepan İvanoviç! Kalbine sor. Sendeki kalp, Rus kalbidir. O sana yol gösterecektir.

Ertesi gün, Stepan İvanoviç hastaneden çıktı. Askeri elbiselerini giyerek odadakilerle vedalaşmaya geldi. Eski ve yıkanmaktan adeta beyaz denecek kadar solmuş askeri gömleğini giymiş, kuşağını beline takmış ve üstünü başını öyle düzeltmişti ki, gömleğinde bir tek buruşukluk görmek mümkün değildi. Temiz asker gömleği içinde, aşağı yukarı on beş yaş daha genç görünüyordu. Göğsünde, tebeşirle temizlediği Kahraman Yıldızı, Lenin Ordeni, "Kahramanlık" madalyası ve onların yanında eski, yağlı ve kararmış bir şeritle bağlı asker "Georgief Haçı" gözleri kamaştıracak kadar parlıyordu. Omuzlarına bir muşamba gibi örttüğü halatı arasıra açılıyor ve onun askeri heybetini saklamıyordu. Stepan İvanoviç, eski ayakkabılarının ucundan yukarı doğru büktüğü ince bıyıklarına kadar, Birinci Dünya Savaşından kalmış kartların üzerindeki kahraman Rus askerlerine benziyordu.

Asker, odada bulunan her arkadaşının önünde duruyor ve onlara rütbeleriyle hitap ederek vedalaşıyordu. Bu sırada, ökçelerini birbirine o kadar dikkatle vuruyordu ki, onu görmek in-

sanı adeta neşelendiriyordu.

Son yatağın yanında özel bir memnuniyetle rapor verdi.

Komiser duyduğu acıya rağmen ona yaklaşmak için kımıldandı.

– Hoşçakal Stöpa... Bahtiyar ol, dedi.

Asker diz çöktü, onun iri başını kucakladı ve Rus geleneklerine göre üç defa öpüştüler.

Asker heyecanla fısıldıyordu:

– Çabuk iyileşmeye gayret et, Semyon Vasileviç. Allah sana sağlık ve uzun ömür versin. Altın gibi adamsın! Sen bize baba gibi davrandın. Seni ebediyen hatırlayacağım.

Klavdiya Mihailovna, askeri kolundan çekerek;

– Gidin, gidin Stepan İvanoviç, heyecanlanmak onun için zararlıdır, diyordu.

Stepan İvanoviç hemşireye döndü ve yere kadar bir referans yaptı.

– Size de hemşireceğim, kaygı ve özeniniz için teşekkür ederim. Siz, Sovyet meleğisiniz, evet Sovyet meleği...

O kadar heyecanlanmıştı ki, neler söyleyeceğini bilmeden kapıya doğru gerisin geriye yürümeye başladı.

Komiser gülerek sordu:

– Ya, sana yazdığımız mektupları nereye gönderelim? Sibirya'ya mı?

Stepan İvanoviç, sıkıla sıkıla yanıt verdi:

– Neden oraya yazacaksınız Komiser yoldaş? Savaş sırasında askere yazılan mektubun cepheye gönderildiği malum, dedi. Sonra bir daha herkese selam verdi ve kapının arkasında gözden kayboldu.

Oda birdenbire sessiz ve ıssız kalmıştı. Biraz sonra alaylarından, arkadaşlarından ve kendilerini bekleyen savaştan bahsetmeye başladılar. Herkes iyileşiyordu ve bunlar artık hayal değil, yakında erişecekleri bir gerçekti. Kukuşkin artık koridorda geziniyor, hemşirelerle çekişiyor, yaralılara takılıyor ve artık ayağa kalkan hastalardan birçoğu ile arayı bozmuş

bulunuyordu. Şimdi tankçı da yatağından kalkıyor ve koridordaki aynanın önünde durarak yüzüne, artık sargılarını açtıkları iyileşmeye başlayan boynuna, omuzlarına uzun uzadıya bakıyordu. Anüta ile mektuplaşmalar sıklaştıkça ve Anüta'nın üniversite işlerine karşı gösterdiği derin ilgi arttıkça, yanmaktan çirkinleşen yüzüne heyecan ve kederle bakıyordu.

Karanlıkta, yahut yarı karanlık odada yüzü güzeldi. Hatta nazik profili, yüksek alnı, hafifçe eğri burnu, hastanede uzattığı siyah kısa bıyıkları; sert ifadeli, körpe dudaklarıyla çok güzeldi. Fakat aydınlıkta, derisinin çevresinin buruşuk lekelerle kaplı olduğu görünüyordu. Heyecanlandığı veya su tedavisinden kızışmış olarak döndüğü zaman, bu lekeler onun yüzünü çok çirkinleştiriyordu. Eğer Gvozdef bu durumdayken, kendini aynada görse, herhalde ağlayacaktı.

Meresef onu teselli etmeye çalışıyordu:

– E, yüzünü neden ekşitiyorsun? Yoksa aktör olmaya mı hazırlanıyorsun? Eğer o seni gerçekten seviyorsa, böyle şeylerden korkmaz. Korkarsa da ahmaktır. O zaman isterse gitsin, cehenneme kadar yolu var. Sen akıllısını bulursun!

Kukuşkin de ekledi:

– Zaten bütün kadınlar ahmaktır.

Komiser, odada "siz" diye hitap ettiği biricik insan olan Kukuşkin'e sordu:

– Buna sizin anneniz de dahil mi?

Bu sakin sorunun teğmeni nasıl etkilediğini anlatabilmek zordu. Kukuşkin gözlerini öfkeyle parıldatarak yatağında doğruldu, benzi öyle solmuştu ki, yüzü çarşaflardan daha beyazdı.

Komiser barışçıl bir tavır ile;

– Ee, görüyor musunuz, demek ki dünyada iyileri de var. Niçin Grişa'nın da işi iyi gitmesin? Hayat böyledir delikanlılar: İnsan her zaman aradığını bulur.

Sanki bütün oda canlanmaya başlamıştı. Yalnız Komiserin durumu kötüleşiyordu. Sadece morfin ve kafurla yaşıyor, bun-

dan dolayı bazen yatağında bütün gün yarı baygın bir halde çırpınıyordu. Stepan İvanoviç'in gitmesinden sonra birdenbire zayıfladı. Meresef, gerekli olduğu zaman Komisere yardım etmek için yatağını onunkine yaklaştırmalarını rica etti. Bu adam gitgide onun daha çok ilgisini çekiyordu.

Aleksey, ayaksız yaşamanın, diğer insanların yaşayışıyla karşılaştırılamayacak kadar ağır ve güç olacağını anlıyordu. İçsel bir güç, onu, hiçbir şeye kulak asmadan, gerçekten yaşamayı becerebilen, takatsız olmasına rağmen insanları mıknatıs gibi çeken bu adama yaklaştırıyordu.

Komiser, bu ağır baygınlıktan gittikçe daha seyrek kurtuluyor, fakat ayıldığı zaman yine aynı adam olduğu görülüyordu.

Bir gün, akşamın geç saatlerinde hastane her zamanki uykusuna dalmıştı. Bu derin sessizlik sadece odalardan hafifçe duyulan boğuk iniltiler, horlamalar ve sayıklamalarla bozuluyordu. Birdenbire koridorda tanıdık, ağır ve ahenkli adımlar duyuldu. Meresef, lambalarla hafifçe aydınlatılan bütün koridoru, diğer ucundaki masanın başında oturan ve buluzunu ören nöbetçi hemşirenin silüetini camlı kapıdan görüyordu. Koridorda Vasiliy Vasileviç'in iri vücudu belirdi. Ellerini arkasına bağlamış, yavaş yavaş yürüyordu. Hemşireye yaklaştığı zaman kadın yerinden kalkmaya hazırlandı, fakat profesör yanında durmadan uzaklaştı. Beyaz önlüğü iliklenmemişti; başı açıktı, kır saçları perçem perçem alnına dökülmüştü.

Komisere, özel yapılmış takma ayaklar hakkındaki tasarılarını izah eden Meresef;

– Vasya geliyor, diye fısıldadı.

Yürürken Vasiliy Vasileviç'in galiba ayağı takıldı ve eliyle duvara dayanarak durdu, bir şeyler mırıldandı. Sonra kırkikinci odaya girdi ve odanın ortasında durdu, sanki bir şeyler hatırlamak ister gibi eliyle alnını ovuşturdu. İspirto kokuyordu.

Komiser;

– Oturun Vasiliy Vasileviç, biraz sohbet edelim, diye seslendi.

Profesör ayaklarını sürükleyerek, ağır adımlarla ona yaklaştı, yatağın somyasını gıcırdatarak oturdu ve eliyle şakaklarını ovuşturdu. O önceden de hastaları dolaşırken Komiserin yanında biraz durur, onunla askeri işlerin gidişi hakkında birkaç laf ederdi. Genellikle Profesör, Komiseri diğer hastalardan açıkça farklı tutardı. Onun gece vakti buraya gelmesinde de şaşılacak hiçbir şey yoktu. Fakat Meresef, nedense bu iki adamın arasında özel bir konuşma olabileceğini ve buna üçüncü bir şahsın katılmasının gereksiz olacağını hissetti. Gözlerini kapayarak uyuyormuş gibi yaptı.

Profesör hafifçe konuşmaya başladı:

– Bugün yirmi dokuz Nisan. Bugün onun doğum günü. Otuz altı yaşını bitiriyor, hayır bitirecekti.

Komiser, ağır ve şişkin elini güçlükle battaniyenin altından çıkarıp Vasiliy Vasileviç'in eli üzerine koydu. O anda umulmadık bir şey oldu: Profesör ağlamaya başladı. Bu büyük, kuvvetli, iradeli adamın ağladığını görmek tahammül edilemeyecek kadar acıydı. Aleksey elinde olmadan başını ve omuzlarını kıstı, sonra bataniyeyi üzerine çekti.

Profesör devam etti:

– Yola çıkmadan önce, benim yanıma geldi. Halk ordusuna yazıldığını söyledi ve görevini kime teslim edeceğini sordu. O, burada, benim yanımda çalışıyordu. Ben o kadar şaştım ki, hatta onu azarladım. Doktor adayının, seçkin alimin, ne diye tüfeği omuzlaması gerektiğini anlamadım. Söylediklerini kelime kelime hatırlıyorum, şöyle dedi: "Baba, doktor adayının da tüfeğini omuzlamaya mecbur olduğu zamanlar geliyor" Sonra tekrar sordu: "Görevimi kime teslim edeyim?" Yalnız telefonun ahizesini elime almam yeterliydi; o zaman hiçbir şey, hiçbir şey olmayacaktı; anlıyor musunuz, hiçbir şey! O benim yanımda şube müdürüydü, askeri hastahanede çalışıyordu. Öyle değil mi?

Vasiliy Vasileviç sustu; hırıldayarak güçlükle nefes aldığı işitiliyordu.

– Hayır gereği yok azizim, siz neden üzülüyorsunuz? Elinizi kaldırmayın, hareket ettiğiniz zaman ne kadar acı duyduğunuzu biliyorum... Evet, ben de bütün gece bunun nasıl olacağını düşündüm. Bir generalin de, subay olan oğlunu savaşın daha ilk günlerinde öldürdüklerini biliyordum. Anlıyorsunuz değil mi? Bu babanın ne yaptığını biliyor musunuz? İkinci oğlunu da cepheye göndermiş. Onu avcı uçağına pilot olarak yollamış. Bu en tehlikeli askeri alandır... Ben o zaman bu adamı hatırladım, düşündüklerimden utandım ve telefonu açmadım...

– Fakat şimdi buna üzülüyor musunuz?

– Hayır. Yoksa buna üzülmek mi denir? Ben yürüyor ve kendi kendime düşünüyorum: Acaba biricik oğlumun katili değil miyim? O şimdi benim yanımda, benimle beraber olabilirdi; onunla birlikte memleket için çok yararlı işler başarabilirdik. O; dinamik, cesaretli, parlak geleceği olan bir insandı. Sovyet tıbbı onunla iftihar edebilirdi... Eğer o zaman telefon etmiş olsaydım.

– Telefon etmediğinize üzülüyor musunuz?

– Neler söylüyorsunuz? Ah, evet... Bilmiyorum, bilmiyorum.

– Eğer şimdi bütün bunların tekrar edilmesi mümkün olsaydı, başka türlü mü hareket ederdiniz?

Her ikisi de sustu. Uyuyanların sakin nefesleri işitiliyordu. Derin düşüncelere dalan Profesör, galiba ritmik olarak sallanıyor ve somyayı gıcırdatıyordu. Kalorifer borularındaki su boğuk bir sesle gurulduyordu.

Komiser:

– Nasıl hareket ederdiniz? diye sordu. Sesinde sonsuz bir içtenlik hissediliyordu.

– Bilmiyorum... Sorunuza hemen yanıt vermek mümkün değil. Bilmiyorum, fakat her şey yeniden tekrarlansa, galiba yine böyle hareket ederdim. Ben diğer babalardan iyi değilsem de onlardan daha kötü de değilim... Savaş ne kadar

korkunç bir şey!..

– Emin olabilirsiniz ki, diğer babalar da korkunç haberi alınca sizden az üzülmemişlerdir. Hayır, hayır, daha az üzülmemiştir.

Vasiliy Vasileviç uzun süre sessizce durdu. Ne düşünüyordu acaba, bu zor anlarda buruşuk, geniş alnının ardından ne düşünceler geçiyordu?

– Evet, siz doğru söylüyorsunuz. O, benden az üzülmemiş, fakat her şeye rağmen ikincisini yollamış... Teşekkür ederim azizim, teşekkür ederim dostum! Ah, tartışılacak konuşulacak neler, neler var!..

Vasiliy Vasileviç kalktı, yatağın yanında biraz durduktan sonra Komiserin elini dikkatle yorganın altına koyup üstünü örttü, battaniyenin ötesini berisini düzeltip sessizce odadan çıktı.

Geceleyin Komiserin durumu kötüleşti. Kendini kaybetti, kah dişlerini gıcırdatarak ve ağır ağır inleyerek vücudunu sağa, sola atıyor; kah birdenbire sakinleşiyor, geriniyor ve herkes son dakikalarını yaşadığını zannediyordu. Durumu o kadar kötü idi ki, oğlu öldüğü zaman büyük ve boş evinden hastaneye göçen, şimdi küçük kabinindeki muşamba divanda yatan Vasiliy Vasileviç, Komiseri diğer hastalardan paravanla ayırmalarını emretti. Malum, bunu genellikle hastayı "ellinci oda" ya yollamadan önce yaparlardı.

Komiserin nabzı kafur ve oksijen yardımıyla iyileştiği zaman, nöbetçi doktor ile Vasiliy Vasileviç uyumaya gittiler. Paravanın arkasında yalnız, kahırlanmış ve ağlamış olan Klavdiya Mihailovna kaldı. Meresef de uyumuyor, "Acaba bu, onun sonu mudur?" diye düşünüyordu. Fakat Komiser hâlâ acı çekmeye devam ediyordu. Vücudunu sağa sola atıyor, inleyerek sayıklarken bir kelimeyi boğuk bir sesle ısrarla tekrar ediyordu. Meresef onun:

– İçmek, içmek, içmek istiyorum, dediğini zannediyordu. Klavdiya Mihailovna paravanın arkasından çıktı ve titreyen el-

leriyle bardağı su ile doldurdu.

Fakat hasta içmek istemedi. Bardak boşuna dişlerinde takırdıyor, su yastığın üstüne dökülüyordu. Komiser ise kah rica, kah talep, kah emir şeklinde hep aynı sözü tekrar ediyordu. Meresef birdenbire bu sözün "içmek" değil de "yaşamak" olduğunu; kudretli adamın bu feryatla elinde olmadan bütün varlığıyla ölüme karşı isyan ettiğini anladı.

Biraz sonra Komiser sakinleşti ve gözlerini açtı.

Klavdiya Mihailovna:

– Allaha şükür, diyerek hafiflediğini hissetti ve paravanı toplamaya başladı.

Komiserin sesi onu niyetinden vazgeçirdi:

– Varsın kalsın. Böyle daha iyi olacak. Ağlamanın da gereği yok, zaten dünya oldukça nemli... Size ne oluyor, "Sovyet meleği"?.. Çok yazık ki, insan meleklere, hatta sizin gibilerine bile ancak öbür dünyanın eşiğinde rastlıyor...

Aleksey garip bir durumdaydı.

Ayaksız uçmayı antremanlar yoluyla öğrenebileceğine ve yeniden değerli bir pilot olacağına inandığı günden beri yeni bir güçle yaşamak ve çalışmak arzusuna kapıldı.

Şimdi, hayatta belirli bir amacı vardı; tekrar pilotluk mesleğine dönmek istiyordu. Ayaklarını kaybettikten sonra kendi insanlarının yanına gelmesine yardım eden aynı inatçı kararlılıkla bu arzuyu gerçekleştirmeye gayret ediyordu.

Daha küçük yaştayken hayatına bir anlam vermeye alışmış olan Meresef, değerli zamanını boş yere kaybetmeden, amacına mümkün olduğu kadar çabuk ulaşabilmek için her şeyden önce ne yapması gerektiğini tespit etti. İlk önce, çabuk düzelmesi, daha çok yemek ve uyumak suretiyle açlık çektiği zamanlarda yitirdiği sağlık ve gücünü tekrar elde etmesi lazımdı. İkincisi, pilot için gerekli olan savaş yeteneklerini kazanmaktı. Bunun için, henüz hasta olmasına rağmen

yatakta uygun jimnastik hareketleri yaparak bedenini güçlendirmeliydi. Üçüncüsü, en önemlisi ve en güç olanı idi: Dizlerine kadar kesik olan ayaklarını öyle geliştirmeliydi ki, onların gücünü ve çevikliğini korumalı; takma ayakları taktıktan sonra, onlarla uçağın idare edilebilmesi için gereken bütün hareketleri yapmaya alışmalıydı.

Ayaksız adamın yürümesi bile kolay değildir. Meresef ise uçak idare etmeyi, hem de avcı uçağı idare etmeyi düşünüyordu. Bunun içinse, özellikle hava çarpışmasında her şeyin, dakikanın yüzde biri oranında hesaplandığı ve hareketlerin birbirini izlemesinin şartsız refleks derecesine yükselmesi gerektiği zaman, ayaklar da eller gibi tam olarak beceriyle, sözün kısası, hızla çalışmalıydı. Öyle hazırlanması gerekirdi ki, ayaklarının kalan kısmına bağlanan takma ayaklar, bu ince işi canlı bir organ gibi yapabilmeliydi.

Bu iş, pilot mesleğinin tekniğini tanıyan herkese olanaksız görünürdü. Fakat Aleksey şimdi, bunun insan için olanaklı olduğuna inanıyordu. Madem ki öyleydi, bunu mutlaka başaracaktı. Aleksey planını gerçekleştirmeye koyuldu. Verilen tedavi önerilerini, kendisini de şaşırtan bir şekilde kılı kırk yararak yerine getiriyor ve ilaçlarını son damlasına kadar kullanıyordu. Çok yiyordu, bazen iştahı olmamasına rağmen iki defa yemek istiyordu. Her ne olursa olsun, belirli saatlerde uyumaya çalışıyordu. Hatta aktif ve hareketli vücudunun uzun süre direnmesine rağmen, öğleden sonra bile uyumaya çalıştı.

Kendisini yemeye, uyumaya, ilaç içmeye mecbur etmek zor değildi. Fakat jimnastik yapmak daha güçtü. Meresef, şimdi önceden yaptığı jimnastik sistemini uygulayamazdı. Bu, ayaktan yoksun, yatağa düşmüş bir adam için uygun değildi. Kendisi için yeni bir jimnastik sistemi buldu: Saatlerce, ellerini böğürlerine dayayarak eğiliyor, doğruluyor, vücudunu etrafında döndürüyor ve başını öyle bir çabayla çeviriyordu ki, damarları çatlıyordu. Odadaki arkadaşları ona alçak gönüllülükle gülüyorlardı. Kukuşkin, onu kah Znamenski kardeşlerle,

kah Ladumek'le, kah diğer tanınmış koşucularla kıyaslayarak kızdırıyordu. Hastane ahmaklığı diye adlandırdığı bu jimnastiğe bakmaya dayanamıyor ve çoğu kez, Aleksey jimnastik yapmaya başladığı zaman sinirlenip mırıldanarak koridora kaçıyordu.

Ayaklarının sargılarını çözdükleri zaman Aleksey, yatağın üzerinde daha çok hareket etme olanağı buldu. Jimnastik hareketlerini birleştirdi. Ayaklarının sağlam kalan kısımlarını yatağının tabloları altına sokup, ellerini böğürlerine dayayarak yavaş yavaş eğiliyor, doğruluyor, hareketin hızını gittikçe azaltıyor ve bu "referansların" sayısını fazlalaştırıyordu. Sonra ayakları için bir sürü özel hareket hazırladı. Arka üstü yatıyor, kah bir ayağını, kah diğerini kendine doğru çekerek büküyor, sonra tekrar ileri uzatıyordu. Bu hareketi ilk defa yaparken, önünde ne kadar büyük ve belki de yenilmesi mümkün olmayan güçlükler bulunduğunu anladı. Dizlerine kadar kesik ayaklarını uzatmak, müthiş acılara neden oluyordu. Hareketleri cesaretsiz ve isabetsizdi. Bunlara egemen olmak, kanadı veya kuyruğu hasara uğramış bir uçağı idare etmek kadar güçtü. Meresef kendini istemeyerek uçakla karşılaştırırken, ideal vücut yapısının büsbütün bozulmuş olduğunu, hâlâ tam ve kuvvetli olsa da, çocukluğunda işlenip eğitilmiş hareket uyumunu artık hiçbir zaman yeniden elde edemeyeceğini anladı.

Meresef, ayak jimnastiğinden keskin acılar hissettiği halde, onu her gün bir dakika uzatıyordu. Bunlar korkunç dakikalardı, gözyaşları adeta kendi kendine akıyor ve bazan göğsünden istemeyerek kopan iniltiyi zapt edebilmek için dudaklarını kanatıncaya kadar ısırıyordu. Fakat Aleksey, jimnastiği günde bir, sonra iki defa yapmaya ve onları gittikçe uzatmaya çalışıyordu. Her antremandan sonra, "acaba bunları tekrar yapabilecek miyim?" düşüncesiyle bitkince yastığa düşüyordu. Fakat zamanı gelince, işine aynı kararlılıkla tekrar başlıyordu. Akşamları kalçalarını, adalelerini ve dizlerini yokluyor,

elinin altında, ilk günlerde olduğu gibi yumuşak etle yağ değil de, önceki sert adaleleri bulduğunu memnuniyetle hissediyordu.

Meresef'in kafası, sürekli olarak ayaklarıyla meşguldu. Bazen kendini unutuyor, tabanlarının acıdığını hissediyor, durumunu değiştiriyor ve o zaman tabanları olmadığını hatırlıyordu. Sinirlerin anormal durumu yüzünden, ayaklarının kesilmiş kısmı sanki hâlâ vücutla beraber yaşıyor; birdenbire kaşınmaya, nemli havada sızlamaya, hatta acımaya başlıyorlardı. Aleksey ayaklarını o kadar çok düşünüyordu ki, çoğu kez rüyasında sağlam ve çevik olduğunu, yahut da tehlike işareti duyunca bütün kuvvetiyle uçağa doğru koşarak kanadın üstüne sıçradığını; kabine girdiğini ve Yura, motorun kılıfını çıkardığı sırada ayaklarıyla pedalları denediğini; Olya ile birlikte el ele yalın ayaklarını okşayan ılık ve nemli toprağı hissederek çiçekli stepte bütün güçleriyle koştuklarını görüyordu. Bu olağanüstü bir şeydi! Fakat uyanıp ayaksız olduğunu görmek, ona çok zor geliyordu.

Aleksey bazen bu gibi rüyalardan sonra umutsuz oluyordu. Boşuboşuna uğraştığını, zaman geçtikçe kendine daha yakın hissettiği ve çok arzu ettiği Kamişinli küçük kızla stepte yalınayak koşamayacağı gibi uçakla da uçamayacağını sanıyordu.

Olya ile ilişkileri Aleksey'i sevindirmiyordu. Klavdiya Mihailovna hemen her hafta onu "oynamaya", yani ellerini çırparak yatağında sıçramaya mecbur ediyor, sonra, üzerinde yuvarlak ve okunaklı öğrenci yazısı okunan zarfı ona veriyordu. Olya'nın mektupları gittikçe daha uzun oluyordu. Savaşın yarıda bıraktığı o kısa süreli aşk, Olya'nın kalbinde sanki günden güne olgunlaşıyordu. Aleksey, bu satırlara aynı duyguyla yanıt vermeye hakkı olmadığını biliyor ve onları endişeli bir hüzünle okuyordu.

Kamişin şehrindeki doğramacı atölyesinin okulunda beraber okuyan bu okul arkadaşları, çocukluklarında birbirlerine

karşı romantik bir sevgi beslemişler, yaşlıları taklit ederek buna aşk demişlerdi. Sonra, altı-yedi yıl görüşmemişlerdi. İlk önce kız, politeknik okulunda okumaya gitmişti. Geri dönüp atölyede tekniker olarak çalışmaya başladığı zaman Aleksey, artık şehirde değildi. Pilot okulunda okuyordu. Savaş başlamadan biraz önce karşılaşmışlardı. Bu karşılaşmayı ne Aleksey, ne de Olya düşünmüştü. Belki de birbirlerini artık hatırlamıyorlardı. Aradan çok zaman geçmişti. Aleksey, bir ilkyaz akşamı şehrin sokaklarında annesiyle beraber yürürken karşılarında bir kız belirdi. Aleksey ona dikkat etmedi, yalnız güzel bacaklarını gördü.

Annesi:

– Neden selam vermedin, yoksa Olya'yı unuttun mu? diye sordu ve kızın aile adını söyledi.

Aleksey arkasına döndü. Kız da dönmüş, arkalarından bakıyordu. Bakışları karşılaştı. Aleksey kalbinin birdenbire hızla çarpmaya başladığını hissetti. Annesini bırakıp, büyük kavakların altındaki yaya kaldırımda duran kıza doğru koştu.

Aleksey şaşkın;

– Sen misin? diye sordu.

Kıza öyle bakıyordu ki, sanki karşısında, bu sakin akşamda bahar çamuru ile dolu sokakta, nereden geldiği belli olmayan bir dünya güzeli vardı.

Olya da aynı şaşkınlıkla, hatta biraz da güvensizlikle sordu:

– Sen Alyoşa mısın?

Altı yedi senelik bir ayrılıktan sonra ilk kez görüşüyorlardı. Aleksey'in karşısında burnunun etrafı hafifçe çilli olan yuvarlak ve sevimli çocuk yüzlü, biçimli, çevik, ufacık bir kız duruyordu. Kaşlarını hafifçe kaldırmış, parlak ve büyük kül rengi gözleriyle Aleksey'e bakıyordu. Bu güzel, zarif kızda, fabrika-atölye okulunda okuduğu son yıllarda gördüğü Olya'dan, sırtında babasının yağlı ceketiyle kurum satarak dolaşan kırmızı yüzlü ve biraz kabaca kızdan çok az şey vardı.

Aleksey, annesini unutarak kıza hayran hayran bakarken, bütün bu altı yedi yıl zarfında Olya'yı hiçbir zaman unutmamış ve galiba bu karşılaşmanın hayaliyle yaşamış olduğunu anladı.

Sonunda Aleksey;

– Ne kadar değişmişsin? dedi.

Olya, eski sesine benzemeyen, ahenkli zarif bir sesle sordu:

– Nasıl değişmişim?

Bu sırada hafif bir rüzgar çıktı ve büyük kavakların altında fısıldamaya başladı. Kızın zarif bacaklarını örten elbisesinin eteklerini havalandırdı. Olya sade, nazik bir hareketle eteklerini yatıştırdı ve gülerek çömeldi.

Aleksey bu kez hayranlığını gizlemeyerek tekrar etti:

– Ne kadar değişmişsin!

Olya gülerek ısrar ediyordu:

– Fakat, nasıl değiştiğimi söylesene!

Anne gençlere bakıp, hazin hazin gülümsedi ve yoluna devam etti.

Onlarsa hâlâ orada duruyor ve birbirlerine bakmaya doyamıyorlardı. "Ah hatırlıyor musun?", "Ah, biliyor musun?", "Şimdi nerededir acaba?", "Şimdi nasıldır acaba?" sözleriyle birbirlerinin konuşmalarını sürekli kesiyorlardı.

Herşeyi unutarak, orada uzun uzun konuştular. Sonunda Olya yakındaki küçük evlerin pencerelerini gösterdi. Orada, camların arkasında ıtır saksılarının arasında merak dolu yüzler görünüyordu.

Olya teklif etti:

– Haydi zamanın varsa Volga'ya gidelim.

Yine bütün dünyayı unutarak, çocukluklarında bile yapmadıkları şekilde, el ele nehrin kıyısındaki yüksek ve dik tepeye doğru yollandılar. Buradan, üzerinde buz parçaları yüzen Volga'ya doğru heybetli bir manzara açılıyordu.

Anne, sevgili oğlunu o günden itibaren evde pek seyrek

görüyordu. Elbiselerine karşı özenli olmayan Aleksey, pantolonlarını her gün ütülemeye, üniformasının düğmelerini tebeşirle temizlemeye başladı, bavulundan beyaz şapkasını ve hava donanmasının resmi nişanlarını çıkardı. Sık sakalını günde iki defa tıraş ediyordu. Akşam üstü ise, aynanın karşısında giyindikten sonra, işten dönen Olya'yı karşılamak için atölyeye doğru yollanıyordu. Üstelik, gündüzleri de ortadan kayboluyordu ve sürekli dalgındı, sorulara rastgele yanıtlar veriyordu. İhtiyar kadın, analık içgüdüsüyle her şeyi anladı, fakat oğluna kırılmadı. Ne yapsın, yaşlılar ihtiyarlıyor, gençler büyüyordu.

Gençler, bir kez olsun sevgilerinden bahsetmediler. Aleksey ve Olya, akşam güneşi altında parlayan Volga'dan yahut şehrin etrafını saran katran gibi siyah, verimli toprağın üzerinde görünen bahçelerden eve gelirken Aleksey, her seferinde mezuniyetinin eriyip giden günlerini sayıyor ve Olya ile açıkça konuşmaya karar veriyordu. Meresef, Olya'yı atölyenin yanında karşılıyor, iki katlı küçük ahşap eve kadar ona eşlik ediyordu. Burada, Olya'nın küçük, temiz, aydınlık uçak kabinine benzeyen bir odası vardı. Aleksey, Olya gardrobun kapısı arkasında giyininceye kadar sabırla bekliyor ve kapağın arkasından görünen çıplak bileğe, omuzlara ve bacaklara bakmamaya gayret ediyordu. Sonra Olya yıkanmaya gidiyor, kızarmış yanakları, ıslanmış saçları ve her gün giydiği aynı beyaz bulüzla geri geliyordu.

Ara sıra sinemaya, sirke yahut da bahçeye gidiyorlardı. Aleksey için, nereye gittiklerinin önemi yoktu. O, perdeye, sahneye, hareket eden insan kalabalığına değil, yalnız Olya'ya bakıyor ve kendi kendine: "Şimdi eve dönerken mutlaka, mutlaka ona kalbimi açacağım" diye düşünüyordu. Fakat yol bitiyor, Aleksey bunu söylemeye cesaret edemiyordu.

Bir pazar sabahı Volga'nın karşı sahilindeki çayıra gitmeye karar verdiler. Aleksey, en güzel beyaz pantolonunu ve anasının dediğine göre, esmer yüzüne çok yakışan açık yakalı göm-

leğini giyip kızı çağırmaya gitti. Olya artık hazırdı. Peçeteye sarılmış bir paketi Aleksey'e verdi ve beraberce nehre doğru yollandılar. İhtiyar ayaksız kayıkçı, takma ayaklarını takırdata takırdata, ağır kayığı suya sürdü ve kısa hareketlerle kürek çekmeye başladı. Çocuklar, Birinci Dünya Savaşı gazisi olan bu ihtiyarı çok severlerdi. Vaktiyle aynı kayıkçı Aleksey'e, nehrin dönemecinde piskar* avlamayı öğretmişti. Kayık, hafif sarsıntılarla nehrin akıntısına ters, karşıdaki eğimli yemyeşil sahile doğru yollandı. Kız dümende oturuyor, düşünceli düşünceli elini suyun üzerinde kaydırıyordu.

Aleksey ihtiyara sordu:

– Arkaşa Amca, bizi hatırlıyor musun?

Kayıkçı, gençlerin yüzüne kayıtsızca baktı;

– Hatırlamıyorum, dedi.

– Nasıl olur, ben Alyoşa Meresef'im, sen bana nehrin dönemecinde olta ile piskar avlamayı öğretmiştin.

– E, bundan ne çıkar, belki de öğretmiştim, çevremde yaramazlar çok, hepinizi nasıl aklımda tutayım!

Kayık, küçük iskelenin ve geniş gövdesinde mağrur "Aurora" yazılı bir istimbotun yanından geçti, gıcırtılarla kumsala saplandı.

Arkaşa Amca takma ayaklarıyla suya girdi. Kayığı sahile doğru sürerken konuşuyordu:

– Şimdi benim yerim burasıdır. Ben, gorkomhozda** değilim, kendi kendime, yani özel olarak çalışıyorum.

İhtiyarın takma ayakları kuma battığı için, kayık güçlükle hareket ediyordu. Kayıkçı kayıtsız bir tavırla;

– Atlamanız gerekiyor, dedi.

Aleksey sordu:

– Kaç para istiyorsun?

– Ne istersen ver. Sizden daha çok almam lazımdı, baksanıza ne kadar mutlusunuz. Yalnız sizi hiç hatırlayamıyorum,

* Piskar: Sazan cinsinden küçük bir balık.

** Gorkomhoz: Şehir komitesi işletmesi.

hiç hatırlayamıyorum!

Kayıktan inerlerken ayakları ıslandı. Olya ayakkabı ve çoraplarını çıkarmalarını önerdi. Çıplak ayakları ıslak ve sıcak nehir kumuna dokununca kendilerini öyle hafif ve özgür hissettiler ki, koşmak, sıçramak, otların üzerinde oğlaklar gibi yuvarlanmak arzusuna kapıldılar.

Olya:

– Tut beni! diye bağırdı ve güneşten yanmış çevik bacaklarıyla, körfezin eğimli kumlu sahilinden, çiçek açmış zümrüt çayırlara doğru koşmaya başladı.

Aleksey, var kuvvetiyle Olya'nın arkasından koşuyor, karşısında yalnızca hafif, renkli elbisesinin alaca lekesini görüyordu. Çiçeklerin ve kuzu kulağı saplarının çıplak ayaklarını kuvvetle kırbaçladıklarını, güneşten ısınmış, sıcak rutubetli toprağın ayaklarının altından kaydığını hissederek koşuyordu. Olya'ya yetişmenin, kendisi için çok önemli olduğunu, kendi hayatlarında bir çok şeyin buna bağlı olduğunu ve herhalde şimdiye kadar ona söylemeye cesaret edemediği bütün şeyleri, burada mest edici kokular saçan yeşermiş çayırda daha kolay söyleyebileceğini zannediyordu. Aleksey, Olya'ya yaklaşıp onu tutmak için ellerini ileri uzatınca, kız birdenbire sapıyor, vücudunu kedi gibi kıvırıp çınlayan kahkahalar atarak başka tarafa kaçıyordu.

Olya ısrarla kaçıyor, teslim olmak istemiyordu. Aleksey ona yetişmeyi başaramadı. Olya sahile doğru saparak kendini altın gibi parlak sıcak kumun üstüne attı. Yüzü kızarmıştı, gülüyor ve açık ağzıyla derin derin nefes alırken, göğsü sık sık kabarıyordu. Aleksey, yeşermiş çayırda, beyaz papatyaların arasında onun resmini çekti. Sonra yüzdüler. Olya, ıslak mayosunu çıkarıp elbiselerini giyerken Aleksey, uysalca sahildeki fundalıkların arasına girip kıza arkasını döndü.

Olya Aleksey'i çağırdığı zaman giyinmişti, güneşten kararan bacaklarını bükmüş kumun üstünde oturuyordu. Sırtında ince hafif bir elbise vardı, başını havlu ile sarmıştı. Temiz pe-

çeteyi yere sererek köşelerine birer çakıl koyduktan sonra paketin içindekileri üzerine dizdi. Öğle yemeğinde, dikkatle parşömen kağıdına sarılmış soğuk balık, salata ve Olya'nın hazırladığı kızartmayı yediler. Olya, krem kutuları içinde tuz ve kırmızı biber getirmeyi de unutmamıştı. Bu zarif ve nazik kızın bu kadar ciddiyet ve beceriyle sofrayı düzenlemesinde hoş ve dokunaklı bir şey vardı. Aleksey karar verdi: İşi uzatmaya gerek yok. Zamanıdır. Bu akşam ona kalbini açacaktı.

Plajda biraz yuvarlandıktan sonra, bir daha yüzdüler ve akşama, Olya'nın evinde buluşmaya karar vererek mutlu bir yorgunlukla, ağır ağır körfeze doğru yollandılar. Her nedense ne istimbot ne de kayık meydanda yoktu. Uzun süre sesleri kısılıncaya kadar Arkaşa Amcayı çağırdılar. Stepte artık güneş batıyordu. Karşı sahilin dik tepesinden süzülen son ışıklar küçük şehri, evlerin damlarını, tozlu sakin ağaçları altın gibi parlatıyor, pencerelerde kızıl alevler tutuşturuyordu. Yaz gecesi sıcak ve sessizdi. Fakat şehirde bir şey olmuştu. Genellikle bu saatlerde boş olan sokaklar kalabalıktı. İnsanlarla dolu iki kamyon ve sıraya dizilmiş bir kalabalık geçti.

Aleksey şüphelendi:

– Arkaşa Amca içti mi, ne oldu, dedi. Burada yatmak zorunda kalırsak ne yapacağız?

Olya büyük parlak gözleriyle Alyoşa'ya bakarak yanıt verdi:

– Seninle beraber olduğum zaman hiçbir şeyden korkmuyorum.

Aleksey onu kucaklayıp öptü. Bir daha öptü.

Nehirde artık kürek sesleri işitiliyordu. Karşı sahilden insanla dolu bir kayık geliyordu. Şimdi gençler yaklaşan kayığa hoşnutsuzlukla bakıyorlardı, fakat içgüdüyle sanki mutluluk kayıktaymış gibi, uysalca ona doğru yollandılar.

İnsanlar kayıktan sahile sessizce atladılar. Hepsi bayram elbiselerini giymişlerdi, fakat yüzleri endişeli ve kederliydi. Ciddi kederli erkekler, ağlayan heyecanlı kadınlar Aleksey'le

Olya'nın yanındaki tahtadan sessizce geçiyorlardı. Hiçbir şeyin farkına varmayan gençler kayığa atladılar. Arkaşa amca onların mutlu yüzlerine bakmadan konuşmaya başladı:

– Savaş... Bugün radyodan haber verdiler. Molotof yoldaş konuştu.

Aleksey oturduğu sıradan sıçrayarak sordu:

– Savaş mı? Kimlerle?

Arkaşa Amca kürekleri öfkeyle çekmeye devam ederken yanıt verdi:

– Yine onlarla, melûn Almanlarla. Başka kimlerle olacak! Halk artık Savaş Komiserliğine gidiyor... Seferberlik.

Aleksey kayıktan iner inmez, eve uğramadan, hemen savaş komiserliğine koştu. Tayin edildiği uçuş kıtasına, saat 12.40'da gidecek gece treni ile hareket etmesi gerektiğinden, ancak eve gidip bavulunu alabildi, Olya ile vedalaşamadı.

Birbirlerine çok seyrek mektup yazıyorlardı, fakat bunun nedeni aralarındaki sevginin zayıflaması ve birbirlerini unutmaya başlamaları değildi. Hayır, Aleksey kızın yuvarlak öğrenci yazısıyla kaleme aldığı mektupları sabırsızlıkla bekliyor, onları cebinde taşıyor ve yalnız kaldığı zamanlarda tekrar okuyordu. Ormanda süründüğü zorlu günlerde bağrına bastığı ve heyecanla baktığı hep bu mektuplardı. Fakat gençlerin arasındaki ilişki öyle ansızın ve öyle belirsiz bir şekilde kesilmişti ki, bu mektuplarda birbirleriyle eski ve iyi dostlar gibi konuşuyor, halledilmeden kalan sorunlara girmekten korkuyorlardı.

Şimdi hastanede bulunan Aleksey, her mektubu aldığı zaman artan bir şaşkınlıkla, Olga'nın ona birdenbire yaklaştığını, mektuplarında çekinmeden, sıkılmadan kederinden bahsettiğini ve o zaman Arkaşa Amcanın çabuk geldiğine üzüldüğünü ve Aleksey'in başına ne gelirse gelsin, her zaman yardım bekleyebileceği bir arkadaşı olduğunu, yabancı ülkelerde dolaşırken savaştan sonra dönebileceği bir evi olduğunu bilmesini rica ettiğini farkediyordu.

Aleksey'e, sanki bunları başka bir Olya yazıyormuş gibi geliyordu. Onun resmine bakarken, rüzgar eseceğini ve ot tohumlarının uçtuğu gibi Olya'nın da çiçekli elbisesiyle beraber uçup gideceğini zannediyordu. Oysa şimdi bu mektupları yazan iyi kalbli, seven ve sevdiğini hasretle bekleyen bir kadındı. Bu Aleksey'i hem sevindiriyor, hem de tereddüte düşürüyordu; mantığının tersine onu sevindiriyor, kendisini bu kadar büyük bir sevgiye ve içtenliğe layık görmediği için onu üzüyordu. Olya'ya zamanında artık eskiden tanıdığı esmer, güçlü kuvvetli genç değil, Arkaşa Amcaya benzeyen ayaksız bir sakat olduğunu yazmaya cesaret bulamamış değil miydi? Hasta annesini kaybetmekten korkarak gerçeği bildirmeye cesaret edemediği için, şimdi mektuplarında Olya'yı aldatmaya mecbur oluyor ve bu yalanlar arasında günden güne daha çok düğümlenip kalıyordu.

İşte bundan dolayı, Kamişin'den gelen mektuplar, onda birbirine zıt duygular doğuruyordu; sevinç ve keder, ümit ve endişe. Bir kez yalan söylediği için, daha ilerisini de uydurmaya mecburdu. Fakat artık yalan söylemeyi beceremiyordu, bunun için Olya'ya kuru bir ifadeyle kısa yanıtlar yazıyordu.

"Meteroloji çavuşuna" mektup yazmak daha kolaydı. Bu kadın basit, fakat fedakar ve namusluydu. Aleksey, ameliyattan sonra düştüğü ümitsizlik içinde, birisine mutlaka derdini dökmeye gereksinim duymuş, kıza uzun ve kederli bir mektup yazmıştı. Çok geçmeden buna yanıt olarak eğri büğrü yazılar ve şaşkınlık işaretiyle dolu, gözyaşlarından leke leke olmuş bir defter yaprağı aldı. Kız ona, eğer savaş ortamı olmasa, Aleksey'e gücü yettiği kadar yardım etmek ve kederini paylaşmak için her şeyi bırakıp hemen onun yanına geleceğini yazıyordu. Aleksey'den daha fazla yazmasını rica ediyordu. Bu karmakarışık mektupta o kadar yalın bir içtenlik, Aleksey'in geleceği için o kadar çok ilgi ve endişe vardı ki, Aleksey'i keder bürüdü ve bu kız, kendisine Olya'nın mektuplarını verirken, kimden geldiklerini sorduğu zaman, ona Olya'nın

evli kızkardeşi olduğunu söylediği için kendine kızdı. Böyle bir insanı aldatmak doğru değildi. Aleksey yanıtında, Kamişin'deki nişanlısından ve annesiyle Olya'ya felaketini yazmaya cesaret edemediğinden açıkça sözetti.

"Meteoroloji çavuşu"nun yanıtı umulmayacak kadar çabuk geldi. Kız, alaya binbaşı rutbeli bir askeri muhabirin gelmesinden yararlanarak mektubu onunla gönderdiğini; muhabirin kendisini beğendiğini, fakat onun sevimli ve yakışıklı bulmasına rağmen karşılık vermediğini yazıyordu. Mektuptan, onun incindiği, üzüldüğü, kendini tutmak istediği, fakat bunu başaramadığı için Aleksey'i azarlayarak, kendisini bir dost olarak görmesini rica ediyordu. Mektubun sonunda artık mürekkeple değil, kalemle, "Üsteğmen yoldaşın" onun gerçek bir dost olduğunu bilmesini ve Kamişinli kız ona vefasızlık ederse (çünkü o, cephe ardındaki kadınların tutumunu biliyordu), yahut onu sevmekten vazgeçerse veya sakat olduğundan korkarsa, "meteoroloji çavuşunu" unutmamasını ve ona her zaman gerçeği yazmasını eklemişti. Aleksey'e, mektupla beraber dikkatle dikilmiş bir paket verdiler. Pakette, paraşüt ipeğinden yapılmış ve köşelerine Aleksey'in monogramı işlenmiş birkaç mendil, üzerinde uçak resmi bulunan bir tütün keseciği, bir tarak, "manolya" kolonyası ve bir kalıp tuvalet sabunu vardı. Aleksey, yaşadıkları zorlu günlerde bunların asker kızlar için ne kadar pahalı olduğunu anlıyordu. Onların çoğunlukla bir bayram hediyesi olarak ellerine geçen sabunu ve kolonyayı, önceki sivil hayatı hatırlatan kutsal bir muska gibi koruduklarını biliyordu. Bu hediyelerin değerini anlıyor, onları masasına dizerken hem seviniyor, hem sıkılıyordu.

Şimdi yeniden uçmak ve savaşmak hevesiyle kendine özgü bir dayanıklılıkla sakat ayaklarıyla antreman yaparken, Olya'ya yolladığı mektuplarda yalan söylemeye, içini açmamaya ve ona karşı beslediği sevgi günden güne arttığı halde, adını bile bilmediği bir kıza kendisi hakkında her şeyi açıkça yazmaya mecbur olması onu çok üzüyordu.

Aleksey, ancak amacını gerçekleştirip orduya döndükten ve savaşma yeteneğini yeniden elde ettikten sonra Olya ile yeniden aşkları hakkında konuşacağına kendi kendine söz verdi. Şimdi daha büyük bir hırsla amacına ulaşmaya çalışıyordu.

Komiser Mayısın birinde öldü.

Bu, adeta hissedilmeden oldu. Sabahleyin eli yüzü yıkanıp saçı tarandıktan sonra, berberine havanın güzel olup olmadığını sordu. Sokaklarda barikatları bozmaya başlamalarına sevindi; bu güzel, parlak ilkyaz gününde miting olmayacığına biraz canı sıkıldı. Bayram nedeniyle, çillerini pudralamak için yine kahramanca girişimde bulunduğundan dolayı Klavdiya Mihaliovna ile biraz şakalaştı. Hafiflemiş gibi görünüyordu ve herkeste belki de hastalığı artık iyileşmeye doğru gidiyor, diye bir ümit doğdu.

Komiser gazete okuma olanağından mahrum olduğu günden beri yatağının yanına kulaklıklı bir radyo cihazı getirilmişti. Radyo tekniğinden biraz anlayan Gvozdef bir şeyler düzeltmişti ve şimdi radyonun sesi bütün odayı çınlatıyor, şarkı söylüyordu. Saat dokuzda, sesini o günlerde bütün dünyanın dinlediği ve tanıdığı spiker, Halk Savunma Komiserinin emrini okumaya başladı. Herkes derin bir sessizlik içinde başlarını uzatmış, iki siyah daire halinde duvarda asılı duran radyoyu dinliyordu. Tek bir sözcüğü bile kaçırmak istemiyorlardı. Radyodan "Yüce Lenin'in zafer bayrakları altında, zafere doğru ileri!" sözleri işitilmişti, odada ise henüz gergin bir sessizlik hüküm sürüyordu.

Kukuşkin:

-Komiser yoldaş!

Hepsi bakışıp kaldılar. Komiserin sabit gözleri tavanın bir noktasına dikilmişti, zayıf ve solgun yüzünde gururlu bir ifadeyle yatağında kaskatı yatıyordu.

Kukuşkin onun yatağına doğru atılarak diz çöktü:

-Öldü, öldü! diye feryad etti.

Dalgın hizmetçiler acele acele girip çıkıyor, hemşire önlüğünü ilikliyerek koşuyordu. Şube amiri de aceleyle odaya girdi.

Sinirli ve yalnızlığı seven Konstantin Kukuşkin, hiç kimseye kulak asmadan yüzünü çocuk gibi battaniyeye gömmüş, Komiserin göğsünde hıçkırarak ağlıyor, omuzları ve bütün vücudu titriyordu.

Boş kalan kırkikinci odaya akşamüstü başka bir yaralı getirdiler. Bu, merkez hava savunma tümeninde çalışan avcı pilotu, binbaşı Pavel İvanoviç Struçkof'tu. Almanlar, bayram gününde Moskova'ya büyük bir hücum yapmaya karar vermişlerdi. Onların birkaç katar halinde hareket eden hava kıtalarının etrafı çevrilmiş ve müthiş bir çarpışmadan sonra Podsolneçna bölgesinin bir yerinde darmadağın edilmişlerdi. Bunlardan yalnız bir "Yunkers" çemberden kurtulabilmiş ve yükselerek başkente doğru yoluna devam etmiş. Herhalde onun ekibi, ne olursa olsun bayramı bozmayı, görevini yerine getirmeyi kararlaştırmış. Fakat onu daha hava çarpışmasının kargaşasında farketmiş olan Struçkof arkasına düşmüş. O, olağanüstü bir Sovyet motoruyla, son zamanlarda hava filomuzun kullanmaya başladığı motorlardan biriyle uçuyormuş. Alman uçağına yerden altı kilometre yükseklikte, Moskova yakınlarındaki sayfiye yerinin üstünde yetişmiş, onun kuyruğuna ustalıkla yaklaşmayı başarmış ve düşmanı hedefe alarak tetiğe basmış. Fakat tanıdığı tıkırtıyı işitmeyince şaşırıp kalmış; mekanizma işlemiyormuş.

Alman uçağı biraz ileri geçmiş. Struçkof, uçağın ölü sahasında uçarak ve arka kısmını koruyan iki makineli tüfekten gizlenerek onu takip etmeye koyulmuş. Berrak mayıs sabahının aydınlığında, Moskova'nın sise bürünmüş büyük, yüksek gri evleri artık ufukta gözükmeye başlamış. Struçkof kesin kararını vermiş. Kayışları gevşetmiş, kapağı açmış, kendini to-

parlamış, sanki Almanın üstüne sıçramaya hazırlanıyormuş gibi bütün kaslarını germiş. Motorunun hızını bombardımancınınkine uydurmuş ve nişan almış. Onlar bir an, sanki birbirlerine görünmez bir bağla bağlıymışlar gibi havada yan yana asılı durmuşlar.

Struçkof, "Yunkers"in saydam kapağı arkasında, onun her hareketini izleyen ve hiç olmazsa kanadın bir kısmının ölü sahadan çıkmasını bekleyen usta nişancının gözlerini iyice görüyormuş. Struçkof, Almanın heyecandan başlığını çıkarıp attığını görmüş, hatta alnına dökülen uzun saçlarının sarı olduğunu bile farketmiş. Büyük çaplı çifte mitralyözün siyah namluları, avını bekleyen canlı bir hayvan gibi sallanarak sürekli Struçkof'a doğru bakıyormuş. Struçkof bir an için kendisini, hırsız tarafından tabancayla tehdit edilen silahsız bir insan gibi hissetmiş. Ve o da böyle hallerde silahsız cesur kimselerin yaptığı gibi yumrukla değil, uçağını ileri sürerek pervanenin çizdiği parlak daireyle Alman uçağının kuyruğuna nişan alarak ileriye atılmış.

Struçkof, bu arada gürültüyü bile işitmemiş. Bir an sonra bir sarsıntı onu yerinden fırlatmış ve havada takla attığını hissetmiş. Toprak, başının üstünde dönmeye başlamış, sonra onun yeşil, parlak rengini tekrar karşısında görmüş, o zaman Struçkof paraşütünün düğmesini bastırmış, fakat kendisini baygın bir halde paraşütün iplerine bırakmadan önce gözucuyla, havada güz rüzgarının kopardığı beyaz akçaağaç yaprağı gibi dönen, kuyruğu kesilmiş puroya benzeyen "Yunkers"in ona yakın bir mesafede başaşağı düştüğünü görmüş. Paraşütün iplerinde takatsız bir halde sallanan Struçkof, bir evin damına çarpmış ve bayramını kutlayan Moskova'nın kenar mahallelerinde bir sokağa düşmüş. Buranın halkı, aşağıdan onun yaptığı olağanüstü manevrayı görmüş ve Struçkof'u kaldırıp yakın bir eve götürmüş. Çevre sokaklar birdenbire öyle bir kalabalıkla dolmuş ki, çağrılan doktor, merdivenlere güç bela yaklaşabilmiş. Evin damına çarpan pilotun diz ka-

paklarını yaraladığı anlaşılmış.

Binbaşı Struçkof'un kahramanlığı "son haberlerin" özel yayınında, radyo aracılığıyla haber verilmişti. Moskova yönetiminin başkanı onu başkentin en güzel hastanesine gönderdi. Struçkof'u odaya getirdikleri zaman sıhhiyeci kızlar onun arkasından, ellerinde ona minnettar Moskovalıların hediyeleriyle; çiçekler, meyvalar, şeker kutularıyla içeri girdiler.

Binbaşı neşeli, sıcak bir adamdı. Daha odanın eşiğinde iken, hastanede "yemek meselesi"nin ve rejimin nasıl olduğunu, güzel hemşireler bulunup bulunmadığını hemen öğrendi. Yaralarını sardıkları zaman ise, Klavdiya Mihailovna'ya askeri ambar memuru hakkında eğlenceli bir fıkra anlatmayı ve dış görünüşü hakkında epeyce cesaretli bir iltifat yapmayı başardı. Hemşire çıktıktan sonra Struçkof göz kırparak;

– Sevimli şey! Ciddi midir? Anladığıma göre, ondan allahmış gibi korkuyorsunuz. Ziyanı yok, güçlüklerden korkmayın. Yoksa siz taktik okumadınız mı? Zapt edilmeyecek kale olmadığı gibi, elde edilmeyecek kadın da yoktur, dedi.

Sonra gür ve ahenkli bir sesle gülmeye başladı.

Struçkof sanki hastanenin eski bir sakiniymiş gibi hareket ediyordu. Birdenbire, odadakilere, "sen" diye hitap etmeye başladı ve burnunu silmek istediği zaman da, teklifsiz bir tavırla Meresef'in masasından "meteroloji çavuşu"nun gönderdiği monogramlı ipek mendili aldı ve Aleksey'e göz kırparak sordu:

– Sevgilinden mi?

Sonra mendili yastığının altına sakladı ve devam etti:

– Başka mendilin var mı? Eğer yoksa, sevgilin sana yenisini dikecek, bu iş onun için büyük bir zevktir.

Struçkof, güneşten yanmış yanaklarındaki pembeliğe rağmen genç değildi. Şakaklarında ve gözlerinin etrafında kaz ayağı misali derin kırışıklar vardı. Onun, eşya torbasının, sabun kutusunun ve diş fırçasının bulunduğu yeri kendi evi saymaya alışmış deneyimli bir asker olduğu her haraketinden an-

laşılıyordu. Kendisiyle beraber, odaya şen bir gürültü getirdi ve bunu kimseyi incitmeden yaptı. Herkese, sanki onunla çoktanberi tanışıyormuş gibi geliyordu.

Yeni arkadaş herkesin hoşuna gitti, yalnız Meresef, binbaşının kadınlara düşkünlüğünden hoşlanmadı. Gerçi Struçkof bunu gizlemiyor ve kadınlar hakkında seve seve konuşuyordu.

Ertesi gün Komiseri defnettiler.

Meresef, Kukuşkin ve Gvozdef, avluya bakan pencerenin eşiğine oturup, ağır koşumlu topçu beygirlerinin top arabasını avluya çektiklerini, çalgı aletleri güneşte parlayan askeri orkestranın toplandığını ve sıraya dizilmiş askeri kıtanın geldiğini gördüler.

Bu sırada odaya giren Klavdiya Mihailovna, hastaları pencereden kovdu. Her zaman olduğu gibi sessiz ve enerjikti; fakat Meresef, onun sesinin değiştiğini, titrediğini, gözlerinin kızardığını hissetti. Hatta kalın pudra tabakası bile gözlerinin kırmızılığını gizleyememişti. Yeni hastanın ateşini ölçmek için gelmişti. Bu sırada dışarda orkestra matem marşı çalmaya başladı. Hemşire sarardı, termometre elinden düştü ve parlak cıva damlaları döşemenin üzerine yayıldı. Klavdiya Mihailovna elleriyle yüzünü kapatarak odadan kaçtı.

Struçkof, matem müziğinin geldiği tarafı başıyla işaret ederek sordu:

– Nesi var? Ona ne oluyor, sevgilisi mi yoksa?..

Kimse yanıt vermedi.

Hepsi pencereden uzanmış, üzerinde kırmızı tabutun bulunduğu top arabasının, kapıdan nasıl ağır ağır sokağa çıktığına bakıyorlardı. Komiserin cenazesi yeşil yapraklar ve çiçekler içinde yatıyordu. Onun arkasından küçük bir yastığın üzerinde nişanlarını taşıyorlardı. Tam sekiz nişanı vardı. Generaller, başlarını eğmiş yürüyorlardı. Onlardan sonra, her nedense başı açık olan Vasiliy Vasileviç de general kaputunu giymiş yürüyordu. Yavaş yavaş adım atan askerlerin önünde,

açık başı ve beyaz önlüğüyle, herhalde önünde hiçbir şey görmeyen ve sürekli ayağı takılan Klavdiya Mihailovna yürüyordu. Kapıdan geçerken birisi omuzlarına bir palto attı. O yürümeye devam ediyordu, palto omuzlarından kayıp düştü, askerler sıralarını ikiye bölerek, paltonun yanından geçiyorlardı.

Binbaşı sordu:

– Çocuklar, kimi defnediyorlar?

O da pencereye yetişmeye gayret ediyor, fakat alçıya konan ayakları ona engel oluyordu.

Cenaze alayı uzaklaştı.

Yaslı ve gürültülü müzik artık uzaktan duyuluyor, duvarların aksettirdiği sesler nehrin üzerine yayılıyordu. Topal ve kapıcı kadın, dışarı çıkarak kürekle beygir pisliğini toplamış ve demir kapıları hızla kapatmıştı. Fakat kırkikinci odanın sakinleri hâlâ pencerede duruyor, bakışlarıyla Komiseri sonsuz istirahatgahına gönderiyorlardı.

Pencereye yaklaşmak girişimlerinden hâlâ vazgeçmeyen binbaşı sabırsızlıkla soruyordu:

– Kimi defnediyorlar, söylesinize! Neden hepiniz donup kaldınız?

En nihayet Konstantin Kukuşkin hafif, titrek ve boğuk bir sesle yanıt verdi:

– Gerçek insanı defnediyorlar!.. Bolşevik'i defnediyorlar.

Meresef bunu ezberledi; gerçek adam! Gerçekten de Komisere bundan daha uygun bir ad bulunamazdı. Aleksey'in kalbinde şimdi sonsuz ikametgahına götürülen bu adam gibi, gerçek bir insan olmak arzusu uyandı.

Komiser öldükten sonra kırkikinci odanın bütün yaşayış tarzı değişti. Bazen, aralarında sözleşmedikleri halde, herkes karanlık düşüncelere dalıyor, herkesi keder bürüyordu. Böyle anlarda, hastane odalarına çöken kederli sessizliği içten bir sözle dağıtacak kimse yoktu. Şakalarla Gvozdef'in bozuk mo-

ralini yükseltecek, Meresef'e öğüt verecek, sinirli Kukuşkin'i hissedilmeden ustalıkla yatıştıracak kimse yoktu. Artık bu değişik karakterli insanları etrafına toplayan ve birleştiren bir merkez yoktu. Fakat şimdi, bu o kadar gerekli de değildi. Tedavi ve zaman işini görüyordu. Herkes çabuk düzeliyor ve hastaneden çıkma zamanı yaklaştıkça, acılarını daha az düşünüyordu. Oda duvarlarının dışında kendilerini nelerin beklediğini, kıtada nasıl karşılanacaklarını, hangi işlere katılacaklarını düşünüyorlardı. Uzun zamandan beri asker hayatına hasret kalan kalpleri çırpınıyor yeni saldırı hakkında henüz bir şey yazılmadığı, hatta konuşulmadığı halde onu, havaya ve birdenbire cepheye çöken sessizliğin içinde yaklaşan bir kasırga gibi hissediyor, daha çabuk hazırlanmak istiyorlardı.

Hastaneden savaşa dönmek savaşçı için sıradan bir meseledir. Bu, yalnız Aleksey Meresef için bir sorundu: Ayakları olmadığı halde, beceri ve antreman sayesinde yapabilecek miydi? Gittikçe büyüyen bir ısrarla hedefine ulaşmaya çalışıyordu. Dakikaların sayısını gittikçe fazlalaştırarak, ayaklarının çalışmasını ve genel jimnastik zamanını, akşam ve sabah olmak üzere iki saate çıkardı. Fakat bu da ona az geliyordu. Öğleden sonra da jimnastik yapmaya başladı. Onu karşıdan şen ve alaycı gözlerle seyreden binbaşı Struçkof, her seferinde şöyle diyordu:

– Vatandaşlar, şimdi doğanın sırrını, Sibirya ormanlarının eşsiz büyük sihirbazı Aleksey Meresef'in numaralarını göreceksiniz.

Gerçekten Aleksey'in alabildiğine kararlılıkla yaptığı antremanlarda onu adeta sihirbaza benzeten bir şey vardı. Onun bir saat boyunca bir dansçı ritmiyle ve ısrarla yaptığı bitip tükenmez sallanışlarına, muntazam dönüşlerine, boynunu ve ellerini çalıştırmasına bakmak mümkün değildi. Yürüyebilen yoldaşları bu sırada koridorda dolaşmaya çıkıyordu. Yatağa bağlanmış olan Struçkof ise battaniyeyi başına çekip uyumaya gayret ediyordu. Şüphesiz, odada hiç kimse onun ayak-

sız olmasına rağmen uçabileceğine inanmıyordu, fakat hepsi Aleksey'in inatçılığına saygı duyuyordu. Hatta bu saygıyı, şakalarıyla gizleyerek onun karşısında şapka çıkarıyorlardı.

Binbaşı Struçkof'un dizkapaklarındaki çatlakların tahmin edildiğinden daha ciddi olduğu anlaşıldı. Yavaş yavaş kaybo-luyorlardı ve ayakları hâlâ alçıdaydı. Düzeleceğine şüphe olmamasına rağmen binbaşı her sözünde, başına bu kadar büyük bir bela getiren "melûn diz kapaklarına" lanet etmekten yorulmuyordu. Onun bu mırıldanmaları şiddetli sinir nöbetlerine dönüşmeye başladı. Küçük bir şey için sinirleniyor, herkese ve her şeye sövmeye başlıyordu. Böyle anlarda, sanki ona karşı gelmeye kalkışacak olanları dövmeye hazırdı. Arkadaşları onu sessizce rahat bırakıyor, kendisinin söylediği gibi "bütün kurşunlarını atmasına" meydan veriyor ve onun doğal yapısının, alınganlığına ve savaştan sarsılan sinirlerine üstün gelmesini bekliyorlardı. Struçkof, gittikçe artan sabırsızlığını, gizlice de olsa tütün içmek olanağından yoksun olması ve ameliyat odasında çalışan kırmızı saçlı hemşireyle koridorda bile görüşmemesi ile açıklıyordu. Sözümona sargılarını değiştirmek için onu başka bir odaya götürdükleri sırada, bu kadınla birbirlerine göz kırpmışlardı. Söyledikleri belki de bir dereceye kadar doğruydu, fakat Meresef, binbaşının Moskova üzerinde uçuşan uçakları gördüğü, yahut radyodan ve gazeteden, önemli hava savaşları veya tanıdığı bir pilotun başarıları hakkında bir şeyler öğrendiği zaman sinirlendiğini farketti. Bu durumlar, bizzat Meresef'in de sabırsızlanmasına ve sinirlenmesine sebep oluyordu. Fakat o, bunu belli etmiyor ve şimdi kendisini Struçkof'la karşılaştırdığı zaman, için için seviniyordu. Azıcık da olsa, "gerçek insan"ın seçkin simasına yaklaşmaya başladığını hissediyordu.

Binbaşı Struçkof kendine sadıktı: Çok yiyor, en küçük şeye kahkahalarla gülüyor, kadınlar hakkında konuşmayı seviyor, bununla beraber kendisini; kadınları hem seven, hem de onlardan nefret eden bir insan gibi gösteriyordu. Her neden-

se cephe gerisindeki kadınlara çok diş biliyordu.

Onu dinlerken elinde olmadan Olya, yahut da meteoroloji istasyonunun gülünç asker kızı sürekli gözünün önüne geliyordu. Alayda anattıklarına göre bu kız, havaalanı malzeme tayfasının bir askerini dipçikle barakasından dışarı atmış, hatta az kalsın adamı öldürecekmiş. Aleksey, Struçkof'un bu sözlerle, onları küçük düşürdüğünü zannediyordu. Bir gün Meresef, binbaşının sıradan öykülerden birini, yine "bütün kadınlar böyledir" ve onlarla "çabucak" anlaşabilirsin sözleriyle bitirdiğini asık suratla dinledikten sonra, kendisini tutamadı:

– Hepsiyle mi? diye sordu ve dişlerini öyle sıktı ki, yüzü sarardı.

Binbaşı kayıtsızlıkla yanıt verdi:

–Hepsiyle.

Bu sırada Klavdiya Mihailovna odaya girdi ve hastaların yüzünde gördüğü şiddetli gerginliğe hayret etti:

– Ne var? diye sordu ve elinde olmadan hastabakıcı şapkasının altından bir buklesini düzeltti.

Binbaşı, yüzünü aydınlatan bir tebessümle yanıt verdi:

– Hayattan bahsediyoruz hemşire, bizim işimiz ihtiyar işi, bütün gün konuşmaktan ibaret...

Hemşire çıktıktan sonra Meresef hiddetle sordu:

– Bununla da mı?

– Onun diğerlerinden farkı ne? Yoksa başka hamurdan mı yoğrulmuş?

Gvozdef sert ve keskin bir sesle söze karıştı:

– Klavdiya Mihailovna'yı bırakın. Burada bir ihtiyar, ona Sovyet meleği adını vermişti.

– Parasına kim bahse tutuşacak?

Meresef, kara gözlerini hiddetle parıldatarak bağırdı:

– Parasına mı? Nesine bahse tutuşuyorsunuz?

Struçkof güldü ve her şeyi şakaya boğmaya çalışarak yanıt verdi:

– İstersen, önceden subayların yaptığı gibi tabanca kurşu-

nuna bahse tutuşalım. Sen kazanırsan beni vuracaksın, ben kazanırsam, seni vuracağım.

Aleksey, Struçkof'a öfkeyle baktı:

– Parasına mı? Böyle bir şey için mi? Sen, anlaşıldığına göre Sovyet kumandanı olduğunu unutmuşsun. Eğer haklı isen, benim suratıma tükürebilirsin. Fakat dikkat et, ben seninkine tükürmeyeyim.

– Parasına bahse tutuşmak istemiyorsun, pekala! Kudurdun ama, biraz düşün!.. Göreceksiniz çocuklar, bu kadın için kızmaya gerek olmadığını kanıtlayacağım.

Struçkof o günden sonra, Klavdiya Mihailovna'ya özel bir özen göstermeye başladı. Onu, büyük bir ustalıkla anlattığı fıkralarla eğlendiriyordu. Genellikle pilotlar başkalarına savaş maceralarından bahsetmeyi pek sevmezler. Buna rağmen Struçkof hemşireye, gerçekten zengin ve ilginç olan hayatına ait çeşitli olaylar anlatıyordu. Hatta, bazen odadakilerin onun bekar olduğunu ve o kadar önemli başarısızlıklara uğramadığını bilmelerine rağmen, bir takım aile anlaşmazlıklarından ve hüzünlü yalnızlığından bahsediyordu.

Klavdiya Mihailovna gerçekten onu başkalarından ayırmadan, bazen yatağının kenarına oturuyor, savaş uçuşları hakkında onun anlattıklarını dinliyordu. Binbaşı ise, güya kendini unutmuş gibi hemşirenin elini tutuyor, o da karşı koymuyordu. Meresef, bunları görünce fena halde sinirleniyordu. Odadakilerin hepsi Struçkof'un yaptıklarına hiddetleniyorlardı. Binbaşı ise onlarla gerçekten bahse girmiş gibi hareket ediyordu. Onu, bu yakışıksız oyundan vazgeçmesi için ikna etmeye çalıştılar. Odadakiler kesinlikle bu işe karışmaya karar verdikleri zaman olaylar birdenbire değişti.

Bir akşam, nöbetçi olan Klavdiya Mihailovna işi olmadığı halde kırkikinci odaya, sohbet etmeye gelmişti. Hastalar onun bu alışkanlığını çok seviyorlardı. Binbaşı bir öykü anlatmaya başladı. Klavdiya Mihailovna da yatağının kenarına oturdu. O anda ne olduğunu hiç kimse anlayamadı. Fakat

Klavdiya Mihailovna'nın birdenbire yerinden sıçradığını görünce, hepsi birbirlerine bakıştılar. Benzi solmuş, siyah kaşları çatılmıştı. Yanakları leke leke kızarmış, yaptığından sıkılan, hatta korkan Struçkof'a bakıyordu.

– Binbaşı yoldaş, eğer siz hasta, ben de hemşire olmasaydık, şimdi yüzünüze bir tokat atardım.

– Ne oldu Klavdiya Mihailovna? Ciddi söylüyorum, sizi gücendirmek istemiyordum... Düşünün biraz... ufak şey...

Hemşire artık ona öfke ile değil, küçümseyerek bakıyordu.

– Aa, ufak şey, öyle mi? Peki o zaman aramızda konuşmaya gerek yok. İşitiyor musunuz? Şimdi, arkadaşlarınızın yanında bana yalnız iş gereğince tıbbi yardıma ihtiyacınız olduğu zaman başvurmanızı rica ediyorum. Hoşçakalın yoldaşlar.

Elinden geldiği kadar sakin görünmeye çalışarak kendine özgü olmayan ağır adımlarla çıkıp gitti.

Bütün oda bir dakika sustu. Sonra Aleksey'in alaycı ve kötü kahkahası işitildi, sonra hepsi binbaşının üzerine atıldılar.

– Ne oldu, yuttun mu?

Meresef ışık saçan gözlerle, incelikle sordu:

– Binbaşı yoldaş, derhal yüzünüze tükürmeme izin verecek misiniz, yoksa biraz bekleyeyim mi?

Struçkof şaşkın bir şekilde oturuyor, fakat pes etmek istemiyordu. Kendinden emin olmayan bir sesle şöyle dedi:

– Hımm, evet; hücum başarısızlıkla sonuçlandı. Fakat zararı yok, onu yineleyeceğiz.

Binbaşı, akşama kadar hafifçe ıslık çalarak ve arasıra bazı düşüncelerine yüksek sesle: "Hımm, evet" diye yanıt vererek sakince yattı.

Bu olaydan az bir zaman sonra, Konstantin Kukuşkin hastahaneden çıktı. Başından hiçbir macera geçmeden gidiyordu. Odadaki arkadaşlarıyla vedalaşırken artık hastane-

den bıktığını söyledi. Herkesle kayıtsızca vedalaştı ve Meresef'le hemşireden ayrılırken, eğer annesinden mektup gelirse, onu mutlaka alaya göndermelerini ve mektuplarını kaybetmemeye dikkat etmelerini tekrar tekrar rica etti.

Meresef ona:

– Nasıl yerleştiğini ve seni nasıl karşıladıklarını yazarsın, dedi.

– Ne diye yazayım sana? Nene gerek? Yazmayacağım, çünkü yalnız kağıt ziyan etmiş olacağım. Zaten yazsam da yanıt vermeyeceksin.

– E, nasıl istersen!

Kukuşkin bu sözleri herhalde işitmedi. Arkasına dönmeden odadan çıktı. Sonra, hastanedeki geleneğe göre, o anda odadakilerin pencerelerden baktığını ve onu geçirdiklerini bildiği halde etrafına bakınmadan hastanenin kapısından çıktı, nehir kıyısındaki sokaktan geçti ve köşede kayboldu.

Kukuşkin, Aleksey'e çok çabuk yazdı. Mektupta, kuru bir ifadeyle yalnız işlerinden bahsediyordu. Kendisi hakkında sadece alaya döndüğü için sevindiklerini yazıyordu. Fakat hemen, sanki özür diler gibi, burada son savaşlarda pek çok insan kaybettiklerini ve bundan dolayı az veya çok tecrübeli her insanın dönüşüne sevindiklerini ileri sürüyordu. Ölen ve yaralanan yoldaşların adlarını sayıyor, Meresef'in eskisi gibi hatırladıklarını ve onlara, Meresef'in jimlastik antremanları yaptığını, yeniden uçak filosuna dönmeyi düşündüklerini belirtiyordu. Kurmay başkanı imkansıza erişmenin olanaklı olmadığını söylese de, Yarbay; "Meresef dönecek. Madem karar vermiş, başarılı olacaktır. Meresef gibi insanlar için başarılmaz iş yoktur" dediğini yazıyordu.

Onun, "meteoroloji çavuşu" hakkında bile birkaç satır yazması Aleksey'i hayrette bırakıyordu. Kukuşkin artık bu çavuşun sorularından bıktığını ve ona; "geriye dön, ileri marş" emrini vermeye mecbur olduğunu yazıyordu. Kukuş-

kin mektubun sonunda, havaalanına gelişinin daha ilk gününde, iki uçuş yaptığını; ayaklarının tamamıyla düzeldiğini ve alaya temin edilen "La-5"* uçaklarının yakında geleceğini; kabul edildikleri zaman Andrey Degtarenko'nun da orada bulunduğunu ve bütün Alman uçaklarının bunların yanında eski sandıklara benzediklerini söylediğini yazıyordu.

Yaz erken başladı. Mevsim, kırkikinci odaya, yaprakları artık sert ve parlak bir hale gelen kavak dalı aracılığıyla bakmaktaydı. Yapraklar alabildiğine hışırdıyor, sanki aralarında fısıldaşıyorlardı. Akşam üstü ise, üzerlerine yapışan sokak tozundan kararıyorlardı. Bu dalcağızın güzel tırtılları, artık çoktan beri demet demet yeşil, parlak taneler haline dönmüştü. Şimdi ise, taneler çatlıyor ve onlardan çıkan hafif pamuk etrafa dağılıyordu. Öğlenin en sıcak zamanında bu pamuk Moskova'da uçuşuyor, odanın açık pencerelerinden içeriye giriyor, ılık hava akımı onu kapı kenarlarına ve köşelere kalın, pembe tabakalar halinde yığıyordu.

Serin, saydam ve parlak bir yaz sabahı idi. Klavdiya Mihailovna, metal çerçeveli gözlükleri sicimle bağlanmış, yaşlı bir adamı gürültülü bir şekilde odaya getirdi. Fazla koladan sertleşmiş olan önlüğü bile onun, eski ustayı ele veren dış görünüşünü değiştirmiyordu. Beyaz beze sarılı bir şey getirdi ve onu Meresef'in yatağına koyduktan sonra tıpkı sihirbazlar gibi, ihtiyatla, ağır ağır bağları çözmeye başladı. Ellerinin altında deri gıcırtısı duyuluyordu. Odaya hoş, keskin ve ekşimsi bir koku yayıldı.

İhtiyarın paketinde ustalıkla yapılmış sarı renkte yeni, gıcır gıcır bir çift takma ayak vardı. Ustanın en büyük övüncü olan bu takma ayaklara yine yeni, sarı ayakkabılar giydirilmişti. Ayakkabılar ayaklara o kadar uygundu ki, bunlar gerçek ayak

izlenimi yaratıyordu.

Usta, gözlüklerinin üstünden, kendi eliyle yaptığı bu şeylere zevkle bakarak şöyle dedi:

– Sana, şöyle şan olsun diye ayak yaptık. Vasiliy Vasileviç bana şahsen bizzat; Zuef, öyle takma ayaklar yap ki, gerçeğinden daha iyi olsun, dedi. İşte buyurun, Zuef şahane ayaklar yaptı! Böylelerini imparator hazretleri de taşıyabilir.

Meresef takma ayaklarını görünce kalbi acıyla burkuldu, buz kesildi. Fakat, onları hemen denemek, yürümek, kendi kendine yürümek hevesi her şeye üstün geldi. Kesik ayaklarını battaniyenin altından çıkardı ve ihtiyara çabuk prova yapmasını söyledi. Bu sabırsızlık, ihtiyar ustanın hoşuna gitmedi. Dediğine göre Zuef, daha "barış zamanında" –atlar kullanılıyordu o zamanlar– ayaklarını kırmış "büyük bir prense" takma ayaklar yapmıştı. Şimdi de eseriyle gururlanıyor, onu sunmaktan duyduğu zevki mümkün olduğu kadar uzatmak istiyordu.

İhtiyar, takma ayakları yeni ile sildi, derinin üzerindeki küçük lekeyi önce tırnağıyla, sonra kar gibi beyaz önlüğü ile temizledi ve takma ayakları yere bıraktı; bez parçasını sakince katlayarak cebine koydu.

Meresef yatağının üstüne oturmuş, ayaklarını sallıyor;

– E, ihtiyar, prova yapacak mısın, diye sabırsızlanıyordu.

Çıplak, kesik ayaklarına bir yabancı gözüyle baktı ve memnun oldu. Onlar, yapay hareketler yapan bir insanın ayakları gibi kalın değil, sağlam ve damarlı idi. Gergin adaleler, koyu renkli derinin altında birbiriyle birleşiyordu. Bunlar sanki kesilmiş ayaklar değil, tersine çok çabuk yürüyen bir insanın ayaklarıydı.

İhtiyar mırıldanıyordu:

– Niçin acele ediyorsun? Acele edenin işi ilerlemez. Vasiliy Vasileviç bana; "Göster hünerini Zuef, bu takma ayaklarla bir teğmen uçmak istiyor, ayaksız uçmak istiyor" dedi. Ben de hazırladım, buyurun işte, alın! Bu takma ayaklarla yürümekten

başka bisiklete de bineceksin, kızlarla polka da oynayacaksın...

Sonra Aleksey'in sağ bacağını, takma ayağın yumuşak oyuğuna sokup kayışlarla sımsıkı bağladı. Geri çekildi ve dilini şaklatarak ona şevkle baktı.

– Çok güzel ayakkabı!.. Seni rahatsız etmiyor mu? Öyle, öyle, galiba Moskova'da, Zuef'ten daha iyi usta yok. Zuef'in altın gibi elleri var.

İkinci ayağı da ustalıkla taktı, kayışları bağlamayı henüz başarmıştı ki, Meresef birdenbire, güçlü çevik bir hareketle yatağından yere sıçradı. Boğuk bir gıcırtı işitildi. Meresef, acıdan bağırdı ve yatağın önünde, olduğu yere yuvarlandı.

İhtiyar ustanın gözlükleri şaşkınlıktan alnına fırladı. Müşterisinden böyle bir çeviklik beklemiyordu. Meresef ayakkabılı takma ayaklarını genişçe açmış, halsiz ve şaşkın bir vaziyette yerde yatıyordu... Gözlerinde tereddüt, güceniklik ve korku vardı. Yoksa aldanmış mıydı?

Klavdiya Mihailovna ellerini telaşla çırparak Meresef'e doğru atıldı. Onu ihtiyar ustanın yardımıyla kaldırıp yatağa bıraktılar. Aleksey, yüzünde ezgin, yılgın kederli bir ifade ile yatıyordu.

Usta mırıldanıyordu:

– E, azizim, bu iş senin düşündüğün gibi olmayacak!.. Baksana, sanki ona gerçek ayak takmışlar gibi hemen yerinden fırladı. Yüzünü asmaya gerek yok azizim, şimdi her şeye yeniden başlaman gerekecek. Asker olduğunu unut, şimdi küçük bir çocuksun, adım adım yürümeye başlayacaksın. Başta değnekle, sonra duvara dayana dayana, sonra da bastonla yürüyeceksin. Hem de birdenbire değil, azar azar! Oysa sen hemen yürümek istiyorsun. Ayakların güzel ama, ne de olsa senin değil. Azizim, artık hiç kimse sana ananın babanın verdiği ayakları yapamaz.

Meresef'in ayakları isabetsiz sıçramasından fena halde acımıştı. Fakat takma ayakları hemen denemekte hâlâ ısrar edi-

yordu. Ona hafif alüminyum koltuk değnekleri getirdiler. Aleksey onları döşemeye dayadı, yastıklarını koltukları altına kıstırdı, ve yavaşça, dikkatli bir şekilde yataktan ayrıldı, ayağa kalktı. Bu sırada; yürüyemeyen, ama içgüdüsel olarak yürüyebileceğini hisseden, yine de ayrıldığı duvardan uzaklaşmaya korkan bir çocuğa benziyordu. Klavdiya Mihailovna ve ihtiyar usta, Meresef'i iki tarafından tıpkı annenin veya büyükannenin koltuklarından tutarak ilk defa gezmeye çıkardığı küçük çocuk gibi özenle tutuyorlardı. Meresef olduğu yerde durdu, takma ayaklara alışık olmadığı için, onların bağlandığı yerlerde keskin ağrılar duyuyordu. Önce koltuk değneklerinden birini, sonra da öbürünü tereddütle ileri attı, bedeninin ağırlığını onlara bıraktı; ilk önce bir ayağını, sonra öbürünü ileri sürükledi. Deri hafif ve boğuk bir gıcırtı çıkardı, döşemenin üzerinde ağır bir tıkırtı duyuldu.

İhtiyar usta:

– Haydi, yolun açık olsun, yolun açık olsun, diye mırıldandı.

Meresef korkarak birkaç adım attı. Takma ayaklarla atılan bu ilk adımlar ona o kadar güç geldi, kapıya kadar gidip dönünce öyle bir yorgunluk hissetti ki, sanki beşince kata bir piyano çıkarmıştı. Yatağın yanına gelince, onun üzerine yüzükoyun düştü. Ter içindeydi ve sırtüstü dönmeye bile gücü yoktu.

İhtiyar usta, yavaş yavaş kayışları çözdü, Aleksey'in takma ayaklara alışık olmadığından biraz şişen bacaklarını oyuklardan çıkarırken ihtiyarlara özgü bir tavırla övünüyordu:

– Ee, nasıl, beğendin mi tahta ayakları? Evet, evet, dünyada Zuef gibi bir usta olduğu için Allah'a şükret, bunlarla yalnız uçmak değil, ta Allah'a kadar yetişebilirsin. İşte buna iş denir.

Aleksey mırıldandı:

– Teşekkür ederim ihtiyar, çok iyi çalışmışsın.

Usta bir müddet yerinden kımıldamadı. Sanki birşeyler sormak istiyor, fakat cesaret edemiyor, yahut da bir soru bekliyordu.

– Ee, madem ki öyle, hoşçakalın. Ayakları sağlıkla kullan,

dedi. Ümitsiz bir tavırla içini çekti ve yavaş yavaş kapıya doğru yollandı.

Struçkof onu yanına çağırdı:

– Hey usta, al şunları da, yaptığın "şahane" ayaklar şerefine içersin, dedi. Ve ihtiyarın eline bir avuç banknot sıkıştırdı.

İhtiyar adeta canlandı:

– Ee, teşekkür ederim, teşekkür ederim, dedi. Onların şerefine nasıl içmeyeyim...

Paraları arka cebine koydu ve bu işi yaparken her nedense, önlüğünü sanki zanaatçı gömleğiymiş gibi kaldırdı. Sonra devam etti:

– Teşekkür ederim, içeceğim. Takma ayaklara gelince, az emek sarfetmedim onlara, sağlıkla kullan. Bana Vasiliy Vasileviç şöyle dedi: "Zuef, bize özel bir şey lazım, sakın yanılmıyasın." Ee, Zuef kendine kötülük yapabilir mi? Siz, Vasiliy Vasileviç'e işimden memnun olduğunuzu bildirin.

İhtiyar mırıldanarak ve başıyla selam vererek uzaklaştı. Meresef yatıyor ve yatağının yanında duran yeni ayaklarına bakıyordu. Onlara baktıkça, özel yapılışları, ihtiyarın becerikliliği, hafif olmaları ve ustanın dediği gibi, bisiklete bineceği, polka oynayacağı, uçakla Allah'ın yanına varacağı düşüncesi daha çok hoşuna gidiyordu. Kendi kendine: "Yapabileceğim her şeyi yapacağım, mutlaka yapacağım" diye düşünüyordu.

O gün Aleksey, Olya'ya uzun ve neşeli bir mektup göndermişti. Bu mektubunda, artık uçaklara kabul edildiğini, amirlerinin onu anladıklarını sandığını ve belki sonbahara yahut da kışa kadar artık usandığı cephe ardından cepheye, kendisini unutmayan arkadaşlarının onu bekledikleri alaya gönderileceğini ümit ettiğini bildiriyordu. Bu, felaket gününden beri yazdığı ilk neşeli mektup, nişanlısına, sürekli onu düşündüğünü ve kahırlandığını yazdığı ilk mektuptu. Savaştan sonra belki karşılaşacaklarını ve eğer Olya kararını değiştirmediyse beraber yaşayacaklarını korka korka söylüyordu. Mektubu birkaç defa okudu, sonra içini çekerek son satırları dikkatle karaladı.

Aynı zamanda "meteoroloji çavuşuna" da çok şen ve şakacı bir mektup gönderdi. Günü ayrıntılı olarak anlattı, imparator hazretlerinin bile kendisi için yaptırmadığı ayakların şeklini çizdi, bunlarla attığı ilk adımlardan ve "bisiklete bineceğini, polka oynayacağını, hatta gökyüzüne kadar uçabileceğini" söyleyen ihtiyar boşboğaz ustadan bahsetti. Sonra ekledi: "Şimdi benim alaya dönmemi bekleyin ve komutana, yeni karargahta bana mutlaka bir yer ayırmasını söylemeyi unutmayın!"

Bunları yazarken ara sıra yere bakıyordu. Takma ayaklar, önünde, sanki yatağın altında biri saklanmış; yeni, sarı ayakkabılı ayaklarını genişçe açmış yatıyor gibi duruyorlardı. Aleksey etrafına bakındı ve kimsenin ona dikkat etmediğine emin olduktan sonra, soğuk ve gıcırtılı deriyi okşadı.

Bir süre sonra, kırkikinci odadaki takma ayaklar hakkında Moskova Devlet Üniversitesi'nin Tıp Fakültesi'nin üçüncü eğitim döneminde de tartışmalar yapıldı. Bu dönemin çoğunluğunu teşkil eden kızlar, Anüta'nın sözlerinden, kırkikinci odada olan biteni öğreniyorlardı. Anüta aldığı mektuplarla iftihar ediyor ve ne yazık ki, teğmen Gvozdef'in mektupları herkes için yazılmadığı halde, bazen küçük kısımları, bazen ise mektupların fazlalaşmasıyla günden güne artan samimi yerler dışında, bütün mektup yüksek sesle okunuyordu. Anüta başta olmak üzere, bütün üçüncü dönem tıbbiyelileri, kahraman Grişa Gvozdef'e sevgi besliyor, çok konuşan Kukuşkin'i sevmiyor; Sovyet nişancısı Stepan İvanoviç'i, Tolstoy'un Platon Karataefi'ne benzetiyor, Meresef'in sarsılmaz kararlılığına hürmet ediyorlardı. Gvozdef'in, Komiser hakkında yazdığı güzel şeylerden; heyecanlı benzetmelerinden sonra, hepsinin takdir ettiği ve gerçekten sevdiği bu adamın ölümünü üzüntüyle karşıladılar. Hayatı seven bu büyük adamın, dünyayı nasıl terk ettiğini okudukları zaman, birçoğu gözyaşlarını tutamadı.

Hastaneden üniversiteye ve üniversiteden hastaneye gidip gelen mektupların sayısı gitgide çoğalıyordu. Gençler, son günlerde pek yavaş çalışan postadan memnun değildiler.

Gvozdef mektuplarında Komiserin sözlerini tekrarlıyor, mektupların okuyuculara, uzak yıldızların ışıkları gibi yavaş geldiğini yazıyordu. Gönderen öldüğü halde, onun mektupları daha uzun zaman yollarda sürüklenecek ve mektubu alan insanı ölenin hayatından haberdar edecek, diyordu. Çalışkan ve işbilir Anüta, daha mükemmel iletişim araçları araştırmaya başladı ve bunu, iki görevi olan, yani hem üniversite kliniğinde, hem de Vasiliy Vasileviç'in hastahanesinde çalışan yaşlı hemşirenin şahsında buldu.

Üniversite, o zamandan beri kırkikinci odada baş gösteren olayları ikinci, en çok üçüncü günü öğreniyor ve bunlara çabucak yanıt verebiliyordu. Yemekhanede, "Meresef uçacak mı, uçamayacak mı", diye "Padişaha layık takma ayaklar" hakkında bir tartışma koptu. Bu ateşli gençlik tartışmasında her iki taraf da, Meresef'e aynı derecede sevgi besliyordu. Kötümserler; avcı uçaklarını idare etmenin çok güç olduğunu gözönünde bulundurarak "Hayır, Meresef uçamayacak" diyorlardı. İyimserlerse, düşmandan kurtulmak için orman gürlüklerinde yarım ay sürünen ve kaç kilometre geçtiği belli olmayan bir adam için olanaksız bir şey olmadığını hesap ediyorlardı. Taraflar, delillerini kuvvetlendirmek için tarihten ve kitaplardan örnekler veriyorlardı.

Anüta, bu tartışmalara katılmıyordu. Tanımadığı pilotun takma ayaklarıyla pek ilgili değildi. Seyrek olan serbest zamanlarında, Grişa Gvozdef ile günden güne daha çok karışık hale gelen ilişkilerini düşünüyordu. Başta, kahraman komutanın acıklı hayatını öğrenince, hiçbir amaç gütmeden sadece derdini biraz hafifletmek amacıyla ona mektup yazmıştı. Sonra tanışıklıkları ilerledikçe vatan savaşının bu yalnız kahramanının yüzü, yerini gerçek canlı delikanlıya bırakmış ve bu genç, onu gitgide daha fazla ilgilendirmeye başlamıştı. Anüta, ondan mektup almadığı zaman rahatsızlandığını, kederlendiğini hissediyordu. Bu yenilik onu hem sevindiriyor, hem de korkutuyordu. Acaba aşk mıydı? Acaba insan birisini bir defa bile görme-

den, hatta sesini bile işitmeden yalnız mektuplarını okumakla sevebilir miydi? Daha sonra, tankçının mektuplarında Anüta'nın dönem arkadaşlarına okuyamayacağı yerler arttıkça ve günün birinde Gvozdef, kendi deyişiyle, bu "gıyabi sevgi"ye tutulmaya başladığını itiraf edince, Anüta aşık olduğuna ve okulda olduğu gibi çocukçasına değil, gerçekten aşık olduğuna inandı. Eğer bu kadar sabırsızlıkla beklediği mektuplar gelmezse, hayatın kendisi için artık anlamını kaybedeceğini zannediyordu.

Böylece onlar birbirlerini görmeden sevgilerini ilan ettiler. Bundan sonra Gvozdef'e tuhaf bir şey oldu. Mektuplarında sinir, tereddüt hissediliyor, sonuna kadar söylemek istemediği şeyler seziliyordu. Biraz cesaretlendikten sonra Anüta'ya, hiç görüşmeden birbirlerine kalplerini açtıklarına iyi etmediklerini, onun yandıktan sonra ne kadar çirkinleştiğini, belki de hayal bile edemediğini ve ona yolladığı eski fotoğrafa kesinlikle benzemediğini yazdı. Gvozdef onu aldatmak istemediğini söyleyerek, kime aşık olduğunu gözleriyle görmeyinceye kadar duygularından sözetmemesini rica etti.

Kız ilk önce hırslandı, sonra korktu. Cebinden resmi çıkardı. Buradan ona, ufacık bıyıklı, düz burunlu, güzel, sert adaleli, dolgun dudaklı bir delikanlı yüzü bakıyordu. Anüta fısıldayarak; "Acaba şimdi ne hale geldin, benim sevgili biçarem" diyor ve resmi seyrediyordu. Bir tıbbiyeli sıfatıyla, yanık yerlerin iyileşmediğini ve deride derin izler kaldığını biliyordu. Birdenbire, anatomi müzesinde gördüğü deri veremine tutulmuş insan başını düşündü. Dudakları eğri büğrü, kaşları tutam tutam, siyah gözkapakları kirpiksiz, mor lekelerle örtülü, pürüzlü bir yüz. Eğer Grişa da böyle ise! Kız dehşet içinde kaldı, hatta yüzü sarardı, fakat hemen kendi kendini azarladı... Böyle olsa da ne çıkar? Grişa, yanan tankın üzerinde düşmanlara karşı savaşmış, onun özgürlüğünü, okuma hakkını, namusunu ve hayatını savunmuştu. Gerçekten kahraman bir insandı; savaş sırasında hayatını çoğu kez tehlikeye atmıştı, şimdi de yeniden sa-

vaşmak ve hayatını yeniden tehlikeye atacağı cepheye dönmek istiyordu. Oysa kendisi savaş için ne yapmıştı? Siper kazmış, damda nöbetçilik etmişti. Şimdi ise tahliye edilenlerin hastanesinde çalışıyordu. Acaba bunları Gvozdef'in yaptığı şeylerle karşılaştırabilir miydi? Anüta, kendi kendine çıkışıyor ve lekelerden çirkinleşen yüzün korkunç hayalini aklından kovarak; "Asıl ben, bu şüphelerden dolayı ona layık değilim!" diyordu.

Anüta, Gvozdef'e, şimdiye kadar gönderdiği mektupların en naziğini, en uzununu yazdı. Şüphesiz Gvozdef, onun bu tereddütleri hakkında hiçbir şey öğrenmedi. Kederlerine yanıt olarak güzel bir mektup alınca, onu tekrar tekrar okudu, hatta Struçkof'a bile haber aldığını bildirdi. Struçkof onu dinledikten sonra sevgiyle yanıt verdi:

– Korkma tankçı, "biz yüzümüzle su içecek değiliz, lekelerimizle de yaşıyabiliriz". Kardeşim bunlar çoktan söylenen sözlerdir. Şimdi üstelik erkekler de pek az.

Bu sözler, Gvozdef'i teskin etmedi. Hastahaneden çıkacağı gün yaklaştıkça sık sık aynaya bakıyordu; kah kendisini uzaktan üstünkörü bir bakışla süzüyor, kah çirkinleşmiş yüzünü aynaya yaklaştırarak yaralara ve lekelere saatlerce bakıyordu.

Klavdiya Mihailovna, Gvozdef'in ricası üzerine ona yüz kremi ve pudra aldı. Fakat tankçı, lekelerinin ne krem, ne de pudra ile geçmeyeceğini anladı. Her şeye rağmen geceleri, herkes uyuduktan sonra yavaşça tuvalet odasına giriyor, orada yüzünün kırmızı lekelerine uzun zaman masaj yapıyor, pudra serpiyor ve tekrar ovuşturuyor; son bir ümitle aynaya bakıyordu. Uzaktan çok kuvvetli, geniş omuzlu görünüyordu, adaleli ayakları düzgündü. Fakat yakından baktığı zaman, yanaklarında ve boynundaki kırmızı lekeler ve buruşuk deri onu ümitsizliğe düşürüyordu. Anüta kendisini gördüğü zaman ne diyecek, diye korku ile düşünüyordu. Hemen dehşet içinde kalacak, yüzüne bakınca arkasını dönüp omuzlarını kısarak kaçacaktı. Yahut da bundan daha kötüsü olacak: Saygı gereği onunla birkaç saat konuştuktan sonra, resmi ve soğuk bir "hoşçakalın" deyip gi-

decekti. Gvozdef, sanki bütün bunlar sahiden olmuş ve hakarete uğramış gibi heyecanlanıyor, sararıp soluyordu.

O zaman Grişa, ceketinin cebinden resmi çıkarıp geniş alınlı, yumuşak, seyrek ve geriye doğru taranmış olağanüstü güzel saçlı, biraz dolgun, kalkık gerçek Rus burunlu ve nazik çocuk dudaklı kıza soru dolu gözlerle bakıyordu. Kızın üst dudağında hemen hemen belli olmayan bir beni vardı. Büyük ve herhalde ela veya mavi olan gözleri, bu saf ve sevimli yüz ona, içten ve temiz bir ifadeyle gülümsüyordu.

Gvozdef resme dikkatle bakarken sanki ona: "Ne kadar güzel kızsın! Ee, söyle bakalım, korkup kaçacak mısın? Yüzümün çirkinliğini görmeyecek kadar asil kalbin var mı?" diye soruyordu.

Bu sırada üsteğmen Meresef koltuk değneklerini kıpırdatarak takma ayaklarını gıcırdatarak yorulmadan, düzenli adımlarla Gvozdef'in yanından geçerek koridorda aşağı yukarı dolaşıyordu. Bir kez, iki kez, on, onbeş, yirmi kez geçiyor; kendine özgü bir program gereğince, sabah akşam belirli görevler icra ediyor ve her gün yolunu uzatıyordu.

Gvozdef onun hakkında kendi kendine şöyle düşünüyordu: "Yaman adam". Dediğinden vazgeçmiyordu. İnsanın iradesi büyük bir kuvvettir. Bir hafta içinde değneklerle hızlı ve çevik hareketlerle yürümesini öğrendi. Oysa başkaları bunun için aylarca zaman harcayacaktı. Dün sargı odasına sedyeyle gitmek istemedi, merdivenlerde yalnız yürümek istiyordu. Gitti ve döndü. Acıdan gözyaşları aktığı halde basamakları çıkmaya devam ediyordu. Hatta ona yardım etmek isteyen sıhhiyeciyi azarladı. Üst katın sahanlığına yetiştiği zaman, sevinçten yüzü gülüyordu. Sanki Elbrus'a tırmanmıştı.

Gvozdef, aynadan çekilip takma ayakları ve koltuk değnekleriyle çabuk çabuk yürüyen Meresef'in arkasından baktı. "Baksana, yürümeye başladı" diye düşündü. "Ne kadar da güzel ve hoş yüzü var! Kaşını bölen küçük yara izi onu kesinlikle çirkinleştirmiyor, tersine yüzüne bir anlam veriyor. Ah şimdi be-

nim yüzüm de öyle olsaydı! Ayakların ne önemi var, onlar görünmüyor, Aleksey, şüphesiz ki, yürümeyi de, uçmayı da öğrenecek. Oysa yüzümü ne yapacağım? Sanki, sarhoş şeytanların geceleyin, üzerinde bezelye dövdüğü bu yüzle nereye gideceğim?.."

Hesaplandığına göre, koridorda yirmi üçüncü defa olarak gidip gelen Aleksey Meresef, bacaklarının şiştiğini ve ateş gibi yandığını, koltuk değneklerinin yorduğu omuzlarının fena halde acıdığını, ızdırap ve yorgunluktan bitkin düşen vücuduyla hissediyordu. Gvozdef'in yanından geçerken duvar aynasının yanında duran tankçıya bir göz atıyor ve düşünüyordu: "Tuhaf adam, zavallı yüzüne ne diye eziyet çektiriyor, sinema artisti olacak değil ya, güzellik tankçının nesine gerek!.. Yüzünün çirkinliği felaket değil. Hiç olmazsa başı, elleri, ayakları sağlam... Evet evet, onun ayakları insanın canını acıtan ve yakan kütükler, –sanki deriden değil de kızgın demirden yapılmış takma ayaklar– değil gerçek ayaklardı.

Dudaklarını ısırarak şiddetli acıların gözlerine getirdiği yaşları tutmaya çalışan üsteğmen Meresef, koridorda güçlükle yirmi dokuzuncu defa gidip geliyor ve bugünkü antremanını bitiriyordu.

Grigoriy Gvozdef, hastaneden haziranın ortasında çıktı. Bundan bir iki gün önce, onlar Aleksey'le dertleşmişlerdi. İkiside felakette arkadaştı. Ve özel yaşamlarının aynı derecede karışık olmasına için için seviniyorlardı. Bu gibi durumlarda genellikle olduğu gibi, onlar da hiçbir şey gizlemeden birbirlerine dertlerini, korkularını anlattılar. Gururları, şüphelerini birisine itiraf etmeye izin vermediği için iki kat daha ağır olan bu iç yükünü paylaştılar. Birbirlerine kız arkadaşlarının resimlerini gösterdiler.

Aleksey'de Olya'nın epeyce yıpranmış, solgun bir fotoğrafı vardı. Bu resmi Volga ardındaki, yeşermiş stepin ılık çimenleri

üzerinde yalın ayak koşuştukları o güzel, aydınlık haziran gününde çekmişti. Alacalı elbisesiyle küçük bir kız kadar zayıf görünen Olya, kucağında dağılmış bir çiçek demetiyle, papatyalar arasında yere oturmuştu. Kendisi de, üzerinde hâlâ çiğ damlaları bulunan bir papatya kadar parlak, beyaz ve temizdi. Çiçekleri toplarken, başını düşünceli bir tavırla bir tarafa eğmişti, gözleri ise, sanki hayatın olağanüstülüğünü ilk kez görüyormuş gibi şaşkınlık ve heyecanla açılmıştı.

Tankçı, resme bakarken böyle bir kızın Aleksey'i zor durumda bırakmayacağını söyledi. Sonra devam etti:

– Eğer senden vazgeçerse cehenneme kadar yolu var. Demek ki kendisini olmadığı gibi gösteriyor. Zaten bu durumda ayrılmanız daha iyi olur. Paçavra! İnsan, hayatını paçavraya bağlıyabilir mi?

Aleksey'de Anüta'nın yüzünden hoşlandı. Farkına varmadan, Gvozdef'in biraz önce söylediklerini tekrar etti. Bu sade konuşma onların sorunlarını çözmedi, fakat ikisi de, sanki kendilerini sıkan ağır çember kırılmış gibi hafiflediler. Şöyle bir karar verdiler: Gvozdef, telefonla konuştukları zaman, kendisini karşılamayı vaat eden Anüta ile hastaneden çıkarken, odanın penceresinin altından geçecekti. Aleksey de izlenimlerini tankçıya mektupla hemen bildirecekti. Diğer taraftan, Gvozdef de dostuna, Anüta'nın onu nasıl karşıladığını, çirkinleşmiş yüzünü görünce nasıl hareket ettiğini ve işlerinin nasıl gittiğini yazmayı vaat etti. Meresef hemen yorumlamaya başladı: Eğer Grişa-'nın işleri başarıyla sonuçlanırsa, Olya'ya kendisi hakkında her şeyi mektupla derhal bildirecek, halen çok zayıf olan ve yataktan güç bela kalkabilen annesine hiçbir şey söylemeyeceğine dair söz vermesini isteyecekti.

Bunun için ikisi de tankçının hastaneden çıkmasını aynı heyecanla bekliyorlardı. O kadar heyecanlıydılar ki, o gece gözlerine uyku girmedi. İkisi de koridora çıktı. Gvozdef aynanın karşısında lekelerini bir daha ovuşturmak, gürültü etmemek için koltuk değneklerini paçavralarla saran Meresef ise, kori-

dorda bir daha dolaşmak istiyordu.

Saat on da Klavdiya Mihailovna kurnazca gülümseyerek Gvozdef'e, onu almaya geldiklerini bildirdi. Sanki o anda rüzgar onu yatağından uçurmuştu. Öyle kızardı ki, yüzündeki lekeler daha çok meydana çıktı. Çabuk çabuk eşyalarını toplamaya başladı.

Hemşire, bu acele hazırlığı seyrederken, yüzünde hafif bir tebessümle konuşuyordu:

– Olağanüstü bir kız, o kadar da ciddi ki!

Gvozdef'in yüzü aydınlandı.

– Gerçekten hoşunuza gitti mi? Doğru söyleyin, güzel mi? diye sordu. Öyle şaşırmıştı ki, vedalaşmayı unutarak aşağı koştu.

Binbaşı Struçkof homurdandı:

– Çocuk! Böyleleri sineklere bile tutuluyorlar.

Son günlerde bu kaygısız adama garip bir şey oluyordu. Konuşuyor, nedensiz sık sık sinirleniyor, şimdi artık yatakta oturabildiği için, yüzünü elleri arasına alarak bütün gün pencereden bakıyor ve sorulara yanıt vermiyordu.

Bütün oda –sessiz Binbaşı, Meresef ve yeni gelen diğer iki hasta– pencereden uzanmış, arkadaşlarının sokakta görünmesini bekliyorlardı. Hava sıcaktı. Gökyüzünde, kenarları altın gibi parlayan hafif, kara bulutlar, şekillerini değiştirerek hızla yüzüyordu. Külrengi kaba bir bulutcuk, güneşte parlayan iri seyrek yağmur damlalarını dalgın dalgın serperek nehrin üzerinden geçiyordu. Bu hafif yağmurla, nehir boyundaki sokağın graniti cilalanmış gibi parladı, asfalt ise koyu lekelerle örtüldü; çevreye öyle hoş bir nem kokusu yayıldı ki, insan, pencereden uzanıp, başını bu okşayıcı yağmurda ıslatmak arzusu duyuyordu.

Meresef, birdenbire fısıldadı:

– Geliyor!

Aracın ağır meşe kapısı yavaş yavaş açıldı. Oradan iki kişi, beyaz bluzlu ve koyu etekli, başı açık, saçları sade bir şekilde

taranmış dolgun vücutlu bir kızla genç bir asker çıktı. Aleksey bile tankçıyı birdenbire tanıyamamıştı. Asker, elinde bavul, kolunda kaput taşıyordu. Öyle hafif, çevik ve sağlam adımlar atıyordu ki, ona bakmak adeta bir zevkti. Sanki gücünü deneyerek, alabildiğine hareket etmek olanağının sevinci içinde, aracın merdivenlerinden adeta inmedi, şöyle hafifçe kayıverdi ve yol arkadaşını kolundan tuttu. Böylece, seyrek, iri, altın gibi yağmur damlaları altında nehir boyundaki sokaktan yürüyerek odanın penceresine yaklaştılar.

Aleksey onlara bakıyor, kalbi sevinçle doluyordu. Herşey iyi geçmişti. Kızın yüzü boşuna bu kadar açık, sade ve sevimli değildi. Evet, bunun gibi kızlar zor durumda bulunan insana yüz çevirmezler!

Artık pencerenin önüne gelmişlerdi. Başlarını kaldırarak orada durdular. Sahil sokağının, yağmurdan parlayan granit parmaklığının yanında, yavaş yavaş yağan parlak yağmur damlalarının altında duruyorlardı. Aleksey, tankçının yüzünde dalgınlık ve telaş sezdi. Resimdeki gibi gerçekte de güzel olan Anüta ise bir şeyden şaşırmış, sıkılmış gibi tankçının elini sımsıkı tutmuyor, sanki şimdi çekilip kaçacakmış gibi heyecanlı ve kararsız bir halde duruyordu.

Kız zorla gülümsedi, sonra el sallayarak nehir sokağına doğru yürüdü ve köşede kayboldu. Odadakilerin hepsi sessizce yerlerine gittiler.

Binbaşı:

– Gvozdef'in işleri iyi gitmiyor, dedi.

Ve koridordan Klavdiya Mihailovna'nın sesini işitince, birdenbire ürperdi, sert bir hareketle pencereye doğru döndü.

Aleksey günün kalan kısmını heyecan içinde geçirdi. Hatta akşamleyin yürüyüşten de vazgeçti, herkesten erken yattı, ama odadakilerin hepsi uyuduktan sonra onun somyası bir süre gıcırdadı.

Ertesi gün hemşire daha odanın eşiğindeyken, kendisine mektup getirip getirmediklerini sordu. Mektup yoktu. İsteksizce

yıkandı. İştahsız bir yemek yedi. Yürüyüşle daha fazla uğraştı. Dün yapmadığı görevin yerine fazladan on beş yürüyüş yaparak zayıflığını cezalandırdı. Beklemediği bu başarı ona bütün kederlerini unutturdu. Çok yorulmadan, koltuk değnekleriyle serbestçe hareket edebileceğini kanıtladı. Aleksey koridorda kırk beş defa gidip gelmişti. Koridorun uzunluğu elli metreydi. Bu sayıları çarpacak olursak, iki bin elli metre elde ederiz. Örneğin subayların yemekhanesi ile havaalanı arasındaki mesafe de bu kadardı. Aleksey, eski köy kilisesinin harabeleri civarından, boş pencerelerinin siyah boşluklarıyla yola bakan, yanmış okulun tuğla enkazı yanından, çam ağaçlarının dalları altında gizlenen benzin depolarının bulunduğu ormanın içinden, kumanda mevkii sığınakları kenarından ve "meteoroloji çavuşu"nun harita ve şemalar üzerinde ibadet edercesine çalıştığı küçük tahta barakanın önünden geçen bu unutulmaz yolu düşündü. Az değil, kesinlikle az değildi.

Meresef, yürüyüşleri sabah ve akşam yirmiüçer kere olmak üzere kırkaltı kereye çıkardı. Sabahleyin ise taze güçle değneksiz yürümeyi denemeye karar verdi. Bu karar onu korkunç fikirlerinden ayırdı, moralini yükseltti, ona çalışmak için heves verdi. Akşam, öyle bir istekle yürümeye başladı ki, elinde bir mektupla karşısına çıkan gardropçu kız onu durdurduğu zaman otuzuncu yürüyüşü yaptığının farkına varmadı. "Şahsen" üsteğmen Meresef'e gönderilmiş olan küçük zarfı eline aldı. "Şahsen" sözünün altı çizilmişti. Bu, Aleksey'in hoşuna gitmedi. Bundan başka "sahibine verilsin" kaydının da altı çizilmişti.

Aleksey, pencerenin eşiğine dayanarak mektubu açtı. Gvozdef tarafından, gece yarısı, istasyonda yazılan bu geniş, etraflı mektubu okudukça yüzü kararıyordu.

Gvozdef, Anüta'nın, düşündükleri gibi olduğunu, Moskova'da belki de ondan güzel kız bulunamayacağını, kendisini akraba gibi karşıladığını, bundan dolayı daha çok hoşuna gittiğini yazıyor, sonra şöyle devam ediyordu: "Fakat seninle konuştuklarımızın hepsi doğru çıktı. Anüta iyi bir kızdır. Bana hiç-

bir şey söylemedi ve düşündüklerini açmadı. Her şey iyi geçti. Fakat ben kör müyüm? İğrenç yüzümün onu korkuttuğunu görüyorum. Güya her şey iyi gittiği sırada çevreme bakıyorum ve onun utanıyormuş, korkuyormuş gibi bana baktığını farkediyorum. Yoksa bana acıyor mu? Nedir bilmem... Beni üniversiteye götürdü. Oraya gitmeseydim, daha iyi olurdu. Üniversiteli kızlar etrafımı sardılar, bize bakıyorlar...

"Düşün Alyoşa, hepimizi tanıdıkları anlaşıldı. Anüta onlara her şeyi anlatmış... Onlara adeta suçluymuş gibi baktığını, sanki 'Bu korkunç adamı getirdiğimden dolayı beni affediniz' demek istediğini görüyordum. Fakat en önemlisi şu ki, düşüncelerini açığa vurmuyor, bana iyi bakıyor; sevimli bir kız, sanki susmaktan korkuyormuş gibi sürekli konuşuyor. Sonra onlara gittik. Anüta yalnız yaşıyor. Büyükleri ayrılmış. Anladığıma göre saygı değer bir aile. Bana çay ikram etmeye başladı; kendisi ise, hep çaydanlığın üzerindeki yansımama bakıyor ve içini çekiyordu. Tahammül edemeyeceğimi anladım, cehennem olsun! Onun yüzüne karşı şöyle dedim:

– Dış görünüşümün hoşunuza gitmediğini görüyorum. Hakkınız var, her şeyi anlıyorum ve gücenmiyorum.

O, gözyaşlarını tutamadı.

– Ağlamayın iyi kalpli kız, sizi başkası sevecek, hayatınızı ne diye bozacaksınız? dedim. Sonra ekledim:

– Şimdi benim ne kadar "güzel" olduğumu gördünüz, iyi düşünün. Ben kıtama gidiyorum, oradan adresimi yollayacağım. Eğer fikrinizi değiştirmezseniz, bana yazarsınız. Şunu da söyledim:

– Kendinizi üzmeyin, bilmeniz gerekir ki, bugün varım, yarın ölebilirim... Savaştır bu! Anüta:

– Hayır, hayır, neler söylüyorsunuz," diye ağlıyordu. Bu esnada anlamsız bir alarm işareti verildi, o dışarı çıktı, ben de duman gibi kayboldum ve askeri kumandanlığa gittim. Hemen tayin emrimi aldım. Her şey iyi gidiyor. Belgem cebimde. Yola çıkıyorum. Yalnız şu var ki Alyoşa, ben bu kızı daha çok sevme-

ye başladım ve artık nasıl yaşayacağımı bilmiyorum."

Aleksey, dostunun mektubunu okurken, sanki kendi hayatını görüyordu. Herhalde onun durumu da böyle olacaktı. Olya onu reddetmeyecek, ondan vazgeçmeyecek, böylece olgunluk göstererek kendini feda etmek isteyecek, gözyaşları arasında gülecek, tiksintisini içinde gizleyerek onu okşayacaktı.

Aleksey yüksek sesle:

– Hayır, hayır, böyle olmaması gerek! dedi.

Sonra topallayarak odaya gitti, masanın yanına oturdu ve bir solukta Olya'ya kısa, soğuk, pratik bir mektup yazdı. Fakat hasta annesinin derdini büyütmenin gereksiz olduğunu düşünerek gerçeği yazmaya karar veremedi. Aleksey, Olya'ya, ilişkileri hakkında çok düşündüğünü ve beklemenin, onun için herhalde ağır olduğunu yazdı. Savaşın daha ne kadar devam edeceği belli değildi. Diğer taraftan yıllarla beraber gençlik de geçiyordu. Savaş öyle bir şeydi ki, bazen beklemek boşa çıkabilirdi. Kendisini ansızın öldürürlerse, Olya onun karısı olmadan dul kalabilirdi, yahut da daha kötüsü onu sakat ederlerse, Olya sakat bir adamla evlenmeye mecbur olacaktı. Oysa buna gerek yoktu. Olya gençliğinden yararlanmalı ve kendisini mümkün olduğu kadar daha çabuk unutmalıydı! Hatta mektubuna yanıt vermezse bile, Aleksey gücenmeyecekti. Ne kadar da ağır olsa onu anlayacaktı. Bunun böyle olması daha iyiydi.

Mektup, Aleksey'in ellerini yakıyordu. Onu okumadan zarfa koyup kapadı ve koridorda kaynar su dolu "titan"ın arkasında asılı olan mavi boyalı posta kutusuna doğru topallayarak yürümeye başladı.

Odaya döndükten sonra tekrar masanın yanına oturdu. Kederini kime anlatmalıydı? Annesine yazamazdı. Gvozdef'e mektup gönderse, o belki de derdini anlardı, fakat nerede olduğunu bilmiyordu. Onu, karmakarışık cephe yollarında bulmak imkansızdı. Fakat orada, sıradan savaş işleri ile uğraşan mutlu insanların herhalde böyle şeyleri düşünecek zamanları yoktu. Birdenbire "meteroloji çavuşu" aklına geldi. Evet, ona

her şeyi anlatabilirdi. Mektubu yazmaya başladı. İnsan, bir dostun göğsünde ne kadar kolay ağlarsa, Aleksey de mektubu o kadar kolay yazıyordu. Fakat birdenbire cümlenin yarısında durdu, biraz düşündü ve yazdıklarını hiddetle buruşturup yırttı.

Struçkof alayla:

– Söz azabından korkunç azap yoktur, dedi.

O, elinde Gvozdef'in mektubu ile yatağında oturuyordu. Herhalde bu mektubu da her zamanki gibi Aleksey'in gece dolabından teklifsizce alıp okumuştu.

– Bugün hepinize ne oluyor, bilmem? Gvozdef de öyle. Ah, ne anlamsız şeyler. Kız yüzünü buruşturmuş... Büyük felaket!.. Sanki Karamazof kardeşmiş gibi konuşuyor... Mektubu okuduğum için darılıyor musun? Cepheliler arasında sır olabilir mi?

Aleksey darılmıyordu. Acaba yarın sabah mektubu postadan alsam mı, diye düşünüyordu.

O gece Aleksey oldukça rahatsız uyudu. Rüyasında karla kaplı hava alanını, ayak yerinde kuş misali pençeleri bulunan ve kendisi için yapısı henüz meçhul olan "La-5" uçağını, bu uçağın kabinine de teknisyen Yura'nın girdiğini, üstelik; "Aleksey, sırasını savdı, şimdi uçmak sırası bana geldi" diye konuştuğunu gördü. Keza, beyaz gömleği ve ıslak donlarıyla Aleksey'i samanların üzerinde kaynar su ile yıkayan ve gülerek "düğünden evvel biraz haşlansan günah olmaz" diyen Mihail Dedeyi gördü. Sabaha karşı Olya rüyasına girdi. Kız, tersine dönmüş bir kayığın üzerine oturmuş, güneşten kararan çevik bacaklarını suya sokmuştu. Narin, hafif vücudu sanki ışık saçıyordu. Olya güneşten korunmak için elini siper etmiş, gülüyor ve Meresef'i yanına çağırıyordu. Aleksey ise suyun akıntısıyla güya kıza doğru yüzüyor, fakat kuvvetli ve coşkun sular onu sahilden ve Olya'dan uzaklaştırıyordu. Aleksey, elleri, ayakları ve bütün vücuduyla çabalıyor, gittikçe Olya'ya yaklaşıyor, artık rüzgarın saçlarını oynattığını ve güneşten kararan bacaklarında su damlalarının parıldadığını görüyordu.

Aleksey burada, içinde sevinç ve hafiflik duygusuyla uyan-

dı. Tekrar uyuyabilmek ve hoş rüyasını tamamlamak için uzun zaman gözlerini açmadan yattı. Fakat bu, yalnızca insanın çocukluğunda mümkündü. Genç ve güneşten kararmış kızın hayali sanki birdenbire her şeyi aydınlatmıştı. Çok düşünmeden ve binbaşının dediği gibi psikolojik analizlere dalmadan, Olya'ya doğru yüzmek, akıntıya karşı yüzmek, ileriye yüzmek, ne pahasına olursa olsun, bütün gücünü sarfedip amaca ulaşmak gerekti. Ya mektup ne olacaktı? Kutunun yanına gidip postacıyı beklemek istedi, fakat sonra elini savurarak, varsın yoluna gitsin diye düşündü. Böyle bir mektup, gerçek sevgiyi korkutamaz. Şimdi sevgisinin gerçek olduğuna kanaat getirince ve kendisini şen veya kederli, sağlam veya hasta da olsa beklediklerine inanınca gücünün arttığını hissetti.

Sabahleyin değneksiz yürümeyi denedi. Yataktan çekinerek indi. Ayağa kalktı. Bacaklarını ayırarak dikildi ve korunmak için kollarını çaresizce iki yana açtı. Sonra duvara dayanarak bir adım attı. Takma ayakların derisi gıcırdadı. Sendeledi, fakat kollarıyla dengesini buldu. Duvardan ayrılmadan, bir adım attı. Yürümenin bu kadar güç olduğunu hiç bir zaman düşünmemişti. Çocukluğunda çatal sopalarla yürümeyi öğreniyordu. Bu sopalara biner, sırtını duvardan ayırır; bir, iki, üç adım attıktan sonra düşeceğini hissedince, aşağı atlar, çatal sopalar ise, kenar sokağını kaplayan tozlu çimenlerin üzerine yuvarlanırdı. Fakat çatal sopaların üzerinde yürümek kolaydı. Onlardan atlanabilirdi, oysa takma ayaklardan atlamak mümkün değildi. Üçüncü adımında Aleksey'in vücudu yan tarafa eğilip, ayağı bükülünce bütün ağırlığıyla yüzükoyun düştü.

Aleksey kendi kendine denemeler yapmak için, özel tedavi saatlerini seçmişti. Çünkü o zaman hastaları tedavi kabinine götürürlerdi. O, kimseyi yardıma çağırmadı, duvara kadar emekledi ve ona dayanarak yavaşça ayağa kalktı, kalçasını yokladı, dirseğinde kızarmaya başlayan mor lekeye baktı ve dişlerini sıkarak duvardan ayrıldı ve bir adım daha attı. Şimdi sanki yürümenin sırrını öğrenmişti. Onun takma ayakları, nor-

mal ayaklardan, öncelikle esnek olmamalarıyla ayrılıyorlardı. Aleksey, onların özelliğini bilmiyordu. Yürürken ayağının durumunu değiştirmeye, adım atarken, ağırlığını topuklarından tabanlarına geçirmeye ve ikinci adımda vücudunun ağırlığını yeniden diğer ayağının topuğuna bırakmaya, henüz alışmamış, bir tür refleks edinememişti. Nihayet yürürken, tabanlarını eşit olarak değil de, harekete daha büyük dayanıklık verebilmek için, ayak uçları aralanmış ve topukları bitişik bir durumda tutması lazımdı.

İnsan bunların hepsini, henüz küçükken, anasının kontrolü altında, yumuşak ve kısacık ayaklarıyla ilk acemi adımlarını atarken öğreniyor ve bu çekinmeler derin izler bırakıp bütün hayatı boyunca doğal bir alışkanlık haline geliyor. İnsan takma ayaklarla yürümeye mecbur olduğu zaman bedeninin organları arasındaki doğal uyum değişiyor, o zaman çocukluğundan edindiği alışkanlık ona yardım etmiyor, tersine hareketi güçleştiriyor. İnsan yeni huylar edinirken, bu alışkanlığı yenmek zorundadır. Güçlü iradesi olmayan birçok insan, çocukluklarında kolayca öğrendikleri yürüme sanatını ayaksız kaldıkları zaman, ihtiyarlayıncaya kadar öğrenemezler.

Meresef iyi hamurdan yoğrulmuştu. Amacına ulaşmayı beceriyordu. Yanlışını düzelttikten sonra, duvardan tekrar ayrıldı. Takma ayaklarının ucunu birbirinden ayırdı, sonra bir ayağını ileri atarak topuğuna bastı ve vücudunun ağırlığını parmaklarına geçirdi. Takma ayak adeta dargın bir sesle gıcırdadı. Aleksey ağırlığını parmaklarına bıraktığı sırada ikinci ayağını döşemeden sert bir hareketle kaldırıp ileri attı. Ökçesi gürültüyle yere vurdu. Şimdi kollarıyla dengesini korumaya çalışarak odanın ortasında duruyor ve ikinci adımı atmaya cesaret edemiyordu. Olduğu yerde sallanıyor, dengesini kaybediyor ve şakaklarından soğuk terler aktığını hissediyordu.

Vasiliy Vasileviç onu bu durumda buldu. Kapıda biraz durdu, Meresef'e baktı ve yaklaşıp koltuğundan tuttu.

- Aferin sürüngen, ama niçin yalnızsın? Hemşireyi veya

sıhhiyeciyi neden çağırmadın? İnsan gururu... Zarar yok! Her işte, atılan ilk adım önemlidir, sen şimdi en güç şeyi yapmayı başardın.

Son zamanlarda Vasiliy Vasileviç'i, çok önemli bir tıp kurumuna müdür olarak tayin etmişlerdi. Orada pek çok işi vardı ve boş zamanı kalmıyordu. Askeri hastane ile vedalaşması gerekiyordu. Fakat ihtiyar adam önceden olduğu gibi, şimdi de kendisini onun şefi addediyordu ve hastane artık başkalarının emrine tabi olduğu halde, her gün odalara geliyor, zaman bulduğunda hastaları ziyaret ediyor ve arkadaşlarıyla görüş alışverişinde bulunuyordu. Sadece, oğlunun ölümünden sonra eski neşesini ve enerjik kavgacılığını kaybetmişti. Artık hiç kimseye bağırmıyor, kimseyle çekişmiyordu. Onu yakından tanıyanlar bunu Vasiliy Vasileviç'in hızla ihtiyarladığını gösteren bir işaret sayıyorlardı.

Vasiliy Vasileviç:

– Haydi, Meresef, yürümeyi birlikte öğrenelim, dedi.

Ve kendisine eşlik edenlere bağırdı:

– Siz de buradan çekilin, çekilin, bu sirk değil ya, bakacak ne var?... Hastaları bensiz dolaşabilirsiniz!

Sonra Aleksey'e dönerek:

– Haydi şimdi başlayın bakalım, bir... ama tutunun, koluma tutunun. Neden çekiniyorsunuz? Tutunun, ben generalim, beni dinlemeniz lazım. Bir, iki, işte böyle. Şimdi sağ ayağı. İyi! Sol ayağı! Aferin!

Ünlü doktor, ellerini sevinçle ovuşturdu, sanki adamı yürümeye alıştırırken, kim bilir ne kadar büyük bir tıbbi iş görmüştü. Bu, karakterinin özelliğiydi, giriştiği işi ilgiyle yapıyor ve ona enerjik varlığının bütün gücünü veriyordu. Meresef'i bütün odada dolaştırdı, genç adam kendini bitkin bir halde iskemlenin üstüne attığı zaman, onun yanına oturdu ve konuşmaya başladı.

– Ee, nasıl, uçacak mıyız? Evet, evet! Bu savaşta kolları kesilmiş insanlar, alayı hücuma götürüyorlar, ölüm derecesin-

de yaralılar makineli tüfeği takırdatıyorlar, topların ağzını göğüsleriyle kapıyorlar... Yalnız ölüler savaşmıyor. İhtiyar sarardı, içini çekti ve devam etti:

– İşin aslına bakarsan, onlar da şöhretleriyle savaşıyorlar. Evet... Ee, başlayalım kardeşim.

Meresef odada yaptığı ikinci yürüyüşten sonra dinlenirken, Profesör birdenbire Gvozdef'in yatağını gösterdi:

– Bu tankçı nasıl? Artık iyileşti mi, hastaneden çıktı mı?

Meresef onun iyileştiğini ve cepheye döndüğünü, yalnız büyük bir derdi olduğunu, yüzünün alt kısmı yandıktan sona düzelmeyecek derecede çirkinleştiği için, pek üzüldüğünü söyledi.

– Size mektup yazdı, öyle mi? Demek ki artık hayal kırıklığına uğramış, kızlar onu beğenmeyecekler? Ona bıyık ve sakal bırakmasını tavsiye edin. Ciddi söylüyorum. Şöhreti duyulacak, hem de orijinal bir insan olarak kızların hoşuna gidecek.

Bu sırada bir hemşire soluk soluğa odaya girdi ve SSCB'nin Bakanlar Kurulundan telefon ettiklerini söyledi.

Vasiliy Vasileviç iskemleden ağır ağır kalktı; şişkin, mor ve derisi soyulmuş ellerini dizlerine dayamasından ve belini güçlükle doğrultmasından son haftalarda ne kadar yaşlandığı belli idi. Kapının yanına gelince arkasına döndü ve neşeyle seslendi:

– Evet, ona, -adı neydi- arkadaşınıza sakal bırakmasını söylediğimi mutlaka yazın. Denenmiş bir yöntem. Kadınlar arasında başarılı olacak.

Akşama doğru, kliniğin ihtiyar işçisi Meresef'e gövdesi siyah odundan, sapı fil dişinden yapılmış, üzerine monogramlar oyulmuş, eski zamandan kalma olağanüstü güzel bir baston getirdi.

– Profesörden, Vasiliy Vasileviç'ten. Kendi bastonunu size hediye ediyor. Bastonla yürümenizi söyledi.

Hastane bu yaz gecesinde çok sıkıcı idi. Hastalar kırkikinci odaya gidip geliyorlardı. Sağdan soldan, hatta yukarıdan bile,

bütün komşular Profesörün hediyesini görmeye geliyorlardı. Baston gerçekten güzeldi.

Cepheye fırtınadan önce çöken sessizlik uzun sürdü. Askeri bildirilerde yalnız yerel önemi olan savaşlar ve keşifler kaydediliyordu. Yaralılar çok değildi, hastane idaresi, kırkikinci odada, yalnız iki yatak, sağda Meresef'in yatağını, solda sahil sokağına bakan pencerenin yanında ise binbaşı Struçkof'un yatağını bıraktı.

Buluş! Meresef ve Struçkof tecrübeli savaşçılardı, onlar; bu ara ne kadar büyükse, bu gergin sessizlik ne kadar uzun sürerse, fırtınanın o oranda daha büyük ve kuvvetli olacağını biliyorlardı.

Bir kez, cephe bildirileri arasında, Sovyetler Birliği kahramanı Stepan İvuşkin'in güney cephesinde yirmi bir Alman askeri öldürdüğü ve bununla yokettiği düşmanların sayısını iki yüze çıkardığı haber veriliyordu. Gvozdef'den de mektup geldi. O, nerede ve kiminle beraber olduğunu yazmıyordu, fakat yine eski kumandanı Pavel Alekseyeviç Rotmistrof'un emrinde bulunduğunu, hayatından memnun olduğunu, orada bol bol kiraz yediklerini bildiriyor ve Aleksey'e, bu mektubu aldığı taktirde, Anüta'ya birkaç satır yazmasını rica ediyordu. Gvozdef kıza da mektup yazıyordu, fakat sürekli yollarda olduğu ve yaşadığı yeri sık sık değiştirdiği için mektuplarının Anüta'nın eline geçip geçmediğini bilmiyordu.

Bir asker için, dostunun gönderdiği bu iki haberden, fırtınanın güney cephesinin bir yerinden kopacağını anlamak güç değildi. Aleksey, Anüta'ya mektup yazdı, Gvozdef'e de Profesörün sakal bırakmasını tavsiye ettiğini bildirdi. Fakat şimdi Gvozdef'in, her savaşçı için çok ağır ve aynı zamanda değerli savaş nöbeti tuttuğunu, bundan dolayı şimdi sakalı, belki de Anüta'yı bile düşünecek zamanı olmadığını biliyordu.

Kırkikinci odada sevinçli bir olay daha oldu. İlan edilen bir

kararnameyle Binbaşı Struçkof Pavel İvanoviç'e, Sovyetler Birliği Kahramanı ünvanı verilmişti. Fakat bu büyük sevinç de Binbaşıya uzun zaman neşe vermedi. Yüzünü buruşturmaya devam ediyordu. Bu "melûn kapaklar" yüzünden böyle fırtınalı günlerde burada yatması ona çok ağır geliyordu. Kederli olmasını, dikkatle gizlemesinin başka bir sebebi daha vardı. Aleksey bunu hiç beklemediği sırada öğrendi.

Şimdi Aleksey iradesinin bütün gücüyle yürümeyi öğrenmeye ve amacına ulaşmaya çalışırken, çevresinde neler olduğunun farkında değildi. Günlerini nasıl geçireceğine ilişkin kendine ciddi bir program yapmıştı. Günün üç saatini sabah, öğle ve akşam birer saat olmak üzere, takma ayaklarıyla koridorda gezmekle geçiriyordu. Önceleri, odaların önünden düzenli olarak gelip geçen mavi halatlı adam ve takma ayakların koridora yayılan tekdüze gıcırtısı hastaların canını sıkıyordu. Sonra ona öyle alıştılar ki, artık günün belirli saatlerini, odaların önünde beliren adamı düşünmeden edemiyorlardı. Hatta bir keresinde, Meresef gripten hastalandığı zaman, komşu odalardan birkaç kişi, ayaksız teğmene ne olduğunu öğrenmek için derhal kırkikinci odaya geldi.

Aleksey, sabahları antreman yapıyordu, sonra bir iskemleye oturarak ayaklarını ilerde uçağı idare edebilmesi için gerekli olacak hareketlere alıştırıyordu. Bazen aptallaşıncaya kadar antreman yapıyordu. O zaman kulakları uğuldamaya başlıyor, gözlerinin önünde yeşil daireler oluşuyor, döşeme, ayaklarının altında sallanmaya başlıyordu. O zaman yürüyüş ve antreman saatini kaçırmamak için çeşmenin yanına gidiyor, daha çabuk kendine gelebilmek için de başını ıslattıktan sonra yatıyordu.

Bu defa da başı dönünceye kadar çalıştıktan sonra, önünde hiçbir şey görmeden el yordamıyla kapıyı buldu ve kendini yavaşça yatağın üzerine bıraktı. Ancak o zaman, Klavdiya Mihailovna'nın alaycı, pürüzsüz sesini ve gücenmiş olan binbaşı Struçkof'un sinirli sözlerini işitti. İkisi de konuşmalarına o kadar dalmışlardı ki, Meresef'in içeri girdiğini farkedemediler.

– Sizinle ciddi olarak konuştuğumu bilmeniz gerek, bunu anlıyor musunuz! Siz kadın mısınız?

– Kadınım elbette, yalnız söylediklerinizden hiç bir şey anlamıyorum ve sizin bu konuda ciddi konuşmaya hakkınız da yok. Zaten sizin ciddiyetinize ihtiyacım yok.

Struçkof çileden çıktı. Sanki sövüyormuş gibi, yüksek ve sert bir sesle bağırmaya başladı:

– Fakat seviyorum sizi, anlayınız, seviyorum! İnsanın bunu anlamaması için kadın değil, dişbudak kütüğü olması gerek! Ee, artık yeter mi? Sonra arkasına döndü ve cama parmaklarıyla hafifçe vurmaya başladı.

Klavdiya Mihailovna sakince, deneyimli bir hemşireye özgü sessiz adımlarla kapıya doğru yürüdü.

– Durunuz, nereye gidiyorsunuz? Bana yanıt vermeyecek misiniz?

– Şimdi ne zaman, ne de bulunduğumuz yer, böyle şeyler konuşmak için uygun değil.

– Beni niçin üzüyorsunuz? Niçin benim sinirlerimi bozuyorsunuz? Yanıt verin.

Binbaşı bunları söylerken, sesinde acı hissediliyordu.

Klavdiya Mihailovna kapıda durdu. Onun endamı karanlık koridorun fonunda iyice belli oluyordu. Meresef, bu kadar sakin ve artık pek genç olmayan hemşirenin, güçlü ve cazibeli bir kadın olabileceğini aklından bile geçirmemişti. Olduğu yerde başını çevirmiş duruyor, Binbaşı'ya sakin ve üstten bakıyordu:

– Pekâlâ, size yanıt vereceğim. Ben sizi sevmiyorum ve herhalde hiçbir zaman sevmeyeceğim.

Klavdiya Mihailovna çıkıp gitti. Meresef son günlerde, hemşire odaya girdiği zaman Struçkof'un sinirlendiğini, sık sık öfkelendiğini, bazen neşesinin birdenbire müthiş sinir nöbetlerine döndüğünü farketmişti. Bu tuhaf hareketlerin sebebini şimdi anlıyordu.

Herhalde gerçekten acı çekiyordu. Aleksey onun bu haline hem acıyor, hem de memnun oluyordu. Binbaşı yataktan kalk-

tıktan sonra Aleksey onunla şakalaşmaktan kendini alamadı:

– Nasıl, yüzünüze tükürmeme müsade edecek misiniz, binbaşı yoldaş?

Eğer Aleksey bu sözlerin neye sebep olacağını bilseydi, onları şakadan bile söylemeye kalkışmazdı. Binbaşı koşa koşa onun yatağına kadar geldi ve ümitsizce bağırmaya başladı:

– Tükür, tükür, hakkın var! İstemiyorsun, öyle mi? Fakat ben şimdi ne yapayım, söyle; bana ders ver, sen her şeyi duydun, değil mi?

Sonra, yatağa oturdu ve yumruklarıyla başını sıkarak sallanmaya başladı.

– Herhalde kendi kendine: Hafif bir eğlence diye düşünüyorsun! Oysa ben ciddiyim... Ahmak! Hatta onu sevdiğimi bile söyledim.

Akşam, Klavdiya Mihailovna hastalara ilaç vermek için odaya geldi. Her zaman olduğu gibi, sessiz, incelikli ve sabırlıydı. Sanki bütün varlığı insana dinginlik veriyordu. Binbaşıya da gülümsedi, fakat ona hafif bir hayret ve korku ile bakıyordu. Struçkof pencerenin yanında oturuyor ve öfke ile tırnaklarını kemiriyordu. Klavdiya Mihailovna'nın adımları koridorda uzaklaşmaya başladığı zaman, Binbaşı onu dargın ve heyecanlı bir bakışla izledi.

– "Sovyet meleği"... Hangi ahmak ona bu adı verdi? O, melek değil, önlük giymiş bir şeytandır!

Bu sırada yazıhanede çalışan şişman ve yaşlı hemşire geldi.

– Meresef Aleksey yürüyebiliyor mu? diye sordu.

Binbaşı yanıt verdi:

– Koşuyor bile.

Hemşire ciddiyetle devam etti:

– Ben buraya şakalaşmak için gelmedim. Üsteğmen Meresef Aleksey'i telefona çağırıyorlar.

Binbaşı canlandı, dargın hemşireye göz kırparak:

– Kız mı? diye sordu.

Hemşire kendine özgü bir heybetle odadan çıkarken ışıeri arasından:

– Pasaportuna bakmadım, dedi.

Meresef yataktan fırladı. Bastonu ile çabuk çabuk yürüyerek hemşireyi geçti ve koridorda gerçekten koşmaya başladı. Artık bir aydan beri Olya'dan yanıt beklediği için, aklına şöyle bir fikir geldi: Eğer o ise, ne diyecekti? Hayır bu mümkün değildi! Böyle bir zamanda Stalingrad'tan Moskova'ya gelemezdi! Zaten, onu burada hastanede bulamayacaktı. Çünkü o, Olya'ya cephe gerisi örgütünde çalıştığını, Moskova'da değil de, civarında bulunduğunu yazmıştı. Fakat Meresef, o anda mucizeye bile inanıyordu. Farkında olmadan koşuyor, ara sıra bastona dayanarak iki tarafına sallanarak, takma ayaklarıyla ilk defa olarak gerçekten koşuyordu.

Telefonun ahizesinden kalın, hoş, fakat hiç tanımadığı bir ses geliyordu. Ona, kırkikinci odadan üsteğmen Aleksey Petroviç Meresef olup olmadığını sordular. Aleksey sanki bu sesle onu küçümseyen bir şey varmış gibi dargın ve sert bir sesle bağırdı:

– Evet!

Telefon ahizesinden gelen ses bir an için kesildi. Sonra hissedilir bir gerginlikle kendisini rahatsız ettiğinden dolayı soğuk soğuk af diledi:

Herhalde içten olmayan yanıttan incinen kız, epeyce gayret ettikten sonra konuşmaya başladı:

– Ana Gribova konuşuyor. Ben dostunuz teğmen Gvozdef'in tanıdığı kızım, siz beni tanıyor musunuz?

Telefon ahizesini iki eliyle tutan Meresef, artık var kuvvetiyle bağırıyordu:

– Siz Anüta mısınız? Siz misiniz? Evet ben sizi tanıyorum, çok iyi tanıyorum. Grişa, benim...

– Grişa nerede, ne yapıyor? Birdenbire kaçıp yok oldu. Ben odadan alarm yüzünden çıktım, sıhhiye nöbetçisiydim. Döndüğüm zaman, kimseyi bulamadım; ne pusula ne de adres bı-

rakmış. Hiçbir şey anlamıyorum, nereye gitti? Neden kayboldu, ne oldu bilmiyorum! Alyoşa dostum, size böyle hitabettiğim için beni affedin, sizi de tanıyorum ve nerede olduğunu çok merak ediyorum, niçin böyle ansızın...

Aleksey'in kalbi ısındı. O, arkadaşı için seviniyordu. Demek ki, bu garip adam tedbirli olmakta aşırı davranmıştı. Al sana işte gerçek Karamazof kardeş! Demek ki, bugünkü kızlar savaşta sakat olanlardan korkmuyorlardı. Demek o da kendisini aynı heyecanla bekleyeceklerini ümit edebilirdi. Bunlar kafasından elektrik akımı gibi hızla geçerken aynı zamanda kekeleyerek konuşuyordu.

– Anüta, her şey yolundadır. Anlamsız bir anlaşmazlık. Grişa sağ salim ve şimdi savaşıyor. Evet adresi, askeri posta 42531 –B.O, sakal bırakmış Anüta, vallahi çok güzel sakalı var, adeta... şeye... partizana benziyor. Ona çok yakışıyor.

Sakal, Anüta'nın hoşuna gitmedi. Buna gerek görmüyordu. Meresef daha çok sevindi ve Grişa'nın, Anüta onu beğenmediği taktirde –herkes sakalın ona yakıştığını söylediği halde– sakalını derhal kesebileceğini söyledi.

Telefonu kapattıklarında, artık dost olmuşlardı. Meresef, hastaneden çıkmadan önce Anüta'ya mutlaka telefon edeceğine söz verdi. Aleksey odaya dönerken telefona çağrıldığı zaman koştuğunu hatırladı. Tekrar koşmak istedi, fakat başaramadı. Takma ayakları döşemeye vurdukları zaman bütün vücudundan elektrik akımına benzeyen keskin bir acı geçiyordu. Ee, zararı yok; eğer bugün değilse yarın olacak, yarın değilse öbür gün olacak. Fakat günün birinde mutlaka koşmaya başlayacak, her şey yoluna girecekti. Tekrar koşacağından, uçacağından, savaşacağından şüphe etmiyordu. And içmeyi sevdiği için, ilk döğüşten ve ilk Almanı düşürdükten sonra ne olursa olsun, Olya'ya her şeyi yazacağına dair kendi kendine söz verdi.

Üçüncü Bölüm

1942 yılı yazının en sıcak günlerinde, açık renk pilot ceketinin mavi iliklerinde üç kareli üsteğmen işaretleri taşıyan, uzun pantalonlu tıknaz, genç bir adam, sağlam ve siyah bastonuna dayanarak Moskova "N" askeri hastanesinin ağır kapısından çıktı. Beyaz gömlekli bir kadın ona eşlik ediyordu. Hemşirelerin geçen dünya savaşında giydikleri kızılhaçlı baş örtüsü, onun güzel ve sevimli yüzüne tekdüze bir ifade veriyordu. İkisi de metal kapının önündeki sahanlıkta durdular. Pilot, rengi solmuş, buruşuk şapkasını çıkararak, hemşirenin elini beceriksiz bir tavırla dudaklarına götürdü, o da elleriyle onun başını kendine çekerek alnından öptü. Pilot hafifçe sallanarak aceleyle basamaklardan indi. Etrafına bakmadan, nehir boyunca uzanan asfalt caddede yürüyerek hastanenin uzun binası önünden geçip gitti.

Mavi, sarı, kahverengi pijamalar giymiş yaralılar, pencerelerden ellerini, baston ve koltuk değneklerini sallayarak ona işaret ediyor; bağırarak bir şeyler anlatmaya, öğütler vermeye çalışıyorlardı. O da elini sallıyordu, fakat bu büyük külrengi binadan mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşmaya çalıştığı ve heyecanını gizlemek için, yüzünü pencerelerden çevirdiği belli oluyordu. Pilot bastonuna hafifçe dayanarak tuhaf,

düz, sıçramalı bir yürüyüşle çabuk çabuk ilerliyordu. Her adımında duyulan hafif gıcırtı olmasaydı, bu boylu poslu, güçlü ve çevik adamın iki ayağından da yoksun olduğu kimsenin aklından geçmezdi.

Aleksey Meresef hastanede gördüğü tedaviden sonra, Moskova yakınlarında bulunan askeri hava kuvvetleri sanatoryumuna gönderilmişti. Binbaşı Struçkof da oraya gidiyordu. Sanatoryumdan onlar için bir otomobil gelmişti. Fakat Meresef hastane idaresini, Moskova'da akrabası olduğuna ve onları ziyaret etmeden geçip gidemeyeceğine ikna etmeyi başarmıştı. Eşya torbasını Struçkof'a teslim ederek hastaneden yaya çıktı ve sanatoryuma elektrikli akşam treniyle gideceğini söyledi

Moskova'da akrabaları yoktu. İstediği şey başkenti gezmek, gücünü özgür bir yürüyüşte denemek, kendine aldırış etmeyen gürültülü kalabalığın içinde gezip dolaşmaktı. Anüta'ya telefon ederek, eğer mümkünse saat onikide buluşmalarını rica etmişti. Nerede? Gerçekten nerede!.. Eh, Puşkin anıtı yanında, yahut... İşte şimdi Aleksey, granit yatağına hapsedilmiş olan ve pul gibi küçük dalgalarıyla güneşte parlayan muazzam nehrin kenarında, kıyı boyunca yapayalnız yürüyor ve pek iyi tanıdığı hoş, tatlı bir koku taşıyan sıcak yaz havasını susamışçasına bütün göğsüyle teneffüs ediyordu.

Çevre ne kadar güzeldi!

Bütün kadınlar ona güzel görünüyor, ağaçların yeşil yaprakları ise onu hayrete düşürüyordu. Hava, o kadar temiz ve berraktı ki, insanın şerbetçi otu koklamış gibi başı dönüyor, mesafeler yok oluyordu. Elini uzatsa, hiçbir zaman gerçekte görmediği çıkıntılı Kremlin duvarlarına, İvan Veliki'nin kubbesine, ağır bükümtüleriyle suyun üstüne eğilmiş köprülerin ortasındaki kemerlere yetişebileceğini zannediyordu. Şehri kaplayan zarif, tatlımsı koku, Aleksey'e çocukluğunu hatırlatıyordu. Bu koku nereden geliyordu? Yüreği neden bu kadar heyecanla çarpıyordu? Ve annesini; şimdiki zayıf ihtiyar kadını değil,

onun gür saçlı, uzun boylu genç bir kadın olduğu zamanları hatırlıyordu. Onlar Moskova'ya hiçbir zaman beraber gelmemişlerdi.

Meresef Moskova'yı, şimdiye kadar şehri görmüş olanların anlatımlarından, kitaplardan, gazete ve dergilerdeki fotoğraflardan, gece yarısı çalan eski kampanaların, uykuya dalmış dünyaya alabildiğine yayılan sesinden, mitinglerin radyo cihazından duyulan coşkun akislerinden tanıyordu. İşte şimdi, parlak yaz sıcaklığında sakinleşen bu uçsuz bucaksız olağanüstü şehir, gözlerinin önünde uzanıyordu.

Aleksey, Kremlin yanındaki ıssız rıhtımdan geçti ve serin granit parmaklığa dayandı, oradan şeffaf bir tüle bürünmüş olan mavi suların, beton duvarın dibinde çırpınan dalgalarını seyrederek dinlendi, sonra yavaş yavaş Kızıl Meydan'a doğru yürümeye başladı. Ihlamur ağaçları çiçek açmıştı. Asfalt caddelerin ve meydanların ortasındaki budanmış ağaçların üstünde, güzel kokulu küçücük, mütevazı çiçeklerin tozuyla sarıya boyanmış arılar, geçen otomobillerin kornalarına, tramvayların çanlarına ve gürültülerine, kızgın asfaltın üstünde titreşen ve neft kokan harelere aldırış etmeden işgüzarca vızıldıyorlardı.

İşte Moskova'nın görünüşü böyleydi.

Yaz mevsiminde Moskova'nın büründüğü olağanüstülük, dört ay hastanede yatmış olan Aleksey'i şaşırtmıştı. Başkentin askeri üniforma giymiş olduğunu ve pilotların dediği gibi "hazır bulunduğunu", yani düşmana karşı savaşa katılabileceğini hemen hemen fark edememişti.

Köprünün yanındaki geniş sokak, kumla dolu tahta sandıklardan yapılmış büyük, şekilsiz bir barikatla kapanmış bulunuyor ve bunlar, masanın üzerinde unutulmuş oyuncak kübikleri andırıyordu. Köprünün yanında, dört top mazgalı olan beton siperler yükseliyordu. Kızıl meydanın gri düzlüğü üzerine sanki renkli boyalarla evler, alanlar, kaleler resmedilmişti. Gorki sokağındaki mağazaların pencerelerine tahtalar mıh-

lanmış ve önlerine kum yığılmıştı.

Sokakların dörtyol ağızlarında, yine oyuncağa benzeyen ve sanki yaramaz çocuklar tarafından orada unutulmuş olan, paslı demir raylardan yapılmış setler vardı. Bunlar daha önce Moskova'yı tanımayan ve buraya cepheden gelen bir askerin gözüne çarpmazdı. Meresef'i şaşırtan şey bazı evlerin ve duvarların süsleriydi. Bunlar; adeta Mayakovski'nin sayfalarından fırlamış gibi duruyor, vitrinlerinden ve avlu duvarları üzerinden gelip geçenlere bakan bu beceriksiz füturist tablolar, TASS'ın gözlerini hatırlatıyordu.

Artık epeyce yorulmuş olan Meresef, takma ayaklarını gıcırdatarak ve bastonuna dayanarak Gorki Sokağı'nda yürürken, hayret dolu gözleriyle, çukurlar, hendekler, bombardımandan yıkılmış evler, boş yerler ve kırık camlar arıyordu. Batıda bulunan bir askeri uçak alanında çalıştığı zaman, hemen hemen her gece, sığınakların üstünden art arda geçen Alman bombardıman katarlarının doğuya doğru uçtuğunu işitiyordu. Henüz bir dalganın gürültüsü kaybolmadan, başka bir dalga geliyor ve hava, bazen bütün gece gürlüyordu. Pilotlar bu uçakların Moskova'ya doğru gittiklerini biliyor ve o anda Moskova'nın cehennem gibi yandığını düşünüyorlardı.

Bundan dolayı, Meresef şimdi savaşan Moskova'yı gezerken, bu saldırıların izini arıyor, fakat bulamıyordu. Geniş asfalt yollar dümdüzdü ve sıra sıra binalar yerinde duruyordu. Kağıt şeritlerle örtülü pencere camları bile, pek seyrek kırık olanlar dışında sapsağlam duruyordu. Bununla beraber cephe yakındı, bunu halkın kederli yüzünden anlamak mümkündü. Halkın yarısı, tozlu çizmeler, terden sırılsıklam, sırtlarına yapışmış gömlekler giymiş olan ve o zaman "sidor" dedikleri eşya torbalarını omuzlarında taşıyan askerlerdi. İşte dörtyol ağzından güneş ışıklarının aydınlattığı bir sokağa doğru ilerleyen, toz içinde kalmış, çamurlukları ezilmiş ve şoför kabinlerinin camları kurşunla delinmiş uzun bir kamyon kolu göründü. Omuzlarındaki muşambaları rüzgarda uçuşan, üstleri

tozlu savaşçılar, kırık dökük karoserlerden çevreye merakla bakıyorlardı.

Kamyon kolu, troleybüsleri, taksileri, tramvayları geçerek ilerliyor ve düşmanın burada, pek yakında bulunduğunu canlı bir şekilde hatırlatıyordu. Meresef uzun süre bu arabaların arkasından baktı. Bu tozlu karoserlere sıçramak mümkün olsaydı, akşama doğru cephede, kendi havaalanında bulunacaktı. Degtarenko ile beraber oturdukları sığınağı düşündü. Çam dallarından yaptıkları yatakları, keskin reçine ve çam kokusunu, mermi kovanından kendi eliyle yaptığı lambadan çıkan benzin kokusunu, sabahleyin kızışan motorların uğultusunu ve başları üstünde çam ormanının gece gündüz dinmeyen hışırtısını hatırladı.

Bu sığınak Aleksey'e sakin, rahat, gerçek bir ev gibi görünüyordu. Ah, pilotların arazinin bataklık olmasından, rutubetten ve sivri sineklerin vızıltısından dolayı lanet ettikleri bataklıkların arasında bir an önce bulunabilseydi.

Aleksey, Puşkin anıtına güçlükle yetişti. Yolda, iki eliyle bastonuna dayanarak, güya manifatura dükkanlarının tozlu camekanlarındaki ufak tefek şeyleri seyrediyormuş gibi, birkaç defa durup dinlendi. Anıtın yanında bulunan ve güneş ışınlarından ısınmış olan banka oturduğu, daha doğrusu kendini bankın üzerine attığı zaman, büyük bir mutluluk duydu. Sonra, acıyan ve kayışlardan yaralanan şişkin ayaklarını uzattı. Yorgun olmasına rağmen, sevinç duygusu onu terketmiyordu. Bu yaz günü gerçekten çok aydınlıktı. Uçsuz bucaksız gökyüzü, karşıdaki evin köşesindeki kulenin üzerinde yükselen kadın heykelinin üstünde uzanıyordu. Hafif ve okşayıcı bir rüzgar, çiçek açmış ıhlamurların nefis kokusunu bütün caddeye yayıyordu. Tramvaylar çanlarını telaşla çalıyor, anıtın yanında, sıcak ve tozlu kumları büyük bir dikkatle eşeleyen benzi solgun, zayıf, küçücük Moskovalı çocuklar neşeyle gülüşüyorlardı. Biraz daha ötede, caddenin diğer tarafında, ipten örülmüş çitin arkasında, zarif gömlekler giymiş olan kırmızı yanaklı iki

kızın koruduğu, muazzam bir puroya benzeyen gümüşi engel balonu görünüyordu. Bu askeri cihaz Aleksey'e, geceleyin Moskova havasını koruyan bir alet gibi değil, hayvanat bahçesinden kaçan ve şimdi caddede çiçek açmış ağaçların serin gölgesinde uyuklayan kocaman zararsız bir canavar gibi görünüyordu.

Meresef gözlerini kapadı ve gülümseyen yüzünü güneşe doğru çevirdi.

Bu sırada birisi onu adıyla çağırdı. Aleksey, hemen yerinden fırladı. Anüta karşısına dikilmişti. Onu, gerçekte o kadar güzel olmamasına rağmen, fotoğrafından tanıdı. Yüzü solgun ve yorgundu. Elbiseleri yarı askeri idi, gömlek ve çizmeler giymişti. Başında, rengi solmuş bir bere vardı.

Ancak gözleri, büyük yeşil gözleri, Meresef'e öyle içten, sade ve dostane bir ifadeyle bakıyordu ki, tanımadığı bu kız ona eski bir tanıdık gibi göründü, sanki onunla aynı avluda büyümüşlerdi.

Bir an birbirlerini süzdüler.

İlk önce Anüta söze başladı:

– Ben sizi başka türlü düşünüyordum.

Meresef, yüzündeki anlamsız tebbesümü kovamayacağını hissederek sordu:

– Örneğin nasıl?

– İşte şöyle, nasıl söyleyeyim... Yiğit, boylu poslu, kuvvetli ve şöyle de bir çenesi var, ağzında da lüle, mutlaka lüle... Grişa, bana hakkınızda o kadar çok şeyler yazmıştı ki!..

Aleksey onun sözünü kesti:

– İşte sizin Grişa gerçekten kahraman bir insan, dedi.

Kızın yüzünün aydınlandığını görünce, "sizin" kelimesi üzerinde durarak ekledi:

– Sizin Grişa, gerçek bir insan! Oysa ben neyim... Belki de Grişa, size kendisi hakkında hiçbir şey anlatmamıştır.

– Alyoşa... Size, Alyoşa diye hitap edebilir miyim? Onun mektuplarından öyle alıştım... Artık Moskova'da işiniz yok de-

ğil mi? Haydi bize gidelim, ben artık nöbetimi bitirdim ve yirmi dört saat serbestim. Gidelim! Evde rakım da var! Votka sever misiniz? Size ikram edeceğim.

Aleksey bu sırada kendisine hafızasının derinliklerinden göz kırpan binbaşı Struçkof'un kurnaz yüzünü görür gibi oldu. Sanki: "Gördün mü, o yalnız yaşıyor, sana rakı ikram edecek öyle mi?" demek istiyordu. Fakat Struçkof, Aleksey'in önünde o kadar mahçup olmuştu ki, şimdi pilotun ona beş paralık inancı yoktu. Akşama kadar, daha çok zaman vardı. Onlar, eski ve iyi arkadaşlar gibi neşeyle çene çalarak caddede yürümeye başladılar. Aleksey kıza, savaşın ilk günlerinde Gvozdef'in başına gelen felaketi anlatırken, onun ağlamamak için dudaklarını ısırarak, kendini güçlükle tuttuğunu görüyor ve buna çok memnun oluyordu.

Meresef, Gvozdef'in savaş öykülerinden bahsederken kızın yeşil gözleri parlıyordu. Onunla ne kadar iftihar ediyordu! Yüzü kızarıyor ve yeni yeni ayrıntılar öğrenebilmek için Aleksey'e sorular soruyordu! Gvozdef'in, gereksiz yere, durup dururken, kendisine maaşını gönderdiğini anlatırken ne kadar kızıyordu! Neden haber vermeden, hiçbir şey söylemeden, pusula bırakmadan çıkıp gitmişti? Savaş sırrı mı? Vedalaşmadan gitmek, sonra da hiçbir şey yazmamak savaş sırrı mıdır?

Anüta, Aleksey'i inceleyen bir bakışla süzerek sordu:

– Şimdi aklıma geldi, siz telefonda, onun sakal bıraktığını söylerken, bunu neden ısrarla tekrar ediyordunuz?

Meresef bu konudan uzaklaşmaya çalışarak:

– İşte öyle, boş laflar söylemişim, dedi.

– Hayır, hayır; söyleyin, sizi rahat bırakmayacağım! Yoksa bu da savaş sırrı mı?

– Neden sır olacakmış? Bunu, profesörümüz Vasiliy Vasileviç ona, sadece kızların... Bilhassa bir kızın hoşuna gidebilmesi için önermişti.

– Ah, işte mesele neymiş! Şimdi her şeyi anlıyorum... Demek ki böyle...

Anüta adeta birden bire süzüldü, sanki ihtiyarladı, büyük yeşil gözlerinde parlayan ışık söndü, yüzünün solgunluğu, alnında ve gözlerinin çevresinde, iğneyle çizilmiş kadar ince kırışıkları birdenbire meydana çıktı. Anüta, eski gömleği ve sarı düz saçlarının üzerindeki solmuş beresiyle çok yorgun ve üzgün görünüyordu. Yalnız üst tarafında güçlükle seçilen küçük bir ben bulunan kırmızı, dolgun ufacık dudakları, bu kızın çok genç, hatta yirmi yaşını bile bitirmemiş olduğunu gösteriyordu.

İnsan bazen Moskova'nın geniş sokaklarında, güzel evlerin gölgesinde, uzun zaman yürür yürür, sonra bu sokaktan saparak birkaç adım atar ve karşısında iyice toprağa oturmuş, camları uzun yıllar içinde kararmış daracık pencerelerle sokağa bakan küçücük bir ev görünür. İşte Anüta da böyle bir evde oturuyordu.

Kedi ve gaz kokan alçak dar merdivenlerden ikinci kata çıktılar. Kız kapıyı açtı. İkisi de, burada, serinlikte bırakılmış olan erzak torbalarının, tabakların ve tencerelerin üstünden atlayarak boş ve karanlık mutfağa, oradan da perdelerle karartılmış koridora girerek küçücük bir kapının yanında durdular. Karşıdaki kapıdan ihtiyar ve zayıf bir kadın çıktı.

– Anna Danilovna, orada size ait bir mektup var, dedi. Sonra gençleri merakla süzdü ve ortadan kayboldu.

Anüta'nın babası öğretmendi. Onun çalıştığı enstitüyle beraber Anüta'nın ebeveynini de götürmüşlerdi. Bir mobilya mağazasında olduğu gibi, kumaş kılıflı eski mobilyalarla dolu iki küçük oda, kızın ilgisine bırakılmıştı. Mobilyalardan, kapılarda ve pencerelerdeki eski sararmış perdelerden, tablolardan, ondokuzuncu asırdan kalma renkli litografilerden, piyanonun üzerindeki küçük heykellerden, vazolardan, ihmal edilmiş şeylere özgü bir rutubet kokusu geliyordu.

Anüta kıpkırmızı oldu ve örtüyle birlikte masanın üzerindeki bütün kalıntıları toplarken Aleksey'den af diledi:

– Kusura bakmayın, ben asker gibi yaşıyorum. Buraya sadece hastaneden üniversiteye giderken uğruyorum.

Sonra dışarı çıktı, tekrar döndü, örtüyü masanın üzerine sererek kenarlarını dikkatle düzeltti ve konuşmaya devam etti:

– Eve uğramak için biraz zaman bulsan bile, kendini o kadar yorgun hissedersin ki, kanapenin yanına gelir gelmez soyunmadan yatar uyursun. Temizlemek için vakit nerede!

Birkaç dakika sonra elektrikli çaydanlık fokurdamaya başladı. Masanın üzerinde, alaca çizgileri hemen hemen silinmiş olan eski bardaklar parlıyordu. Bir tabağın üzerinde siyah ekmek dilimleri, şekerliğin dibinde de gayet ince toz şeker vardı. Çay, geçen asırdan kalma yünden örülmüş, nakışlı, püsküllü bir örtünün altında kaynıyor, savaştan önceki zamanları hatırlatan nefis bir koku saçıyordu.

Masanın üzerinde de, ağzına kadar dolu olan mavimsi bir şişe parlıyordu. Onun yanında iki kadeh vardı. Anüta Meresef'i rahat bir kadife koltuğa yerleştirdi. Koltuğun yırtılmış yeşil kadife kılıfından o kadar çok saman çıkmıştı ki, yünden işlenmiş ve arkalığa merakla iliştirilmiş olan küçük örtü bile onları gizleyemiyordu. Fakat koltuk o kadar rahattı ve insanı adeta okşarcasına öyle beceriyle kucaklıyordu ki, Aleksey birdenbire kendini bıraktı ve ateş gibi yanan şişkin ayaklarını uzattı.

Anüta onun yanına alçak bir iskemleye oturdu ve küçük bir kız gibi aşağıdan yukarıya doğru bakarak tekrar Gvozdef hakkında sorular sormaya başladı. Sonra birdenbire irkildi ve kendi kendini azarlayarak masayı Aleksey'e yaklaştırdı.

– İçecek misiniz? diye sordu. Grişa'nın dediğine göre tankçılar... Elbette pilotlar da...

Kız, kadehi Aleksey'in önüne koydu. Rakı, odaya giren parlak güneş ışıkları altında parıl parıl parladı. İspirto kokusu ona, uzak bir ormanın ortasındaki havaalanını, komutanların yemekhanesini, öğle vakti "yakıt norması" verilirken kopan şen gürültüleri hatırlattı. Anüta'nın kadehinin boş olduğunu gören Aleksey sordu:

– Ya siz?

Anüta sakince yanıt verdi:

– Ben içmem.

– Fakat, Grişa'nın sağlığı için de içmez misiniz?

Kız gülümsedi, sessizce kadehini doldurdu, onu sapından tutarak, dalgın dalgın Aleksey'inkine dokundurdu ve kesin bir sesle:

– Onun başarıları şerefine! dedi.

Sonra kadehi yavaş yavaş ağzına boşalttı, fakat hemen boğuldu, öksürmeye başladı, kıpkırmızı kesildi ve güçlükle kendine gelebildi.

Meresef, uzun zamandır içmediği için rakının başına vurduğunu ve rahatlık veren bir sıcaklığın vücuduna yayıldığını hissetti.

Aleksey kadehleri tekrar doldurdu. Anüta kesinlikle başını sallıyarak reddetti:

– Hayır, hayır, ben hiçbir zaman içmem, görüyorsunuz ya!

– Ya benim başarılarım şerefine? Anüta bilseniz, başarmaya ne kadar ihtiyacım var!

Genç kız, pilota gayet ciddi bir ifadeyle bakarak kadehini kaldırdı, şefkatle başını salladı, onun elini hafifçe sıktı ve içmeye başladı. Fakat tekrar boğuldu ve güçlükle nefes alabildi.

– Ne yapıyorum; yirmi dört saatlik bir nöbetten sonra? Bunu yalnız sizin hatırınız için içtim, Alyoşa. Siz... Grişa sizin hakkınızda bana çok şey yazdı. Size çok çok başarı dilerim! Mutlaka başaracaksınız, işitiyor musunuz? Mutlaka!

Birdenbire ahenkli bir sesle gülmeye başladı ve devam etti:

– Neden yemiyorsunuz? Ekmek yiyin. Sıkılmayın, başka ekmeğim de var. Bu dünkü, bugünkünü daha almadım.

Kız gülümseyerek, peynir gibi kesilmiş olan ince ekmek dilimleriyle dolu tabağı Aleksey'in önüne koydu.

– Yiyin, yiyin, çok tuhaf adamsınız! Yemezseniz sarhoş

olursunuz, sonra ne yapacaksınız?

Aleksey, önündeki ekmek tabağını bir tarafa çekip Anüta'nın yeşil gözlerinin ta içine ve küçücük yumuşak dudaklarına baktı.

Sonra boğuk bir sesle sordu:

– Eğer şimdi sizi öpecek olursam, ne yaparsınız?

Kız ona korkuyla baktı, herhalde birdenbire ayılmıştı. O anda öfkeli değildi; hayır, ona sadece hayal kırıklığına uğramış bir insan gibi, soru dolu gözlerle bakıyordu. Önünde sanki uzaktan parlayan ve pahalı bir cevhere benziyen bayağı bir cam parçası vardı.

Aleksey'e soğuk bir sesle yanıt verdi:

– Büyük olasılıkla sizi kovardım ve Grişa'ya insanları çok kötü tanıdığını yazardım.

Sonra ekmeği tekrar onun önüne koyarak mırıldandı:

– Haydi yiyin, siz sarhoş oldunuz.

Meresef'in yüzü birdenbire aydınlandı.

– İşte bu doğru, bunun için size minnettarım, akıllı kız! Kızılordu namına size teşekkür ederim! Grişa'ya, insanları çok iyi tanıdığını yazacağım.

Saat üçe kadar konuştular. Odayı ortasından bölen tozlu parlak güneş ışıkları, artık duvara doğru çekilmişti. Trenin kalkış saati gelmişti. Aleksey rahat koltuktan kalktı. Ceketine birkaç saman lifi yapışmıştı. Anüta onu geçirdi. Kolkola yürüyorlardı. Dinlenmiş olan Aleksey, o kadar emin adımlar atıyordu ki, kız, "Acaba gerçekten mi ayakları yok?" diye düşündü. Grişa belki de şaka etmişti. Anüta şimdi diğer tıp öğrencileriyle beraber çalıştığı dağıtım hastanesi hakkında konuşuyordu. Aleksey'e, yaralıları nasıl dağıttıklarını, güney bölgesinden her gün birkaç katarla yaralılar geldiği için işlerinin ne kadar güçleştiğini, bu yaralıların gerçekte olağanüstü insanlar olduklarını ve acılara direnerek katlandıklarını anlatıyordu.

Birdenbire sözünü bitirmeden sordu:

– Grişa gerçekten sakal bırakmayı düşünüyor mu?

Sonra sustu, biraz düşündü ve hafif bir sesle ekledi:

– Her şeyi anladım. Bir babayla konuşulduğu gibi size de açıkça söyleyeceğim. İlk bakışta onun lekelerini görmek insana zor geliyor. Hayır, hayır; yanlış söyledim, zor değil de biraz korkunç... Korkunç da değil... Hayır söyleyecek söz bulamıyorum. Siz beni anlıyorsunuz değil mi? Bu... belki de güzel bir hareket değil, ama ne yapayım. Yalnız, kaçması, benden kaçması kötü... Tanrım ne tuhaf adam! Ona mektup gönderirseniz, bu hareketiyle beni incittiğini, çok incittiğini yazın!

İstasyonun büyük salonu hemen hemen çırılçıplaktı. Salonu, bazen işgüzarcasına acele eden, bazen de duvarların yanındaki banklarda kendi torbalarının üzerinde ve yerde sesizce oturan, düşünceli, kederli, sanki hep aynı şeyi düşünen askerler dolduruyordu. Zamanında bu yol, Rusya'yı Batı Avrupa ile bağlıyordu. Şimdi Batı yolu, Moskova'dan seksen kilometrelik bir uzaklıkta düşman tarafından kesilmişti ve demir yolunun bu kısmı, şehrin civarıyla ilişkiyi sağlıyordu. Buradan sadece, askerleri iki saatte, savunma hattında bulunan tümenlerinin ikinci katarlarına götüren cephe katarları geçiyordu.

Elektrikli tren de, şehrin civarında yaşayan işçileri; meyve, mantar, çilek ve süt getiren köylü kadınları, her yarım saatte bir getirip buraya bırakıyordu. Onların gürültüsü istasyonu bir an için dolduruyor, fakat hemen alana dağılıyorlar ve burada yalnız cepheliler kalıyordu.

Merkezi salonda, tavana yakın bir yerde, Sovyet-Alman cephesinin büyük bir haritası asılıydı. Hareketli bir merdivenciğe binmiş olan askeri üniformalı, kırmızı yanaklı bir kız, Sovyet haberler bürosunun yeni bildirisini yayımlayan gazeteye bakarak, cephe hattını gösteren ve iğnelerle haritanın üzerine iliştirilmiş olan şeridin yerini değiştiriyordu. Şerit, haritanın üst kısmında sert bir dönüşle güneye çekiliyordu. Almanlar güneye doğru saldırıya geçmişler, Harkof'u tekrar ele geçirmiş, İzüm-Barvenkova kapılarına kadar sokulmuşlardı.

Düşmanın altıncı ordu cephesi, kör bir kama şeklinde, ülkenin iç kısmına giriyor, mavimsi, ince bir iplik gibi bükülen Don büklümüne hemen hemen yaklaşıyordu. Kız, şeridi Don civarına iliştirdi. Volga biraz ötede kalın bir damar şeklinde kıvrılıyor, yanında Stalingrad'ın dairesi ve onun altında Kamişin'i gösteren küçük nokta görünüyordu. Don'a yetişmiş olan düşmanın, bu esas su damarlarını ele geçirmeye gayret ettiği ve artık hem ona, hem de tarihi şehre yakın olduğu açıktı. Büyük insan kalabalığı, merdivenin üzerindeki kızın, toplu iğneleri iliştiren yumuşak ellerini, ağır bir sessizlik içinde takip ediyordu.

Yepyeni bir kaput giymiş, ter içindeki genç asker, umutsuz bir tavırla mırıldanıyordu:

–Köpek ilerliyor... Bak nasıl ilerliyor!..

Yağlı şapkalı, ağarmış bıyıklı, uzun boylu bir demiryolu işçisi yüzünü buruşturarak askere yüksekten baktı:

– İlerliyor ha! Ya sen neden izin veriyorsun. Sen ondan kaçarsan elbette ilerleyecek. Sözümona savaşçısın! İşte bak, onları ta Volga'ya kadar bıraktılar.

Bunları söylerken, sesinde acı ve keder hissediliyordu. Sanki büyük, affedilmez bir suç işlemiş olan oğlunu azarlıyordu.

Asker, suç işlemiş gibi etrafına bakındı ve yeni kaputunu omuzlarına yerleştirdikten sonra, kalabalığın arasından çıkmaya başladı.

Birisi, içini çekerek başını salladı:

– Evet, sağlam dövüşüyoruz! Eh!..

Herhalde köy öğretmeni ya da sağlık memuru olan ihtiyar bir adam, savaşçıyı savunmaya kalkıştı:

– Onu ne diye azarlıyoruz!.. Zavallının ne suçu var! İlerleyen kuvvete bak! Galiba bütün Avrupa tanklara binmiş. Nasıl durduracaksın? Mantıklı düşünecek olursak, Moskova'da serbestçe gezebildiğimiz için bu savaşçıya saygı duymamız gerekir. Almanlar bir haftada, tanklarıyla kaç ülkeyi çiğneyip

geçtiler. Oysa biz bir yılı aşkındır dövüşüyoruz. Hâlâ da dayanıyoruz, hem de düşmanı dövüyoruz, daha da yiyeceği çok darbeler var! Bu savaşçıya bütün dünya saygı duymalıdır, siz ise "kaçıyorsun", diyerek onu azarlıyorsunuz.

Demiryolu işçisi kararmış bir yüzle yanıt verdi:

– Biliyorum, biliyorum, allahaşkına bana ders verme. Her şeyi anlıyorum ama yüreğim yanıyor, içim parçalanıyor, Alman bizim toprağımızda ilerliyor, bizim şehirlerimizi yakıp yıkıyor.

Anüta eli ile güneyi göstererek sordu:

– O da orada mıdır?

Aleksey yanıt verdi:

– Orada... Olya da orada...

Volga'nın mavi büklümünün yanında, Stalingrad'tan biraz aşağıda, üzerinde "Kamişin" adı yazılı olan küçük bir daire görünüyordu.

Bu, Aleksey için yalnız bir coğrafya haritası değildi. Küçük yeşil şehir, kenar mahallelerin yeşermiş sokakları, parlak yaprakları rüzgardan hışırdayan kavaklar, çitlerin arkasındaki toz, dereotu ve maydanoz kokusu, bostanların balçıklı siyah toprağı üzerine, kuru yaprakların arasına sanki rastgele atılmış olan, top gibi alacalı karpuzlar, keskin pelin kokusu getiren step rüzgarları, uçsuz bucaksız parlak nehir, güneşten kararmış ela gözlü, biçimli kız ve güçten düşen, ak saçlı annesi hayalinde canlandı.

Aleksey içini çekerek bir daha tekrarladı:

– Onlar da orada!..

Elektrikli tren, tekerleklerini habire tıkırdatarak, düdüğünü öfkeyle çalarak, Moskova'dan hızla uzaklaşıyordu. Aleksey Meresef pencerenin yanında oturuyordu. Siyah kordonlu, altın gözlükler takmış, geniş kenarlı bir Gorki şapkası giymiş, başı traşlı, sakallı bir ihtiyar, onu pencereye sıkıştırmıştı. İhti-

yarın dizleri üzerinde, gazeteye özenle sarılmış bir balta, kürek ve dirgen duruyordu.

Bu zor günlerde, şu ihtiyar da herkes gibi savaşla yaşıyordu. Zayıf elini Meresef'in burnu önünde, sert hareketlerle sallayarak anlamlı bir tavırla kulağına fısıldıyordu:

– Siz sivil olduğuma bakmayın, ben bizim planı çok iyi anlıyorum. Evet, düşmanı Volga etrafındaki steplere çekip oyalamak, şimdi dedikleri gibi ulaşım hatlarını yapma olanağını vermek, onu üslerinden kesmek; sonra, işte buradan, batıdan ve kuzeyden ulaşımı kesip onlarla hesaplaşmak. Eve-et eve-et... Bu çok akıllı bir iş. Bizimle savaşan yalnız Hitler değil. O, bütün Avrupa'yı bize karşı kamçıyla kışkırtmaktadır. Biz yalnız başımıza, altı devletin ordularıyla savaşmıyor muyuz? Hep beraber mücadele ediyoruz. Bu müthiş darbeyi köreltmek lazım. Hatta geri çekilmek pahasına da olsa! Evet, bu biricik doğru önemlidir. Mademki, müttefikler susuyor... Siz ne dersiniz?

Her nedense, kışın sürüngüğü ıssız köyün yangın yerlerini hatırlayan Meresef, ihtiyara soğuk bir yanıt verdi:

– Bana göre, siz anlamsız şeyler söylüyorsunuz. Öz topraklarımız, amortisörler için çok pahalı bir malzemedir.

Fakat ihtiyar, pilotun kulağına fısıldamaya devam ederek, ağzından tütün ve arpa kahvesi kokusu saçıyordu.

Aleksey pencereden uzandı. Yüzünü ılık ve tozlu rüzgara bırakarak, trenin yanından kayıp geçen, çevresi tahta perdeyle çevrili zarif çardakları, yeşil solmuş parmaklıkları olan küçük meydanları, ormanın yeşilliği arasında görünen köşkleri, kurumuş küçük nehir yataklarının etrafındaki zümrüt gibi yeşil, sulanmış çayırları, muma benzeyen çam ağaçlarını, köknarların kehribarı andıran sarı gövdelerini ve ormanın ardında uzanan uçsuz bucaksız akşam göğünü seyrediyordu.

– Canım, siz askersiniz, söyleyin bakalım: Bu güzel bir şey mi? Bir yıldan fazla zamandır faşizme karış yapayalnız savaşıyoruz. Ya müttefikler, ya ikinci cephe? Şu manzarayı hayal

edin: Hiçbir şeyden haberi olmayan ve alnının teriyle çalışan bir insana hırsızlar hücum etmiş, fakat o, aklını kaybetmeden onlarla dövüşmeye başlamış. Kan akıyor, yine de dövüşüyor, eline geçirdiği şeyle onlara vuruyor. Kendisi yapayalnız, halbuki onlar sayıca çok ve silahlı. Onlar bu adamı çoktan gözetmiştir. Evet. Komşular ise bu manzarayı seyrediyor ve evlerinden çıkmadan ona acıyorlar: "Yiğit, bak ne yiğit adam! Hırsızlara düşen pay dayaktır, döv, döv!" diyorlar, fakat onu hırsızlardan kurtarmak için yardımına koşacakları yerde, kendisine küçük taşlar ve demir parçaları uzatıp: "İşte bununla vur, daha kuvvetli vur", diyorlar ve kendileri birer seyirci olarak kalıyorlar. Evet, evet şimdi müttefiklerimiz de öyle yapıyor... Yolcular...

Meresef ihtiyarı merakla süzdü. Şimdi birçok kimse onlara bakıyor ve tıka basa dolu olan vagonun her yerinden sesler geliyordu:

– Elbette, çok doğru. Tek başımıza vuruştuğumuzu hepimiz biliyoruz. İkinci cephe nerede?

– Önemi yok, hep beraber çalışırsak allah da yardım edecek ve başaracağız, belki yemekten ve çay ziyafetinden sonra onlar da ikinci cepheye yetişirler.

Tren, bir sayfiyenin peronunda durdu. Koltuk değneklerine veya bastonlarına dayanarak yürüyen yaralılar, ellerinde çekirdek ve çilek dolu külahlarla vagona bindiler. Bunlar herhalde bu bölgede dinlenme dönemini geçirenlere özgü bir sanatoryumdan geliyorlardı. İhtiyar hemen yerinden fırladı. Koltuk değneklerine dayanarak yürüyen, ayakları sargılı, kızıl saçlı bir genci, adeta zorla kendi yerine yerleştirerek:

– Oturun yavrum, oturun! dedi. Zararı yok, rahatsız olmayın, ben şimdi ineceğim.

Hatta, doğru söylediğini göstermek için, kazma ve kürekleri alarak kapıya doğru yollandı. Sütçü kadınlar kanapelerde sıkışarak yaralılara yer açıyorlardı. Aleksey, suçlayan bir kadın sesi işitti:

– Bu adam utanmıyor mu? Sakat asker onun yanında ayakta duruyor, eziyet çekiyor, adamcağızı ezdiler, oysa o sapasağlam olduğu halde aldırış etmiyor. Sanki budalaymış gibi oturuyor, üstelik de komutan, pilot!

Aleksey, bu haksız aşağılamaya sinirlendi. Burun delikleri hırsla titremeye başladı. Fakat birdenbire gözleri parladı ve yerinden fırlayarak:

– Otur kardeşim, dedi.

Yaralı utandı ve geri çekildi.

– Neden kalktınız, üsteğmen yoldaş! Rahatsız olmayın, ben ayakta durabilirim, ineceğim yer yakın, sadece iki istasyon var.

Aleksey taşkın bir sevinç duyarak bağırdı:

– Oturun, diyorum!

Kendisi, vagonun bir kenarına çekildi ve iki eliyle bastonuna dayanarak orada durdu. Ara sıra da gülümsüyordu. Kareli bir elbise giymiş olan ihtiyar kadın, herhalde yanlışını anlamıştı. Tekrar, bağırmaya başladı:

– Hey arkadaşlar... Bastonlu komutanın yanında olanlar ona yer versin. Utanmıyor musunuz? Oradaki, şapkalı adam! Savaşanlar savaşıyor, oysa sen evindeymişsin gibi kurulup oturmuşsun!.. Komutan yoldaş benim yerime gelin! Rica ederim, yol verin de komutan geçebilsin.

Aleksey işitmezlikten geldi. İçindeki sevinç söndü. Bu sırada biletçi onun ineceği durağa geldiklerini haber verdi, tren yavaş yavaş hızını azaltmaya başladı. Aleksey, kalabalığın arasından geçerken gözlüklü ihtiyara, kapıda tekrar rastladı. Adamcağız, pilota eski dost gibi göz kırparak kulağına fısıldadı:

– Siz ne fikirdesiniz, her şeye rağmen ikinci cepheyi açacaklar mı?

Tahta perona inen Aleksey yanıt verdi:

– Hayır açmayacaklar, kendimiz başa çıkacağız onlarla.

Tren, tekerleklerini tıkırdatarak, keskin bir sesle düdüğünü

öttürerek dönemecin arkasında kayboldu ve arkasında hafif bir toz bulutu bıraktı. Yalnız birkaç yolcunun indiği peronu güzel kokulu bir akşam sessizliği kaplamıştı. Savaştan önce, burası muhtemelen sakin ve rahat bir yerdi. İstasyonun her tarafını saran çam ormanı, hafif ve sakin bir sesle hışırdıyordu. Belki yalnız bir yıl önce, böyle sakin akşamlarda, ormanın arasından köşklere doğru giden patika ve yollara yaz misafirleri; trenden grup grup inen, alacalı hafif elbiseli kadınlar, gürültücü çocuklar, güneşten kararmış ellerinde yiyecek dolu paketler ve şarap şişeleriyle şehirden dönen erkekler dağılıyordu. Şimdi trenin istasyonda bıraktığı sayıca pek az yolcu, perondan inerek kendi dertlerine dalmış bir durumda ellerinde kazma, kürek ve diğer bahçe aletleriyle işgüzarca ormana doğru yollandılar. Sadece, bastonuyla gezmeye çıkmış bir adama benzeyen Meresef, bu yaz akşamının güzelliğini derin bir sevinçle seyrediyor, havayı bütün göğsüyle soluyor ve çam dallarının arasından geçen akşam güneşinin, yüzünü hafifçe okşadığını hissederek gözlerini kapıyordu.

Moskova'da ona yolu ayrıntılarıyla anlatmışlardı. Meresef, gerçek bir asker olarak çok güçlük çekmeden, istasyondan on dakikalık bir mesafede küçük, sakin bir gölün kenarında yükselen sanatoryuma giden yolu buldu. Bir zamanlar devrimden önce bir Rus milyoneri, Moskova yakınlarına bir yaz köşkü inşa ettirmeye karar vermiş; fakat bunun, eşi olmayacak kadar güzel olmasını istiyormuş. Milyoner, mimarı çağırtarak paraya acımadığını, fakat köşkün gerçekten orjinal olmasını istediğini söylemiş. Efendisinin zevkini önceden sezen mimar, gölün yanında parmaklıklı dar pencereleri, kuleleri, kapıları ve dehlizleri olan sivri damlı ilginç bir bina yapmış. Bu bina, etrafı sazlarla çevrilmiş olan gölün kenarında, geniş ve güzel Rus manzarasının ortasında, yarıda kalmış çirkin bir yamayı andırıyordu. Oysa manzara gerçekten güzeldi! Yaprakları sürekli titreyen, hareketli, zarif, körpe, telli kavaklar, sakin havada, suları ayna gibi dümdüz olan gölün üzerine eğiliyordu. Şura-

da burada, yeşillikler arasında, akçaağaçların beyaz gövdeleri görünüyordu. İhtiyar koyu yeşil çam ağaçları, gölün çevresinde dişli bir daire oluşturuyordu. Bunların hepsi baş aşağı olarak gölün aynasında tekrar ediliyor ve durgun, saydam suların serin maviliğinde kayboluyordu.

Birçok ünlü ressam, bütün Rusya'da misafirperverliğiyle ün kazanmış olan beyin evinde uzun süre yaşamışlardı. Ve bu geniş manzara, ya da onun ayrı ayrı kısımları, büyük Rusya doğasının o kudretli ve mütevazı güzelliğinin bir örneği olarak birçok tabloda ebedileştirilmişti.

RKKA'nın* hava kuvvetleri sanatoryumu da işte bu köşke yerleşmiş bulunuyordu. Barış zamanında pilotlar dinlenmek için eşleriyle, bazen de bütün aileleriyle beraber buraya geliyorlardı. Savaş zamanında ise onları, hastanede gördükleri tedaviden sonra tamamiyle iyileşebilmeleri için buraya gönderiyorlardı. Aleksey, iki tarafına kayın ağaçları dikilmiş dolambaçlı geniş asfalt yoldan değil de, istasyondan göle kadar, ormandan geçen patikadan yürüyerek sanatoryuma geldi. Arkadan geldiği için onu kimse görmedi. Kapının önünde duran ve tıka basa dolu iki otobüsün çevresinde toplanan gürültülü kalabalığın arasına sokuldu.

Aleksey konuşmalardan, yanıtlardan, emirlerden ve temennilerden, gönderilenlerin, sanatoryumdan doğrudan doğruya cepheye hareket eden pilotlar olduğunu anladı. Gidenler şen ve heyecanlıydı, sanki ölümün kendilerini her küçük bulut arkasında beklediği yere değil de, barış zamanındaki garnizonlarına gidiyorlardı. Gönderenlerin yüzünde sabırsızlık ve kaygı okunuyordu. Aleksey bunu anlıyordu. Güneye doğru ilerleyen, o yeni büyük çarpışmanın başladığı günden beri kendisinin de, aynı karşı konulmaz hevese kapıldığını hissediyordu. Cephede olaylar geliştikçe, durum güçleştikçe bu heves de büyüyordu. "Stalingrad" kelimesi, askeri çevrelerde

* RKKA: İşçi ve köylü kızıl ordusu

sessizce ve özenle söylenmesine rağmen, ağızdan ağıza dolaşmaya başladığı zaman, bu heves büyük bir kedere döndü, artık hastanedeki zorunlu işsizliğe dayanmak imkansızdı.

Lüks arabaların pencerelerinden, güneşten kararmış, heyecanlı yüzler bakıyordu.

Herkesin tanıdığı ve kesinlikle dinlenenlerin her grubu arasında bulunan türden, şakacı ve eğlenceli bir komik olan saçları dökük, alçak boylu, sakat bir Ermeni, sırtında çizgili pijamasıyla topallayarak otobüsün etrafında dönüyor ve bastonunu sallayarak gidenlerden birine öğütler veriyordu:

– Hey Fedya, orada, havada, frişlere selam söyleyin! Ay banyosu yapmana olanak vermedikleri için onların hesabını gör! Fedya, Fedya! Havada onlara, bir Sovyet pilotunun ay banyosuna engel olmanın ayıp olduğunu göster.

Fedya, güneşten kararmış yuvarlak başlı bir delikanlıydı. Büyük bir yara izi yüksek alnını ikiye bölüyordu. Genç adam başını pencereden uzatıp, "ay komitesinin" rahat olmasını söyledi.

Otobüstekilerin ve kalabalığın arasından kahkahalar koptu. Bu sırada hareket eden otobüsler yavaş yavaş kapıya doğru ilerlediler.

Kalabalığın arasından sesler işitildi:

– Yolunuz açık olsun! İyi yolculuklar!

– Fedya, Fedya! Askeri postanın numarasını gönder! Zinoçka sana yüreğini, taahhütlü mektupla yollayacak!

Otobüsler, batan güneşin ışıklarında altın gibi parlayan toz bulutları kaldırarak, yolun dönemecinde kayboldu. Alacalı pijama ve kaput giymiş hastalar, yavaş yavaş parka dağıldılar. Meresef, sanatoryumun kapısından girdi. Askılara mavi şapkalar asılmıştı, yerde ise her köşede voleybol topları, kriket sopaları ve tenis raketleri yuvarlanıyordu. Biraz önce gördüğü topal adam onu idareye kadar götürdü. Yakından incelendiği zaman, bu adamın ciddi ve akıllı bir yüzü, büyük kederli gözleri olduğu görülüyordu. Aleksey'le birlikte yürürken, ken-

dini "ay banyoları komitesi" başkanı olarak takdim etti ve ay banyolarının, tıbbın ispat ettiğine göre çeşitli yaraların tedavisi için en etkili bir çare olduğunu, kendisinin, bu konuda plansızlık ve düzensizliğe meydan vermeden, gece gezintileri programları düzenlediğini söyledi. Bu adam içten bir tarzda şakalaşıyordu. Bu sırada, gözleri aynı ciddi ifadeyi kaybetmiyor ve karşısındakini merak ve ilgi ile süzüyordu.

Meresef, idarede beyaz gömlekli bir kız tarafından karşılandı. Saçları o kadar kırmızıydı ki, uzaktan başı sanki alevler içinde yanıyormuş gibi görünüyordu.

Kız, okuduğu kitabı önünden çekerek ciddiyetle sordu:

– Meresef misiniz?

– Evet, Meresef Aleksey Petroviç.

Kız, pilotu soru dolu gözlerle yukardan aşağı süzdü.

– Benimle neden eğleniyorsunuz? İşte burada yazıyor. "N... hastanesinden üsteğmen Meresef, ayaksızdır." Oysa siz...

Aleksey ancak o anda, onun yuvarlak, beyaz yüzünü tam olarak görebildi. Kırmızı saçlı insanlarda olduğu gibi, onun yüzü de bakır rengindeki gür saçları arasında büsbütün kayboluyordu. Narin derisinin altından koyu bir kırmızılık aksediyordu. Kız, baykuş gözü gibi yuvarlak ve küstah bakışlarında hafif bir şaşkınlıkla Aleksey'e bakıyordu.

– Her şeye rağmen, ben Meresef Aleksey'im, işte mektubum. Siz Lölya mısınız?

– Hayır, bunu da nereden çıkardınız? Ben Zina'yım.

Sonra Aleksey'in ayaklarına şüpheyle bakarak sordu:

– Sizin takma ayaklarınız mı var?

– Ah öyle mi? Demek ki siz Fedya'nın yüreğini çalan Zina'sınız?

– Bunu size binbaşı Burnazyan mı söyledi? Ne çabuk? Ah, bu Burnazyan'dan ne kadar nefret ediyorum! Her şeyle, her şeyle alay ediyor. Benim Fedya'ya dans öğretmemde tuhaf bir şey var mı? Düşünün!

– Siz şimdi bana da dans öğretebilir misiniz? Burnazyan bana ay banyoları için bir tezkere vermeyi vaat etti.

Kız, Aleksey'e daha büyük bir şaşkınlıkla baktı.

– Anlamıyorum, nasıl dans edeceksiniz? Ayaksız mı? Eh, galiba siz de her şeyle alay ediyorsunuz.

O anda binbaşı Struçkof odaya girdi ve Aleksey'i kucakladı:

– Zinoçka, sizinle konuştuğumuz gibi üsteğmeni benim odama yollayın.

Uzun zaman aynı hastanede yatan insanlar, sonradan birbirleriyle kardeş gibi karşılaşırlar. Aleksey'de, binbaşıyı tekrar gördüğüne çok sevinmişti, sanki ondan yıllar önce ayrılmıştı. Binbaşı Struçkof'un eşya torbası artık bu sanatoryumda bulunuyor, o da kendini evindeymiş gibi hissediyordu. Binbaşı herkesi, herkes de onu tanıyordu. Yirmi dört saatte şununla bununla tanışmayı, hatta çekişmeyi bile başarmıştı.

İkisinin kaldığı küçük odanın pencereleri, sanatoryumun etrafını çeviren parka bakıyordu. Bu tarafı, birkaç yüksek çam ağacı, dut ağaçlarının açık yeşil fundalıkları ve bir üvez ağacı süslüyordu. Üvezin üzerinde, hurma yaprağı gibi pençe şeklinde birkaç narin yaprak titriyor, onların arasında ise kırmızı taneleriyle çok zengin görünen bir salkım sarkıyordu. Aleksey, akşam yemeğinden sonra hemen yattı. Gece sisinden nemlenen ve serinleyen çarşafların üzerine uzanıp çabucak uyudu. Geceleyin tuhaf, korkunç bir rüya gördü.

Mehtap... Aleksey mavimsi karın üzerinde yatıyor... Orman onu tüylü bir ağ gibi örtüyor. Kendisini bu ağdan kurtarması gerek! Aleksey, belli belirsiz, fakat müthiş bir felaketin yaklaştığını hissederek kaçmak istiyor, fakat donan ayaklarını karın içinden çekip çıkarmak için kendinde güç bulamıyor, inleyerek dönüp duruyor. Önünde artık orman değil de havaalanı görünüyor. Uzun boylu teknisyen Yura, kanatsız ve tuhaf bir uçağın yumuşak kabininde oturuyor, elini sallayarak gülüyor ve göğe doğru dikine uçuyor. Bu sırada Mihail amca

Aleksey'i kucağına alarak onunla çocuk gibi konuşmaya başlıyor: "Eh, bırak onu, bırak! Biz şimdi biraz haşlanacağız, kemiklerimizi iyice ısıtacağız, sevgili yavrum!" Fakat ihtiyar onu sıcak bir sedire değil, kar üzerine bırakıyor. Aleksey kalkmak istiyor, gücü yetmiyor; toprak onu kendine çekiyor. Hayır, hayır; onu çeken toprak değil de büyük bir ayı! Hayvan, Meresef'in üzerine sıcak vücuduyla eğilmiş onu boğuyor, eziyor, ısırıyor. Yakından pilotlarla dolu otobüsler geçiyor, fakat onlar pencerelerden neşeyle bakıyor ve kendisini göremiyorlar. Aleksey pilotları yardıma çağırmak, onlara doğru koşmak, hiç olmazsa eliyle işaret etmek istiyor, ama başaramıyor. Ağzını açıyor, fakat yalnız fısıltı işitiliyor. Aleksey boğuluyor, artık yüreğinin durduğunu hissediyor, son kuvvetini harcayarak kurtulmak istiyor, bu anda her nedense karanlığın içinde Zinoçka'nın güler yüzünü, ateş gibi kırmızı ve gür saçlarını, alayla parıldayan merakla dolu küstah gözlerini görüyor...

Aleksey tam o sırada bir telaş duygusuyla uyandı. Çevre sakindi. Binbaşı, burnuyla sanki hafifçe ıslık çalarak uyuyordu. Odaya giren esrarengiz ay ışıkları, döşemenin üzerine yayılıyordu. Aleksey'in hemen hemen hiçbir zaman hatırlamadığı o müthiş günlerin hayali acaba neden tekrar geri gelmişti? Bazen aklından geçen bu anılar, ona birer rüya gibi görünürdü. Mehtabın parlak ışıklarıyla aydınlanmış olan, ardına kadar açık pencereden odaya gece havasının hoş kokan serinliğiyle beraber hafif, sakin bir ses ve uykulu bir fısıltı yayılıyordu. Ses, kah heyecanla yükseliyor, kah uzaklaşarak kayboluyor, kah uzun zaman telaşla fısıldayıp duruyordu. Bu, pencerenin arkasındaki çam ağacının sesiydi.

Yatağın üzerinde oturan pilot, uzun süre çam ağacının esrarengiz sesini dinledi, sonra sanki hayalleri kovmak istiyormuş gibi başını hızla salladı ve vücudunun, neşe veren ısrarlı bir enerjiyle tekrar dolduğunu hissetti. Sanatoryumda, yirmi sekiz gün kalmaya hakkı vardı. Bundan sonra, savaşmaya uçmaya, yaşamaya karar verecek, yahut da insanların kendi-

sini acıyan bakışlarla izlemelerine, bütün hayatı boyunca tramvayda yer vermelerine razı olacaktı. Bu uzun ve aynı zamanda kısa olan yirmi sekiz gün içinde, gerçek bir insan olabilmek için her an mücadele etmesi gerekti.

Aleksey ayın donuk ışığında, binbaşının horultusunu dinleyerek yatağında oturuyor ve antremanlara ait bir plan düşünüyordu. Aklına sabah ve akşam jimnastiği, yürüyüş, koşu gibi ayaklarının özel antremanları geldi. Onu özellikle kendine çeken ve takma ayaklarını çok yönlü geliştirecek olan şey, Zinoçka ile konuştuğu sırada aklına gelen bir fikirdi.

Aleksey, dans etmeyi öğrenmeye karar verdi.

Sakin ve duru bir ağustos öğlesinde, doğada herşeyin parlamasına ve ışık saçmasına rağmen sıcak havada, henüz fark edilmeyen bir şeylerin sebep olduğu bir hüzün hissediliyordu. Bu sırada birkaç pilot fundalıkların arasında hafifçe şırıldıyarak, kıvrıla kıvrıla akan dereceğin kıyısındaki kumsalda güneş banyosu yapıyorlardı.

Sıcaktan bitkin düşen bu insanlar uyukluyorlardı, hatta yorulmak bilmeyen Burnazyan bile, kırıldıktan sonra kötü kaynayan sakat ayağını sıcak kumların içine sokmuş, susuyordu. Fundalığın mavimsi yaprakları, pilotları yabancı gözlerden saklıyordu. Fakat onlar otların arasından meydana gelen ve gölün yanındaki yükseklikten aşağı doğru inen patikayı görebiliyorlardı. Ayağıyla uğraşan Burnazyan, bu patikacığın üzerinde kendini şaşırtan bir sahne gördü.

Dün akşam gelen adam, fundalığın arasında sadece pijamasının çizgili pantolonu ve ayakkabılarıyla, gömleksiz olarak göründü. Çevresine bakındı, kimseyi göremedi ve dirseklerini gövdesine yapıştırarak birdenbire, tuhaf sıçrayışlarla koşmaya başladı. İki yüz metre kadar bir mesafeyi koşarak geçti ve güçlükle soluyarak, ter içinde yürüye yürüye geri döndü. Biraz dinlendikten sonra tekrar koşmaya başladı. Vücudu,

çok koşturulmuş bir atın böğrü gibi parlıyordu. Burnazyan koşan adamı arkadaşlarına sessizce gösterdi. Hepsi onu fundalıkların arasında gözetlemeye başladılar. Yeni gelen, bu basit hareketlerden boğulur gibi oluyor, yüzünde acı çektiğini gösteren bir ifade belirdiği halde koşmaya devam ediyordu.

Burnazyan, en sonunda dayanamadı:

– Hey, dostum! Sana Znamenski'nin şöhreti mi rahat vermiyor? diye bağırdı.

Yeni gelen yerinde durdu. Yorgunluk ve acı yüzünden kayboldu. Fundalıklara doğru kayıtsız bir tavırla baktı ve yanıt vermeden, kendinden emin olmayan ilginç bir yürüyüşle ormana doğru yollandı.

Burnazyan şaşkınlıkla sordu:

– Sirk artisti midir nedir? Kaçırmış olmasın?

Bu sırada uyanan binbaşı Struçkof açıkladı:

– Onun ayakları yok, takma ayaklarıyla antreman yapıyor, tekrar avcı hava kuvvetlerine dönmek istiyor.

Gevşemiş olan insanların yüzlerine, o anda sanki soğuk su dökülmüştü. Hepsi yerlerinden sıçrayıp bir ağızdan konuşmaya başladılar. Tuhaf yürüyüşünden başka bir farklılığı hissedilmeyen bu gencin ayaksız olmasına hepsi şaşmıştı. Onun, ayaksız olduğu halde bir avcı uçağıyla uçmak istemesi, kendilerine anlamsız, akla sığmaz, hatta kaderi küçümseyen bir fikir gibi görünüyordu. Birçoğu, küçücük noksanlıklar yüzünden, örneğin bir el parmağının kaybı, sinir bozukluğu veya düztabanlıktan dolayı pilotluktan azledildiklerini hatırladı. Her zaman, hatta savaş zamanlarında bile, diğer askerlere oranla pilot sağlığına karşı daha çok dikkat edildiğini biliyorlardı. En sonunda, avcı uçağı gibi ince ve hassas bir aracın gerçek ayaklarla değil de takma ayaklarla idare edilmesi, onlara tamamıyla akla sığmaz bir iş gibi göründü.

Tabi hepsi, Meresef'in hayalini gerçekleştiremeyeceğine emindiler. Fakat ayaksızın bu cesur ve hayret verici düşüncesi onları meraklandırdı.

Burnazyan, tartışmaya son verdi:

– Senin arkadaşın, ya ümitsiz bir deli, yahut da büyük bir adamdır. Onun için, ortada yer yok, dedi.

Sanatoryumda avcı uçağıyla uçmak hayaline kapılmış olan bir sakat pilot bulunduğu haberi, hemen her tarafa yayıldı. Aleksey, öğleye doğru herkesin ilgisini uyandırmış bulunuyordu. Fakat o, bunun farkında değilmiş gibi görünüyordu. Onu seyreden ve masadakilerle beraber kahkahalarla nasıl güldüğünü duyan, iştahla yediğini, alışkanlıkla, güzel garson kızlara iltifat ettiğini, parkta kız ve erkeklerle beraber gezdiğini, kriket oynamasını öğrendiğini, hatta voleybol sahasında top attığını görenler onda, sıçramalı ve yavaş bir yürüyüşten başka hiçbir şey farkedemiyorlardı. Meresef sade bir adamdı. Ona kısa sürede herkes alıştı ve artık dikkat etmemeye başladılar.

Aleksey, sanatoryuma gelişinin ikinci gününde, akşamüstü Zinoçka'nın odasına gitti. Öğlenden kalan kağıda sarılı pastaları ona incelikle sundu ve çekinmeden masanın yanına oturarak, sözünü yerine getirip getiremeyeceğini sordu.

Kız, sürmeli kaşlarını kaldırarak şaşırdı:

– Ne sözü?

– Zinoçka, siz bana dans öğretmeye söz vermiştiniz?

Kız itiraz etmeye kalkıştı:

– Söz verdim... Fakat...

– İşittiğime göre, siz öyle yetenekli bir öğretmenmişsiniz ki, ayaksızlar bile sizinle dans ediyormuş, normal insanlar ise aksine, Fedya ile olduğu gibi, yalnız ayaklarından yoksun olmakla kalmayarak kafalarını da yitiriyorlarmış. Ne zaman başlayacağız? Zamanımızı boş yere kaybetmeyelim.

Evet, bu yeni gelen adam gerçekten Zinoçka'nın hoşuna gidiyordu! Ayaksız olduğu halde ondan dans öğrenmek istiyordu! Neden öğretmesin? Pilot gayet sempatik bir insandı. Esmer yanaklarının koyu derisi altında hoş bir kırmızılık görünüyordu. Güzel ve kıvırcık saçları vardı. Sağlam bir insan gi-

bi yürüyordu, gözlerinde adeta yaramaz, bazan düşünceli ve azıcık kederli bir ifade vardı. Diğer taraftan, danslar Zinoçka'nın hayatında büyük bir yer tutuyordu. O, dansı seviyor ve dans etmeyi gerçekten beceriyordu... Hayır, Meresef'ten kesinlikle hiçbir şey olmayacaktı ama neyse! Sonunda Zinoçka razı oldu. Meresef'e, savaş akademilerinde, hatta Halk Dışişleri Komiserliğinin kulübünde dans dersi veren, bütün Moskova'da tanınan Pol Sudakovski'nin ardılı ve en iyi öğrencilerinden biri olan Bob Gorohof'un yanında –o da bütün Sokolniki bölgesinde ün salmıştı– dans etmeyi öğrendiğini, bu ünlü ustalardan salon danslarının en güzel kurallarını öğrendiğini anlattı. Fakat ayakları olmayan bir insanın dans edebileceğine emin olmadığı halde, ona da bu dansları öğreteceğini söyledi. Bununla birlikte Zina çok ağır şartlar koydu: Meresef'in uslu ve çalışkan olması, öğretmenine aşık olmamaya gayret etmesi –zira bu derslerine engel olabilirdi– ve en önemlisi, diğer kavalyeler onu dansa davet ettikleri zaman kızmaması gerekiyordu. Çünkü Zinoçka, yalnız bir erkekle dans ettiği durumda, yeteneğini çabuk kaybedebilirdi ve ayrıca bu durum, çok sıkıntılı bir şeydi.

Meresef, bu şartları itiraz etmeden kabul etti. Zinoçka kızıl saçlarını arkaya attı, küçük ve narin ayaklarını oynatarak hemen orada, yönetim odasında Aleksey'e ilk adımları öğretti. Bir zamanlar Meresef, itfaiye orkestrasının Kamişin şehir bahçesinde çaldığı "Rus" dansını ve eski oyunları coşkun bir şekilde oynardı. Onda ahenk duygusu vardı ve bu neşeli hareketleri kolayca kavrayabiliyordu. Onun için güç olan şey, her hareketi önceden düşünerek canlı ve esnek ayaklar yerine, kayışlarla dizlerine bağlanmış olan deri ayakları çeviklikle idare etmek zorunda olmasıydı. Dizleri aracılığıyla ağır, hareketsiz ayaklara can verebilmesi için insanüstü gayret göstermesi, adalelerinin ve iradesinin bütün gücünü kullanması gerekti.

Aleksey, takma ayakları, kendine uydurarak canlandırma-

yı başardı. Yeni öğrenilen her hareket, bütün bu ileri geri figürler, meşhur Pol Sudakovski tarafından tesbit edilen; ahenkli, güçlü bir repertuarı salon danslarının tekniği Aleksey'e büyük bir zevk veriyordu. Her yeni adım onu çocuk gibi sevindiriyordu. Figürleri öğrendiği zaman, öğretmeni çevresinde döndürmeye veya havaya atmaya başlıyor, böylece zaferini kutluyordu. Kendi öğretmeni başta olmak üzere hiç kimse, bu güç ve çeşitli ayak hareketlerinin, ne kadar acı çekmesine sebep olduğunu, bu sanatı ne pahasına öğrendiğini bilmiyordu. Bazen gülümseyerek, gelişigüzel bir hareketle, yüzündeki terle beraber elinde olmadan akan gözyaşlarını sildiğini de hiç kimse görmüyordu.

Aleksey bir kez topallaya topallaya, yorgun argın, bitkin fakat neşeli bir halde odasına döndü. Pencerenin yanında yavaş yavaş sönen yaz gününü ve ağaçların üst kısmında parıldayan son güneş ışıklarını seyrederek düşüncelere dalmış olan Binbaşı Struçkof'a gururlu bir tavırla şöyle dedi:

– Dans etmeyi öğreniyorum.

Binbaşı susuyordu.

Meresef takma ayaklarını hoşnutlukla çözdü, kayışlardan şişmiş bacaklarını var gücüyle kaşıyarak ısrarla ekledi:

– Hem de öğreneceğim!

Struçkof arkasına dönmedi, fakat sanki hıçkırıyormuş gibi acayip bir ses çıkardı, omuzları hafifçe sarsılıyordu. Binbaşıya tuhaf birşeyler oluyordu. Yakın zamana kadar şen ve arsız sözleriyle, kadınlara karşı takındığı aldırmaz tavırlarıyla odadakileri eğlendiren ve aynı zamanda öfkelendiren bu yaşlı adam, ansızın bir beşinci sınıf öğrencisi gibi, farkına varmadan bütün varlığıyla, galiba ümitsiz bir şekilde aşık olmuştu. Struçkof sık sık idareye koşarak Klavdiya Mihaylovna ile telefonla konuşuyordu. Oraya giden her yolcuyla ona çiçek, çilek, çikolata gönderiyor; notlar, uzun mektuplar yazıyor ve tanıdığı zarfı kendisine verdikleri zaman seviniyor, şakalaşıyordu.

Klavdiya Mihaylovna ise Struçkof hakkında hiçbir şey bilmek istemiyor, ona ümit vermiyor, hatta acımıyordu. Binbaşıya ötekini, ölmüş olanı sevdiğini yazıyor ve hayallere kapılmamasını, zamanını boş yere kaybetmemesini, onu unutmasını tavsiye ediyordu. Aşk ilişkilerinde çok incitici olan bu kuru sözler ve arkadaşlık duygusu, Binbaşıyı büsbütün çileden çıkarıyordu. Aleksey artık yatmış, battaniyesini üzerine çekmiş, bilerek susuyordu. Binbaşı birdenbire pencereden çekilerek Meresef'in yanına koştu, onu omuzundan sarsmaya ve kulağına bağırmaya başladı:

– Ona gerekli olan şey ne? Ben neyim ki? Kır otu muyum? Ucube miyim, ihtiyar mıyım, paçavra mıyım? Onun yerinde başkası olsaydı... Daha ne söyleyeyim, bilmem!

Struçkof kendini koltuğa attı, elleriyle başını tuttu, öyle sarsılıyordu ki, koltuk gıcırdamaya başladı.

– O da kadın değil mi? Bana karşı hiç olmazsa ilgi göstermesi lazımdı. Onu seviyor allah layığını versin! Hem de nasıl seviyor! Ah, Löşka, Löşka! Sen, şu sizinkini tanırsın... Söyle bakalım, hangi tarafı benden daha iyiydi, onun kalbine girmeyi nasıl başardı? Akıllı mıydı, güzel miydi? Kahraman mıydı, neydi?

Aleksey, Komiser Voraböf'ü, onun beyaz çarşaflar arasında yatan sapsarı iri şişkin vücudunu, başucunda hep aynı kederli kadın pozu ile oturan Klavdiya Mihaylovna'yı ve Komiserin, kızıl erlerin çöldeki seferlerine ilişkin anlattığı öyküyü hatırladı.

– Voraböf gerçek bir insandı, Bolşevikti binbaşım, dedi. Allah vere de biz de ona benzeyelim.

Sanatoryuma, inanılması güç bir haber yayılmıştı: Ayaksız pilot dans sevdasına tutulmuş!..

Zinoçka idaredeki işlerini bitirdiği zaman, artık öğrencisinin onu koridorda beklediğini biliyordu. Aleksey onu, öğlen sakla-

dığı çileklerle, çikolatayla veya portakalla karşılıyordu. Zinoçka, ciddiyetle onun koluna giriyor ve beraberce, yaz günlerinde ıssız ve çalışkan öğrencinin oyun masalarını önceden duvara doğru çekerek hazırladığı salona gidiyorlardı. Zinoçka, zarif hareketlerle yeni figürler gösteriyor, pilot kaşlarını çatarak kızın küçücük, narin ayaklarının döşeme üzerinde nasıl hareket ettiğine dikkatle bakıyordu. Sonra, kız ciddileşiyor ve ellerini çırparak saymaya başlıyordu:

– Bir, iki, üç! Bir, iki, üç! Sağ tarafa kayma! Bir, iki, üç! Bir, iki, üç! Bir, iki, üç!.. Geri dön! Bir, iki, üç! Bir, iki, üç; şimdi dönüş. Haydi beraber oynayalım.

Zinoçka, ayaksız birisine dans öğretmek hevesine kapılıyordu. Böyle bir işi halletmek, herhalde, ne Bop Gorohof, ne de Pol Sudakovski'ye kısmet olmuştu. Belki de, güneşten kararmış esmer, yaramaz ve inatçı gözlü, siyah saçlı öğrenci, kızın hoşuna gidiyordu. Anlaşıldığına göre her iki nedenden dolayı bütün boş zamanını ve bütün varlığını danslara veriyordu.

Akşamları, oyun alanları ve kumsal boşaldıktan sonra, sanatoryumda en çok sevilen eğlence danstı. Aleksey de bu eğlencelere katılmaya başladı, güzel oynuyor ve hiçbir dansı kaçırmıyordu. Öğretmeni, ona bu kadar ağır şartlarla ders vermeye razı olduğu için çok kez üzülmüştü. Armonika çalıyor, eşler dönüyordu. Kızışmış ve gözleri heyecandan parlayan Meresef, bütün dans adımlarını ustalıkla oynuyor; alev saçlı, zarif ve ince eşini, görünüşte güçlük çekmeden yürütüyordu. Ateşli dansörün, bazen salondan kaybolduğunda ne yaptığı, onu seyredenlerden hiç kimsenin aklından geçmiyordu.

Aleksey, kızarmış yüzünde hafif bir tebessümle dışarıya çıkıyor ve dalgın bir tavırla, mendiliyle yüzünü yelliyordu. Kapının eşiğinden geçerek alaca karanlık ormana girer girmez de yüzündeki tebessüm hemen acı bir ifadeye dönüşüyordu. Parmaklığa dayanarak, inleyerek, sallana sallana merdivenden iniyor ve kendini, çiğden ıslanmış olsa da gündüz sıcak-

lığını koruyan otların üzerine atıyor, kayışlarla bağlı bacaklarının yakıcı acısından ağlıyordu.

Aleksey kayışları çözüyor, bacaklarını biraz dinlendiriyordu. Sonra yine ayaklarını takıyor, yerinden kalkıyor ve aceleyle sanatoryuma dönüyor, hiç kimse farkına varmadan salona giriyordu. Orada, yorulmak bilmeyen özürlü armonikacı, ter içinde hâlâ çalmaya devam ediyordu. Aleksey, artık kendisini kalabalığın arasında gözleriyle aramaya başlayan ve sedef gibi dişlerini göstererek gülümseyen kızıl saçlı Zinoçka'ya yaklaşıyor; bu çevik güzel eş tekrar dans edenlerin arasında dönmeye başlıyordu. Zinoçka, Aleksey'i, kendisini yalnız bıraktığı için azarlıyordu. O da şakalaşarak yanıt veriyordu. Onlar dans etmeye devam ediyor ve diğerlerinden hiçbir şeyle ayırt edilemiyorlardı.

Zor dans figürleri artık sonuç vermeye başlamıştı. Aleksey hareketlerini ağırlaştıran takma ayakları günden güne daha hafif hissetmeye başladı. Ayaklar sanki yavaş yavaş vücuduyla kaynaşıyordu.

Aleksey memnundu. Şimdi onu rahatsız eden bir tek şey vardı. Olya'dan mektup gelmiyordu. Bir ay önce, Gvozdef başarısızlığa uğradığı zaman Olya'ya, şu anda kaderini tayin ettiğini düşündüğü anlamsız mektubu göndermişti. Yanıt yoktu. Her sabah yüzer adım uzattığı koşudan ve antremandan sonra idareden geçerek posta kutularına bakıyordu. Diğer kutulara oranla, "M" harfli kutuda her zaman daha fazla mektup vardı, ama Aleksey onları boş yere defalarca yokluyordu.

Sonunda bir gün, dansla uğraştığı sırada odanın penceresinde Burnazyan'ın siyah saçlı başı göründü. Elinde bastonu ve bir de mektup vardı. Aleksey onun konuşmasına fırsat vermeden, üzerinde iri, yuvarlak öğrenci yazısı okunan zarfı kaptı ve Burnazyan'ı pencerenin yanında, dargın öğretmeni de odanın ortasında bırakarak kaçtı.

Arabozucu bir teyze tavrı takınan Burnazyan mırıldandı:

– Zinoçka, şimdi bu çağdaş kavalyelerin hepsi böyle...

Onlara inanmayın, şeytanın duadan kaçması gibi siz de onlardan kaçın. Onu bırakın da, dans etmeyi bana öğretin!

Sonra bastonunu odaya fırlattı ve ağır ağır inleyerek pencereye tırmandı. Zinoçka şaşkın ve kederli bir tavırla pencerenin yanında donup kalmıştı. Aleksey'e gelince, değerli mektubu elinde sıkarak, sanki onu takip edeceklerinden ve servetini elinden alacaklarından korkuyormuş gibi, hızla göle doğru koşuyordu. Burada, hışırdayan kamışlar arasından geçip gölün kenarında bulunan yosunlu bir taşın üzerine oturdu. Uzun otlar, onu her yandan gizliyordu. Titreyen parmaklarının arasındaki değerli mektubu tekrar gözden geçirdi. "Acaba içinde ne var, ne gibi değerlendirmeler içeriyor?" diye düşünüyordu. Zarf buruşuk ve kirliydi. Herhalde, sahibini ararken bir hayli gezip dolaşmıştı. Aleksey zarfın ucunu özenle yırttı ve hemen mektubun sonuna baktı. En aşağıda, "Olya'n seni öper" sözleri yazılıydı. İçi ferahladı. Her nedense çamurla ve siyah bir mum yağıyla lekelenmiş olan defter yapraklarını, artık sessizce dizlerinin üzerine açtı. Acaba titiz Oliçka'ya ne olmuştu? Kalbi acıdan ve gururdan burkuldu. Olya bir aydan beri fabrikayı terketmişti. Şimdi bozkırda bulunduğunu, diğer Kamişin kızları ve kadınlarıyla beraber, "ismi hepimiz için kutsal olan büyük bir şehrin" etrafında siperler ve tanklara karşı hendekler kazdıklarını yazıyordu. Mektupta, Stalingrad hakkında bir tek söz bile yoktu. Fakat bu şehirden bahsederken sözlerinden yayılan kaygı, sevgi, telaş ve ümitten, Stalingrad'dan bahsettiği açıkça anlaşılıyordu.

Olya binlerce gönüllünün kazma, kürek ve arabalarla bozkırda gece gündüz çalıştıklarını; kazdıklarını, toprak taşıdıklarını, beton döktüklerini ve inşa ettiklerini yazıyordu. Mektup neşeliydi, sadece ayrı ayrı satırlardan, orada, bozkırda yaşamanın onlara ne kadar güç geldiği seziliyordu. Olya şüphesiz bütün varlığı ile yaptığı işlerden bahsettikten sonra, onun sorusuna yanıt veriyordu. Aleksey'den, "siperlerde" aldığı son mektuba gücendiğini ve Aleksey eğer, sinirlerini bozan

savaşa katılmamış olsaydı, kendisini bu aşağılamadan dolayı hiçbir zaman affetmeyeceğini yazıyordu.

Kız şöyle devam ediyordu:

"Azizim, özveriden korkan bir aşkın, gerçek olduğunu söyleyebilir misiniz? Böyle bir aşk yoktur, sevgilim. Varsa da, bana göre, o aşk değildir. İşte ben şimdi haftalarca yıkanmıyorum, ayağımda pantolonlar ve parmaklarımı dışarda bırakan ayakkabılar var. Güneşten o kadar karardım ki, derim parçalar halinde soyuluyor, altından da pürüzlü ve mor bir deri çıkıyor. Eğer ben buradaki yorgun, kirli, zayıf ve çirkin halimle kalkıp senin yanına gelsem, beni red eder veya küçümser misin? Acayip adamsın sen, acayip adam! Başına ne gelirse gelsin, yanıma dön ve seni daima beklediğimi bil. Ben seni çok düşünüyorum, tahta yataklarımıza yatar yatmaz hemen ölü gibi uykuya daldığımız bu siperlere düşmeden önce seni sık sık rüyamda görüyordum. Bunu bil Aleksey; sağ olduğum müddetçe, seni bekleyen, ne hale düşmüş olursan ol, seni daima bekleyen bir yarin olacaktır... Eğer ben de siperdeyken felakete uğrasam, sakatlansam, sen benden ayrılır mısın? Hatırlıyor musun, fabrika okulunda iken biz olasılıklı cebir problemleri çözerdik. İşte şimdi benim, senin yerinde olduğumu öngör ve düşün. Söylediğin sözlerden utanacaksın..."

Meresef gözlerini uzun zaman mektuptan ayırmadı. Güneş ortalığı yakıyor ve ışıkları, mavi suları göz kamaştırıcı bir hızla parlatıyordu. Kamışlar hışırdıyor; mavi, kadife gövdeli, zar kanatlı yusufçuklar sessizce uçuşuyordu. Uzun ayaklı çevik böcekler kamış köklerinin yanında, pürüzsüz suyun üzerinde koşarak arkalarında belli belirsiz dairesel izler bırakıyorlardı. Küçücük dalgalar kumsalı sessizce ıslatıyordu.

Aleksey kendi kendine "Bu ne demektir?" diye düşünüyordu. Bir zamanlar annesinin bunları "hissetmek yeteneği, geleceği gören bir kalp" diye açıkladığını hatırladı. Belki de siperlerdeki işlerin ağırlığı Olya'yı daha akıllı yapmış ve kız Aleksey'in söylemeye cesaret edemediği şeyleri önceden

sezmişti. Aleksey mektubu tekrar okudu. Hayır, hayır, bu öngörü duygusal değildi. Olya bunu nereden bilecekti? Kız, adeta onun sözlerine yanıt veriyordu. Fakat nasıl yanıt verebiliyordu?

Aleksey içini çekti, yavaş yavaş soyundu ve elbiselerini kayanın üzerine bıraktı. Her zaman burada, hışırdayan kamış duvarının arkasında gizlenen ve yalnız kendisinin bildiği bu küçük körfezin kumsalında yıkanıyordu. Takma ayaklarını çözdükten sonra, taştan yavaşça aşağı kaydı. İri kumlarda kesilmiş ayaklarıyla yürürken çok acı çektiği halde, emeklemedi. Acıdan yüzünü buruşturarak göle girdi, kendini soğuk ve derin suyun üzerine bıraktı. Kıyıdan uzaklaşarak kımıldamadan sırt üstü yattı. Gözlerinin önünde sonsuz mavi gökyüzü uzanıyordu. Çevreleri yaldızlı, küçük zarif bulutlar gittikçe birbirine yaklaşarak uçuyordu. Arkasına dönünce suyun kucakladığı kıyıyı, sarı su güllerinin ve gölün ortasında yüzen yeşil yaprakların üzerinde, tıpkı birer beyaz kanadı andıran nilüferlerin, serin suların yüzeyindeki yansımalarını gördü.

Birdenbire Olya'yı, bir kez rüyasında gördüğü gibi yosunlu büyük kayanın üzerinde oturur halde düşündü. Sırtında alaca elbisesiyle, ayaklarını aşağıya sarkıtmış bir halde oturuyordu. Fakat ayakları suya değmiyordu. İki kesik ayak havada sallanıyor ve suyun yüzeyine yetişemiyordu. Aleksey bu korkunç hayali gözlerinin önünden kovmak için, suyu yumrukladı. Hayır, Olya'nın önerdiği varsayım yöntemi ona yardım etmiyordu.

Güneydeki durum gittikçe güçleşiyordu. Gazeteler çoktan beri Don'daki çarpışmalardan sözetmiyordu. Sonra birden Sovyet Bilgi Bürosunun tebliğinde, Volga yolu üzerinde, Stalingrad yönünde bulunan Don ötesi köylerinin isimleri çıktı. Oraları tanımayanlar için, bu isimlerin önemi pek azdı. Fakat orada büyüyen Aleksey, Don savunma hattının yarıldığını ve

savaşın Stalingrad duvarlarına dayandığını anladı.

Stalingrad! Bu şehrin ismi, verilen bilgiler arasında henüz söylenmiyor, fakat ağızdan ağıza dolaşıyordu. 1942 yılının sonbaharında, Stalingrad'dan, bir şehirden bahsedildiği gibi değil, ölüm tehlikesi geçiren yakın bir akraba hakkında konuşulurcasına telaşla, acıyla bahsediliyordu.

Olya'nın da oralarda, bozkırda, şehrin civarında bir yerde bulunması ve kimbilir ne gibi sıkıntı ve acılara katlanmak zorunda kalması, Meresef'in telaşını bir kat daha arttırıyordu. Şimdi her gün ona mektup yazıyordu. Fakat, herhangi bir askeri postaya yollanan bu mektupların ne anlamı olabilirdi? Acaba geri çekildikleri sırada içinde bulundukları bu karışıklıkta, Volga boyu düzlüklerinde başlayan muazzam çarpışmaların cehennemi arasında onu bulabilecekler miydi?

Pilotların sanatoryumu, üstüne basılmış bir karınca yuvası gibi kaynaşıyordu. Hergünkü işler; dama, satranç, voleybol, kriket ve göl çalılıları arasında meraklıları tarafından gizlice oynanan domino ve zar oyunları, birdenbire unutulmuştu. Pilotların aklına hiçbir şey girmiyordu. En tembelleri bile yataktan kalkma zamanından bir saat önce, saat yedide radyoda yayınlanan birinci bildiriyi dinlemek için aşağıya iniyorlardı. Bildiride belirtilen olaylar arasında, pilotların kahramanlıklarından bahsedildiği zaman herkes gücenik ve karanlık bir yüzle dolaşıyor; şimdi bu sıcak mevsimde, Stalingrad bozkırlarında dövüşecekleri yerde burada ormanın sessizliğinde, aynaya benzeyen gölün etrafında gezmek zorunda olmalarından sanki sanatoryum idaresi suçluymuş gibi hemşirelerle çekişiyor; düzen ve yemeklerden şikayet ediyorlardı. Eninde sonunda dinlenenler, dinlenmeden bıktıklarını söyleyerek süreleri dolmadan kıtalarına gönderilmelerini istediler.

Akşamüstü, Hava Kuvvetleri Birlikleri şubesinden bir komisyon geldi. Tozlu otomobilden tıp hizmeti nişanları taşıyan birkaç komutan çıktı. Otomobilin ön kısmından, hava kuvvetleri arasında ünlenmiş ve babacan tavırlarından dolayı her-

kes tarafından sevilen şişman albay doktor Mirovolski koltuktan tutunarak ağır ağır indi. Akşam yemeğinden sonra, iyileşen ve izinlerine süresinden önce son verilip hemen kıtalarına gönderilmek isteyenlerin muayenesine sabahleyin başlanacağı haber verildi.

O gün Meresef şafak sökerken kalktıysa da, sürekli yaptığı çalışmaları yapmadan ormana gidip, kahvaltı zamanı gelinceye kadar gezip dolaştı. Hiçbir şey yemedi ve bütün yemekleri tabaklarda bırakmış olduğu için darılan görevliyi azarladı. Struçkof, Aleksey'e, sadece onun iyiliğini isteyen kızı azarlamaya hakkı olmadığını söyleyince, masadan kalkıp yemekhaneden çıktı. Zina, koridorda duvara asılmış Sovyet Bilgi Bürosunun bildirisinin yanında duruyordu. Aleksey yanından geçerken kız onu görmezlikten geldi ve yalnız omuzlarını dargın bir tavırla kıstı. Fakat Aleksey, kızı gerçekten görmeden yanından geçtikten sonra, Zina gücenmiş bir halde adeta ağlarcasına onu çağırdı. Aleksey kızgın kızgın dönüp baktı.

– E, ne istiyorsunuz? Neyiniz var?

Kız yavaşça:

– Üsteğmen yoldaş, siz niçin... dedi ve öyle kızardı ki, yüzünün rengi saçlarının bakır rengine karıştı.

Aleksey hemen kendine geldi, başını eğdi ve boğuk bir sesle:

– Bugün geleceğim belirleniyor, elimi sıkıp bana şans dileyin, dedi.

Her zamankinden daha çok topallayarak odasına girdi ve kapıyı kapadı.

Heyet salona yerleşti. Buraya çeşit çeşit cihazlar, kuvvet ölçer, spirometre ve gözü yoklamak için cetveller getirdiler. Bütün sanatoryum bitişik odalara toplanmıştı. Dinlenme süreleri bitmeden önce cepheye gitmek isteyenler –ki bunu hepsi istiyordu– uzun sıra halinde dizilebildi. Fakat Zinoçka onlara, üzerinde heyet tarafından kabul edilecekleri saat yazılı küçük fişler vererek odalarına gitmelerini rica etti. Birinciler muaye-

neden geçtikten sonra, heyet üyelerinin titizlik göstermeyip anlayışlı davrandıkları söylentisi ortalığa yayıldı. Heyet nasıl anlayışlı olmayacaktı? Volga etrafında yeni kuvvetlerin varlığını gerektiren muazzam çarpışmalar oluyordu. Aleksey, zarif taraçanın önündeki tuğla duvarın üzerine oturmuş ayaklarını sallıyor ve heyetten çıkanlara sanki büyük bir ilgi göstermeden:

– E nasıl? diye soruyordu.

Dışarı çıkan, yürürken gömleğini ilikliyor veya kayışını sıkıyor ve neşeyle yanıt veriyordu:

– Savaşacağız!

Meresef'ten önce Burnazyan içeri girdi. Bastonunu kapının önünde bırakarak odaya girdiği zaman, kendine cesaret vermek istiyor, iki tarafına sallanmamaya ve daha kısa olan ayağına doğru eğilmemeye çalışıyordu. Onu uzun süre alıkoydular. Aleksey açık pencereden, ara sıra konuşmaların bazı bölümlerini işitiyordu. Sonra, kızgın Burnazyan kapıdan fırladı. Sağa sola bakmadan Aleksey'i süzdü ve topallayarak bahçeye doğru yollandı.

– Bürokratlar, cephe gerisi sıçanları! Havacılıktan ne anlarlar! Bunu bale mi zannediyorlar, nedir!.. Ayak kısaymış... Lanet olsun şu iğnelere, şırıngalara!

Aleksey'in kalbi burkuldu, fakat neşeli bir tavırla gülümseyerek çevik adımlarla odaya girdi. Heyet üyeleri, büyük bir masanın etrafında oturmuşlardı. Ortada, doktor albay Mirovolski bir et yığını gibi yükseliyordu. Yan tarafta küçük bir masa başında, beyaz ve fazla kolalanmış gömleği, başlığının altından görünen saçlarının kızıl kıvırcıklarıyla bir bebeği andıran şirin Zinoçka oturuyordu. Kız, Aleksey'e dosyasını verdiği zaman hafifçe elini sıktı.

Albay gözlerini Aleksey'in üzerinde gezdirerek:

– Hey, genç adam, gömleğini çıkar, dedi.

Aleksey, boş yere bu kadar jimnastik yapmış ve kendini güneşte karartmış değildi. Doktor, esmer derinin altında ada-

lelerin teker teker seçildiği güçlü, dinç, sağlam vücudunu haz duyarak seyretti.

Heyet üyelerinden biri bilgili olduğunu göstermek isteyerek:

– Sizden, Davut heykelleri yapmak için örnek alınabilir, dedi.

Meresef bütün denemeleri kolaylıkla geçirdi. Güç ölçme cihazını eliyle normalin üstünde, bir buçuk katı fazla güçle çekti, nefes ölçme aletine o kadar hızlı üfledi ki, cihazın akrebi en yukarı çıktı. Kan basıncı normal, sinirleri ise mükemmeldi. Sonunda kurnazlık yaparak güç ölçme cihazının kolunu o kadar hızlı çekti ki, cihaz bozuldu.

Albay Mirovolski iskemlenin arkasına dayanarak, "Üsteğmen A. P. Meresef'in dosyasının bir köşesine kararı yazmaya hazırlanırken memnun bir sesle sordu:

– Pilot musun?

– Pilotum.

– Avcı mısın?

– Evet, avcıyım.

–Eh, öyleyse ava gidin. Bilseniz şimdi sizin gibilere orada ne büyük ihtiyaç var!.. Fakat siz neden hastanede yatmıştınız?

Aleksey şaşırdı, her şeyin birdenbire yok olduğunu hissediyordu. Ancak tam bu sırada, albay onun dosyasını ele almış okuyordu. Geniş sevimli yüzü şaşkınlıkla gerilmeye başlamıştı.

– Ayakları kesikmiş... Ne budalalık! Sakın bir hata olmasın? E, neden susuyorsunuz?

Aleksey, sanki darağacına çıkıyormuş gibi, hafif bir sesle mırıldandı:

– Hayır, hata değil.

Doktor ve heyet üyeleri bu çevik, biçimli ve sağlam vücutlu gence şüpheyle bakarak, işin ne olduğunu anlayamadılar.

Albay sabırsızlıkla emretti:

– Paçalarınızı sıvayın!

Aleksey sapsarı kesildi. Yardım dileyen bir tavırla Zinoçka'ya baktı ve yavaşça pantolonunu sıvıyarak, masanın önünde deriden yapılmış takma ayakları üzerinde, kollarını çaresizce salmış, bitkin bir halde durdu.

Albay sözüne devam etti:

– Öyle mi? Bizi niçin aldatıyorsunuz? Bize bu kadar zaman kaybettirdiniz. Sakın ayaksız olarak hava kuvvetleri hizmetine girmeye niyetiniz olmasın?

Aleksey'in siyah gözleri bir ısrar ve kışkırtma ifadesiyle parladı, hafif bir sesle şöyle dedi:

– Ben sadece niyet etmiyorum, gireceğim.

– Siz delirdiniz mi? Ayaksız mı uçacaksınız?

Meresef bu kez sakin ama ısrarla yanıt verdi:

– Evet, ayaksız uçacağım!

Elini eski modaya göre dikilmiş yaz ceketinin cebine soktu ve oradan dergiden kesilmiş ve dikkatle katlanmış bir fotoğraf çıkardı.

–Görüyor musunuz, bu adam yalnız bir ayakla uçmuştur, ben niçin ayaksız uçmayayım?

Albay pusulayı okuyup şaşkınlık ve saygıyla pilota baktı:

–Fakat... Bunun için pek çok antreman yapmak lazımdır, dedi. Sonra yumuşak bir tavırla ekledi:

– Görüyor musunuz? On yıl antreman yapmış. Sizin de bu takma ayakları, gerçek ayak gibi idare etmeyi öğrenmeniz lazım.

Burada Aleksey beklenmedik bir yardım gördü. Zinoçka yerinden fırladı ve ellerini dua eder gibi göğsünde çaprazlayarak konuşmaya başladı:

– Albay yoldaş, görseniz o nasıl dans ediyor! Sağlam insanlardan daha iyi. Bunu namusum üzerine söylüyorum!

Zavallı o kadar kızarmıştı ki, şakaklarında inci gibi ter damlaları belirdi.

Albay omuz silkti:

– Nasıl dans ediyor? İlginç şey! dedi

Sonra komisyonun öbür üyeleriyle şaşkınlıkla bakıştı.

Aleksey, Zinoçka'nın ortaya attığı fikre sevinçle sarıldı.

– Siz ne "evet", ne de "hayır" deyin. Bu akşam bizim dans ettiğimiz yere gelin, o zaman benim uçabileceğime ikna olacaksınız.

Kapıya doğru giden Meresef aynadan, heyet üyelerinin heyecanlı bir şekilde tartışmakta olduklarını gördü.

Öğleden önce Zinoçka, Aleksey'i, terkedilmiş bahçenin fundalıkları arasında buldu. Pilot salondan çıktıktan sonra, sağlık heyetinin üyeleri arasında onun hakkındaki tartışmaların uzun zaman devam ettiğini ve albayın, Meresef'in olağanüstü bir genç olduğunu, belki de gerçekten uçabileceğini söylediğini Aleksey'e anlattı.

Rus insanı neyi başaramaz? Buna, heyet üyelerinden biri, havacılık tarihinde böyle bir şey görülmediğini söyleyerek itiraz etmek istemişti. Fakat Mirovolski, havacılık tarihinin birçok şeyi bilmediğini ve bu savaşta Sovyet insanlarının ona birçok şey öğrettiğini söylemişti.

Seçilen gönüllülerin cepheye hareket ettikleri akşam, sanatoryumda program gereğince dans edilecekti. Gideceklerin sayısı iki yüzü buluyordu. Moskova'dan kamyonla askeri bando gelmişti. Bandonun sesi, veranda ve giriş yerlerinin parmaklıklı pencerelerini titretirken, pilotlar kanter içinde, yorulmadan dansediyorlardı. Onların arasında şen, becerikli, çevik Meresef, altın saçlı eşi ile dans ediyordu. Bu çift olağanüstüydü.

Askeri doktor albay Mirovolski, elinde soğuk bir bira bardağı ile açık pencerenin önünde oturmuş Meresef'ten ve onun alev saçlı arkadaşından gözlerini ayırmıyordu. Mirovolski doktordu, dahası var; askeri doktor. O sonsuz tecrübelerinden, ayakların, protezlerden çok farklı olduğunu biliyordu. İşte şimdi şu esmer, tıknaz pilotun küçücük zarif eşiyle ne kadar güzel dans ettiğini seyrederken, bunun bir yanılsama ol-

ması fikrinden kendini kurtaramıyordu. Aleksey, el çırpanların ortasında ellerini yan taraflarına ve yanaklarına vura vura büyük bir ustalıkla "Brinya" oyununu oynadıktan sonra heyecanlı bir tavırla Albay'ın yanına gittiği zaman, Mirovolski onun elini saygıyla sıktı. Meresef susuyordu, fakat gözleri Albay'a ricayla bakıyor, yanıt istiyordu.

Albay konuşmaya başladı:

– Benim sizi doğrudan doğruya cepheye göndermeye yetkim olmadığını anlıyorsunuz. Fakat size, kadro yönetimine hitaben bir tavsiyename veririm. Gereken antremandan sonra uçabileceğinizi düşündüğümü yazarım. Sözün kısası, oyumun lehinize olacağına emin olabilirsiniz.

Mirovolski kendisi gibi tecrübeli bir askeri doktor olan sanatoryum müdürüyle kol kola çıktı. İkisi de gördüklerinden şaşkınlık ve heyecan içindeydiler. Yatmadan önce sigara içerken, ikisi de, Rus insanının kesinlikle azmettiği her şeyi yapma yeteneğinde olduğuna dair uzun süre konuştular.

Bu sırada, bando aşağıda hâlâ gürlemekteyken ve pencereden bahçeye düşen aydınlığın dörtgeni içinden dans edenlerin gölgeleri geçerken Aleksey Meresef, yukarıda, iyice kilitlediği banyoda, dudaklarını kanatacak derecede ısırıyor ve ayaklarını soğuk suda dinlendiriyordu. Acıdan kendinden geçmiş bir halde, takma ayakların şiddetli hareketinden oluşan mavi sert nasırları ve yaraları oğuşturuyordu. Bir saat sonra Binbaşı Struçkof odaya girdiği zaman, Meresef yıkanmış, canlanmıştı ve aynanın önünde kıvırcık saçlarını taramaktaydı.

– Zinoçka seni orada arıyordu. Ayrılmadan önce biraz gezinmenizi istiyor. Kızcağız pek kederli.

Meresef ısrar etti:

– Beraber gidelim Pavel İvanoviç, haydi kalk, ne var?

Aleksey, kendisine özenle dans öğreten bu sevimli ve komik kızın yanında yalnız kalacağını düşününce sıkılıyordu. Olya'nın mektubundan sonra, bu kızla beraber olduğu zaman

içinde tuhaf bir ağırlık duyuyordu. Şimdi Meresef, Struçkof'un da gelmesinde ısrar ediyordu. Sonunda Binbaşı bir şeyler mırıldanarak şapkasını aldı.

Zinoçka balkonda bekliyordu. Elinde yolunmuş bir çiçek demeti vardı. Koparılmış ve dökülmüş çiçek yaprakları Zinoçka'nın ayakları önünde döşemeyi kaplıyordu. Kız, Aleksey'in adımlarını duyar duymaz, ileri doğru uzandı, fakat onun yalnız olmadığını görünce eğildi ve büzüldü.

Aleksey kaygısız bir sesle teklif etti:

– Vedalaşmak için ormana gidelim.

Onlar kol kola girerek eski ıhlamur ağaçlarının bulunduğu yolda sessizce yürümeye başladılar. Mehtabın solgun ışıklarıyla aydınlanan toprağın üzerinde ayaklarının altında kapkara gölgeler dolaşıyor, ötede beride sonbaharın ilk sarı yaprakları etrafa saçılmış altın paralar gibi parlıyordu. Yolun sonuna geldiler. Parktan çıktıktan sonra ıslak ve sararmış otların üzerinde yürüyerek göle doğru yollandılar. Küçük vadi, beyaz koyun derisine benzeyen kesif bir sis tabakasına bürünmüştü. Sis, yerde sürünerek onların beline kadar geliyor, soğuk ay ışığında esrarengiz bir şekilde ışık saçıyor, sanki soluk alıyordu. Güzün kesif, güzel kokularını emmiş olan nemli hava kah serin, hatta soğuk, kah sıcak ve boğucu idi. Sisle örtülü olan bu göl, sanki birtakım sıcak ve soğuk cereyanların kaynağı idi.

Kızın, küçük fakat güçlü elinin dirseğini kuvvetle sıktığını hisseden Aleksey dalgın dalgın söylendi:

– Sanki devler gibi bulutlar üzerinde yürüyoruz, değil mi?

Kederli düşüncelere dalmış olan Struçkof mırıldandı:

– Ahmak gibi ayaklarımızı ıslatıp kendimizi üşütüyoruz.

Aleksey gülümseyerek ekledi:

– Ben sizden daha iyiyim, hiç olmazsa ıslatacak ve üşütecek ayaklarım yok.

Zinoçka onları sisle örtülü göle doğru çekti:

– Gidelim, gidelim. Şimdi orası herhalde çok güzeldir.

Üçü de az daha suya girecekleri sırada önlerinde, ayaklarının dibinde, sisin yumuşak örtüsü altından birdenbire meydana çıkan gölün karanlık sularını görerek, şaşkınlık içinde durdular. Yakında küçük bir köprü vardı. Onun yanında da bir sandalın siyah silüeti görünüyordu. Zinoçka sisin arasında kayboldu ve biraz sonra elinde küreklerle döndü. Halkaları taktılar. Aleksey küreklere geçti. Zina ve Binbaşı ise yan yana, sandalın arka tarafına oturdular. Sandal kah sise dalarak, kah mehtabın gümüş ışıklarıyla alabildiğine aydınlattığı gölün uçsuz bucaksız siyah ve cilalı aynasına çıkarak yavaş yavaş durgun suların üzerinde kaymaya başladı. Herkes kendi düşüncelerine dalmıştı. Gece sakindi. Su, küreklerin altında civa damlaları gibi etrafa saçılıyor, sanki onlar kadar ağır görünüyordu. Sandalın halkaları boğuk bir sesle gıcırdıyor, bir kuşun cıvıltısı ve uzaktan suyun üzerine yayılan sinirli ve uğursuz bir baykuş sesi işitiliyordu.

Zinoçka yumuşak bir sesle konuşmaya başladı:

– Burada, yakınımızda savaş olduğuna inanamazsınız... Bana mektup yazacâk mısınız, arkadaşlar? Örneğin siz, Aleksey Petroviç, bana yazmayı arzu eder misiniz? Size adresimi ve bir posta kartı vereceğim. Kartın üzerine "Sağ salimim. Selamlar" diye yazıp kutuya atın, emi?..

Struçkof bağırdı:

– Eh, kardeş, yola çıkacağıma ne kadar seviniyorum! Bıktım artık, bir an önce işe başlayalım!

Hepsi tekrar sustular. Küçücük dalgalar sandala hafifçe çarparak ninni söyler gibi ahenkle şırıldıyor, dümenin arkasında hareketli ve parlak düğümler halinde yumaklanıyordu. Sis artık eriyor, ay ışığının kıyıdan sandala doğru gümüş renginde parlak belli belirsiz bir sütun halinde uzandığı, ve nilüferlerin suyun üzerinde hafifçe sallandığı görülüyordu.

Zinoçka:

– Haydi, biraz şarkı söyleyelim, diye teklif etti ve yanıt beklemeden üvez şarkısını söylemeye başladı.

Kız şarkının birinci beyitini hüzünle söyledikten sonra, Struçkof, onu derin ve güçlü bariton sesiyle izledi. Binbaşı'nın bundan önce şarkı söylediği yoktu, hatta Aleksey bile onun bu kadar güzel ve yumuşak sesi olduğunu bilmiyordu. İhtiras ve kederle dolu olan bu şarkı, uçsuz bucaksız suların üzerine alabildiğine yayıldı. İki dinç erkek ve kadın sesi birbirini destekleyerek yükseliyordu. Aleksey, penceresinin altında yükselen küçücük üvezi ve onun biricik kızıl salkımını, yeraltı köyündeki büyük gözlü Varya'yı hatırladı. Sonra bunların hepsi; göz, sihirli ay ışığı, sandal ve şarkı söyleyenler ortadan kayboldu. Aleksey, karşısında gümüşi sisin arasında Kamişin'li kızı gördü. Fakat bu kız, yeşermiş çayırda, papatyaların arasında oturan Olya değil; yanaklarında yanık lekeleri olan yabancı, yorgun, titrek dudaklı bir kız; sırtında terli gömleği ve elinde kürekle, Stalingrad bozkırlarının bir tarafında bulunan Olya idi.

Meresef kürekleri bıraktı, sakinleşti ve beraberce şarkının son beyitini söylemeye başladılar.

Sabah erkenden, birçok asker otobüsü sanatoryumun avlusundan çıktı. Birinin basamağında oturan binbaşı Struçkof, otobüs daha kapıdayken çok sevdiği üvez şarkısını söylemeye başladı. Şarkıya diğer arabalardakiler de katıldı. Vedalaşanların selam ve dilekleri, Burnazyan'ın şakaları, otobüs penceresinden Aleksey'e bir şeyler söylemeye çalışan Zinoçka'nın sesi, bütün bunlar uzun yıllar unutulmuş olan ve sonra canlanarak büyük devrim günlerinde insanların kalplerini saran bu eski şarkının basit ve anlamlı sözleri arasında kayboldu.

Otobüsler şarkının hazin ahengini beraberlerinde götürerek uzaklaştılar. Şarkı bittikten sonra yolcular sustu ve başkentin kenar mahallelerindeki ilk fabrikalar ve binalar görününceye kadar hiç kimse bir tek söz söyleyemedi. İliklenmiş

resmi ceketiyle otobüsün basamağında oturan binbaşı Struçkof, gülümseyerek Moskova civarındaki manzarayı seyrediyordu. Binbaşı neşeliydi. Bu daimi askeri gezgin, harekette, yolculukta kendini çok iyi hissediyordu. Hiç tanımadığı bir hava kıtasına, sanki kendi eviymiş gibi gidiyordu. Meresef kederli ve sessizdi. En büyük güçlüklerin şimdiden sonra başlayacağını hissediyor ve bunları yenmeyi başarıp başaramayacağını düşünüp duruyordu.

Meresef, otobüsten iner inmez, hiçbir yere uğramadan ve hatta geceyi bile nerede geçireceğini düşünmeden hemen Mirovolski'nin yanına yollandı. Burada onu ilk başarısızlık bekliyordu. Sevgisini bu kadar güçlükle kazanmayı başardığı aldırmaz doktorun, acele bir iş için hareket ettiği ve erken dönmeyeceği anlaşıldı. Aleksey'e, genel kurul aracılığıyla bir rapor vermesini teklif ettiler. Meresef raporunu hemen burada, koridor penceresinin pervasında yazdı ve onu kısa boylu, zayıf ve yorgun bakışlı levazım komutanına teslim etti. Komutan elinden geleni yapacağını söyleyerek, iki gün sonra tekrar gelmesini rica etti. Pilot boş yere isteklerini, ricalarını anlatıyor, hatta tehdit ediyordu. Zayıf yumruklarını göğsüne dayayan komutan, kuralın böyle olduğunu ve bu kuralı bozmaya hakkı olmadığını söyledi. Gerçekten bu konuda onun bir yardımı olmayacağı açıktı. Meresef ümidini keserek çıkıp gitti.

Böylece askeri idareleri dolaşmaya başladı. Hastaneden onu alelacele gönderdiklerinden ve kendisine erzak ile maaş vermeyi düşünmediklerinden dolayı durumu güçleşti.

Kendisi de gereken tedbirleri zamanında almamıştı. Elinde hiçbir belge yoktu. Hizmet etmeyi seven, incelikli levazım komutanı, gerekli belgeler hakkında hemen telefon edeceğini vaat etse de, Meresef bu işlerin ne kadar yavaş yapıldığını biliyordu: Artık her ekmek kilosu, her şeker parçası üzerinde ciddi şekilde hesap tutulan Moskova'da kısa bir zamanda parasız, evsiz ve aç kalmak zorunda kalacağını anladı.

Aleksey, Anüta'nın çalıştığı hastaneye telefon etti. Anü-

ta'nın kederli veya meşgul olduğu sesinden belliydi. Fakat Meresef'in geldiğine çok sevindi, bekleme günlerini kendi evinde geçirmesini rica etti. Kız, kışla düzenine uymak zorunda olduğu için hastanede kalıyordu. Böylece Aleksey'i hiç kimse rahatsız etmeyecekti.

Sanatoryum idaresi, hastalarına beş günlük yiyecek hazırlamıştı. Aleksey çok düşünmeden yeni ve büyük binaların arka tarafındaki geniş bir avluda bulunan tanıdık eski eve doğru yollandı. Şimdi sığınacak yeri ve yiyeceği vardı; bekleyebilirdi. Yine kedi, gaz buharları ve ıslak çamaşır kokan, karanlık dolambaçlı merdivenlerden yukarı çıkarak el yordamıyla kapıyı buldu ve kuvvetlice vurmaya başladı.

İki küçük zincirle kapalı olan kapının aralığından zayıf ve ihtiyar bir kadın başı uzandı. Aleksey'i baştan aşağı güvensizce süzerek, kim olduğunu, kimin yanına geldiğini ve aile adını sordu. Ancak bundan sonra zincirler takırdadı ve kapı açıldı.

– Anna Danilovna evde değil, fakat bana sizin geleceğinizi telefonla bildirdi. Buyurun, ben sizi onun odasına götüreyim.

İhtiyar kadın, kederli, soluk gözlerini hâlâ onun yüzünde, ceketinde ve eşya torbasında gezdirip duruyordu.

– Belki size sıcak su gerekecek? İşte Anüçka'nın sobası, üzerinde bir gaz ocağı var, şimdi ısıtırım.

Aleksey bu tanıdık odaya hiç çekinmeden girdi. Struçkof'ta çok gelişmiş olan bir yetenek; askerin, kendini her yerde kendi evindeymiş gibi hissetmek yeteneği Aleksey'e de geçmeye başlamıştı. Aleksey, eski mobilya, toz, naftalin ve onlarca yıl herkese sadakatle hizmet eden bu eski şeylerin kokusunu alınca, uzun süren bir yolculuktan sonra kendi evine dönmüş gibi heyecanlanmıştı. İhtiyar kadın onun peşini bırakmadan bir şeyler konuşuyor, bir fırında siyah ekmek yerine bazen belgeyle güzel, küçük ekmekler verildiğini; birkaç gün önce tramvayda bir askerden işittiğine göre, Stalingrad önünde Almanların hakkından gelindiğini ve bundan dolayı da Hitler'in delirmiş olduğunu, tımarhaneye gönderildiğini, Almanya'da artık

Hitler'in benzerinin hüküm sürmekte olduğunu; haksız olarak işçi ekmek belgesi alan komşusu Aleftina Arkadevna'nın kendisinden çok güzel bir porselen süt kabı alıp geri vermediğini; şimdi ayrılmış olan çok namuslu bir ailenin kızı olan Anna Danilovna'nın mükemmel, uslu, terbiyeli, ciddi bir kız olduğunu; başka kızlara benzemediğini, herkesle gezip tozmadığını ve eve de erkek getirmediğini anlatıp duruyordu.

– Ya siz, onun nişanlısı mısınız? Sovyetler Birliği kahramanı olan, tankçı mısınız?

Meresef:

– Hayır, ben sadece bir pilotum, diye yanıt verdi ve ihtiyar kadının anlamlı yüzünde aynı zamanda güvensizlik, aşağılama, şaşkınlık ve hiddet duyguları belirdiğini görerek, gülmemek için kendini güçlükle tuttu.

Kadın dudaklarını büktü, kapıyı hiddetle kapadı ve eski kaygıları ve sevgiyi ifade etmeyen gücenik bir sesle koridordan ekledi:

– Sıcak suya ihtiyacınız varsa, mavi gaz ocağında kendiniz ısıtabilirsiniz.

Herhalde, Anüta hastanede çok meşguldü. Bu yağmurlu sonbahar gününde evin büsbütün terkedilmiş bir hali vardı. Herşey kalın bir toz tabakasıyla kaplıydı, pencerelerde çoktan beri sulanmamış sararmış çiçekler vardı. Masanın üzerinde çaydanlık duruyor, kenarları artık küflenmiş kuru ekmek parçaları yuvarlanıyordu. Piyanoyu mavi, yumuşak bir toz örtüsü kaplamıştı. Uçarken sararmış, kirli cama vuran, büyük bir sinek, sanki bu sıcak, ağır havada boğuluyormuş gibi vızıldayıp duruyordu.

Meresef pencereleri açtı. Karşıda, sıra sıra ince sırıklarla çevrili yamaç görünüyordu. Temiz hava odaya dolarak eşyaların üzerindeki tozları öyle üfürdü ki, odadan gri bir duman kalktı. O anda Aleksey'in aklına neşeli bir fikir geldi: Bu terkedilmiş odayı temizlemek; eğer Anüta akşama kendisi ile görüşmek için hastaneden ayrılabilirse onu şaşırtmak ve sevindirmek.

Aleksey ihtiyar kadından kova, paçavra ve fırça istedi, erkekler tarafından hor görülen bu işe hevesle sarıldı. Bir buçuk saat tahtaları ovdu, sildi, süpürdü ve kendi yaptığı bu basit işlere sevindi.

Akşam üstü köprüye doğru indi. Eve giderken kızların rengarenk kasımpatları sattıklarını görmüştü. Birkaç çiçek satın aldı, onları piyanonun ve masanın üzerindeki vazolara koyduktan sonra rahat, yeşil koltuğa yerleşerek bütün vücudunda hoş bir yorgunluk hissetti. İhtiyar kadının mutfakta Aleksey'in getirdiği erzaktan hazırladığı sıcak yemeğin nefis kokusunu susamışçasına burnuna çekti.

Anüta öyle yorgun döndü ki, evdeki her şeyin tertemiz olduğunu hiç görmeden, selam verir vermez divanın üzerine yıkıldı. Birkaç dakika dinlenip, biraz su içtikten sonra şaşkınlıkla etrafına baktı ve herşeyi anlayarak yorgun bir tavırla gülümsedi, sonra Meresef'in dirseğini minnettarlıkla sıktı.

– Anlaşıldığına göre Grişa sizi boşuna bu kadar çok sevmiyor, hatta ben biraz kıskanıyorum bile. Aleksey'ciğim, bütün bunları siz mi yaptınız? Ah, olağanüstü bir insansınız! Ya Grişa'dan mektup aldınız mı? O hâlâ orada. Üç gün önce iki kelimeden ibaret kısa bir mektup aldım. Stalingrad'daymış, hem de -tuhaf adam- sakal bıraktığını yazıyor. Nereden aklına esti, nasıl da zaman bulabilmiş? Orası herhalde çok tehlikeli bir yer. Alyoşa siz ne dersiniz, ya ben ne yapacağım?.. Stalingrad hakkında o kadar dehşetli şeyler söylüyorlar ki!..

– Orada savaşılıyor.

Aleksey içini çekti ve yüzünü buruşturdu. Herkesin ağzında dolaşan, o muazzam çarpışmanın başlamış olduğu Volga'da bulunanlara gıpta ediyordu.

Geç saatlere kadar konuşarak sıcak akşam yemeğini iştahla yediler ve diğer oda kilitli olduğundan ikisi de aynı odaya kardeşçe yerleştiler. Anüta yatağa, Aleksey de divanın üzerine yattı ve hemen gençlere özgü, derin bir uykuya daldılar.

Aleksey gözlerini açtığı zaman divandan sıçrayıp kalktı.

Güneşin tozlu ışıkları artık döşemeye düşüyordu. Anüta yoktu. Divanın arkalığına bir pusula iliştirilmişti: "Hastaneye gitmek için acele ediyorum. Çay, masanın üzerinde, ekmek büfede, şeker yok. Cumartesi gününden önce işten ayrılmayacağım. A."

Aleksey hemen hemen evden çıkmıyordu. İşi olmadığından, ihtiyar kadının bütün gaz ocaklarını, tencerelerini, elektrik prizlerini, hatta porselen kabını henüz iade etmemiş olan Aleftina Arkadevna'nın kahve değirmenini de, yine onun ricası üzerine tamir etmişti. Bütün bunlar sayesinde ihtiyar kadının ve hava korunma örgütüne faal olarak katılan, inşaatta çalışan ve bütün gün şuraya buraya koşan kocasının sevgisini kazandı. Karı koca, tankçıların iyi insanlar olduklarına, fakat pilotların da onlardan geri kalmadıklarına; hatta dikkat edilirse, havacılık mesleklerine rağmen ev işlerini seven ciddi kimseler olduklarına hükmettiler.

Aleksey sonucu öğrenmek için kadro şubesine gideceği günün gecesini, divanın üzerinde gözlerini kırpmadan geçirdi. Şafak sökerken kalktı, traş oldu, yıkandı. Yönetim binası açıldığı zaman, tam zamanında birinci sırada, yönetimde çalışan binbaşının masası önünde bekliyordu. Onun kaderini bu binbaşı tayin edecekti. Ama adam, onda kötü bir etki bıraktı. Aleksey'i görmezlikten gelerek, uzun zaman masanın çevresinde döndü, çıkardığı dosyaları sıraladı, birisine telefon etti, dosyaların nasıl numaralanacağına dair sekreterine ayrıntılı emirler verdi, sonra bir yere kadar çıktı ve çok gecikti. Onun uzun burunlu, iyi traş edilmiş yanakları; al dudaklı, somurtkan yüzü ve çıkık alnıyla birleşen çıplak başı Aleksey'de nefret duygusu uyandırdı. Sonunda Binbaşı takvimin yaprağını çevirdi ve o zaman başını kaldırarak Aleksey'e baktı. Sonra dinç ve kendine güvenen bir sesle sordu:

– Benim yanıma mı geldiniz üsteğmen yoldaş?

Meresef işini anlattı. Binbaşı sekreterden onun dosyasını istedi ve beklediği sırada ayaklarını uzatarak sol eliyle dikkat-

le gizlediği bir kürdanla dişlerini karıştırmaya başladı. Dosyayı getirdikleri zaman kürdanı mendiliyle sildi, bir kağıda sardı ve ceketinin cebine koyarak dosyayı okumaya başladı. Herhalde, pilotun iki ayağının da kesik olduğunu okuyunca, Aleksey'e incelikle bir iskemle göstermekte acele etti. "Oturun. Niçin ayakta duruyorsunuz?" diyerek tekrar okumaya daldı. Binbaşı son sayfayı okuduktan sonra sordu:

– E, siz şimdi ne istiyorsunuz?

– Bir avcı uçak alayına atanmamı istiyorum.

Binbaşı iskemlenin arkalığına dayanarak, hâlâ ayakta duran pilota hayretle baktı ve oturması için bir iskemle çekti. Binbaşının kalın kaşları yuvarlak alnının daha yukarısına kaymıştı.

– Fakat siz uçamazsınız?

– Uçabilirim, uçabilirim. Bunu denemek için beni spor okuluna gönderin.

Meresef adeta bağırıyordu ve sesinde öyle yılmaz bir arzu hissediliyordu ki, yakın masalarda oturan askerler bu esmer, güzel gencin bu kadar ısrarla ne istediğini anlamaya çalışarak başlarını kaldırdılar.

– Fakat dinleyin, ayaksız nasıl uçacaksınız? Gülünç şey... Böylesi nerede görülmüş? Buna kim izin verecek?

Binbaşı karşısında bir fanatiğin veya bir delinin bulunduğunu zannetti.

Aleksey'in kızgın yüzüne ve ateşli "yaramaz" gözlerine bakarak, mümkün olduğu kadar yumuşak bir tavırla konuşmaya çalışıyordu.

Meresef ısrarla tekrar ediyordu:

– Bu şimdiye kadar görülmemiş, fakat şimdi görülecek!

Sonra defterinden, şeffaf kağıda sarılmış olan dergi sayfasını çıkararak Binbaşının masasına koydu.

Çevredeki masalarda çalışanlar, artık işlerini bırakmış bu konuşmayı merakla dinliyorlardı. Bunlardan biri kibrit istemek bahanesiyle binbaşının yanına geldi ve Aleksey'in yüzüne

baktı. Binbaşı makaleyi gözden geçirdi.

– Bizim yönergemiz var, bu makaleye belge gözüyle bakamayız. Yönergemizde, hava hizmetinde bulunanların ne gibi özelliklere sahip olmaları gerektiği iyice gösterilmiştir. İki ayağınız değil, yalnız iki parmağınız bile eksik olsaydı, size bir uçağın yönetimini veremezdim. Derginizi geri alın, bu bir delil olamaz. Sizin arzularınıza saygı duyuyorum, fakat...

Artık çileden çıktığını ve bir saniye daha geçerse hokkayı alıp bu parlak, çıplak alnın üzerine atacağını hisseden Meresef boğuk bir sesle mırıldandı:

–Ya bu?

Ve masanın üzerine son delilini–büyük rütbeli askeri doktor tarafından imzalanmış raporu– koydu. Binbaşı kâğıdı şüpheyle aldı. Tıp sağlık hizmetine ait damgayı taşıyan bu belge mühürlüydü ve pilotlar arasında saygı kazanmış bir doktorun imzasını taşıyordu. Binbaşı bunu okuduktan sonra daha incelikli bir tavırla konuşmaya başladı. Hayır, karşısındaki deli değildi. Ayaksız olarak uçmaya hazırlanan bu genç, gerçekten olağan bir gençti. Ciddi ve nüfuzlu bir askeri doktoru da buna inandırmayı başarmıştı.

Binbaşı içini çekerek:

– Ne de olsa bütün arzuma rağmen size yardım edemeyeceğim! dedi.

Sonra Meresef'in dosyasını bir kenara koydu ve devam etti:

–Birinci sınıf askeri doktor istediğini yazabilir. Fakat bizim, bu gibi yasadışı hareketlere meydan vermeyen açık, belirgin yönergemiz vardır. Buna uymayacak olursam kim sorumlu olacak; askeri doktor mu?

Meresef, kıllı ellerinin büyük ve çirkin tırnakları özenle kesilmiş, kendinden bu kadar memnun ve emin görünen bu şişman; sakin, incelikli, yakası temiz, ceketi ütülü adama nefretle baktı. Buna nasıl meram anlatmalıydı? Anlayabilecek miydi? Hava çarpışmasının ne demek olduğunu biliyor muydu

acaba? Hayatında belki de tüfek sesi bile işitmemişti. Meresef var gücüyle kendine hakim olmaya çalışarak sordu:

-Öyleyse nereye gideyim?

Binbaşı omuzlarını silkerek:

-İsterseniz sizi örgütlenme şubesinin heyetine göndereyim, dedi. Yalnız şunu önceden söyleyeyim; boşuna uğraşacaksınız.

Meresef, bütün ağırlığı ile iskemlenin üzerine çökerek mırıldandı:

-Allah belanı versin! Heyete gönderin.

Meresef, böylece kurumları gezmeye başladı. Başlarını kaşımaya bile zamanları olmayan yorgun kimseler onu dinliyor, hayret ediyor, haline acıyor ve omuz silkiyorlardı. Gerçekten onlar ne yapabilirlerdi? Bu konuda komutanlık tarafından onaylanmış ve pek doğru olan yönerge vardı, uzun yıllardır uygulanan kurallar mevcuttu, hiçbir kararsızlığa yer bırakmayan bir gerekçe ile bunları nasıl bozabilirlerdi? Herkes dövüşmek hasretiyle yanan bu yılmaz adama acıyordu. Hiç kimsenin ona kesin olarak "hayır" demeye dili varmıyordu. Onu kadro şubesinden örgütlenme şubesine, masadan masaya gönderiyorlardı.

Ne reddedilmek, ne uyarı tavırları, ne bütün mağrur varlığını isyan ettiren kışkırtıcı acımalar, ne de hoşgörüleri, Meresef'i çileden çıkaramıyordu. Kendini tutmaya alıştı, dilenci edasını benimsedi. Bazen günde ikişer, üçer defa reddedildiği halde ümidini kesmek istemiyordu. Dergi sayfasını ve tıp hizmeti albayının belgesini, sık sık cebinden çıkardığı için bunlar o kadar buruşmuştu ki, katlandıkları yerler yırtılmış ve Aleksey onları saydam bantla yapıştırmak zorunda kalmıştı.

Alayından henüz bir yanıt gelmediği ve eskisi gibi maaşsız yaşadığı için, kurumdan kuruma dolaşması ağırlaşıyordu. Sanatoryumdan verilen yedek erzaklar tükenmişti. Aleksey'in artık dost olduğu komşu karı koca, onun yemek pişirmekten vazgeçtiğini görünce genç pilotu sık sık yemeğe davet etme-

ye başladılar. Aleksey bu ihtiyar insanların, pencerelerin önündeki yamaçtaki küçücük bahçeleri üzerine nasıl titrediklerini biliyordu. Burada yetişen her soğan, her havuç önceden hesap edilirdi. İhtiyarların kardeşçe ve çocukça, her sabah tayınlarını nasıl paylaştıklarını da bildiği için, davetlerini kabul etmiyor ve neşeli bir tavır takınarak, zaman kaybetmemek için, şimdi subayların yemekhanesinde yemek yediğini rahatça söylüyordu.

Cumartesi günü geldi. O gün Anüta'nın serbest olması gerekiyordu. Aleksey onunla her akşam telefonla uzun uzun konuşuyor ve işlerinin iyi gitmediğini haber veriyordu. Aleksey karar verdi. Arka çantasında babasından kalma eski gümüş sigara tabakası vardı. Tabakanın harika siyah emayeden yapılmış kapağı üzerinde yel gibi uçan, üç atlı bir araba resmedilmişti ve altına şu yazılmıştı: "Evlenmenizin yirmibeşinci yıl dönümü nedeniyle... Arkadaşlarınızdan". Aleksey sigara içmiyordu, fakat annesi her nedense sevgili oğlunu cepheye gönderirken, o zamana kadar ailede saygıyla korunan babadan kalma tabakayı onun cebine koydu. Aleksey de, bu gereksiz eşyayı uçuşlarda ona şans getirsin diye cebine koyarak yanında taşıyordu. Meresef, asker torbasında tabakayı bulup emanet evine doğru yollandı.

Naftalin kokan zayıf bir kadın, tabakayı ellerinde evirip çevirdi ve kemikli parmaklarıyla ibareyi göstererek:

– Yazılı eşya emanete kabul edilmez, dedi.

– Fakat çok para istemiyorum, ne verirseniz verin.

Dostluk ifade etmeyen solgun gözleriyle Aleksey'i süzen kadın hiddetli bir sesle:

– Hayır, asker vatandaş, dedi. Bana öyle geliyor ki, sizin için yirmibeşinci evlenme yıl dönümünün kutlanması daha erkendir.

Kıpkırmızı kesilen pilot tezgahtan tabakayı kaparak kapıya doğru atıldı. Bu sırada ağzı şarap kokan birisi onu kolundan tuttu; morarmış burunlu, kıllı suratlı bir adam, titrek ve damar-

lı elini tabakaya doğru uzatarak kulağına fısıldadı:

– Güzel bir şey, pahalı da değil? Ağırca da... Anayurt savunması kahramanının şerefine beş yüzlük veriyorum.

Aleksey, pazarlık yapmadan paraları aldı ve bu eski eşya saltanatından dışarıya fırlayarak, temiz havaya çıktı. Yakındaki pazardan bir parça et, yağ, küçük bir ekmek, patates ve soğan aldı. Maydonuzu da unutmadı. Bu şeylerle yüklenince, ağzında bir parça ekmek çiğneyerek benim dediği "evine" döndü.

Aleksey, erzakını masanın üzerine yığarak ihtiyar kadını aldattı:

–Tekrar pansiyona dönmeye karar verdim, dedi, yemekhanelerde kötü yemek pişiriyorlar.

Akşam Anüta'yı mükemmel bir yemek bekliyordu. Et suyundan yapılmış ve içinde maydanoz yaprakları yüzen patates çorbası, soğanla kavrulmuş et, hatta yaban mersini peltesi bile hazırlanmıştı. İhtiyar kadın, yemeği patates kalıntılarından pişirmişti. Anüta yorgun, benzi solgun halde geldi. Güçlükle yüzünü yıkadı ve elbiselerini değiştirdi. Birinci ve ikinci yemeği çabucak yedikten sonra, yorgun insanı sanki müşfik kadife pençeleriyle kucaklayarak kulağına tatlı rüyalar fısıldayan eski, sihirli koltuğa çöktü. Anüta böylece, ihtiyar kadının, soğutmak için çeşmeye bıraktığı, kuralına uygun hazırladığı pelteyi beklemeden uyudu.

Kısa bir uykudan sonra, gözlerini açtığı zaman eski rahat eşyalarla dolu, yeniden temizlenmiş olan bu küçük odaya artık külrengi bir karanlık çökmüştü. Anüta, yemek masasının yanında, eski lambanın donuk abajuru altında oturan Aleksey'i gördü. Ellerine dayadığı başını, sanki avuçları arasında ezmek istiyormuş gibi sıkıyordu. Yüzü görünmüyordu ve bu halinde öyle acıklı bir ümitsizlik vardı ki, Anüta'nın bu güçlü ve sebatlı adama karşı duyduğu merhamet duygusu ılık bir dalga gibi boğazını tıkadı. Kız, yavaşça yerinden kalktı, ona yaklaştı, büyük başını kucakladı ve sert saçlarını parmaklarının ara-

sından geçirerek onları okşamaya başladı. Aleksey, Anüta'nın elini tuttu ve avucunu öptü. Sonra neşeyle gülerek, birdenbire yerinden fırladı.

– Pelteyi unuttuk! Ben gayret ettim, uğraştım, onu çeşmenin altında gerektiği kadar soğuttum, oysa sen uyumuşsun. Bir aşçı buna nasıl tahammül eder?

Onlar neşeyle, sirke gibi ekşi olan bu "olağanüstü" tatlıdan birer tabak yediler, biraz çene çaldılar, sanki Gvozdef'ten ve Aleksey'in işlerinden söz etmemeye önceden karar vermişler gibi bu iki sorunu açmadılar. Sonra ikisi de yataklarını hazırlamaya başladılar. Anüta koridora çıkarak Aleksey'in takma ayakları yere düşünceye kadar bekledi, sonra lambayı söndürdü ve soyunup yattı. Oda karanlıktı, ikisi de susuyor, fakat arasıra çarşafların hışırdamasından ve somyaların gıcırtısından her biri diğerinin uyumadığını anlıyordu.

Nihayet, Anüta dayanamayarak sordu:

– Alyoşa, uyuyor musunuz?

– Uyumuyorum.

– Düşünüyor musunuz?

– Düşünüyorum, ya siz?

– Ben de düşünüyorum.

Sustular. Sokağın dönemecinde gıcırdıyan bir tramvay sesi duyuldu. Parlayan mavi kıvılcım bir an için odayı aydınlattı ve Anüta ile Aleksey birbirlerinin yüzünü gördüler. İkisi de gözleri açık yatıyorlardı.

Aleksey, o güne kadar Anüta'ya dolaşmalarının sonucu hakkında bir tek kelime bile söylememişti. Kız bundan, işlerinin kötü gittiğini ve belki de bu yılmaz kalpteki ümidin artık sönmekte olduğunu anladı. Kadınlara özgü olan bir duyarlılıkla bu adamın ne kadar umutsuz olduğunu ve şimdi ona acıdığını belli etmemesi gerektiğini de anlıyordu. Zaten söyleyeceği sözler acısını derinleştirecek, merhameti onu incitecekti.

Aleksey ise ellerini başının altına koymuş, arka üstü yatıyordu. Üç adımlık bir mesafede bulunan yatakta, karanlıkta,

en iyi arkadaşının, dostunun nişanlısı olan güzel bir kızcağızın yattığını düşünüyordu. Onun yanına gidebilmesi için karanlık odada iki üç adım atması yeterliydi, fakat Aleksey dünyada ne pahasına olursa olsun bu üç adımı atacak değildi. Ona misafirperverlik gösteren, pek az tanıdığı bu kız sanki onun öz kardeşiydi. Binbaşı, Struçkof'un onu herhalde azarlayacağını, belki de sözlerine inanmayacağını düşünüyordu. Kimbilir, belki de Struçkof onu şimdi herkesten daha iyi anlayabilecekti... Anüta ne kadar iyi huylu bir kızdı, zavallı nasıl yoruluyordu, fakat yine de tahliye hastanesindeki ağır işleri arzuyla yaparak, kendini avutmaya çalışıyordu.

Anüta yavaşça seslendi:

– Alyoşa!

Divanda yatmakta olan Meresef'in sakin sakin nefes aldığı duyuluyordu. Pilot uyuyordu. Kız yatağından kalktı ve yürürken çıplak ayaklarını hafifçe şapırdatarak ona yaklaştı. Sanki küçük bir çocukmuş gibi yastığını ve battaniyesini düzeltti.

Sağlık heyetine ilk olarak Meresef'i çağırdılar. Şişman askeri doktor, görevli gönderildiği yerden sonunda dönmüş, başkan yerini almıştı. Aleksey'i derhal tanıdı, hatta onu karşılamak için yerinden kalktı ve iyi kalplilikle kederine katıldı:

– Nasıl, sizi kabul etmiyorlar mı? Evet azizim, işiniz çok karışık. Madem ki kanunu bozmak gerek, kanuna nasıl uymayacaksın?

Aleksey'i muayene etmediler. Albay, belgelerine kırmızı kalemle: "Kadro şubesine. Denenmesi için eğitim alayına gönderilmesini uygun görüyorum." sözlerini yazdı. Aleksey bu belgeyle doğruca kadro şubesi başkanına gitti. Onu generalin yanına bırakmadılar. Meresef kızmak üzere idi, fakat generalin yaveri olan siyah bıyıklı, yakışıklı, genç yüzbaşının öyle sevimli ve şen yüzü vardı ki, dediği gibi, bu , "melekler"e pek güveni olmayan Aleksey, yüzbaşının yanındaki iskemleye oturup

ona başından geçenleri anlattı. Telefon zili, öyküsünü sık sık kesiyordu. Tabi, yüzbaşının yerinden sıçrayıp amirinin odasına gitmesi gerekiyordu. Fakat, döndüğü zaman tekrar Meresef'in karşısına oturup, merak, hayranlık ve hatta güvensizlik ifade eden masum, çocuk gözlerini pilota dikerek onu konuşmaya sevk ediyordu:

– E, sonra?

Yahut, birdenbire ellerini açarak şaşkınlıkla soruyordu:

–Yalan! Allah aşkına, yalan söylemiyor musunuz? Evet, buna inanıyorum, evet!

Meresef ona yönetim binalarında nasıl dolaştığını anlattıktan sonra, genç görünmesine rağmen idari işlerde usta olduğu anlaşılan yüzbaşı hiddetle bağırmaya başladı:

– Allah kahretsin! Seni boşu boşuna daireden daireye gezdirmişler. Sen olağanüstü bir adamsın, nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum, olağanüstü bir gençsin!.. Yalnız onlar da haklı, ayaksız uçulmaz.

– Uçulur... İşte...

Meresef ona dergi sayfasını, albayın kararını ve emrini gösterdi:

– Fakat ayaksız nasıl uçacaksınız? Acayip insan! Hayır, kardeşim, ata sözüne göre "Ayaksız insan dans edemez".

İnanmayan başka birisi olsaydı, Meresef belki gücenir, kızar ve onu aşağılardı. Fakat yüzbaşının heyecanlı yüzü o kadar iyilik ifade ediyordu ki, Aleksey, aksine yerinden sıçradı ve kışkırtıcı bir çocuk sesiyle bağırdı:

– Dans edemez mi?

Ve bekleme salonunda birdenbire dans etmeye başladı.

Yüzbaşı onu heyecanla seyrediyordu, sonra hiçbir şey söylemeden kağıtlarını alıp odaya girdi.

Yüzbaşı uzun süre odada kaldı. Kapının arkasından gelen boğuk seslerden heyecanlanan pilot, vücudunun dehşetli bir gerginlikle kıvrandığını ve sanki hızlı bir uçakla, birdenbire pike uçuşa geçmiş gibi yüreğinin hızla çarptığını hissediyordu.

Yüzbaşı gülümseyerek memnun bir tavırla odasından çıktı. Ve Meresef'e dönerek:

– Mesele şundan ibaret, dedi. General, havacılık taburuna gönderilmen konusunda tek bir söz bile dinlemek istemedi. Fakat dosyanıza şunları yazdı: "Tayını ve maaşı azaltılmadan hangar hizmet taburuna gönderilsin." Anladınız mı? Durumuna zarar getirilmeyecek.

Yüzbaşı Aleksey'in yüzünde sevinç yerine kızgınlık görünce, şaşkınlık içinde kaldı.

– Hangar hizmet taburu mu? Asla! Fakat, hepiniz şunu anlayın! Mide ve maaş uğruna çabalamıyorum. Ben pilotum anlayın, uçmak istiyorum, savaşmak istiyorum... Bunu neden hiç kimse anlamıyor? Bundan basit bir şey var mı?..

Yüzbaşı şaşıp kalmıştı. Bu ne biçim ziyaretçiydi! Onun yerinde başkası olsa tekrar dansetmeye başlayacaktı, ne tuhaf adam! Fakat bu tuhaf adam, yüzbaşının hoşuna gitmeye başlamıştı, pilota acıyor ve bu ilginç girişiminde ne olursa olsun ona yardım etmek istiyordu. Birdenbire aklına bir şey geldi. Meresef'e göz kırparak, onu parmakla çağırdı ve şefin odasına bakarak, kulağına fısıldadı:

– General elinden gelen her şeyi yaptı, daha fazlası, yetkisinde değildir. Sakat adamı pilotlar taburuna gönderirse, vallahi onu deli zannederler. Hemen bizim şefimize başvur, sana yalnız o yardım edebilir.

Yeni tanıdığı yüzbaşının çabaları sayesinde geçiş tezkeresi almış olan Meresef, yarım saat sonra büyük şefin bekleme salonundaki halının üzerinde sinirle dolaşıyordu. Bunu, daha önce nasıl düşünememişti! Zaman kaybetmeden hemen buraya gelmeliydi. Ya çıkar, ya batar... Şefin büyük pilot olduğu söyleniyordu. Herhalde bir avcı pilotunu hangar hizmet taburuna gönderecek değildi.

Bekleme salonunda birçok general, albay heybetle oturuyorlardı. Aralarında sessizce konuşuyorlar, bazıları heyecanlarını açığa vuruyor ve sık sık sigara içiyorlardı. Yalnız üsteğ-

men tuhaf, sıçrayışlı yürüyüşüyle koridorda gidip geliyordu. Ziyaretçiler birbiri ardından generalin odasına girip çıktıktan sonra, sıra Meresef'e gelmişti. Pilot sert bir tavırla, yanında yuvarlak, açık yüzlü genç bir binbaşının oturduğu masaya yaklaştı.

– Siz mutlaka onunla mı görüşmek istiyorsunuz, üsteğmen yoldaş.

– Evet, şahsen onunla konuşacak çok önemli işim var.

– İşiniz hakkında önce bana da bilgi verir misiniz?

Sonra Meresef'e sigara paketini uzatarak:

– Oturun, dedi. Sigara içer misiniz?

Aleksey sigara içmiyordu, fakat her nedense bir sigara aldı, onu elinde evirip çevirdi, sonra masanın üzerine bıraktı ve birdenbire, yüzbaşıya içini açtığı gibi, burada da her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlattı. O gün, general meskenlerini koruyan "melekler" hakkındaki düşüncelerini kesin olarak değiştirmişti. Binbaşı onu incelik gereği değil, anlattığı şeylere karşı bir arkadaş gibi yakınlık ve dikkatle dinliyordu. Binbaşı dergideki makaleyi okudu. Heyetin kararlarını inceledi. Bu ilgiden heyecanlanan Meresef, aniden yerinden fırladı ve nerede bulunduğunu unutarak nasıl dans ettiğini tekrar göstermek istedi. O anda az kalsın her şey mahvolacaktı. Odanın kapısı hızla açıldı ve Aleksey'in fotoğraflardan tanıdığı, uzun boylu, zayıf, siyah saçlı bir adam çıktı. Kaputunu iliklerken yanında yürüyen generale bir şeyler söylüyordu. Çok düşünceli olduğundan Meresef'i görmedi. Saate bakarak binbaşıya:

– Ben Kremlin'e gidiyorum, dedi. Saat altıda Stalingrad için bir gece uçağı isteyin. Verhnaya Pogromnad'a ineceğiz.

General bunları söyledikten sonra, göründüğü kadar çabuk kayboldu.

Binbaşı uçağın hazırlanmasını emretti ve Meresef'in sorununu hatırlayarak ellerini açıp:

– Şansınız yok, biz uçakla hareket ediyoruz, dedi. Beklemeniz gerekecek. Kalacak yeriniz var mı?

Binbaşı bu tuhaf ziyaretçinin, bir an önce inat ve irade ifade eden esmer yüzünde, öyle bir hayal kırıklığı ve yorgunluk gördü ki, kararını değiştirerek, ilave etti:

– Pekiyi... Bizim şefi tanıyorum, bu konuda o da benim gibi hareket edecekti.

Resmi damgalı bir kağıda, bir şeyler yazdı ve pusulayı bir zarfa koyarak, üzerine: "Kadro Şubesi Başkanına" kelimelerini yazdı. Zarfı Meresef'e verdi ve elini sıktı.

– Size candan başarılar dilerim!

Kağıdın üzerinde şunlar yazılıydı: "Teğmen Meresef, A. Komutan tarafından kabul edildi. Ona özenli davranmalısınız. Savaş havacılığına dönebilmesi için mümkün olan her şeyle ona yardım edilmesi gerekmektedir."

Bir saat sonra siyah bıyıklı yüzbaşı, Meresef'i şefinin odasına götürdü. Karışık çatık kaşlı, ihtiyar general, kağıdı okuduktan sonra neşeli gözleriyle pilota baktı ve gülümsedi.

– Çabuk çabuk oraya da gidip gelmişsiniz? dedi. Seni hangar hizmet taburuna gönderdik diye gücenmişsin, öyle mi?

Sonra "Ha, ha ha!" diye gür, çınlayan bir sesle gülmeye başladı ve devam etti:

–Aferin! Pilotun iyisini tanırım. Gördün mü, hangar hizmet taburuna gitmek istemiyor, gücendi... Gülmekten patlayabilirsin... Öyleyse seni ne yapayım, dansör söyle bakayım? Düşüp telef olacaksınız, sonra benim başımı kesecekler. "Ey, ihtiyar ahmak, ona neden izin vermişsin?" diyecekler. Ama kimbilir, zaten bu savaşta erlerimiz bütün dünyayı hayrette bırakıyor... Dosyanı ver!

General mavi kalemle ve okunmayan gelişigüzel bir yazıyla, kelimeleri tamamlamadan kağıdın enine doğru şunları yazdı: "Eğitim okuluna kabul edilsin."

Meresef titrek elleriyle kağıdı kaptı. Onu, hemen orada masanın yanında okudu, sonra merdivenlerin sahanlığında tekrar okudu, aşağıda, binaya girenlerin geçiş tezkerelerini yoklayan bekçinin yanında, tramvayda ve sonunda yaya kaldırımında,

yağmurun altında kağıdı tekrar tekrar okudu.Yeryüzünde yaşayan bütün insanlar arasında, yalnız Aleksey, tamamlanmış ve gelişigüzel karalanmış bu dört kelimenin değer ve anlamını kavrayabiliyordu.

Bu sevinçli günde, Aleksey tümen komutanının hediye ettiği saati sattı, pazardan çeşit çeşit mezeler ve şarap alarak telefonda Anüta'nın iki saat için hastaneden izin almasını rica etti. İhtiyarları da davet ederek, büyük zaferin şerefine bir ziyafet düzenledi.

Moskova çevresinde Osoviyahimin* küçük havaalanı yanında bulunan eğitim okulunda, bu telaşlı günlerde hararetli bir çalışma yürütülüyordu.

Stalingrad çarpışmalarında havacıların çok işi vardı. Volga siperleri üstünde sürekli koyu kahverengi olan gökyüzü, patlama ve yangın dumanlarından hiçbir zaman açılmıyordu. Arası kesilmeyen hava çarpışmaları ve büyük çarpışma şeklini alan savaşlar hep burada oluyor, her iki taraf büyük kayıplara uğruyordu. Savaşan Stalingrad, cephe gerisinden sürekli pilotlar, pilotlar, pilotlar istiyordu... Bundan dolayı hastaneden çıkan pilotlar ve o zamana kadar yolcu uçaklarında çalışan, şimdi ise yeni askeri uçakları kullanmayı öğrenmek için cephe gerisinden gelen pilotların hazırlandığı eğitim okulu, tam kapasite çalışıyordu. Yusufçuklara benzeyen "Uşki" ve "Utoçki" eğitim uçakları, küçücük ve dar havaalanını, temizlenmiş mutfak masasının üzerine konan sinekler gibi kaplıyordu. Onlar sabahtan akşama kadar, alanın üstünde vızıldıyordu. Enine boyuna tekerlek izleriyle çizilmiş olan havaalanına ne zaman göz atılsa, bir uçağın inip diğerinin yükseldiği görülüyordu.

Eğitim okulunun iri, şişman, kırmızı yanaklı ve uykusuzluktan gözleri kızarmış olan direktörü, Meresef'e sert sert baktı.

* Osoviyahimin: Savunma işlerine ve Sovyetler Birliği Hava Kuvvetleriyle kimya kuruculuğuna yardım eden gönüllü örgüt.

Sanki bu bakışla "Seni de hangi şeytan buraya getirdi! Buradaki dertler az mı?" demek istiyordu. Aleksey'in atama emriyle kağıtlarını elinden çekip aldı.

Meresef, yarbayın çoktan beri tıraş olunmamış geniş yüzünü kaplayan kahverengi kıvırcık sakalına korka korka bakarak düşündü: "Ayaklarımı gerekçe gösterip beni kovacak". Fakat o anda yarbayı iki telefondan birden çağırıyorlardı. Yarbay ahizenin birini omuzuna dayadı, diğerini de ağzına yaklaştırarak sinirle bir şeyler mırıldanırken, Meresef'in belgelerini gözden geçirdi. Muhakkak ki, bu belgelerden yalnız generalin kararını okumuştu, çünkü telefon ahizesini bırakmadan kararın altına hemen şunları yazdı: "Teğmen Naumof'un üçüncü eğitim müfrezesine kabul edilsin". Sonra, ahizeleri yerine koyarak yorgun yorgun sordu:

– Son maaşınızı almış olduğunuza dair bir belgeniz var mı? Atama emriniz? Yok değil mi?.. Hiç kimsenin yok. Bilirim, bu masalları bilirim ben. Hastane, acele, kargaşalık, bunu düşünecek zamanları yoktur. Ya ben ne yapayım? Size kendi etimle mi yemek pişireceğim? Rapor yazın, maaş almadan atama emrinizi vermeyeceğim.

Meresef selam vererek memnuniyetle sözü bitirdi:

– Başüstüne, rapor yazacağım! Şimdi gidebilir miyim?

Yarbay yorgun bir tavırla el savurarak:

– Gidin, dedi. Fakat arkasından hemen öfkeli sesi çınladı.

Yarbay, Vasiliy Vasiliyeviç'in Aleksey'e hediye ettiği, altın monogramlı bastonu işaret ederek bağırıyordu:

– Durun! Nedir bu?

Meresef odadan çıkarken, heyecandan onu bir köşede unutmuştu.

Yarbay ilave etti:

– Ne ahmaklık bu? Bastonu bir tarafa atın! Bu asker kıtasına değil, çingene taburuna benziyor! Sanki belediye bahçesinde bulunuyorsunuz: Baston, bastoncuk, küçük değnekler, kamçılar... Yakında boyunlarınıza muska takmaya ve odaları-

nızda siyah kediler tutmaya başlayacaksınız. Bir daha bu bastonu görmeyeyim, Kont!

– Başüstüne yarbay yoldaş!

Ortalık gürültülü ve rahatsızdı. Okulda gelip geçen sonsuz insan kalabalığının kargaşası içinde kursçulara az yemek veriliyor, onlar da öğle yemeğini yer yemez akşam yemeğini düşünmeye başlıyorlardı. Geçici hava kadrolarının üçüncü yatakhanesine çevrilen lise, tıklım tıklım doluydu. Kaloriferleri bozuk bu binada dehşetli bir soğuk hüküm sürüyor. Aleksey bütün gece, battaniyenin ve kürkünün altında titriyordu. Genç adam tüm bunlara rağmen kum üzerinde boğulurcasına yattıktan sonra, dalgalar tarafından tekrar denize sürüklenmiş bir balık gibi hissediyordu kendini. Önünde birçok engel ve sıkıntı olmasına rağmen, –Meresef rapor yazıp kızgın yarbaya maaşını kaybetmesinin nedenlerini anlatmalıydı– burada her şey hoşuna gidiyordu. Sefer hayatının rahatsızlıkları bile, ona arzusunun yakında gerçekleşeceğini hatırlatıyordu.

Yakın çevre, savaş sırasında yıpranmış, yanmış eski kürkler ve köpek derisinden yapılmış çizmeler giymiş olan, kısık sesli, esmer, şen, yakın insanlar; uçak benzininin tatlımsı kokusu, harekete geçen motorların gürültüsü ve uçan uçakların dinginleştirici monoton uğultusu ile dolu idi. Yağlı tulumlar, saçları darmadığın teknisyenler; yorgunluktan bitkin düşmüş, hiddetli, tunç yüzlü eğitmenler; meteoroloji kulübelerindeki kırmızı yanaklı kızlar; yatakhanelerin ve kumanda merkezinin üstünde tabakalaşmış gri duman; elektrik zilleri ve telefonların keskin zırıltısı; cepheye gidenler tarafından "hatıra" olarak yemekhanelerden alınan kaşıkların azalması; "askeri duvar gazetelerine" renkli kalemle atılan imzalar ve havada genç kızları düşünen pilotların yaptığı karikatürler, uçak tekerlekleriyle enine boyuna çizilmiş olan havaalanındaki koyu kahverengi, sulu çamur; pilot deyimleri ve küfürlü sözlerle dolu şen konuşmalar... Bütün bunlar Aleksey'in tanıdığı ve sevdiği şeylerdi. Meresef hemen şenlendi, açıldı. Sanki sonsuza dek kaybetti-

ği neşe ve avcı pilotlarına özgü olan şen kayıtsızlık geri dönmüştü. Meresef göze çarpan bir sevinçle "hazır ol" durumunda duruyor, küçük rütbelilerin selamına ustalık ve sevgiyle karşılık veriyor, kendinden büyüklerle karşılaştığı zaman topuklarını çat diye birbirine vuruyordu. Kendine verilen yeni üniformayı hemen hizmet taburunda çalışan ve erzak dağıtan ihtiyar yahudi çavuşa teslim etti. Çavuşun mesleği terzilikti; geceleyin, titiz teğmenlerin üniformalarını "ölçüye göre" düzeltiyordu.

Meresef, daha ilk gün uçak alanında üçüncü tabur eğitmeni teğmen Naumof'u buldu. Meresef, bu teğmenin emrinde bulunuyordu. Kısa boylu ve pek çevik olan, bu gür sesli, uzun kollu adam, "T"* işaretli uçuş alanında koşuyor ve gökte uçan küçük bir "Uşka"ya bakarak onu idare edene sövüyor, diline ne gelirse söylüyordu:

– Sandık... Altın çuvalı... Avcı imiş! Kimi aldatmak istiyorsun?

Eğitmen, geleneğe göre, kendisini tanıtan Meresef'in selamına, elini sallamakla karşılık vererek havadaki uçağı gösterdi.

– Gördünüz mü? "Avcı", hava korkuluğu... Suya düşmüş sinek gibi çabalıyor...

Eğitmen, Aleksey'in hoşuna gitti. Meresef, işte bunun gibi, biraz kaçık, fakat işlerini ölesiye seven insanlardan hoşlanıyordu. Yetenekli ve çalışkan kimselerle kolayca anlaşabilirdi. Aleksey, uçan pilot hakkında bazı pratik eleştiriler yaptı. Küçük teğmen artık onu baştan ayağa kadar dikkatle süzüyordu:

– Benim taburumda mısınız? Soyadınız ne? Hangi uçakla uçuyorsunuz? Savaşlara katıldınız mı? Ne zamandan beri uçmadınız?

Aleksey, yanıtlarının teğmen tarafından işitildiğine emin değildi. Naumof yine başını kaldırıp, elini yüzüne siper ederek yumruğunu sallamaya başladı:

* T: İniş işareti

– Arabacı! Uçağı nasıl döndürdüğüne bakın! Tıpkı misafir odasında bulunan bir su aygırına benziyor.

Teğmen, Aleksey'in ertesi sabah gelmesini söyledi ve onu hemen "prova" edeceğine söz verdi.

– Şimdi dinlenin, yolculuktan sonra yararlı olur. Yemek yediniz mi? Bizde bu karışıklıkta, insana yemek vermeyi de unuturlar... Şeytan oyuncağı! Hele aşağıya in de, sana "avcı"nın ne demek olduğunu göstereyim.

Meresef dinlenmeye çekilmedi. Soğuk rüzgarın kuru, sert tozları uçurduğu havaalanı ona, eşyalarını bıraktığı dokuzuncu "A sınıfı"ndan daha sıcak görünüyordu. Meresef, hangar hizmet taburunda çalışan kunduracıyı bularak, ona haftalık tütün tayınını vereceğini söyledi; komutan kayışından, özel bir örnek olarak, iki küçük tokalı kayış yapmasını rica etti. Takma ayaklarını bu kayışlarla, uçağı idare eden pedallara sıkıca bağlamak istiyordu. Kunduracı, kendisine ısmarlanan işin süresinin kısalığını, bu işin özel bir iş olduğunu ileri sürerek ayrıca yarım litre votka istedi ve kayışları iyi yapacağını vaat etti.

Meresef ise uçuş alanına döndü. Orada karanlık basıncaya ve işçiler bütün uçakları hangara çekerek yere burgulanmış halkalara bağlayıncaya kadar uçuşları seyretti. Sanki bunlar bölgede yapılan sıradan "eğitim uçuşları" değil de uzman pilotlar arasında yapılan yarışlardı. Aleksey uçuşlara çok dikkat etmiyordu. O, sadece uçak alanının atmosferi ile yaşıyordu. Bu çevrenin işgüzar gürültüsünden, arkası kesilmeyen motor uğultusundan, roketlerin boğuk gürültüsünden, yağ ve benzin kokusundan zevk alıyordu. Aleksey bütün varlığıyla seviniyor, yarın uçağın belki onu dinlemeyeceğini, kendisine itaat etmeyeceğini, bir kazanın olabileceğini düşünmüyordu bile.

Aleksey sabahleyin uçuş alanına geldiği zaman ortada daha hiç kimseler yoktu. Çalıştırılan motorlar hatlar üzerinde uğulduyor, "Kutup" sobaları alev püskürüyor ve makinistler pervaneleri harekete geçirerek onların çevresinde yılandan

kaçar gibi sıçrıyorlardı. Tanıdık sabah sesleri işitiliyordu:

– Tamam!

– Sigorta!

– Sigorta!

Birisi Aleksey'i, uçaklar arasına gereksiz olarak bu kadar erken sokulduğu için azarladı. Meresef bunu şaka kabul ederek, hatırında kalan ve kulağına hoş gelen "Sigorta! Sigorta" kelimesini tekrar edip duruyordu.

Sonunda uçaklar kanatlarını titreterek sallana sallana kalkışa doğru kaydılar. Teknisyenler uçakları kanatlarından tutuyorlardı. Naumof da buradaydı, öyle küçülmüş bir izmarit içiyordu ki, adeta dumanı, dudaklarına götürdüğü kahverengi parmaklarından emiyordu.

Naumof, Aleksey'in resmi selamına karşılık vermeden sordu:

– Geldin mi? İyi öyleyse! İlk önce gelmişsin, ilk önce uçacaksın. Bu arada, dokuzluğun arka kabinine otur. Ben şimdi geleceğim, ne mal olduğunu göreceğiz.

Naumof izmaritini çabuk çabuk çekerek bitirdi, Aleksey ise uçağa doğru aceleyle yürümeye başladı. Eğitmen gelinceye kadar ayaklarını pedallara bağlamak istiyordu. Naumof iyi bir adamdı; fakat kim bilir, ya birdenbire terslik etmeye başlar da provadan vazgeçip yaygarayı koparırsa? Meresef kabinin kenarlarına tutuna tutuna kaygan kanadın üzerine tırmanıyordu. Heyecandan ve artık alışkanlığını kaybettiğinden aşağı kayıyor, ayağını kabine bir türlü atamıyordu. İnce yüzünde yorgun bir ifade görünen yaşlı teknisyen, ona hayretle baktı ve "İt oğlu it, sarhoş herhalde!" diye hükmetti.

Sonunda Aleksey hareketsiz ayağını kabine atmayı başardı, büyük güçlükle öteki ayağını da kaldırarak koltuğa yıkıldı. Hemen ayaklarını kayış aracılığıyla pedallara bağladı. Modelin başarılı olduğu anlaşıldı. Takma ayaklarını sağlam ve hareket edebilecek şekilde pedallara bağlıyordu. Aleksey, pedalları, çocukluğunda ayaklarına sıkıca bağladığı patenler gibi

hissediyordu.

Eğitmen başını kabine sokarak sordu:

– Dostum, sarhoş olmayasın sakın? Hohla bakayım!

Aleksey hohladı. Bilinen ispirto kokusunu sezmeyen eğitmen, teknisyeni yumruğu ile tehdit etti.

– Tamam!

– Sigorta!

– Sigorta!

Motor birkaç kez keskin bir sesle düdük çaldı, sonra silindirlerinin diğer gürültülerden açık olarak seçilebilen takırtısı işitildi. Meresef sevinçten bağırdı ve refleks bir hareketle elini gaz manivelasına doğru uzattı. Fakat hemen konuşma borusundan, eğitmenin kızgın küfürü duyuldu:

– Babandan önce cehenneme girme!

Eğitmen bizzat gaz verdi, motor uğuldamaya başladı, döndü ve sıçrayarak hız aldı. Naumof, yusufçuk böceğine benzeyen ve kuzey cephesinde "orman kolcusu", merkez cephesinde "lahana kurdu", güney cephesinde ise, "mısır koçanı" adını taşıyan bu küçük uçağın kolunu alışkanlıkla idare etmeye başladı. Uçak hızla yükseldi. Her pilotun zamanla uçmayı öğrendiği bu uçak, her yerde asker şakalarına sebep oluyor ve biraz tuhaf görünmesine rağmen tecrübe edilmiş eski bir savaş arkadaşı sayılıyordu.

Eğitmen, yanıbaşındaki aynada yeni kursçunun yüzünü gördü. Şimdiye kadar, uzun bir aradan sonra ilk uçuşunu yapan pilotların yüzlerini seyretmek ona çok nasip olmuştu. Hünerli ustaların alçakgönüllü ve uslu yüzünü de, "uzun zaman hastanelerde dolaştıktan sonra," kendilerini anayurdun havalarında bulunca, heyecana kapılmış olan pilotların parlak gözlerini de görmüştü. Korkunç bir hava kazasında yararlananların, kendilerini havada buldukları zaman sarardıklarına, hırçınlaştıklarına ve dudaklarını ısırmaya başladıklarına tanık olmuştu. İlk defa yerden ayrılan acemilerin kışkırtıcı merakını da görmüştü. Fakat Naumof, şimdi önündeki aynada gördüğü

ve havacılıkta acemi olmadığı anlaşılan bu güzel, kumral gencin yüzündeki olağanüstü ifadeyi, eğitmen olarak çalıştığı uzun yıllar boyunca bir kez bile görmemişti. Yeni kursçunun esmer derisi altında yer yer kırmızı lekeler oluşmuş, dudaklarının rengi solmuştu, fakat bu korkudan değil, Naumof'un tanımadığı soylu bir heyecanın etkisinden ileri geliyordu. Bu genç kimdi acaba? Ona ne oluyordu? Teknisyen onu neden sarhoş zannetmişti? Uçak yerden ayrılıp havada asılı kaldığı zaman, eğitmen alnındaki gözlükleri gözlerine indirmemiş olan kursçunun kararlı, siyah gözlerine birdenbire dolan yaşların yanaklarından akmaya başladığını ve bir dönemeçte yüzlerine çarpan şiddetli hava akımının onları alıp götürdüğünü görmüştü.

Naumof kendi kendine: "Tuhaf bir adam olmalı! Ona karşı ihtiyatlı davranmak gerek.. Öyle insanlar az mıdır sanki"? diye düşündü. Aynanın dörtgeninden bakan bu heyecanlı insan yüzünde eğitmeni etkileyen bir şey vardı. Naumof, gırtlağına top gibi şeyin tıkandığını ve cihazların, gözleri önünde kararduğını şaşkınlıkla hissediyordu.

Meresef'e;

-İdareyi sana veriyorum, dedi.

Ancak gerçekte lövyeyi terketmeyip, sadece ellerini ve ayaklarını gevşetti. Her an idareyi bu ilginç adamın elinden almaya hazır bir durumdaydı. Naumof, "Allahın lütfuyla pilot" olan yeni kursçunun emin ve deneyimli eller sahibi olduğunu, hareketleri tekrar eden cihaz sayesinde hissetti. Anayurt savunmasında pilot olan ve eski bir hava kurdu olarak tanınan genel kurmay başkanı, kursçulara bu adı takmayı pek severdi.

Birinci daireden sonra Naumof artık öğrencisinden korkmuyordu. Uçak emin ve "bilgili" bir şekilde ilerliyordu. Yalnız ilginç olan şey, kursçunun, uçağı atmosfer tabakaları üstünde sürerken, sürekli sağa sola doğru dönüşler yapması, makineyi kah yükseltmesi kah indirmesiydi. Aleksey sanki gücünü deniyordu.

Naumof kendi kendine, yeni geleni yarın tek başına uçmaya göndererek, iki üç uçuştan sonra da avcı uçağının tahtadan yapılmış küçük bir modeli olan "Y-2" eğitim uçağına atamayı düşündü.

Hava soğuktu. Termometre sıfırın altında on iki dereceyi gösteriyordu. Şiddetli rüzgar kabine girip, çizmelerinin köpek derisinden geçerek, eğitmenin ayaklarını donduruyordu. Artık dönme zamanı gelmişti. Fakat Naumof, "İn!" komutunu verdiği zaman, aynada bu ateşli siyah gözlerin sessiz ricasını görüyordu. Bu rica değil, ısrardı. Öyle ki, komutan kendinde emri tekrar etmek için güç bulamıyordu. On dakika yerine yarım saat uçtular.

Naumof kabinden çıktıktan sonra, eldivenli ellerini çırparak ve ayaklarını yere vurarak uçağın etrafında sıçramaya başladı. Bu sabah soğuk çok sertti. Kursçu kabinde epeyce oyalandı. Oradan yavaş yavaş çıkarken sanki uçağı terketmek istemiyormuş gibi kanadın üzerine oturduğu zaman mutlu görünüyordu ve gerçekten sarhoşmuş gibi, yüzü heyecandan kıpkırmızı olmuştu.

Naumof hâlâ yerinde zıplayarak;

– E-e dondum, soğuk çizmelerime işledi, dedi. Baksana sen de ayakkabı giymişsin. Ayakların donmadı mı?

Aleksey hâlâ kendi düşüncelerine dalmış gülümseyerek yanıt verdi:

– Benim ayaklarım yok ki...

Naumof'un hareketli yüzü gerildi:

– Ne dedin?

Meresef net bir sesle tekrar etti:

– Benim ayaklarım yok!

– Nasıl "Ayaklarım yok". Ne demek istiyorsun? Ayakların hasta mı yoksa?"

– Evet, ayaklarım yok, bunlar takma ayaklar...

Naumof, kafasına çekiçle vurulmuş bir adam gibi bir an yerine mıhlanıp kaldı. Bu ilginç gencin ona söylediği sözler ina-

nılacak gibi değildi. Nasıl ayaksız olabilirdi? Biraz önce, üstelik hiç de fena uçmayan adam o değil miydi?

Eğitmen, Aleksey'e korka korka;

– Göster bakalım, dedi.

Naumof'un bu merakı Aleksey'i kızdırmadı ve dokunmadı. Tersine bu tuhaf ve şen adamı büsbütün şaşırtmak niyetiyle, sirk artisti gibi, pantolonunun iki paçasını birden sıyırdı.

Kursçu deri ve alüminyumdan yapılmış takma ayakları üzerinde duruyor, eğitmene, teknisyene ve kendinden sonra uçma sırası bekleyenlere neşeyle bakıyordu.

Naumof birdenbire bu adamın heyecanını, yüzündeki olağanüstü ifadeyi, siyah gözlerindeki yaşları ve uçmaya devam etmek için duyduğu hevesin nedenlerini anladı. Kursçu onu hayran etmişti. Naumof, Meresef'e doğru atıldı ve heyecanla elini sarsmaya başladı.

– Kardeşim, nasıl olur?.. Ama sen kendin de ne adam olduğunu bilmiyorsun!..

Şimdi en önemli şey yapılmıştı. Aleksey eğitmenin kalbini fethetmişti. Akşamüstü buluşarak talim planını beraberce hazırladılar. Meresef'in durumu zordu, onu en küçük bir hata sonucunda bile havacılıktan tümüyle uzaklaştırabilirlerdi. Bu durumu ayrıntılarıyla incelediler. Aleksey de tam bu sırada mümkün olduğu kadar daha çabuk avcı uçağına geçmeyi ve en iyi savaşçıların çarpıştığı Volga'nın şanlı şehrine doğru uçmayı her zamandan daha çok istediği halde, sabır ve özenle ayrıntılı denemeler yapmaya razı oldu. Meresef, bu durumda kendini "elmanın içindeki kurt" kadar emin hissedebileceğini anladı.

Meresef eğitim-öğretim okulunda iki aydan fazla eğitim gördü. Uçuş alanı karla örtülmüş, uçaklara da kayaklar takılmıştı. Aleksey uçtuğu zaman alacalı sonbahar renkleri yerine, artık sadece iki renk; beyaz ve siyah görebiliyordu. Almanların

Stalingrad önündeki bozgununa, altıncı Alman ordusunun yok edildiğine ve Paulus'un esir düştüğüne dair haberler artık etrafa yayılmıştı. Güneyde görülmemiş ve durdurulması olanaksız bir taarruz harekatı gelişiyordu. General Rotmistrof'un tankçıları cepheyi yararak cesur baskınlarıyla, düşmanların cephe gerisini bozguna uğratıyorlardı. Cephede böyle şeyler olur ve cephenin üstünde kanlı hava çarpışmaları devam ederken, küçük eğitim uçaklarıyla havada sabırla "gıcırdamak," Aleksey'e, her gün sayısız adımlarla hastane koridorlarında gidip gelmekten veya fena halde ağrıyan şişkin ayaklarıyla mazurka ve fokstrot oynamaktan daha güç geliyordu.

Aleksey daha hastanedeyken havacılığa döneceğine söz vermişti. Önünde bir amaç vardı. Ve şimdi çektiği acılara, yorgunluğa ve hayal kırıklıklarına aldırış etmeden, buna alışmak için ısrarla çalışıyordu. Bir gün Aleksey'in adresine kalın bir zarf geldi. Klavdiya Mihailovna ona mektuplarını gönderiyor, nasıl olduğunu, başarılarını ve arzusunu gerçekleştirmeyi başarıp başaramadığını soruyordu.

Aleksey kendi kendine düşündü: "Acaba başardım mı?" Fakat soruya yanıt bulamadı ve mektupları gözden geçirmeye koyuldu. Bu mektupların birkaç tanesi annesinden, diğerleri de Olya'dan ve Gvozdef'tendi. Aralarından bir tanesi Aleksey'i hayrete düşürdü. Adres "meteoroloji çavuşu" tarafından yazılmıştı, mektubun altında ise "Yüzbaşı Kukuşkin" imzası vardı. Meresef ilk önce bu mektubu okudu.

Kukuşkin, Aleksey'e, uçağını tekrar düşürdüklerini ve yanan uçaktan başarıyla atladığını, bizimkilerin yanına indiğini, fakat düşerken kolunun çıktığını, şimdi de sağlık merkezinde bulunduğunu haber veriyordu. Burada, onun deyimine göre, "cesur şırınga ustaları"nın arasında "sıkıntıdan boğulduğunu", fakat bunların önemsiz şeyler olduğunu ve yakında yine savaş saflarına girebileceğini yazıyordu. Bu mektubu Kukuşkin dikte etmiş, alayda hâlâ "meteoroloji çavuşu" diye çağırdıkları, Aleksey'in tanıdığı Vera Gavrilovna yazmıştı. Mektupta Vera'nın

çok iyi bir arkadaş olduğu ve Kukuşkin'e felaketi sırasında cesaret verdiği de söyleniyordu. Vera, parantez içinde, Kosta'nın abarttığını yazıyordu. Aleksey bu mektuptan, alayda kendisini hâlâ hatırladıklarını anladı.

Meresef, yemekhanenin duvarlarında asılı duran alay kahramanlarının resimleri arasında kendi resminin de bulunduğunu ve alay erlerinin de onu tekrar aralarında görmekten ümitlerini kesmediklerini anlamıştı. Alay erleri! Meresef başını sallayarak gülümsedi. Kukuşkin'in ve onun gönüllü sekreterinin kafaları herhalde büyük şeylerle meşgul olmalıydı, çünkü ikisi de alaya ordu bayrağının verildiğini Aleksey'e yazmayı unutmuşlardı.

Aleksey, bundan sonra annesinin mektubunu açtı. İhtiyarın mektubu, Aleksey'in geleceği için heyecan ve kaygı ile doluydu. Anne, oğlu acaba üşüyor mu, cephede verdikleri yemekler iyi mi, kış için sıcak elbesileri var mı, sıcak eldivenlere ihtiyaç duyuyor mu, sıkıntı çekiyor mu, diye merak ediyordu. Beş çift eldiven ördüğünü ve bunları Kızıl Ordu savaşçılarına gönderdiğini yazıyordu. Eldivenleri sağlıkla giymelerine dair pusulalar yazıp, onları eldivenlerin başparmaklarına koymuştu. Böyle bir çift eldivenin Aleksey'e de düşmesi çok iyi olacaktı. Ankara tavşanlarından kırktığı yünden örülmüş sıcacık, yumuşacık eldivenler... Evet, bunu Aleksey'e yazmayı unutmuştu: Şimdi bir çift erkek ve dişi tavşanla, yedi tane de tavşan yavrusu besliyordu. Bu hoş, ihtiyar gevezeliğinin en sonunda da en önemli haber verilmekteydi: Almanlar Stalingrad'dan kovulmuş, sıçan deliğine tıkıştırılmış, hatta söylendiğine göre şeflerinden biri esir edilmişti. Onları Stalingrad'dan kovdukları zaman Olya beş gün için Kamişin'e gelmiş ve evi bombardımandan yıkıldığından Aleksey'lerde kalmıştı. Olya, şimdi istihkam taburunda çalışıyordu. Omuzundan yaralanmış, sonra iyileşmiş ve bundan dolayı kendisine madalya verilmişti. Fakat bunun ne madalyası olduğunu yazmak, annesinin aklına gelmemişti. İhtiyar kadın, yanında bulunduğu zaman, kızcağızın

hep uyumakta olduğunu, uyumadığı zaman da hep Aleksey'den bahsettiğini; beraberce iskambil falına baktıklarını ve sürekli sinek oğlanın kalbi üzerine karo kızın düştüğünü yazıyordu. Anne, karo kızından daha iyi bir gelin arzu etmediğini ilave ediyordu.

Aleksey, ihtiyar kadının bu dokunaklı diplomasisine gülümsedi ve karo kızının mavi zarfını açtı. Mektup kısaydı. Olya, taburda çalışan en iyi savaşçıların "siperlerden" sonra bir öncü kıtasına gönderildiklerini haber veriyordu. Şimdi, Olya teknik teğmeniydi. Onun kıtası düşmanın ateşi altında, ünlü Mamaef tepesindeki siperleri, sonra da traktör fabrikası çevresindekileri inşa etmişti. Bundan dolayı bu kıtaya Kızıl Bayrak nişanı verilmişti. Olya yemeklerin mükemmel olduğunu, fakat konservelerden ekmeğe kadar her şeyi düşmanın, makineli tüfek ateşine tuttuğu Volga'nın ötesinden taşımak zorunda olduklarını, bütün şehirde şimdilik bir tek sağlam bina bulunmadığını ve toprağın, ay ışığında çekilen bir fotoğrafta bile delik deşik göründüğünü yazıyordu. Hastaneden çıktıktan sonra, birkaç arkadaşla beraber, otomobille Stalingrad şehrinde dolaştığını ve gömülmek için hazırlanmış yığın yığın Alman cesetleri gördüklerini ilave ediyordu. Bu cesetlerden başka, yollar üzerinde sürüklenenlerin sayısı acaba ne kadardı? "Bunları gördüğüm zaman, şimdi adını hatırlayamadığım arkadaşının; bütün ailesi öldürülmüş olan o tankçının burada olmasını ve bunları kendi gözleriyle görmesini istiyordum. Gerçekten bütün bunları kendi gözleriyle görmesini istiyordum. Gerçekten bütün bunları filme çekip onun gibilere göstermek gerek. Düşmandan nasıl intikam aldığımızı görsünler!" Olya en sonunda, –Aleksey bu anlaşılmaz cümleyi birkaç defa okudu– Stalingrad savaşından sonra artık kendini Aleksey'e; kahramanların kahramanına layık gördüğünü yazıyordu. Bütün bunlar katarların istasyonda durduğu sırada, aceleyle yazılmıştı. Olya şimdi onları nereye götüreceklerini ve yeni adresini bilmiyordu. Aleksey, ondan ikinci bir mektup alıncaya kadar yanıt vermekten ve

kendisinin değil de, asıl savaş cehenneminde kaygıyla, sessizce çalışan bu küçücük nazik kızın gerçekten kahramanların kahramanı olduğunu yazmaktan mahrumdu. Zarfın arkasına açık olarak yazılmıştı: "Muhafız kıtasından teknik asteğmen Olya filanca."

Aleksey çok defa, uçuş alanında boş kaldığı dakikalarda bu mektubu cebinden çıkararak tekrar tekrar okuyordu. Bu zarf, Meresef'i, havaalanının iliklere işleyen kış rüzgarlarında ve köşelerinde buzdan saçaklar meydana gelmiş olan dokuzuncu "A" sınıfının şiddetli soğuklarında ısıtıyordu.

Aralık ayı ortasında eğitmen Naumof, Meresef'in sınavını tespit etti. "Utönka" uçağıyla uçacaktı ve uçuş sırasında kendisine eğitmen değil de, genelkurmay başkanı nezaret edecekti. Genelkurmay başkanı, Aleksey'in okula gelişinde, onu hiç de iyi karşılamayan o aynı, kırmızı yüzlü, canlı, şişman yarbaydı.

Aleksey yerden dikkatle izlendiğini ve geleceğinin belirleneceğini bildiği için o gün büyük bir ustalık gösterdi.

Meresef küçücük uçakla öyle tehlikeli uçuşlar yaptı ki, yaşlı deneyimli yarbay, ister istemez sitemli görüşler dile getirmek zorunda kaldı. Meresef uçaktan indikten sonra başkanın yanına gelirken, Naumof'un sevinç dolu ve bütün kırışıklarıyla parlayan yüzünden, işin başarılmış olduğunu anladı.

Yarbay mırıldandı:

– Mükemmel yöntem! Evet... Gerçekten pilot, dediğim gibi allahın lütfuyla pilot. Şimdi acaba bizim yanımızda eğitmen olarak kalmaya razı mısın? Bize böyleleri lazım.

Meresef kesin olarak reddetti.

– Eh, canı gitmek istiyor, budala! Savaşmakta ne hüner var sanki? Oysa burada insanlar yetiştireceksin.

Yarbay, birdenbire Meresef'in dayandığı bastonu görerek kıpkırmızı oldu.

– Nasıl? Ver şunu buraya! Bu bastonla gezmeye mi çıkmışsın? Nerede bulunuyorsun sen, caddelerde mi! Emre

uymadığın için ceza göreceksin! İki gün!.. Muskalar getirmişler... Pilot olacaklar... Sihirbazlar!.. Uçak bölüğünde yalnız karo papazı eksik. İki gün! İşittiniz mi!

Yarbay Meresef'in elinden bastonu çekerek onu kırabilecek bir yer bulmak için etrafına bakındı.

Emir subayı Naumof, arkadaşını savunmaya çalıştı:

– Yarbay yoldaş, müsaade edin! Onun ayakları olmadığını söyleyeyim.

Genelkurmay başkanı daha çok kızardı ve gözlerini kararтarak ağır ağır nefes almaya başladı.

– Nasıl olur? Bir de beni aldatmaya çalışıyorsun! Gerçekten mi?

Meresef, yarbayın sözlerini onaylamak için başını salladı, aynı zamanda, büyük tehlike atlatan değerli bastonuna da heyecanla bakıyordu. Gerçekten Aleksey, son zamanlarda Vasiliy Vasileviç'in hediyesinden hiç ayrılmıyordu. Yarbay, arkadaşlarına şüpheli şüpheli bakmaya başladı.

– Ama eğer öyle ise ama... Biliyorsun ki... Göster bakalım ayaklarını... Eve-t!..

Aleksey eğitim okulundan mükemmel notlarla çıktı. Eski bir pilot olan yarbay onun yararlılığına, büyüklüğüne herkesten iyi değer verebilmişti. Takdir sözlerini ölçmeden yazdığı onur belgesinde, Meresef'in usta, yiğit, deneyimli ve iradeli bir pilot olduğunu, her türlü uçak takımında hizmet edebileceğini yazmıştı.

Meresef, kışın kalan kısmını ve ilkbaharın ilk günlerini eğitim okulunda geçirdi. Burası, şimdi pilotların öğretim ve eğitim gördüğü eski bir savaş okuluydu. Okulun mükemmel uçuş alanları, yatakhaneleri, zengin bir kulübü vardı. Bu kulübün sahnesinde Moskova tiyatrolarından gelen oyuncular temsiller veriyorlardı. Burası da tıklım tıklım dolmuştu, fakat savaş öncesi düzeni burada korunduğundan dış görünüşte

ufak tefek şeylere dikkat etmek gerekiyordu. Çünkü temizlenmemiş çizmeler, kaputun kopmuş düğmeleri, aceleyle uçuş çantasının, kemerin üstüne takılması, komutan emriyle iki saat talım durumunda "taban tepmeye" sebep oluyordu.

Aleksey Meresef'in de dahil olduğu büyük pilot grubu, o zaman yeni olan "La-5" Sovyet avcı uçaklarıyla uçmayı öğreniyordu. Hazırlık çok ciddiydi. Motorların yapısı yakından inceleniyor, maddi kısımları ve teknik öğreniliyordu. Aleksey, bu dersleri dinlerken, ordu dışında geçirdiği, nispeten kısa bir zaman içinde Sovyet havacılığının ne kadar çok ilerlediğine şaşıyor ve memnun oluyordu. Savaş başlangıcında büyük bir yenilik sayılan şeyler, şimdi artık adam akıllı eskimişti. Savaşın ilk günlerinde şaheser sayılan ve büyük yüksekliklerde savaşmak için hazırlanmış olan çevik "kırlangıç"lar, hafif "mig"ler artık kullanılmaz olmuştu. Sovyet fabrikaları bunların yerine savaş günlerinde çok az bir süre içinde kurulmuş olan mükemmel "Yak"lar, en modern "La-5" uçakları, iki yerli "İl"ler üretmişti. Adeta toprağın üstünde kayan bu uçan tanklar, düşmanların tam başları üzerine bombalar, mermiler, gülleler atarak Almanları bozguna uğratıyordu. Bunlar Alman ordusunda "kara ölüm" anlamında olan "Şvartse Tot" diye adlandırılmıştı. Yeni teknik araçlar, savaşan halkın dehasından doğmuş, hava çarpışmalarını son derece güçleştirmişti. Pilottan istenilen şeyler yalnız kendi makinasını tanımaktan ibaret değil; cüret, beceri, savaş sahasında seri yönetme yeteneğine sahip olmak, çarpışmanın safhalarını birbirinden ayırmak ve kendi sorumluluğu altında tehlikeye göğüs gererek, emir beklemeksizin karar alıp uygulamasıydı.

Bütün bunlar gayet şaşırtıcı şeylerdi. Cephede aralıksız, çetin hücum çarpışmaları devam etmekteydi. Aleksey Meresef yüksek duvarlı, aydınlık sınıf odasında, kara ve konforlu masalar arkasında derslere devam ederken, cephe ve cephe durumunu özlemekten acı çekmekteydi. O fiziki acısını boğmaya alışmıştı. Meresef, olanaksız olan şeyleri yapmak için, her-

şeye egemen olmayı öğrenmişti. Fakat bu nedensiz acının bastırılması için gücü yoktu. Acının asıl sebebi, zorunlu hareketsizlik olduğundan, bazen haftalarca okul çevresinde sessiz, dalgın dalgın dolaşıyordu.

Meresef'in şansına, binbaşı Struçkof da bir müddet eğitim ve öğretim için aynı okula gelmişti. Onlar iki eski dost gibi karşılaştılar. Struçkof, Aleksey'den iki hafta sonra gelmişti, fakat hemen oradaki ortama uyarak, savaş zamanın olağanüstü sert düzenine alışmış ve herkesin yakını olmuştu. Meresef'in halini derhal anladı ve akşam yıkandıktan sonra herkes yatakhaneye çekilirken Aleksey'in omuzuna vurarak:

– Üzülme, delikanlı, biz de tekrar savaşacağız, dedi. Bak, Berlin'e daha ne kadar mesafe var. Onlar adım adım ilerliyor. Savaşmaya zamanımız olacak.

Görüşemedikleri iki üç ay zarfında Binbaşı, askerler arasında denildiği gibi "bel vermişti", kendini gevşetmiş ve ihtiyarlamıştı. Serbest zamanlarında her ikisinin de tanıdıklarından bahsettikleri ilk günde binbaşı Struçkof, Klavdiya Mihailovna hakkında hiçbir şey söylemedi. Hatta onu hatırlatabilecek sözlerden sanki bilerek kaçınıyordu. İkinci gün yemekhanede masada otururken, kim bilir nedense, sabredemeyerek ismini söylemeksizin dedi ki:

– Onunla, o kadınla mektuplaşıyoruz. Yanıt veriyor.

Meresef ses çıkarmadı. Çorbayı sessizce içtiler. Binbaşı tabağını birdenbire öyle itti ki, yemeğin kalanı sofraya dağıldı.

– O, hâlâ kendisini unutayım, diye bana yalvarıyor. Ne dersin, unutayım mı? Bak aptal kadına, unutmalıymışım! Niçin acaba? Beni sevmiyormuş? Niçin sevmiyor? Peki, sevmesin, insanın kalbine zorla girilmez ya! Fakat aptal kadın, başkasının ümitlerini bari kırma ve hiç olmazsa sana saygı göstermelerine izin ver! Biliyorum ya, iki yakasını bir araya zor getiriyor. Oysa ona bir paket gönderdim, kıyameti koparacak geri çevirdi. Maaşımı gönderdim; harca, bana lazım değil, çünkü her yerde hükümet masrafımı çekiyor, dedim. Allah, allah, ne

gürültü, ne patırdı! Siz bana hürmet etmiyorsunuz, beni aşağılıyorsunuz... Şeytan bilir, daha bilmem neler. Bir kimsesi olsaydı bari, yalnız bir ölünün gölgesi, boş şey. Belki de vardır, ha? Bulmuş mudur? Ne diyorsun?

Binbaşı birdenbire sinirle sandalyesinde kımıldadı

- Zannediyorum ki, yoktur.

– Ciddi mi söylüyorsun? O zaman ne istiyor? Rahibe olmak niyetinde midir? Şimdi rahibe kabul etmiyorlar...

Sonra Binbaşı, içinde pişirilmiş erik bulunan buğday lapası tabağını önünden uzaklaştırarak bağırdı:

–A, şeytan, yine bu karagözlü sarışın!

Nedense okulun aşçısı bu yemeğe, "puding" resmi adından başka, okulda "karagözlü sarışın" ismini vermişti.

Fakat eğitim sırasında Binbaşı canlanıyordu. O zaman seri, düşünceli ve akıllı yanıtlar veriyordu. Onun , kaygısız büyük kalbini tamamiyle kaplayan sakin ve dengeli kadının simasını, kafasından ancak sevdiği iş atabilirdi.

Kış ortasında Meresef ve Struçkof'un bulunduğu kurstaki pilotlar uçuş denemelerine başladılar. Aleksey bu küçük, kısa kanatlı, daha çok kanatlı balığa benzeyen "La-5" uçağını her yönüyle benimsemişti. Teneffüs zamanlarından sık sık yararlanarak uçak alanına gidip uçakların kısa bir yürüyüşten sonra nasıl sıçrayıp havaya birdenbire yükseldiklerini ve mavi gövdeleri güneşten parıldayarak havada nasıl döndüklerini seyrediyordu. Bir uçağa yaklaşarak onu yakından inceliyor, eliyle kanatlarını okşayarak, yanlarını yokluyordu. Sanki uçak değil de iyi bakılmış güzel, cins bir attı. Sonunda grup uçuşa çıktı. Herkes kuvvetlerini denemeye gayret ediyor, biraz da yarışıyorlardı. Eğitmen, baştan Struçkof'u çağırdı. Binbaşı'nın gözleri alev alev yanıyor, kendine güvenle gülümsüyor ve paraşütün kayışlarını bağlayıp kabinin kapısını örterken ıslıkla heyecanlı bir hava çalıyordu.

Sonra motor müthiş bir gürültü kopardı, uçak yerinden fırladı ve işte alanda, güneşin altında hızla koşmaya başladı.

Birdenbire havalandı. Kanatları güneşin ışıkları altında parlıyordu. Struçkof uçuş alanı üstünde bir daire çizdi, birkaç güzel akrobasi numarası gösterdi, kanatları üste çevirdi, zorunlu olan bütün hareketleri ustaca, zarif bir hızla yaptı ve gözden kayboldu. Sonra birdenbire okul binasının damı arkasında tekrar göründü ve motorunu gürleterek, sıra bekleyen kursiyerlerin şapkalarına dokunurcasına uçuş alanı üstünde alçaktan tam hızla uçmaya başladı. Tekrar kayboldu, yine göründü ve üç nokta üzerinde konmak için yavaş yavaş yere indi. Struçkof kabinden sevinç ve heyecan içinde, yaramaz bir çocuk gibi sıçrayıp atladı.

Yerde kahramanlığından dolayı kendisini öven eğitmenin sözünü keserek mırıldanıyordu:

– Uçak değil, kemandır vallahi! Yaşayacağız. Çaykovski'nin şarkılarını bile çalabilirsin... Vallahi! Yaşayacağız, Alöşka!

Sonra güçlü kollarıyla Meresef'i bağrına bastı.

Uçak gerçekten de güzeldi. Hepsi bu fikirdeydi. Sıra Meresef'e geldiği zaman takma ayaklarını kayışla bağlayarak dümenin pedallarına dayadı, birdenbire o da havaya yükselti ve bu atın, kendisi gibi ayaksızlar için çok azgın olduğunu, özel bir özenle davranılması gerektiğini hemen anladı. Meresef, yerden havalanırken uçuşun yarattığı sevinçten dolayı makineyle o mükemmel ve tam teması hissetmedi. Uçağın yapısı çok iyiydi. Makine, dümeni tutan ellerin her hareketini sezmekten başka, her titreşimini duyuyor ve havada hemen ona uygun hareketi yapıyordu. Bu özelliğiyle uçak, gerçekten kemana benziyordu. Burada Aleksey bütün acılığı ile, giderilmez kaybının değerini ve takma ayaklarının hareketsizliğini hissetti. Bu uçağın idaresinde en iyi takma ayakların bile, en büyük antremana rağmen elastiki, hassas ve hayat dolu ayakların yerini tutamayacağını anladı.

Uçak, dümenin her hareketine uygun yanıt vererek hafif ve çevik bir şekilde havayı yarıp uçuyordu. Fakat Aleksey ondan

korkuyordu. O, keskin dönüşlerde geciktiğini ve pilotlarda özel bir refleks halini alan karşılıklı hareketlerde sıkı bir uyumun oluşmadığını gördü. Bu gecikme gayet hassas olan uçağı burgu vaziyetine düşürebilir ve bu surette varlığını tehlikeye atabilirdi. Aleksey kendini, ayakları köstekli bir at gibi hissediyordu. Korkak değildi, hayır. O hayatı için titremiyordu, zira uçuşa çıkarken paraşütü bile yoklamamıştı, fakat en küçük bir hatasının kendisini pilotluktan ebediyen uzaklaştıracağından, bu sevdiği mesleğin kapılarını kapayacağından korkuyordu. Oldukça dikkatli davranıyordu. Nitekim yere konduğu zaman sinirleri büsbütün gevşemişti. Bu yüzden ve tabi ayaklarının hareketsizliğinden dolayı Aleksey konarken öyle bir "keçi"* yaptı ki, uçak kar üstünde beceriksizce sıçradı.

Kabinden sessizce ve kaşları çatık çıktı. Arkadaşları, hatta eğitmen bile, asıl fikirlerini söylemeyerek onu tebrik etmeye başladılar. Bu hoşgörü onu yalnızca aşağılıyordu. Aleksey elini savurdu ve sessizce, karlı meydanın ortasından geçerek topallaya topallaya okulun boz binasına doğru yürümeye başladı. Ayaklarını sürüyerek iki tarafına sallana sallana yürüyordu. Şimdi, avcı uçağına oturduğunda başarısızlığa uğramak Aleksey için büyük bir darbeydi. Bir nisan sabahı vurulan uçağı çam ağaçlarının tepelerine düştükten sonra bu, Aleksey'in başına gelen en büyük felaketti.

Aleksey öğle ve akşam yemeğine gitmedi. Gündüz yatakhanede kalmayı en sert bir şekilde yasak eden okul düzenine rağmen Aleksey, ellerini başının altına koymuştu. Ayakkabılarını çıkarmadan yatağa uzanmış yatıyordu. Okul nöbetçisi ve oradan gelip geçen komutanlar, Aleksey'in derdini bildikleri için ona hiçbir söz söylemeye cesaret edemiyorlardı. Struçkof gelip onu konuşturmaya çalıştı, fakat hiçbir yanıt alamayınca başını sallayarak gitti.

Meresef'in bulunduğu yatakhaneye Struçkof'tan hemen

* Keçi: Uçağın piste paralel bir durumda inmesi yerine düşercesine konmasından oluşan sıçramalara denir. Özel terim.

sonra, okulun siyasi komutanı yarbay Kapustin gelmişti. Kalın gözlüklü, kısa boylu ve çirkin bir adamdı yarbay. Kötü dikilmiş asker üniforması, üzerinde çuval gibi duruyordu. Kursiyerler bu kılığı itibariyle gösterişsiz adamın, uluslararası konular üzerindeki derslerini zevkle dinliyorlardı. Zira onun derslerinde dinleyicilerin yürekleri, bu yüce savaşa katıldıkları için aydınlık ve gururla doluyordu. Fakat, ona bir şef olarak ısınamıyor, kendisini, "sivil adam ve havacılıktan hiçbir şey anlamayan" bir kimse sayıyorlardı. Kapustin, Meresef'e dikkat etmeden odayı gözden geçirdi, havayı kokladı ve birdenbire kızarak haykırdı:

–Burada hangi şeytan sigara içmiş? Burası sigara içilecek yer mi? Üsteğmen yoldaş bu ne demektir?

Aleksey durumunu hiç değiştirmeden kayıtsızca yanıt verdi:

– Ben sigara içmiyorum.

– Neden yataktasınız? Düzeni bilmiyor musunuz? Kıdemli bir amir içeriye girdiği zaman ne diye ayağa kalkmıyorsunuz? Kalkınız!

Bu bir emir değildi. Bilakis, tümüyle sakin, sivil edasıyla söylenen sözlerdi. Meresef istemeyerek düzene uydu, karyolanın yanında ayağa kalkarak dimdik durdu.

Kapustin onu heveslendirmeye gayret ederek:

– İşte böyle, üsteğmen yoldaş! dedi. Şimdi oturun kanapeye de konuşalım.

– Neyi?

– Size nasıl davranmamız gerektiğini. Buradan çıksak iyi olur! Ben sigara içmek isterim, oysa burada sigara içilmez.

Karartılmış lambaların mavi aydınlığıyla hafifçe aydınlatılmış yarı karanlık bir koridora girdiler. Kapustin hemen piposunu yaktı. Pipoyu her çektikçe geniş, düşünceli yüzü yarı karanlıkta bir an için aydınlanıyordu.

– Bugün ben sizin grup eğitmeninizden hesap sormak istiyorum.

– Niçin?

– Okul komutanlığından izin almadan sizi uçuş bölgesine saldığı için... Ee? Evet, neden baktınız? Gerçekten kendim-

den de hesap sormalıyım, çünkü sizinle şimdiye kadar konuşmadım. Buna zaman bulamadım, oysa hep niyet ediyordum... Her neyse. Şimdi dinleyin. Meresef, sizin uçmanız o kadar basit bir mesele değildir, evet, değildir! Bunun için eğitmeninizin kulaklarını biraz çekmeliyim.

Aleksey susuyordu. Yanında piposunu puflatan bu adam kimdi, nasıl bir adamdı? Okulun yaşamında ortaya çıkan olağanüstü bir olayı, kimse kendine zamanında bildirmediği için yetkisinin çiğnenmiş olduğunu zanneden bir bürokrat mıydı? Yoksa pilot seçme yönetmeliğinde, herhangi bir fiziki noksanlığı olanların uçuşlarını yasak eden bir maddenin korunmasına çalışan bir formalist miydi? Yahut kendi egemenliğini göstermek için ilk gerekçeye tutunan garip bir adam mıydı? Ona ne gerekti, niçin gelmişti? Onsuz da Aleksey'in derdi kendine yetip artıyordu.

Meresef, içinde kaynayan öfkeyi zorla gizliyordu. Fakat felaket ayları ona çabuk karar vermekten çekinmeyi öğretmişti. Aleksey'in fikrince, gerçek adam olan komiser Varaböf'ü hatırlatan bazı şeyler, bu huzursuz Kapustin'de de vardı. Piposunun ateşi kah alevleniyor, kah sönüyordu. Geniş, temiz yüzü ve akıllı, etkili gözleri mavi sis içinde gözüküyor ve sonra tekrar kayboluyordu.

– Görüyor musunuz Meresef, ben size kompliman yapmak istemiyorum. Fakat inanın, dünyada ayaksız avcı uçağı idare eden tek adamsınız. Tek!..

Piposunu kaldırıp deliğinden küçük lambanın cılız ışığına baktı ve şaşkınlıkla başını sallayarak devam etti:

– Ben şimdi sizin savaş havacılığına dönme hevesinizden sözetmiyorum. Bu elbette bir yararlılıktır, ancak bunda aslında hiçbir olağanüstülük yoktur. Şimdi zaman öyledir, zafer için herkes elinden geleni yapıyor... Fakat, bu benim lanet olası pipoma ne oldu?

Kapustin tekrar piposunun sapını kurcalamaya başadı. Ve bütün dikkatini bu işe hasretmiş gibi görünüyordu. Aleksey belirsiz bir önseziden telaşlanarak sabırsızlıkla ne söyleneceğini

bekliyordu. Kapustin, piposunun sapını temizlemekten el çekmeyerek, sözlerinin ne gibi etki yapabileceklerini düşünmeden ekledi:

– Burada sorun size, üsteğmen Aleksey Meresef'e özgü değil. İş şundan ibarettir, bütün dünyada yalnız sapasağlam bir adamın, o da ancak yüzde bir kişinin erişebileceği zannedilen bir ustalığa siz ayaksız olarak sahip oldunuz. Siz yalnız vatandaş Meresef değil, aynı zamanda büyük bir adamsınız... Aha, işte en sonunda temizlendi. Bunu nasıl tıkamışsın bilmem?.. Böyle size karşı, sıradan bir pilota karşı gösterilen davranışta bulunamayız, anlıyor musunuz? Buna hakkımız yok. Siz gayet önemli bir işe girişmiş bulunuyorsunuz. Fakat ne ile? Ee, size nasıl yardımda bulunabileceğimizi, siz kendiniz söyleyin.

Kapustin piposunu tekrar doldurarak çekmeye başladı. Piposunun kah alevlenen, kah sönen kırmızı ışığı Kapustin'in geniş burunlu dolgun çehresini karanlıktan çıkarıp, sonra yine karanlığa çekiyordu.

Kapustin, Meresef'in uçuşlarının sayısını çoğaltmak için okul yönetmeniyle konuşacağına söz vererek, Aleksey'e, özel bir eğitim programı hazırlamasını teklif etti.

Aleksey, bu kısa boylu çirkin adamın, onun bütün şüphelerini nasıl ustalıkla giderdiğine şaşırarak bağırdı:

– İyi, ama bunun için ne kadar benzin gerekli olacak?

– Hele şimdi benzin önemli bir maddedir. Onu küple ölçüyoruz, fakat benzinden daha da kıymetli bir şey vardır.

Burada Kapustin sıcak külleri dökmek için eğri piposunu çizmesinin topuğuna gayretle vurmaya başladı.

Ertesi günden itibaren Meresef, ayrıca eğitim görmeye başladı. O tıpkı yürümeye, koşmaya, dans etmeye başlamış olduğu zamanlarda çalıştığı gibi, şimdi de inatla çalışmaya koyulmuştu. Gerçek bir esin gücü bütün varlığını sarmıştı. Aleksey uçuş tekniğini değerlendirmeye, bütün yönlerini düşünmeye, ölçüp biçmeye, uçuşu en küçük hareketlere bölüp, her hareketi ayrıca incelemeye çalışıyordu. Şimdi, Aleksey gerçekten inceliyor ve gençliğinde plansız olarak benimsediği bütün bilgi-

leri yeniden öğreniyordu. Önceden deneme ve güven sayesinde eriştiklerini şimdi muhakeme yoluyla elde ediyordu. Uçağı yönetmek projesini beyninde ayrı ayrı hareketlere bölerek, her bir hareket için özel yöntem yaratıyor ve çalışırken ayağın hissettiği bütün hareketleri tabanından dizlerine geçiriyordu.

Bu oldukça güç ve emek isteyen bir işti. Çalışmalarının sonuçları o kadar azdı ki, hemen hemen hiç hissedilmiyordu. Bununla birlikte Aleksey, her yeni uçuşta uçağın kendisine daha sıkı bağlandığını ve ona daha çok itaat ettiğini hissediyordu.

Kapustin, ona rastladığı zaman soruyordu:

– E, usta işler nasıl gidiyor?

Meresef baş parmağını kaldırıyordu. O abartmıyordu. İşler çok çabuk olmasa da, çetin ve emin bir şekilde ilerliyordu. En önemli şey, Aleksey bu antremanın sonucunda uçakta kendini kanatlı ve kızgın bir ata binmiş beceriksiz ve zayıf bir insan gibi hissetmekten kurtulmuştu. Ustalığına yeniden inanmaya başlamıştı. Bu ustalık, sanki uçağı da etkiliyordu. Uçak, iyi bir binicinin sivri mahmuzlarını ve sağlam elini hisseden bir at gibi, günden güne daha uyumlu olmaya başlamış, yavaş yavaş Aleksey'e bütün uçuş özelliklerini açıklıyordu.

Aleksey çocukken, Volga körfezini ilk kaplayan düz, şeffaf ve ince buz üzerinde patenle kaymayı öğreniyordu. Özel patenleri yoktu, çünkü satın almaya annesinin parası yetmiyordu. Bunun için, çamaşırını yıkadığı demirci kadının ısrarı üzerine yanları delikli küçücük tahta patenler hazırlamış, altlarını kalın tellerle kaplamıştı.

Bağ ve çiviler sayesinde Aleksey, bu patenleri eski, yamalı çizmelerine takıyordu. Bunlarla körfeze, ayaklarının altında ahenk ve gürültüyle çatırdayarak parçalanan ince buza gitmişti. Kamişin mahallesinden çocuklar burada şamata içinde enine boyuna kayıyorlardı. Çocuklar patenler üzerinde şeytan gibi kayıyor, kovalaşıyor, sıçrıyor ve dans ediyorlardı. Etraftan bakanlar bunu kolay bir iş zannediyorlardı. Fakat Aleksey kör-

feze basar basmaz, buz ayakları altında kaydı ve sırt üstü çok fena düştü. Hemen ayağa kalktı ve bir hata yapmış olduğunu arkadaşlarından gizlemek için sanki bir şey olmamış gibi yürümeye başladı, bir daha düşmemek için öne eğiliyordu, fakat yine yüzüstü düştü. Tekrar sıçradı, epeyce titreyen ayakları üstüne kalktı ve neye uğradığını düşünerek arkadaşlarının hareketlerine bakmaya başladı. Şimdi artık, öne çok eğilmemek, aynı zamanda da arkaya da çok ağırlık vermemek gerektiğini biliyordu. Az çok kendini doğrultmaya çalıştığı sırada yan üstü tekrar yere serildi. Böylece bütün gün düşüp kalktı. Akşamüstü üstü başı kar içindeydi. Annesini üzmüştü; yorgunluktan ayakları takatsız kalmış, bütün vücudu yara bereyle dolmuş ve mosmor olmuştu.

Aleksey ertesi sabah tekrar kayağa gitti. Şimdi artık ayakları ile daha uzun hareketler yapıyor ve az düşüyordu. Koşarak birkaç metre kayabiliyordu. Fakat sabahtan akşama kadar buz alanında harcadığı bütün çabaya rağmen, bundan fazla bir şey yapamamıştı. Bir gün –Aleksey rüzgarın kuru karları, cilalı buz üzerinde avuç avuç topladığı bu dondurucu ve fırtınalı günü hiçbir zaman unutmadı– birkaç başarılı hareketten sonra ummadığı bir anda birdenbire kaymaya başladı. Gittikçe daha emin bir şekilde, daha hızlı kayarak daireler çiziyordu. Böylece farkına varmadan, düşe kalka elde ettiği deneyimlerini tekrar ede ede kazanmış olduğu bütün bu önemsiz alışkanlıklar, sanki birdenbire gerçek kazanımlar haline gelmişlerdi. Nitekim adımlarını daha sağlam atmaya başladı. Bu şekide bütün yaramaz, inatçı çocuk vücudunu zevkli bir güven duygusu bürümüştü. Aleksey buna gittikçe daha çok seviniyordu.

Şimdi de böyle oldu. Uçağa kavuşmaya, takma ayaklarının maden ve derileri arkasında onu hissetmeye can atarak hevesle ve inatla uçuyordu. Bazen kendisine bu işi başarabilecek gibi geliyordu. Sevinerek, uçağa önceden hayalinde çizdiği şekiller yaptırmak istiyordu. Fakat birdenbire hareketlerinin güvensizliğini görüyor ve ümitlerinin suya düşmesinden kaygılanıp tekrar can sıkıcı hareketlerine devam ediyordu.

Fakat bir sabah, uçuş alanının birdenbire karardığı, eriyip dağılan karların üzerinde uçakların derin izler bıraktığı sıcak bir mart gününde Aleksey, avcı uçağına binerek eğitim bölgesine vardı. Yerden havalanırken rüzgar önden ve yandan esiyor ve uçağı yolundan saptırıyordu. Tam bu sırada Meresef uçağına yön verirken, makinenin kendisine itaat ettiğini ve onu bütün varlığıyla duyduğunu sezdi. Bu duygu, bir yıldırım hızıyla gelip geçti. Aleksey önce inanmak istemedi. O zamana kadar çok felaket yaşadığı için, mutluluğuna birdenbire inanmak istemedi. Uçağına sağa doğru keskin bir dönüş yaptırdı. Uçak tam zamanında saptı. Aleksey, bir zamanlar, çocukken, Volga'nın küçük körfezinde gürültüyle çatırdayan buz üstünde hissettiği duyguya kapılmıştı. Karanlık gün sanki birdenbire aydınlandı. Kalbi sevinçle çarpmaya başladı. Heyecanın etkisiyle boynunun hafifçe nasıl katılaştığını hissediyordu.

Onun ısrarla yaptığı antremanlarının bütün sonuçları gözle görülmeyen bir çizgi arkasına gizlenmişti. Aleksey bu çizgiyi aşmıştı. Günler süren emeğin ürünlerini şimdi kolaylıkla, kendisini sıkmadan topluyordu. O, uzun zamandan beri erişemediği esas başarıyı elde etmişti; uçağı ile sımsıkı birleşmiş, makineyi kendi vücudunun bir parçası, devamı gibi hissetmeye başlamıştı. Hareketsiz, duygusuz takma ayakları bile bu birleşmeye engel olmuyordu. Yüreğini dolduran heyecan ve sevincin arttığını farkeden Aleksey, birkaç keskin dönüş yaparak uçağı luping yaptırdı (pilotlar buna "ölüm ilmiği" derler), sonra daireler çizmeye başladı.

Şiddetli uğultudan yer sarsıldı; uçuş alanı, okul binası ve çeşitli renkte geniş kolu ile meteroloji istasyonunun kulesi de, aralıksız daireler içinde dönmekteydi. Sonra uçağı dalgı vaziyetinden luping vaziyete getirdi.

O günlerde meşhur olan "L-5" uçağı, bütün açık ve gizli özelliklerini pilota ancak şimdi açıklamıştı. Deneyimli eller yönetirken, bu ne hoş, ne iyi bir makineydi! Her harekete incelikle yanıt vererek, en karmaşık şekilleri çiziyor; çevik, seri,

sağlam olarak mum gibi yükseklere çıkıyordu.

Meresef uçaktan sarhoş gibi sallana sallana, yüzünde anlamsız bir tebessümle indi. Kızgın eğitmene ve çevredeki onaylamalara kulak asmadı. Varsın kızsın. "Ceza"? Peki. Zaten o, üzerine düşen cezayı hücrede geçirmeye hazırdı. Onun için şimdi hepsi bir değil miydi sanki? Açık olan bir şey vardı, o da, kendisi pilottu, hem de iyi bir pilottu. Antremanlarında normalin dışında benzin sarfetmiş de, ne olmuş sanki! Sadece bir an önce cepheye, savaşa gitmesi gerekiyordu. O zaman bu benzinin yüz mislini kazanacaktı.

Yatakhanede kendisini başka bir sevinç bekliyordu. Yastığının üzerine Gvozdef'in mektubunu koymuşlardı. Sahibini arayıp buluncaya kadar kaç yer ve cep dolaştığını belirlemek kolay değildi, zira zarf buruşmuş, mürekkeple lekelenmiş ve yağlanmıştı. Mektup Anüta'nın elleriyle yazılmış, oldukça temiz bir zarfa konmuştu.

Tankçı, Aleksey'e başına bir felaket geldiğini yazıyordu. Başından yaralanmıştı. Hem de bir Alman uçağının kanadından! Şimdi kolordu hastanesinde yatıyor ve yakın zamanda buradan çıkmaya hazırlanıyordu. İlginç olay şöyle olmuştu: Stalingrad önünde altıncı Alman ordusu, kuşatmaya alındıktan sonra, onların kolordusu geri çekilen Almanların cephesini yarmış ve bütün tanklarıyla bozkırlardan Almanların cephe gerisine yönelmişler. Bu seferde Gvozdef bir tank taburuna komutanlık ediyormuş. Bu neşeli bir sefermiş! Çelik kolumuz Alman cephe gerisi mevzilerine dalmış. Büyük köyleri, merkez istasyonlarını beklenmedik bir şekilde tipi gibi basmış. Tanklar yollarda sokaklarda dolaşarak Alman artıklarını ateşe tutuyor, yok ediyorlarmış. Sonunda Alman garnizonlarının son kalıntıları da kaçınca, tankçılar ve tanklarda getirilen motorlu piyade birlikleri depoları ateşliyor, köprüleri havaya uçuruyor, demiryolu makaslarını bozuyor ve geri çekilen Alman katarlarının yolunu kesiyorlarmış. Düşmanın yedeklerinden ganimet olarak aldıkları yakıtla motorlarını idare ediyor, ganimet erzak-

lardan yararlanarak daha ileri gidişi sağlıyor ve bu şekilde Almanların toparlanıp, tankların önünü kesmek üzere direniş göstermelerine olanak tanımaksızın tankların her an ilerlemelerine dikkat ediyorlarmış.

"Alöşa, bozkırlarda Budöni süvarileri gibi gezdik! Bozguna uğramış Almanlar bizden korkuyordu. İnanırmısın, bazan üç T-34 ve ele geçirdiğimiz zırhlı otomobillerle, bütün köylerde depoları havaya uçuruyorduk. Kardeşim Alöşa, savaşta heyecan yaratmak büyük meseledir. Düşmanın iyice telaşa düşmesi, hücum eden tarafın donanımlı iki tümenine bedeldir. Yalnız onu ustalıkla ocaktaki ateş gibi idare etmeli, yeni yeni ve beklenmedik darbeler indirmeli, sakinleşmesine olanak vermemeli. Cehpede sanki Alman zırhını delmiştik. Zırhın altında boşluktan, kargaşadan, pis kokudan başka hiçbir şey yokmuş gibiydi. Hamurun içinden bir yoğurma makinesi gibi geçtik. Söylediğim mesele orada başıma geldi.

"Komutanımız bizi yanına çağırdı. Keşif, filan filan yerde. Muazzam bir malzeme uçuş alanı, üç yüz uçak, benzin, erzak var diye işaret etmişti. Komutan, sarı bıyığını çekerek şunu emretti: 'Gvozdef geceleyin, sessizce, ateş etmeden, örnek teşkil edebilecek bir şekilde sanki kendi askerlerindenmiş gibi, uçak alanına mümkün olduğu kadar fazla yaklaşacak, sonra kıtanın bütün kitlesiyle ateş ederek hücuma geçecek, düşmanın kendini toparlamasına meydan vermeden, her şeyi karmakarışık edecek ve düşman itlerinden hiçbirinin havalanmasına izin vermiyeceksin?' Bu görevi benim taburum ve bana bağlanan başka bir tabur aldı. İşte Alyoşa, biz de bu havaalanına, tilkinin kümese düştüğü gibi düştük. Alyoşa, dostum Alöşa, inanmayacaksın, yoldaki Alman sinyalcilerinin ta yanlarına geldik. Almanlar bize kulak asmadılar. –Onların askerleriydik, vesselam!– Sabahleyin erken her yer sis içinde, hiçbir şey anlaşılmıyor; yalnız motorların uğultusu ve palet sesleri işitiliyordu. Sonra birden ileri atılarak düşmana öyle vurduk ki! E, Alöşacığım ne eğlenceli bir sahneydi! Uçaklar sı-

ra ile durmuşlardı. Biz ise bunlara karşı zırhdelen toplarımızla ateş ediyor ve bir vuruşta beş altı uçağı tahrip ediyorduk. Sonra baktık ki, başa çıkamayacağız, zira mürettebattan daha cüretli olanlar motorlarını yakmaya başladılar. Biz de tanklarımızı kapatarak kendimiz tahripçi kesildik, tankların zırhlarıyla uçakların kuyruklarını kırmaya başladık. Zaten muazzam taşıt uçaklarının motorlarını dağıtmak imkansızdı, biz de kuyruklarını param parça ettik. Ne farkı var sanki, kuyruksuz da motorsuz da uçamayacaklardı. İşte burada yaralandım. Duruma bakmak için tanktan başımı dışarıya uzatmıştım. Tank birdenbire uçağa çarptı. Kanadın bir parçası başıma vurdu. Başımdaki şapka sayesinde darbe biraz zayıfladı, yoksa ölecektim. Neyse, bütün bunlar ufak tefek şeylerdir, artık iyileşmek üzereyim, tankçılarıma yakında tekrar kavuşacağım. Fakat asıl bela başka yerde: Hastanede sakalımı traş ettiler! Uzattım da uzattım, geniş bir sakal oldu, fakat merhametsizce kestiler. Cehennem olası sakal! Çabuk ilerlememize rağmen, savaşın sonuna kadar yenisinin büyüyeceğini ve bu şekilde çirkinliğimi gizleyebileceğimi umuyorum. Alyoşa, doğrusunu istiyorsan, Anüta kim bilir neden, sakalımı beğenmiyordu ve mektuplarında her zaman benim sakalıma sataşıyordu."

Mektup uzundu. Görülüyordu ki, Gvozdef bu mektubu hastane sıkıntısından kurtulmak için yazmaya koyulmuştu. Diğer şeyler arasında, mektubun sonunda, tankçıların Stalingrad önlerinde arabalarını kaybettikten sonra yenilerinin gelmesini beklerken, piyadelerle birlikte ünlü Mamayev tepesi bölgesinde çarpıştıklarını ve kendisinin burada Stepan İvanoviç'e rastladığını yazıyordu. İhtiyar, kurslara devam etmiş ve başkan olmuş. Şimdi çavuş olarak bir tank imha mangasına komutanlık ediyormuş. Fakat keskin nişancılık sanatından da vazgeçmemiş. Gvozdef'in söylediğine göre, şimdi daha ciddi ava sataşıyormuş: Güneşte ısınmak için siperden çıkan herhangi bir sersem Alman'a değil, sağlam ve kurnaz bir araba olan Alman tankına isabete çabalıyormuş. Fakat ihtiyar Sibir-

yalı eski avcılığında olduğu gibi, bu çeşit avlarında da derin kavrayışı, taş gibi sabrı, savaşta dayanıklılığı ve tam isabetiyle güçlüydü. Gvozdef'le görüştükleri zaman, Stepan İvanoviç'in ganimet olarak ele geçirdiği ve koruduğu bir şişe kötü şarabı içmişler ve bütün dostlarını hatırlamışlardı. Bununla beraber ihtiyar, Meresef'e selam gönderiyor ve onu Gvozdef'le birlikte, sağ kalırlarsa savaştan sonra ördek ve sincap avına gitmeleri için, kolhoza, yanına davet ediyordu.

Meresef'in kalbini bir sıcaklık ve keder bürüdü. Onunla birlikte kırk ikinci odada yaşayan bütün arkadaşları, çoktan savaşıyorlardı. Acaba Grişa, Gvozdef ve ihtiyar Stepan İvanoviç şimdi nerededirler? Ne olmuşlardır? Savaş rüzgarı kendilerini acaba ne tarafa sürüklemiştir, acaba sağ mıdırlar? Olya nerede?

Aleksey, komiser Voraböf'ün, savaş günlerinde yazılan mektupların sönmüş yıldızların ışığına benzediğine ilişkin sözlerini hatırladı: Bu mektuplar bize ulaşıncaya kadar uzun süre yolculuk yaparlar. Bazan yıldız çoktan sönmüş olmasına rağmen, ışığı neşeli ve parlak olarak daha uzun süre gökyüzünü yararak, aydınlığını insanlara eriştirir.

Dördüncü Bölüm

1943 yılının bir yaz gününde, kurumuş tahta karoseri tangırdayan eski bir kamyon, cepheye doğru aceleyle yolalıyordu. Kamyon, saldırıya geçen Kızıl Ordu tümenlerinin ağırlıkları tarafından çiğnenen, kırmızı yabani otlarla kaplı, terkedilmiş, muazzam tarlalar arasındaki yoldan sallana sallana, hendekten hendeğe sıçrayarak ilerliyordu. Makinenin tozla kaplanmış kırık dökük kanatlarındaki beyaz çizgileri ve "askeri posta" sözlerini farketmek güçtü. Tekerleklerin kaldırdığı toz bulutu, arkada kilometrelerce sürünüyor ve hareketsiz boğucu havada yavaş yavaş eriyip etrafa dağılıyordu.

Kamyonun mektuplarla, çuvallarla yüklü karoserinde, gazete paketleri üzerine oturmuş, kamyonla beraber sallanan iki asker vardı. Sırtlarında yazlık ceket, başlarında mavi kenarlı şapka vardı. Yeni apoletlerine bakılacak olursa, daha genci havacı çavuşu rütbesi taşıyordu. Nazik, ince sarışın bir gençti. Yüzü, kız yüzü gibi öyle inceydi ki, sanki beyaz derisi altından kanı görünüyordu. Görünüşe göre, yaşı on dokuz olmalıydı. Genç asker dişlerini sıkarak tükürüyor, boğuk bir sesle gürültü ediyor, parmakları kadar kalın sigara sarıyor ve kendisini her şeye karşı gösteriyordu. Velhasıl her haliyle kendini eski bir asker gibi göstermeye çalışıyordu. Buna rağmen cepheye yeni geldiği ve

heyecanlandığı besbelliydi. Yolun kenarında namlusu toprağa batmış top, kulesine kadar yabani otlarla kaplanmış Sovyet tankı, görünüşe bakılırsa bir hava bombardımanında vurulan Alman tankının parçaları, ot bürümüş hendekler, sipercilerin topraktan çıkarıp yolun iki yanına yığdıkları tanksavar mayın kovanları, uzaklarda görünen Alman mezarlarının haçları... Cephedeki askerlerin dikkatini çekmeyen, eski çarpışmalardan kalan bu izler, genç askere çok önemli ve ilginç görünüyordu.

Yol arkadaşı üsteğmenin ise deneyimli bir cepheli olduğu kolayca anlaşılabilirdi. İlk bakışta onun da yirmi üç-yirmi dört yaşında olduğuna hükmedilebilirdi. Fakat güneşten yanmış ve rüzgardan kararmış yüzündeki ve gözlerinin etrafındaki ince kırışıklara, alnına, ağzının kenarlarına, düşünceli yorgun kara gözlerine bakılacak olursa, yaşına on sene daha eklenebilirdi. Bakışı ilgisizce her şeyin üzerine kayıyordu. Ne şurada burada gözüken tahrip edilmiş ve paslanmış savaş araçlarının kalıntıları ne yanmış köyün kamyon geçen ıssız sokakları, ne de küçük alüminyum yığınları haline gelmiş motor küresi; bir yanda kızıl yıldızıyla numarası bulunan kuyruğu, öbür yanda tekerleriyle Sovyet uçağı parçaları üsteğmeni hayrete düşürüyordu. Oysa diğer genç bunları görünce titremeye ve kızarıp bozarmaya başlamıştı.

Gazete paketleri üstünde, kendisine konforlu bir iskemle gibi yer yapan subay, çenesini siyah odundan yapılmış, altın monogramiyle süslenmiş ağır bastona dayamış, uyukluyordu. Arasıra uyanır gibi başını kaldırıp mutlu gözlerle çevresine bakıyor ve boğucu sıcak havayı göğüs dolusu soluyordu. Fakat yoldan uzak bir yerde, denizi andıran kırmızı yabani otlar üstünde güç seçilen iki küçük hat sezdiği zaman birdenbire canlandı, gözleri alev alev yanmaya, ince kambur burnunun delikleri titremeye başladı. Zira subay dikkatle bakınca bu iki hattın birer uçak olduğunu ve birbirini kovalarcasına uçtuklarını anlamıştı. Sonra gözlerini bu iki hattan ayırmayarak eliyle kabine vurdu:

– Hava tehlikesi! Yoldan sap!

Üsteğmen kalktı, deneyimli gözleriyle bulundukları mevkiyi gözden geçirdi ve elini kaldırarak, şoföre, derenin, pürüzlü "devetabanı" yapraklarıyla bozaran ve "tavukkarası" çiçeğinin yaldızlı karanfilleriyle kaplı çamurlu vadiyi gösterdi:

Genç alayla gülümsedi. Uçaklar zararsızca uzakta dönüyordu: Arkasında tozdan muazzam bir kuyruk bırakarak yürüyen kamyonla sanki hiçbir ilgileri yoktu. Fakat genç henüz bu emre itiraz edemeden, şoför kamyonu yoldan çıkardı, araba karoseri takırdayarak hızla dereye doğru gitti.

Üsteğmen kamyondan inerek otların üzerine oturdu ve dikkatle yolu seyretmeye başladı.

Genç asker kendisine alayla bakarak mırıldandı:

– Fakat neden siz doğruca...

Bu anda öbürü yere yatarak haykırdı:

– Yat!

Bundan sonra hemen motorların güçlü uğultusu ortalığı sarstı ve iki gölge havayı titreterek, sağır edici bir gürültüyle tam başları üstünden geçti. Gence bu da tehlikeli görünmedi. Sıradan uçaklar, ihtimal ki bizimkilerdir. Çevreye baktığı zaman, yol boyunda çoktan devrilmiş ve paramparça olmuş kamyonun alev içinde yandığını gördü.

Şoför, kamyonun delinmiş ve ateş içinde bulunan karoserine baktı.

– Bak, yangın bombalarıyla dövüyorlar.

– Araba avına çıkmışlar.

Otlar üzerine iyice yerleşmiş olan üsteğmen yanıt olarak:

– Evet, avcı bunlar, dedi. Beklememiz gerek. Yine gelecekler, çünkü yolları temizliyorlar. Dostum, şimdi arabayı daha uzağa, ta o kayın ağacının altına çek.

Bunu o kadar ilgisiz ve sakin söyledi ki, Alman pilotları az önce kendisine bütün planlarını açıklamışlardı sanki. Arabada asker postacısı bir kız da vardı. Kız, benzi atmış, tozlanmış dudaklarında şaşkın, belli belirsiz tebessümle korka korka gökyüzüne bakıyordu. Gökyüzünde parlak yaz bulutları yu-

mak yumak oluyor, birbirine karışıyordu. Bu yüzden çavuş bir hayli şaşalamış olmasına rağmen, kayıtsızca söylendi:

– Yolumuza tekrar devam etsek, daha iyi olur; niçin vakit kaybedelim? Kaderinde, darağacında öleceği yazılı olan boğulmaz ya.

Dişleri arasına bir ot kıstırmış olan üsteğmen hiddet dolu siyah gözlerinde belli belirsiz bir tebessümle karşılık verdi:

– Bana bak, dostum, bu budalaca atasözünü henüz geç değilken unutmaya çalış. Size bir şey daha söyleyeyim çavuş yoldaşım: Cephede astın üste uyması bir kural olarak kabul edilmiştir. "Yat" diye emrettim mi, yatmalısın.

Üsteğmen otlar arasında taze bir kuzukulağı sapı bularak kabuğunu tırnaklarıyla soydu ve iştahla gevelemeye başladı. Yeniden motor uğultusu işitildi ve evvelki uçaklar kanattan kanada sallana sallana yol üstünde alçaktan uçarak tekrar geçtiler. Öyle alçak uçuyorlardı ki, kanatlarının sarı-kahve renkleri, siyah-beyaz haçları ve hatta daha yakın olanın gövdesi üzerine resmedilen maça ası apaçık görünmekteydi. Üsteğmen haylazca birkaç kuzukulağı daha kopardı, sonra saatine bakarak şoföre emretti:

– Hareket edelim! Şimdi gidebiliriz. Dostum, daha çabuk sür ki, bu yerden uzaklaşalım.

Şoför kornaya bastı ve dereden postacı kız çıktı. Elinde tuttuğu birkaç kırmızı çileği üsteğmene uzattı.

Subay elindeki çilekleri koklayarak:

– Artık onlar da olgunlaşıyor... Yazın nasıl geldiğini bile farkedemedik, dedi. Ve çilekleri çiçek gibi gömleğinin küçük cebine soktu.

Bu esnada susmuş olan genç asker üsteğmene sordu:

– Uçakların tekrar dönmeyeceğini ve hareket edebileceğimizi nereden biliyorsunuz?

Kamyon hendekten hendeğe sallanarak ilerliyor ve içindekiler sallanıyordu.

– Bu iş karışık değildir. Bunlar "Meserşimit'tir" "M 109".

Bunların yakıt deposu, kırk beş dakikalıktır. Onu şimdi harcadılar ve yeni yakıt almaya gittiler.

Üsteğmen, gencin şarkısını keserek:

–Ya "Kalina" şarkısını biliyor musun? dedi.

Genç, başını salladı ve eski güzel şarkıyı söylemeye başladı. Üsteğmenin yorgun, tozlu yüzünü bir keder kaplamıştı.

–Böyle şarkı öyle söylenmez, ihtiyar dede. Bu çastuşka* değil, gerçek bir şarkıdır. O yürekten söylenmelidir.

Sonra üsteğmen hafif, ahenkli bir sesle şarkıyı söylemeye başladı.

Kamyon hızını azalttı, kabinden postacı kız çıktı. Kız ustalıkla, araba hareket halindeyken arka tahtaya yapışarak karosere geçmeyi başardı. Dostlarının güçlü elleri kendisini kolundan tutup kaldırdı.

–Şarkı söylediğinizi işittim de yanınıza geliyorum.

Kamyonun takırtısı ve ağustos böceklerinin cırıltısı arasında üçü de şarkı söylemeye başladılar.

Genç asker kendini salıverdi. Eşya torbasından bir ağız armonisi çıkardı. Kah armoniyi çalıyor, kah onunla işaret ederek şarkı söylüyor, böylece şarkıyı güçlendiriyordu. Her yeri kaplamış tozlu, gür, yabani otlar arasında sanki kamçı darbesiyle açılmış olan bu terkedilmiş ıssız cephe yolunda şarkı büyük bir kederle çınlıyordu. Yazın keskin sıcağından kuruyan tarlalar, sıcak otlar arasına yerleşen ağustos böceklerinin ötüşleri, açık yaz gökyüzüne doğru uçuşan tarla kuşlarının çınlayan sesleri ve bu ucu bucağı olmayan yüksek gökyüzü gibi eski ve yeni şarkıyı söylüyorlardı.

Şarkılarına o kadar dalmışlardı ki, kamyon birdenbire yavaşladığı zaman, üstüne oturdukları gazete paketlerinden az kalsın dışarıya düşeceklerdi. Kamyon yolun ortasında durdu. Biraz ötede yolun hendeğine, yan üstü devrilmiş ve tozlu tekerlekleriyle yeri bir hayli sürmüş olan üç tonluk bir kamyon

---

* Çatuşka: Şen şakrak bir Rus dansı

vardı. Gencin benzi attı. Arkadaşı ise aceleyle arabadan sıçrayarak, devrilen kamyona doğru koştu. Bu adamın tuhaf, dansı andıran yampiri bir yürüyüşü vardı. Beş dakika sonra şoför, ezilen kasanın altından lavazım hizmetinde görevli bir yüzbaşının kanlı cesedini çekti, çıkardı. Kırılmış cam parçalarından büsbütün yaralanmış ve tırmalanmış yüzünün rengi, etraftaki tozdan ayrılmıyordu. Üsteğmen yaralının gözkapaklarını kaldırdı, sonra şapkasını çıkararak;

–Evet, bunun işi bitmiş, dedi. Orada başka var mı?

Şoför hemen yanıt verdi:

– Evet var. Kamyonun şoförü!

Üsteğmen şaşalamış duran genç askere:

– E, niçin duruyorsunuz? Yardım edin! Kan görmediniz mi? Alışınız, bundan sonra kan görme fırsatınız çok olacak... Bunu yapan avcılardır. Onların işidir.

Şoför sağdı. Gözlerini açmadan hafif hafif inliyordu. Yarası görünmüyordu. Fakat şüphe yok ki, dolu dizgin giden araba parçalanarak hızla yolun hendeğine devrildiği zaman, göğsü dümene çarparak kasanın enkazı arasında sıkışıp kalmıştı. Üsteğmen onu kamyona bindirmelerini emretti. Şimdiye kadar özenle bir bez içinde taşıdığı ve henüz hiç giymediği yeni kaputunu yaralının yatacağı yere serdi. Sonra kamyonun döşemesine oturarak yaralının başını dizleri üzerine koydu ve şoföre emretti:

– Gücün yettiği kadar çabuk sür!

Üsteğmen yaralının başını dikkatle tutarak geçmiş anıları içinde dolanırken gülümsedi.

Kamyon küçük bir köyün sokağına girdiği zaman ortalık kararıyordu. Deneyimli bir adam burada küçük bir hava birliğinin komutanlık noktası bulunduğunu derhal anlayabilirdi. Bahçelerde sivrilip duran yabani kirazların ve kuru elma ağaçlarının tozlanmış dallarından birkaç telefon hattı getirilmişti. Bunlar, kuyuların, uçları kül rengindeki çıkrıklarına ve çitlerin çubuklarına iliştirilmiş, uzayıp gidiyordu. Evlerin, genelikle

köy arabalarının, tırmıkların ve pullukların durdukları, samanla örtülü sayvan altında şimdi yalnız ezilmiş, hafif komutan arabaları görünmekteydi. Şurada burada, küçük pencerelerin karanlık camları arkasında, asker üniformalı ve mavi şeritli şapkalı insanlar görünüyor, yazı makinelerinin gürültüsü işitiliyordu. Telefon telleri ağının toplandığı küçük bir evde ise ara sıra telgraf cihazının düzenli takırtısı duyuluyordu.

Yabani otlarla kaplı hazin bir sahrada bulunan bir mevki gibi korunarak, büyük ve küçük yollardan uzakta kalan bu köyceğiz, sanki Almanların saldırısından önce bu yörede ne kadar güzel ve mutlu yaşadığına tanıklık ediyordu. Hatta sararmış su mercimeği ile kaplanmış olan küçük yapay göl bile suyla doluydu. Bu göl, koca salkım söğüt ağaçlarının gölgesinde serin bir leke gibi parlıyordu. Kar gibi beyaz, kırmızı gagalı bir çift kaz, otlar arasında kendilerine yol açarak, tüylerini düzelte düzelte suda yüzüyorlardı.

Yaralıyı, üstünde kızılhaçlı bayrak dalgalanan eve teslim ettiler. Sonra kamyon köyün ortasından geçerek, düzgün okul binasının önünde durdu. Paramparça olmuş küçük pencereye sokulan bol bol tellerden ve gölgede, boynunda otomatik tüfekle nöbette duran askerden, burasının bir kurmay binası olduğu iyice anlaşılıyordu.

Üsteğmen, açık pencere önünde "Çervenoarmeets"* dergisindeki bilmeceleri halleden nöbetçiye;

–Alay komutanını görmek istiyoruz, dedi.

Üsteğmenin arkasından gelen genç asker, yolcu arkadaşının kurmay kapısı önünde, bir takım mekanik hareketlerle ceketini nasıl düzelttiğini, büyük parmağını kayışı altına nasıl soktuğunu, yakasının düğmelerini nasıl iliklediğini gördü ve kendisi de öyle yaptı. O da bütün hareketiyle sessiz yol arkadaşına benzemeye çalışıyordu, çünkü arkadaşını çok beğeniyordu.

---

* Çervenoarmeets: Kızılordu (not red.)

Nöbetçi yanıt olarak:

–Albay meşgul, dedi.

–Hava kuvvetleri kurmayının kadro şubesinden acele bir mektupla geldiğimi haber verin.

– Biraz bekleyin: Hava keşfi mürettebatı ona bilgi veriyor. Engel olunmamasını rica etti. Evin önündeki bahçede biraz oturunuz.

Nöbetçiler tekrar bilmecelerine daldı, yeni gelenler ise bahçeye girip tuğla ile hevesle, dikkatle döşenmiş ve şimdi otlarla bürünmüş olan küçük yolun kenarındaki banka oturdular. Savaştan evvel, böyle sakin yaz gecelerinde, ihtiyar öğretmen işten sonra dinlenmek için muhakkak ki burada oturuyormuş. Açık pencerelerden iki ses işitiliyordu. Boğuk bir sesle konuşan, heyecanla bilgi veriyordu.

– İşte, filan filan yoldan, Bolşoe- Gorahovo ve Krestovızvişensk mezarlıkları yöresinde kafile kafile kamyon harekatı var. Kayda değer şey şu; bütün hareketler aynı yönde–cepheye doğru– yapılmaktadır. İşte buraya, tam mezarlık yanındaki vadiye kamyon veya tanklar yerleşmiş bulunuyor. Oraya büyük bir askeri kıtanın toplanmış olduğunu tahmin ediyorum.

Tenor sesli adam konuşanın sözünü kesti:

– Niçin böyle tahmin ediyorsun?

– Çok büyük baraj ateşi vardı. Yakamızı zor kurtarabildik. Dün burada hiçbir şey yoktu, yalnız bir takım mutfak tütmekteydi. Ben bunların hemen hemen damları üstünden geçerek korkutmak için ateş açtım. Oysa, şimdi oraya yaklaşmak olanaksız. Öyle ateş açıyorlar ki! Cepheye doğru ilerledikleri besbelli.

– Ya "zet" işaretli dörtgende durum nasıl?

– Orada da harekat var, fakat nispeten az. İşte burada, meşelikte hareket halinde büyük bir tank kolu var. Yüz araba. Kademeleri beş kilometrelik bir mesafeyi kaplamış, böylece gündüz de gizlenmeden gidiyorlar. Belkide sahte bir harekettir. İşte burada, sonra şurada, en ön mevzilerde topçu bulun-

duğunu keşfettik. Ağaç dallarıyla maskelenmiş malzeme depoları vardır. Bu büyük depolar dün yoktu.

– Hepsi bundan mı ibaret?

– Evet, albay yoldaş. Rapor yazmama izin verir misiniz?

– Nasıl rapor! Derhal orduya! Rapor! Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz? Ey, nöbetçi! Benim "Vilisimi",* ile Yüzbaşı'yı hemen hava hareketleri kurmayına gönderiniz.

Albay'ın çalışma odası okulun geniş bir sınıfında bulunuyordu. Kalın ağaç duvarlı odanın içinde bir masadan başka hiçbir şey yoktu. Masa üzerinde de telefonların meşin kılıfları, uçak haritası, dosya ve kırmızı kurşun kalemi vardı. Çevik, derli toplu ve kısa boylu bir adam olan albay, ellerini arkasına bağlamış, duvar kenarında geziniyordu. Kendi düşüncelerine dalmış olan albay, hazırolda duran pilotların önünden iki defa gelip geçti, sonra birdenbire önlerinde durarak, sert ve kuru yüzünü küçümsemeyle kaldırdı.

Esmer subay hazırolda durdu ve çizmelerinin topuklarını birbirine vurarak kendini tanıttı:

– Üsteğmen Aleksey Meresef! Emrinize geldim.

Genç asker de vücudunu daha fazla germeye çalışarak çadır bezinden yapılan asker çizmelerinin topuklarını daha hızlı çarptı ve şöyle rapor verdi:

– Çavuş Aleksander Petrof!

Albay mırıltıyla:

– Alay komutanı albay İvanof, dedi. Zarf nerede?

Meresef hızlı bir hareketle dosyadan bir paket çıkararak albaya verdi. Albay evrakı inceledi ve yeni gelenlere bir göz attı.

– İyi, zamanında. Yalnız neden bu kadar az göndermişler. Sonra birdenbire bir şey hatırlayarak, yüzünde şaşkınlık belirtileriyle sordu:

– İzin veriniz, siz Meresef'siniz, değil mi? Sizin hakkınızda

---

* Vilisimi: Küçük komutan otomobili.

Hava Kuvvetleri Komutanı bir takım bilgiler verdi. O bana dedi ki, siz...

Aleksey pek o kadar incelik göstermeksizin komutanın sözünü kesti:

– Bunun önemi yoktur Albay yoldaş! İzninizle işe başlayayım.

Albay üsteğmene sevecenlikle baktı ve onaylayıcı bir tebessümle başını salladı.

– Doğru. Nöbetçi, arkadaşları Kurmay Başkanının yanına götür. Benim için onlara yemek verilmesine ve yatak bulunmasına dair emir veriniz. Emirlerinin, hassa alay yüzbaşısı Çeslof grubu için hazır edilmesini söyleyiniz. Emirlerimi yerine getiriniz!

Meresef, cephedeki durgunluğa son verilmiş olduğunu, her yerde –özellikle burada– Almanların yeni bir darbe vurmak niyetinde olduklarını bu darbeyi yakında indireceklerini, Kızıl Ordu'nun da bunu bildiğini ve uygun yanıta hazırlandığını anlıyordu. Bir asker için pek bilinen belirtiler; örneğin, rastgele bindikleri bir kamyondan atlayarak yürüdükleri yolların pek kalabalık olması, geceleyin yollardaki nöbetçilerin, maskelenme kurallarına uyulması emirleri ve emri çiğneyenlerin otomobil lastiklerine ateş edeceklerine dair tehtidleri; cephe yolları yanındaki kayın fundalıklarının tıklım tıklım tank, kamyon ve topla dolu olması; hatta bugün ovadaki ıssız yolda Alman "avcı" uçaklarının kendilerine saldırması... durumu açıklıyordu.

Huzursuzlanan üsteğmen, Petrof'un yemekhanede üçüncü yemeği yemesine fırsat vermedi. Hemen benzin taşıyan kamyona atlayıp köyün arkasındaki ovada bulunan havaalanına gittiler. Yeni gelenler burada grup komutanı, hassa alayı yüzbaşısı Çeslof'la tanıştılar. Yüzbaşı çatık kaşlı, sessiz fakat, anlaşılan olağanüstü iyi kalpli bir adamdı. Fazla

gevezeliğe yer vermeden Çeslof onları ot bürümüş yeraltı sığınaklarına doğru götürdü. Burada mükemmel surette cilalanmış gök renkli yepyeni ve dikey dümenlerinde (11) ve (12) numaraları yazılı "La-5" uçakları duruyordu. Bu uçaklar yeni gelenlere ayrılmıştı. Yeni gelenler güzel kokulu kayın ormanında motorların uğultusuyla bile bastırılmayan kuşların sağır edici ötüşleri arasında akşama kadar makinelerin yanında vakit geçirdiler ve yeni teknisyenlerle konuşa konuşa alayın yaşamıyla tanıştılar.

Hatta konuşmaya o kadar daldılar ki, köye karanlık bastıktan sonra son kamyonla döndüler ve akşam yemeğine geciktiler. Bu onların gücüne de gitmedi. O günlerde cephe askerlerinin "Sidor" diye adlandırdıkları değerli eşya çantalarında, yol için verilen yiyeceğin birazı kalmıştı. Geceyi nerede geçericekleri meselesi daha zordu. Yabani otlarla örtülü sahranın ortasındaki bu küçük vaha, buraya yerleşen iki hava alayının mürettebatı ve karargah adamlarıyla gereğinden fazla dolmuştu. Tıka basa dolu evleri gezip dolaştıktan ve buranın, yeni kiracı kabul etmek istemeyen eski sakinleriyle sert tartışmalardan ve kendilerine yer açılması için meskenlerin lastikten olmadıklarına eseflenerek merkez komutanının yüksek sesle yaptığı felsefi açıklamalardan sonra, komutan onları sonunda ilk rastladığı eve yerleştirdi. Sonra da;

– Geceyi burada geçiriniz, yarın bakarız dedi.

Küçücük evde dokuz kişi barınıyordu. Pilotlar erken yatıyorlardı... Gülle kovanından yapılıp, savaşın ilk yıllarında "Katuşa" ve Stalingrad savaşlarından sonra "Stalingradka" diye meşhur olan küçük gaz lambasının ışığı, uyuyanların silüetlerini duman içinde belli belirsiz aydınlatıyordu. Yatak, sedir ve döşeme üzerinde çadır bezleriyle örtülmüş kuru ot yığınları arasına yatıyorlardı. Bu küçük evde dokuz kiracıdan başka, ev sahibinin ailesi –bir ihtiyar kadın ve büyük kızı– yaşıyorlardı. Oda çok dar olduğundan ev sahibeleri büyük Rus sobası üzerine yatmışlardı.

Yeni gelenler, yatan adamların üstünden nasıl geçeceklerini kestiremeyerek bir an kapının eşiğinde durdular. İhtiyar kadın sobanın üstünden sert bir sesle haykırdı:

– Yer yok, yer yok! Bak, her taraf dopdolu. Tavana mı koyalım?

Petrof tereddütle eşiğin önünde durdu ve tekrar sokağa dönmeye hazırlandı, fakat Meresef yatanların üzerine basmamaya dikkat ederek, sakınarak odadaki masaya doğru yürüyordu.

– Anne, bizim arzumuz bir yere oturup da biraz yemek yemektir, çünkü bütün gün yiyemedik. Bize bir tabak, iki tas ve iki çatal verir misiniz? Yatmaya gelince, sıkıntıya yer vermiyeceğiz, geceyi dışarıda geçiririz, yaz mevsimindeyiz.

Sobanın arkasındaki kızgın ihtiyar kadının bulunduğu yerden birinin küçücük yalın ayakları göründü. Hafif, ince bir gövde sobadan sessizce kayarak indi ve yatanların üzerinden ustalıkla geçerek çabucak kayboldu. Çok geçmeden tekrar dönüp bir tabak, paslanmış iki tas getirdi. İlk başta Petrof bunu küçücük bir kız zannetti. Fakat kız masaya yaklaştığı ve lambanın titriyen sarı aydınlığında yüzünü gördüğü zaman, serilip serpilmiş güzel bir kız olduğunu farketti.Yalnız kahverengi bluzu, kaba kumaştan yapılan fistanı, göğsünü çaprazlama sarmış ve ihtiyarlarınki gibi arkasına bağlanmış olan yırtık şalı, onu çirkinleştiriyordu.

İhtiyar kadın soba üstünden seslendi:

–Marina, Marina, ahmak kız, buraya gel!

Fakat kız hiç dönüp bakmadı bile. Ustaca, masanın üzerine temiz bir gazete serdi, sonra ara sıra Petrof'a yan gözle bakarak kapları dizdi ve çatalları koydu.

– Yiyin, afiyetler olsun. Kesilecek veya ısıtılacak bir şey var mı? Ben hemen yaparım. Yalnız, merkez komutanı avluda ateş yakmaya izin vermiyor.

İhtiyar kadın bağırıp duruyordu:

– Marina, buraya gel!

– Kulak asmayınız. O böyledir, pek kendinde değildir. Almanlar onu korkuttu. Gece asker gelince beni sürekli gizlemeye çalışır. Ona kızmayınız. O yalnız geceleri böyledir, gündüz iyidir.

Meresef'in torbasından sucuk, konserve, iki tane kuru, tuzlu balık ve taş gibi sert tayın ekmeği çıktı. Petrof'un erzağı daha azdı: Onda sadece et ve peksimet vardı. Marina küçücük elleriyle bunları ustalıkla kesti ve iştah açıcı bir şekilde dizdi. Kızın, uzun kirpikleri altına gizlenmiş fıldır fıldır dönen gözleri, Petrof'un yüzüne sık sık kayıyordu. Aynı zamanda Petrof da kıza gizli gizli bakmaya başlamıştı. Bakışları karşılaştığı zaman ikisi de kıpkırmızı kesiliyor, kaşlarını çatıyor, birbirlerine yüz çeviriyorlardı. Kim bilir neden dolayı birbirlerine hitap etmeyerek, yalnız Meresef'in aracılığıyla konuşuyorlardı. Aleksey'e bütün bunlar tuhaf ve biraz acıklı geliyordu; ikisi de o kadar gençti ki, onlara oranla Aleksey kendini yaşlı, yorgun ve çok görgülü bir adam sayıyordu. Meresef bu düşünceler arasında;

– Buraya bak Marinuşka, sizde tesadüfen hıyar filan yok mu? diye sordu.

Kız gülümseyerek cevap verdi:

– Tesadüfen var.

– Ya pişmiş patates, hiç olmazsa bir iki tane?

– İsterseniz, bulunur.

Kız yatanların üzerinden tekrar sessizce, kelebek gibi geçti ve odadan çıktı.

– Üsteğmen yoldaş, bu kıza karşı nasıl oluyor da böyle davranıyorsunuz? Tanımadığınız bir kız, siz ise ona "sen" diye hitap ediyorsunuz, hıyar istiyorsunuz ve...

Meresef kahkahayla güldü.

– Sen nerede bulunuyorsun ihtiyar? Burası cephe mi, nedir? İhtiyar anne, darıldığın yeter, in yere, yemek yiyeceğiz.

İhtiyar kadın inleyerek, sert sert mırıldandı. Soba'dan indi ve hemen sucukların başına geçti. Kendisinin itirafına göre,

savaştan önce bunları çok seviyormuş.

Dördü de masanın başına oturdular diğer kiracıların çeşit türlü hırıldamaları ve sayıklamaları arasında iştahla akşam yemeğini yediler. Aleksey durmadan gevezelik ediyor, ihtiyar kadınla şakalaşıyor, Marina'yı güldürüyordu. Sonunda sevdiği ordugah hayatına kavuşmuş olduğundan, kendini uzun bir yolculuktan sonra yabancı ülkelerden tekrar yurduna dönen bir insan gibi hissederek, bundan özel bir zevk duyuyordu.

Akşam yemeğinin sonuna doğru iki dost, burada bir zamanlar bir Alman kurmayının bulunması dolayısıyla köyün korunmuş olduğunu anladılar. Kızılordu saldırıya geçtiği zaman Alman kurmayı o kadar çabuk kaçmış ki, köyü yakıp yıkmaya elleri değmemiş. İhtiyar kadın, sonradan kendini göle atan büyük kızının gözü önünde Almanlar tarafından ırzına dokunulduğu zaman biraz deli gibi olmuş. Almanların bu bölgede bulunduğu zamanlarda Marinka, kapısına saman ve pılı pırtı yığılmış olan boş ambarın içinde, güneş görmeksizin tam sekiz ay kapalı kalmış. Geceleyin annesi ona yiyecek ve su getirip küçücük pencereden veriyormuş. Aleksey, Marina ile konuştukça, kız sık sık Petrof'tan yana bakıyordu. Kızın bu çekingen bakışlarında güçlükle gizlenen bir heyecan vardı.

Akşam yemeği farkına varılmadan yenmişti. Marina yemeklerden kalanları dikkatle toplayarak sardı ve Meresef'in torbasına soktu: Askere her şey lazım olur! Sonra ihtiyar kadınla bir şeyler fısıldaşarak kesin bir ifadeyle şöyle dedi:

– Size şunu söyleyelim: Madem, merkez komutanı sizi buraya göndermiş, burada kalın. Siz sobaya çıkın, annemle biz küçük kilere geçeceğiz. Yolculuktan geliyorsunuz, dinlenin. Yarın size bir yer buluruz.

Yine böyle yalın ayaklarıyla hafif hafif basarak, uyuyanlar arasından geçti ve avludan bir kucak taze saman getirip geniş sobanın üzerine döşedi, başlarının altına ufak tefek yığdı. Bunların hepsini çabuk, sessiz ve usta bir şekilde zarafetle yaptı.

Kızın hareketlerini takip eden Meresef söylendi:

– Kızcağız güzeldir, ihtiyar!

Sonra saman üzerine öyle uzandı ki mafsalları çıtır çıtır etti.

Petrof yapmacık bir ilgisizlikle karşılık verdi:

– Görünüşte özel bir şeyi yok.

– Hem sana nasıl da bakıyordu!..

– Bakıyordu diyorsunuz, hep sizinle konuşuyordu...

Bir dakika sonra Petrof uyudu, sakin nefesi işitilir oldu. Meresef uyumuyordu. Serin, temiz kokulu saman üzerine rahat rahat uzanmıştı. Karanlıktan Marina'nın nasıl çıktığını ve bir şeyler arıyarak odadan nasıl geçtiğini gördü. Kız, ara sıra sobaya doğru bakıyordu. Masa üzerindeki lambayı düzeltti, tekrar sobaya baktı ve uyuyanlar arasından sessizce geçerek kapıya doğru yollandı. Yırtık elbiseler giymiş bu ince, güzel kızı görünce, Meresef'in kalbinde nedense hüzün dolu bir sessizlik oldu. İşte ev de bulmuşlardı. İlk savaş uçuşları sabah için belirlenmişti. Petrof'la beraber uçacaklardı. Meresef yönetmen, Petrof yardımcı; acaba bundan ne çıkacaktı? Genç, iyi bir adama benziyordu. Nitekim Marina bile ilk bakışta ona tutuldu. Fakat artık uyumalı.

Meresef bir yana döndü, saman içinde vücudunu çevirdi, gözlerini kapadı ve hemen derin bir uykuya daldı.

Duyduğu dehşetli bir takım seslerden uyandı. Birdenbire, ne olduğunun farkına varamadı, fakat askerlik alışkanlığıyla, hemen tabancasına sarıldı. Nerede olduğunu ve kiminle bulunduğunu hatırlamıyordu. Sarmısak kokulu boğucu duman her şeyi kaplıyordu. Rüzgar esip, dumanı kovduktan sonra, Aleksey başı üzerinde acayip, şiddetle parlayan muazzam yıldızlar gördü. Her taraf gündüz gibi aydınlıktı. Evin direkleri kibrit çöpü gibi dağılmış, dam yana yıkılmış, çatıları açılan bir ağzın dişleri gibi dimdik kalmıştı. Biraz ötede anlaşılmaz bir şey yanıyordu. Aleksey iniltiler, başının üstünden dalga dalga geçen bir motor gürültüsü ve yere düşen bombaların tanıdık,

iğrenç ve adamın kemiklerine kadar işleyen, tüylerini ürperten vızıltısını işitti.

Bu sırada, enkaz ortasında yükselen soba üzerinde diz çökmüş, şaşkın şaşkın etrafına bakınan Petrof'a:

– Yat! diye bağırdı.

İkisi birden tuğlaların üzerine yatarak iyice büzüldüler. O anda büyük bir bomba parçası sobanın bacasına çarparak üzerlerine kuru balçık kokulu siyah bir toz serpti.

Meresef, sıçrayıp bir yere kaçmak için duyduğu zaptedilmez arzuyu, gece bombardımanlarında insanın daima hissettiği bu arzuyu zor bastırarak Petrof'a emretti:

– Yerinden kımıldama, yat!

Bombardıman uçakları görünmüyordu. Onlar, attıkları aydınlatma roketlerinin üst tarafında, karanlıkta döneniyorlardı. Buna karşılık ışıldayan beyazımtırak aydınlıkta görülen yerlere bombaların nasıl gelip düştüğünü seyretmek olanağı vardı. Bunlar insanın gözleri önünde siyah damlalar gibi hızla büyüyerek karanlık yaz gecesinde kırmızı kasırga halinde yere düşüyorlardı. Sanki yer parçalanıyor ve "r-r-rr-ruh! r-r-r-ruh!" diye gümbürdüyordu.

Pilotlar her yeni patlamada yerinden fırlayacak gibi olan sobanın üzerine abanmış yatıyorlardı. Yanaklarını, ayaklarını, velhasıl bütün vücutlarını sobaya dayamış, içgüdüsel bir şekilde birbirlerine sokulmaya, tuğlalarla birleşmeye gayret ediyorlardı. Sonra uçakların uğultusu uzaklaştı ve birdenbire, küçük paraşütleri üzerinde sönmek üzere olan aydınlatma roketlerinin cızıltısı işitilmeye, sokağın karşı tarafındaki enkazlarda gitgide tutuşan yangının alevleri görünmeye başladı.

Meresef gömleğini, pantalonunu samandan, balçık tozlarından temizleyerek göstermelik bir sakinlikle;

– Eh, bizi işte yine serinlettiler, dedi.

Petrof sinirlerine hakim olmaya ve içinden gelen hıçkırıkları boğmaya çaba göstererek dehşetle haykırdı:

– Ya burada yatanlar? Marina?

Sobanın üstünden indiler. Meresef'in cep feneri vardı. Böylece, yıkılmış evin tahta ve kiriş yığınlarından görünmez olan döşemesini aydınlattılar. Burada kimseler yoktu. Sonradan anlaşıldığına göre, diğer pilotlar telaş işaretlerini almış ve avluya kaçarak oradaki siperlere sığınmışlardı. Petrof ile Meresef bütün harabeleri aktardılar. Marina ve ihtiyar kadın hiç bir yerde yoktu. Onların sesine kimse yanıt vermedi. Acaba nerede kalmışlardı? Kaçıp kurtulabilmişler miydi?

Sokaklarda düzeni korumakla görevli komutanlık devriyeleri dolaşmaya başlamıştı. İstihkam birlikleri yangınları söndürmeye, yıkıntıları temizlemeye, cesetleri kaldırmaya ve yaralıları bulup çıkarmaya çalışıyorlardı. Karanlıkta nöbetçiler gidip geliyor ve pilotların isimlerini haykırıyorlardı. Alay yeni duruma göre kendini çabucak toparlıyordu. Pilot heyeti, şafakla beraber makinelerinde bulunabilmeleri için havaalanına toplanıyordu. İlk alınan haberlere göre müretebat arasında insan kaybı çok değildi. Bir pilot yaralanmış, iki tenknisyen ve baskın esnasında yerlerinde kalmış olan birkaç nöbetçi öldürülmüş. Tahminlere göre yerli halktan birçok kimse öldürülmüş, fakat karanlık ve kargaşa nedeniyle bunların sayısını belirleyememişler. Meresef ile Petrof şafak söktüğü sırada havaalanına giderken, geceyi geçirdikleri evin yıkıntıları önünde istemeyerek durdular. İstihkamcılar karmaşa halinde tahta ve merteklerin arasından bir sedye üzerine yatırılan bir ceset çıkarıyorlardı. Cesedin üzerine bir kanlı çarşaf örtülmüştü.

Acı bir önsezinin etkisiyle sapsarı kesilmiş olan Petrof:

– Kimi taşıyorsunuz? diye sordu.

Sedyenin ön tarafında bulunan ve Meresef'e, Stepan İvanoviç'i hatırlatan bıyıklı, kibirli istihkamcı ayrıntılarıyla anlattı:

– Bir ihtiyar kadınla kızı. Cesetlerini izbenin yıkıntıları arasından çıkardık, taşlar arasına gömülü kalmışlar. Hemen can vermişler. Kızın küçük veya büyük olduğuna hükmetmek imkansız; ufak tefek bir şey, görünüşe göre güzelmiş. Bir taş

onu göğsünden vurmuş. Çok güzel, sanki küçük bir çocuk.

... Bu gece Alman ordusu son büyük saldırısına geçti. Sovyet ordularının istihkamlarına hücum ederek Kursk yayı boyunca, geleceğini belirleyen savaşlara başladı.

Güneş henüz doğmamıştı, kısa yaz gecesinin en karanlık saati idi, fakat havaalanında uçakların motorları uğuldamaya başlamıştı. Yüzbaşı Çeslof haritayı çiğ yağmış taze otlar üzerine yaymış, grubunun pilotlarına takip edecekleri yolu ve yeni durumun noktasını gösteriyordu.

– Gözlerinizi açın. Birbirinizi gözden kaybetmeyin, havaalanı ön mevzilerinin tam önündedir.

Yeni nokta, gerçekten cephe hattında, haritada Alman mevzilerine giren bir kama üzerine mavi kurşun kalemiyle işaret edilmiş bulunuyordu. Pilotlar geriye değil, ileriye uçuyorlardı. Onlar, Almanların yeniden girişimde bulunmalarına rağmen seviniyorlardı. Kızılordu geri çekilmeye değil, saldırıya geçmeye hazırlanıyordu.

Güneşin ilk ışıkları görünür görünmez, henüz ovaya pembe bir sisin yayıldığı sırada ikinci grup, komutanının ardı sıra uçuşa çıktı. Uçaklar birbirini gözden kaybetmeksizin güneye doğru yol aldılar.

Meresef ile Petrof bu ilk uçuşlarında yan yana gidiyorlardı. Petrof, havada geçirdikleri birkaç dakika sırasında yönetmeninin gerçekten usta ve emin uçuş hareketlerini değerlendirebildi. Meresef ise bilerek ve beklenmedik bir anda kesin ve seri dönüş hareketlerini yaparak diğerinin zekasını, sinir sağlamlığını ve –kendisi için en önemli olan şeyi –henüz pek emin olmayan, fakat doğru uçuşunu gözlemleyebildi.

Yeni havaalanı avcı alayının arkasındaki bölgede bulunuyordu. Eğer Almanlar bu alanı fark edebilselerdi, onu küçük çaplı toplarla ve hatta büyük siper havanlarıyla ateşe tutabilirlerdi. Fakat ta burunları dibinde bir havaalanı bulunacağı on-

ların aklına bile gelmiyordu. Burada ilkbahardan beri biriktirdikleri bütün topçu birliklerinin ateşini henüz ortalık karanlıkken Sovyet ordularının istihkamlarına karşı yönettiler. Adeta nabız vuran alevler, tahkimat bölgesinde havaya yükseliyordu. Patlamalar birdenbire her yeri kapladı, sanki bir anda siyah ağaçlı bir orman meydana gelmişti. Güneş doğduğu zaman bile yer aydınlanmadı. Gümbürtüler arasında hüküm süren sis altında hiç bir şey görmek mümkün değildi, güneş ise havada asılmış; bulanık, belirsiz kırmızı balçık renginde bir pideyi andırıyordu.

Sovyet uçaklarının Alman mevzileri üstünde, atmosferin yüksek tabakalarında aylarca uçması boşuna değildi. Alman komutanlığının niyetleri çoktan anlaşılmıştı, mevzileri ve toplanma noktaları harita üzerinde işaret edilmiş ve her karesi incelenmişti. Almanların planı şöyleydi: Alışkanlık edindikleri gibi bütün güçleriyle ileri atılarak hançerlerini, sabah uykusuna dalmış bulunan düşmanlarının kalbine saplamak. Fakat düşman yalandan kendini uyur gösteriyordu. O, saldırganı, hançeri tutan elinden yakaladı ve yiğit çelik parmaklar arasına sıkıştırılan bu el çatırdamaya başladı. Kendi bataryalarının gümbürtüsünden sağır, kendi mevzilerini saran barut dumanından kör olan Almanlar, cephede yirmi-otuz kilometre uzunluğunda bir uzaklıkta hüküm süren şiddetli kasırga dinmeden önce kendi mevzilerini de patlamaların ateş yumakları arasında buldular.

Sovyet topları isabetli ateş ediyordu. Almanlar gibi dağınık dövmeyip belirli hedeflere, bataryalara, sınır boyunca saldırı noktasına toplanan tanklara ve piyade birliklerine, köprülere, yeraltı savaş malzemesi depolarına, muhafaza siperlerine ve komutan mıntıkalarına darbe vuruyorlardı.

Almanların topçu hazırlığı, iki taraftan da çeşitli çaplı on binlerce topun katıldığı muazzam bir topçu düellosuna çevrilmişti. Yüzbaşı Çeslof'un uçuş grubu havaalanına indiği zaman pilotların ayakları altında yer sarsılıyordu. Patlamalar öy-

le sık gürlüyordu ki, fıkırdayan genel bir gümbürtü haline geliyordu. Sanki, demir bir köprü üzerinde uzayıp giden muazzam bir katar uğultu ve gürültüyle yürüyor da yürüyor, fakat yine geçemiyordu. Bu gürültü içinde yumak yumak olan duman, bütün ufku kaplamıştı. Alayın küçük havaalanı üstünde bombardıman uçakları, kah yaban kazları gibi, kah turna gibi, kah geniş düzende dolaşıyordu. Onların attıkları bombaların boğuk patlayışları, top ateşlerinin düzenli gürültüsünden hemen seçiliyordu.

Uçak gruplarına "2" numaralı hazırlık diye emir verilmişti. Bu ise pilotların kabinlerinden çıkmamaları ve havada ilk aydınlatma fişeğinin görünmesiyle havalanmaya hazır olmaları demekti. Uçakları kayın ormanının eteğine çekerek, ağaç dallarıyla örtüp gizlemişlerdi. Ormandan serinlik, taze kokulu rutubet, mantar kokusu geliyordu. Savaşın gümbürtüsünden kaçarak uçup gelen sivrisinekler pilotların yüzlerine, ellerine, boyunlarına amansızca saldırıyorlardı.

Meresef şapkasını çıkardı, sivrisineklerden tembelce koruna koruna, sabahın erken saatlerinde ormandan gelen nefis kokudan zevk alarak düşünceli düşünceli yere oturdu. Perof'un uçağı onun yanındaki çardağın altındaydı. Petrof, savaşın yapıldığı tarafa bakmak veya havalanan herhangi bir bombardımanı gözle takip etmek için ara sıra yerinden sıçrıyor ve hatta ayağa kalkıyordu. Bir an önce havalanmayı ve hayatında gerçek düşmanla ilk defa karşılaşarak, izleri örümcek ağını andıran sivri mermilerini "R-5"* uçağının uzun bir iple arkasında sürekledığı ve rüzgarın şişirdiği hedef tulumuna değil de, hareketli gerçek bir düşman uçağına isabet ettirmeyi çok istiyordu. Nitekim bugün iyi bir rüyadaymış gibi beliren zayıf, güzel kızı öldüren bombayı atan düşman pilotu belki de aynı uçakta kabuğuna çek 'miş oturmaktaydı.

Meresef dostunun nasıl endişelendiğini ve heyecanlandı-

* R-5: Mühendis Polikarpofun projesine göre yapılan bir tür keşif uçağı.

ğını görüyor ve düşünüyordu; onlar yaş itibariyle akrandı. Petrof on dukuz, Meresef yirmi üç yaşındaydı. Bir erkek için iki üç yaş farkın ne önemi vardı? Oysa dostuna oranla kendini ihtiyar, deneyimli, yaşını başını almış, yorgun bir adam sayıyordu. İşte şimdi Petrof kabininde ellerini ovuşturarak gülüyor, havada yüzen "illere" birtakım şeyler haykırıyor, Aleksey ise uçağında rahat rahat oturuyordu. Sakindi. Onun ayakları yoktu. Uçmak onun için dünyada her pilottan daha güçtü. Fakat bu, onu heyecana düşürmüyor, ustalığını biliyor ve sakat ayaklarına güveniyordu.

Alay, akşama kadar "2" numaralı hazırlık durumunda kaldı. Nedense onu yedekte tutuyorlardı. Ne olursa olsun, onun yerini zamanından önce bildirmek istemiyorlardı.

Gecelemek için onları bir zamanlar burada kalan Almanlar tarafından inşa edilmiş küçük sığınaklara götürdüler. Sığınakların tahtalarına, mukavva ve sarı paket kağıdı yapıştırılmıştı. Alman şehirlerinin şatafatlı manzaralarının resimlerini gösteren kartpostallar da duvarlarda kalmıştı.

Topçu savaşı hâlâ devam ediyor, yer titriyordu. Kuru kum, kağıtlara dökülüyor ve sığınakta sanki haşarat kaynaşıyor gibi bir hışırtı hüküm sürüyordu.

Meresef'le Petrof dışarıda çadır bezleri üzerine yatmaya karar verdiler. Soyunmadan yatmalarına emir verilmişti. Meresef, yalnız takma ayaklarının kayışlarını gevşeterek sırtüstü yatmış, patlamaların kırmızı ışıkları içinde adeta titreyen göğe bakıyordu. Petrof hemen uyumuştu. Uykusu esnasında çocuk gibi büzülmüş horluyor, sayıklıyor ve ağzında bir şeyler çiğniyormuş gibi dudaklarını şapırdatıyordu. Meresef kendi kaputunu da Petrof'un üzerine attı. Sonra uyuyacağını hissederek kalktı, rutubetten üşür gibi olduğundan ısınmak için jimnastik yaptı ve gidip bir kütüğün üstüne oturuverdi.

Topçu kasırgası dinmek üzereydi. Yalnız şurada burada, seyrek olarak bazı bataryalar, çene yarıştırma gibi, karışık atışı yineliyorlardı. Birkaç kör mermi, vızıltıyla başları üstün-

den geçerek havaalanı bölgesinde patladı. Savaş günlerinde rahatlatan ateş diye adlandırılan bu atışlar kimseyi rahatsız etmiyordu. Aleksey dönüp patlamalara bile bakmıyor, cephe hattına bakıyordu. Bu hat karanlıkta çok iyi görünüyordu. Şimdi gecenin sessiz saatlerinde bile durmayan, zor, gergin bir savaş içinde yaşıyordu. Bu savaş, bütün ufku kaplayan muazzam yangınların kızıl ışıklarıyla uyuyan yeryüzünde, bulunduğu yeri belli ediyordu. Savaş yerinde aydınlatma fişeklerinin –Almanlarınkileri mavimsi fosfor renginde, bizimkiler ise sarımtrak– ateşleri titriyordu. Şurada burada, birdenbire alev sıçrayıp kalkıyor, yeri kaplayan karanlık perdesini bir an için yırtıyor ve bundan sonra patlamanın ağır iniltisi kulaklara ulaşıyordu.

Savaşa kulak bile asmayarak, çiçek açmış kayın dalları arasında kendi işleriyle meşgul olan mayıs böceklerinin seslerine birdenbire gece bombardıman uçaklarının ahenkli gürültüsü de karıştı. Birdenbire, bütün cephe hattına adeta rengarenk incileri andıran renkli mermiler yağmaya başaldı. Çabuk ateşlenir uçaksavar toplarının mermileri, fışkıran kan damlaları gibi havaya yükseliyordu. Yer tekrar titremeye başladı. Her tarafta gümbürtü, inilti işitiliyordu. Bu, kayın ağaçlarının köklerinde, vızıldayan mayıs böceklerini şaşırtmıyor, ormanın derinliğinde baykuşun insan sesini andıran ve bir felaket belirtisi olan ötüşüne de engel olmuyordu. Aşağıda, çalılar arasında bülbül, sanki çalgısını akort ediyormuş gibi önce biraz tereddütlü, sonra var kuvvetiyle şarkı söylemeye ve türlü makamlara dalarak cıvıldayıp ötmeye başladı. Diğer kuşlar da ona cevap vererek, cephe yanındaki bütün ormanı çok geçmeden her taraftan yankılanan çeşitli uyumlu seslerle çınlattılar. Ünlü Kursk bülbülleri, dünyada boş yere şöhret kazanmamışlardı.

İşte şimdi bu bülbüller ormanda kıyameti koparıyorlardı. Yarın, bir sınav kurulu huzurunda değil, ölümün ta kendi huzurunda, çarpışmada sınav verecek olan Aleksey, bülbül

ötüşlerini dinlerken uyuyamıyordu. O, yarını, kendisini bekleyen savaşı, olası bir ölümü değil, bir zaman Kamişin mahallelerinde kendileri için nağmeler söyleyen uzaktaki bülbülü, "kendi" bülbülünü, Olya'yı, doğduğu şehri düşünüyordu.

Doğuda tan yeri ağarıyordu. Bülbüllerin sesi, topların gürültüsü içerisinde yavaş yavaş boğuldu. Güneş, çarpışma alanı üstünde, patlamalardan ve kurşunlardan oluşan yoğun dumanı zorla yırtarak kan gibi kırmızı, büyük bir daire halinde yavaş yavaş doğuyordu.

Kursk yayındaki savaşlar alevleniyordu. Güçlü tank kuvvetlerinin kısa darbeleri sayesinde güneyde ve kuzeydeki istihkamlarımızı yerle bir etmek, bizi bir kıskaç arasına almak, Kızılordu'nun bütün Kursk gruplarını kuşatarak burada "Alman Stalingrad'ını" kurmak hedefini güden Almanların ilk planları, savunmanın kesin dayanıklılığı sayesinde çabuk suya düşürüldü. Alman komutanlığı, daha ilk günlerde savunma hattını yarmayı başaramayacağını, bunu başarsa bile, çok fazla kayıp vereceğinden kıskacı kapamaya kuvveti yetmiyeceğini anladı. Fakat işi durdurmak için artık zaman geçmişti. Hitler için bu harekat birçok stratejik, taktik ve siyasi ümide bağlıydı. Fakat çığ yerinden kopmuştu. Şimdi artık aşağıya doğru yuvarlanıp büyüyor, yolda rast geldiği her şeyi alıp götürüyordu ve onu harekete geçirenin bile durdurmaya gücü yetmiyordu. Almanların harekatı kilometre ile ölçülüyordu. Kaybı; tümen, kolordu, yüzlerce tank ve top, binlerce makine ile ölçülüyordu. İlerleyen ordular, kanları içinde boğularak zayıflıyorlardı. Alman kurmayı bunu anlıyordu, fakat artık olayları durduracak durumda olmadığından alevlenen savaş cehennemine sürekli yeni yeni yedekler atmak zorundaydı.

Sovyet komutanlığı ön savunma hatlarını tutan birliklerle Alman darbelerini karşılıyordu. O, Almanların hücumunun gittikçe arttığını izleyerek yedeklerini cephe gerisinde gizliyor,

düşman darbelerinin güçten düşmesini ve zayıflamasını bekliyordu. Meresef'in sonradan anladığına göre, onların alayı savunma için değil, karşı saldırı için toplanan orduyu korumak içindi. Bunun için savaşın birinci safhasında gerek tankçı gerekse onlara bağlı bulunan pilotlar bu büyük çarpışmanın seyircileri olarak kaldılar. Düşman bütün kuvvetleriyle savaşa kalkıştığı zaman, havaalanının "2" numaralı hazırlığına dair emir iptal edilmişti. Mürettebata, sığınaklarda uyuma ve hatta geceleyin soyunma izni verilmişti. Meresef'le Petrof meskenlerini yeniden hazırladılar. Sinema yıldızlarının resimlerini, kartpostalları ve yabancı ülkelerin manzaralarını gösteren fotoğrafları astılar. Alman mukavva ve kağıtlarını yırtıp duvarlarını çam ve taze kayın dallarıyla süslediler. Sığınakları artık düşen kumlardan hışırdamıyordu.

Bir sabah, parlak güneş ışıklarının açık kapıdan, çam dalları serili döşeme üzerine düştüğü, iki dostun duvar oyuklarına yerleştirdikleri kerevette gerinip durdukları bir sırada, sığınağın üzerinde yabancı ayak sesleri ve cephede sihirli bir etkisi olan "posta" kelimesi işitildi.

İki dost üzerlerindeki battaniyelerini atarak hemen fırladılar. Meresef takma ayaklarını takıncaya kadar, Petrof postacıya yetişti ve döndüğü zaman gürültü ile Aleksey'e iki mektup getirdi. Mektupların birisi Meresef'in annesinden, diğeri Olya'dandı. Aleksey mektupları dostunun elinden kaptı, fakat bu sırada havaalanındaki raya şiddetle vurulmaya başlandı. Pilotlar uçaklarının yanına çağrılıyordu.

Meresef mektuplarını koynuna soktu, bunları hemen unutarak orman içinde uçakların bulunduğu sığınağa giden çiğnenmiş patikadan, Petrof'un arkasından yürüdü. Meresef bastonuna dayanarak ve hafifçe topallıyarak epeyce hızlı koşuyordu. Uçağına yetiştiği zaman, motor artık açılmıştı, çopur ve güler yüzlü bir genç olan makinist aracın çevresinde dolaşıyordu.

Motor gürlemeye başladı. Meresef komutanın da uçacağı

altı makineden oluşan gruba baktı. Yüzbaşı Çeslof kendi makinesini alana çıkarıyordu. İşte, kabinden elini kaldırdı. Bunun anlamı "dikkat!" demekti. Motorlar gürleyip duruyordu. Çiğnenmiş otlar, oluşan hava akınından savruluyor, bu sırada hava kasırgasının şiddetine kapılan salkım söğütlerin yeşil dalları ağaçtan kopacak gibi sallanıyordu.

Henüz yoldayken Aleksey'e yetişen bir pilot "tankaçların"* saldırıya geçeceklerini söylemişti. Orman içine yığılan bütün ordu, sonuçsuz saldırılarında nefesi tükenen Almanların üzerine yükleniyordu. Demek, şimdi pilotlara düşen görev, tankçıların, topçular tarafından dağıtılarak, yerle bir edilen düşman tahkimatları arasından geçişini korumaktan, saldırı halinde bulunan tankçıların üstündeki havayı temizleyip korumaktan ibaretti. Havayı gözetmek? Önemi yok. Böyle gergin bir çarpışmada bu uçuşu da belki boşuna değildi. Oracıkta, havada, er geç düşmana rastlayacaklardı. Meresef gücünü deneyerek diğer pilotlardan daha kötü olmadığını ve başarıya ulaştığını işte burada gösterecekti.

Aleksey heyecanlıydı, fakat bu ölüm korkusu değildi. Bu en cesur ve soğukkanlı insanlara da olan tehlike duygusu da değildi. Kendisini heyecanlandıran başka bir şey vardı: Silahları yoklamakla görevli uzmanlar acaba makineli tüfeklerini ve toplarını yoklamışlar mıydı? Acaba, henüz çarpışmada denenmeyen yeni şapkasının megafonu iyi işleyecek miydi? Acaba Petrof geri kalacak ve bir çarpışmaya girmek zorunda kalırsa pek ileri atılmayacak mıydı? Vasiliy Vasiliyeviç'in hediyesi olan bastonu neredeydi, kaybolmamış mıydı? Sığınakta en ilginç yerindeyken aceleden masa üzerinde unuttuğu romanı acaba herhangi bir kimse açmayacak mıydı? Petrof'la vedalaşmadığını hatırlayarak kabinden ona el salladı. Fakat Petrof onu görmedi. Petrof'un şapka altında yanaklarının kızarıp parladığı görünüyordu. O, sabırsızlıkla, komutanın yu-

---

* Tankaç: Tankçı

karıya kaldırdığı eline bakıyordu. El aşağıya indirildi. Kabinler kapandı.

Üç avcı uçağından oluşan bir grup alana çıktı, kımıldayarak yürüdü, uçtu. Onu izleyen ikinci grup da hareket etti, artık üçüncü grup harekete geçiyordu.

İşte ön mevziler. Çatlaklar ve güllelerle kazılan alçaklı yüksekli yer, yukardan bakıldığı zaman, insana şiddetli yağmur yağmış, tozlu bir yol görünümü veriyordu. Siperlerin hendekleri ve komutan siperleriyle blok havuzların küçük yığınları üzerinde mertek ve tuğlalar görünüyordu. Acı dolu bütün vadide sarı kıvılcımlar parlayıp sönüyordu. Bunlar büyük çarpışmanın ateşleriydi... Yukardan bakıldığı zaman yerde her şey küçücük bir oyuncak gibi görünüyordu. Orada, aşağıda her şeyin yandığına, titrediğine, gürlediğine ve harabeye dönen yerde, dumanlar arasında dolaşan ölümün bol bol kurbanlar aldığına insanın hiç inanası gelmiyordu.

Uçaklar ön mevziler üstünden uçtular, düşmanın cephe gerisinde bir yarım daire çizdiler ve tekrar çatışma hattına döndüler. Onlara kimse ateş açmadı. Toprak, yer yüzündeki ağır işleriyle pek fazla meşguldü, bunun için üstünde küçük yılanlar gibi kıvrılarak uçan dokuz küçük uçağa kulak asamıyordu. Ya, tankçılar neredeydi? Ha, işte oradalar. Meresef yukardan aşağıya baktığı zaman tankların, yeşil yapraklı ormandan, ağır yürüyen boz böcekler gibi birbirleri ardı sıra çıktıklarını gördü. Biraz sonra tanklar daha da çoğaldı, lekeli yeşillik arasından yeni yeni tanklar çıkıyor, dereyi geçerek yolda sıralanıyorlardı. İşte ilk tanklar bayıra tırmandılar ve güllelerin kazdığı yere geldiler. Hortumlarından kızıl kıvılcımlar yağmaya başladı. Bir çocuk, hatta sinirli bir kadın bu çarpışmaya Meresef gibi yukardan baksaydı, tankların bu dehşetli saldırısından, Alman tahkimatlarının kalıntılarına karşı akın eden yüzlerce makinanın saldırışından korkmazdı. O sırada Aleksey şapkasının kulaklıklarına dolan gürültü ve sesler arasından yüzbaşı Çeslof'un boğuk ve yavaş sesini işitti.

– Dikkat! Burada Pars üç, üç. Sağdan "çarıklılar"* geliyor, "çarıklılar" geliyor!

Aleksey ileride bir yerde komutan uçağının kısa çizgisini gördü. Çizgi bir tarafa yanladı. Bu, "benim yaptığım gibi yap" demekti.

Meresef aynı emri geriye, kendi grubuna verdi. Geriye baktı; onun hizasında, çok yakında arkadaşı Petrof uçuyordu. Aslan!

Meresef bağırdı:

– Dayan ihtiyarcık!

Bu karmakarışık gürültü ve gümbürtü arasında Petrof cevap verdi.

– Dayanıyorum.

Laringfondan** yine şu sözler işitildi:

– Burada Pars 3, burada Pars 3. Arkamdan gelin!

Düşman yakındaydı. Onların dokuz uçağından biraz aşağıda Almanların sevdikleri iki yan kol şeklinde "U-87" tek motorlu pike uçakları uçuyordu. Bu uçakların şasileri toplanmıyor, uçuş sırasında uçağın altından sarkıyordu. Tekerleklerini uzun çerçeveler koruyordu. Sanki bu makinelerin altından çarıklı ayaklar salınmıştı. Bunun için bütün cephelerde bu uçaklara "çarıklılar" ismi verilmişti. Almanların Polonya, Fransa, Hollanda, Danimarka, Belçika ve Yugoslavya çarpışmalarında çapulculuk şanını kazanan bu ünlü pike uçakları –savaşın başlangıcında dünya gazetelerinde haklarında korkunç hikayeler anlatılan yeni icadı– Sovyetler Birliği'nin uçsuz bucaksız sahalarında artık eskimişti. Sovyet pilotları sayısız çarpışmada bunların zayıf yerlerini bulmuştu. Şimdi bu "çarıklılar" Sovyet hava ustaları için önemsizdi; bunları, avlanmaları özel bir beceri gerektirmeyen çalı horozu ve tavşan kabilinden bir şey sayıyorlardı.

Yüzbaşı Çeslof grubunu düşmana karşı değil, onu kuşat-

---

* Çarıklılar: "Lapöjnitsi"; Alay ederek Almanlar kastediliyor.

** Laringfon: Kapsülü Laringse dayatılmış mikrofon.

mak için yan tarafa yöneltmiş bulunuyordu. Meresef tedbirli yüzbaşının, grubunu güneşin göz kamaştırıcı ışıkları arasında gizleyerek düşmanın gözünden kaçmak, ona yaklaşmak ve birdenbire üzerine atılmak, "güneş altına" geçmek istediğini anladı. Aleksey gülümsedi: Böyle karmaşık bir manevraya baş vurmak, "çarıklılar" için büyük bir şeref değil miydi? Bununla beraber tedbirden zarar gelmezdi. Meresef tekrar arkaya baktı; Petrof arkasından geliyordu. Beyaz bulutun içinde aydınlık görünüyordu.

Şimdi düşmanın uçak sürüsü onların sağındaydı. Almanlar, sanki görünmez bir bağ ile birbirine bağlanmış gibi güzel ve sakin gidiyorlardı. Alman uçaklarının kanatları, üzerlerine düşen güneş ışıklarından adeta göz kamaştırırcasına parlıyorlardı.

Komutanın saldırı emrinin bir kısmı Meresef'in kulaklarına ulaştı.

– ...Pars 3, Hücum!

Aleksey, Çeslof'un ve arkasındaki uçağın yukarıdan ve sağdan, sanki bir buz dağından kudurmuşçasına kayar gibi yan taraftan düşman sürüsünün üzerine atıldıklarını gördü. Uçaktan kopan kurşunlar boz bir ok gibi en yakındaki "çarıklı" üzerine yağıyordu. Düşman uçağı aşağıya indi. Çeslof, arkasındaki ikinci ve üçüncü uçaklarla birlikte Almanların sırasında meydana gelen boşluktan geçip düşmanın arkasında kayboldu. Alman uçakları derhal sıra oldular. Çarıklılar hâlâ bir düzende, birlikte uçuyorlardı.

Aleksey önceden belirlenen işaretini vererek "hücum" diye bağırmak istiyordu, fakat heyecandan ağzından yalnız hü-ü-ü- sadaları çıktı. Derhal aşağıya doğru indi, önünde düşmanın rahatça uçan uçak grubundan başka hiçbir şey görmüyordu. O, Çeslof'un düşürdüğü Alman uçağının yerini alan "Almanı" hedef tutmuştu. Aleksey'in kulakları uğulduyor, kalbi sanki gırtlağından fırlamak istiyordu. Alman makinesini nişangah ağındaki haç üzerine getirdi ve iki başparmağını tetikler

üzerinde hazır tutarak düşman uçağına saldırdı. Sağ taraftan sanki mavi ve tiftikli ipler atılıp geçti. "A-ha-a! ateş ediyorlar. Vuramadılar. Tekrar, bu defa daha yakından. Sağım. Ya Petrof? O da sağ. Sol tarafta bulunuyor. Ateş ediyor. Yiğit genç!" "Çarıklının" mavi yanları nişangah haçı üzerinde gittikçe büyüyor. Meresef'in parmakları tetiklerin soğuk alüminyumunu hissetti. Biraz daha, biraz daha.

Aleksey kendi aracıyla başarıyla birleştiğini ancak şimdi hissetti. Ona, sanki motor göğsünde işliyor, bütün varlığıyla kanatları, kuyruk dümenlerini duyuyor; hatta hareketsiz olan yapay ayakları duyarlılık göstererek çılgıncasına uçuş sırasında uçakla birleşmesine engel olmuyor gibi geliyordu. "Almanın" cilalı düz gövdesi nişangah haçından çıktı, ancak Aleksey onu tekrar hedefe aldı, ona doğru ilerleyerek tetiği çekti. Aleksey ateş ettiğini işitmedi, hatta ateş izlerini bile görmedi, fakat isabet ettirdiğini biliyordu ve kendisi çarpmadan önce Alman uçağının düşeceğini bildiği için, durmadan düşman uçağına doğru ilerliyordu. Aleksey nişangahtan çekilerek, birinciyle beraber ikinci bir uçağın da düştüğünü gördü ve buna şaşırdı. Acaba tesadüfen onu da vurmuş muydu? Hayır, onu Petrof vurmuştu. O sağında uçuyordu. Bu, onun işidir. Aferin, cesur bir yeni pilot. Aleksey genç arkadaşının başarısına kendi başarısından fazla sevindi.

İkinci bir uçak mangası, Almanların sırasında meydana gelen boşluktan hızla gürleyip geçti. Burada artık düzensizlik hüküm sürüyordu. Görünüşüne göre Almanların ikinci dalgasında deneyimi az pilotlar uçuyordu. Onların sırası bozulmuş ve dağılmıştı. Çeslof'un koluna mensup uçaklar bu dağınık "çarıklılar" arasında uçuyor, ortalığı temizliyor ve düşmanı, bombalarını kendi siperleri üzerine çabucak boşaltmaya mecbur ediyorlardı. Nitekim yüzbaşı Çeslof'un gizli niyeti de Almanları kendi siperlerini bombalamaya zorlamaktan ibaretti. Güneş altına geçmek, burada ikinci derecede bir rol oynamaktaydı.

Fakat birinci Alman sıraları tekrar yenilenmişti. "Çarıklılar" tankların cepheye vardıkları yere yöneliyorlardı. Üçüncü manganın hücumu başarıyla sonuçlanmamıştı. Almanlar hiç uçak kaybetmemişlerdi, düşman nişancısının vurduğu bir avcı uçağı yok oldu. Tank savaşlarının sürdüğü yer yakındı. Yükseğe çıkmaya zaman yoktu. Çeslof aşağıdan hücuma geçmek tahlikesini göze almaya karar verdi. Aleksey, fikren bu kararı onayladı. Nitekim o da, "La-5" uçaklarının dikey manevralarındaki şaşırtıcı özelliğinden yararlanarak düşmanı karnından "vurmak" istiyordu. Birinci manga artık yukarıya doğru yüzüyor ve duman, şadırvan suyu gibi havaya hızla fışkırıyordu. İki Alman uçağı hemen düştü. Biri muhakkak ortadan bölünmüş, havada hemen parçalanmıştı. Onun kuyruğu az kalsın Meresef'in uçağına çarpacaktı.

Meresef arkasından gelen arkadaşının silüetine bir göz atarak:

– Beni takip et! dedi.

Sonra manivelayı çekti. Yer alt üst oldu. Sanki ağır bir darbe kendisini oturduğu yere sıkıştırıp mıhladı. Meresef ağzında ve dudaklarında kan hissetti. Gözlerine sanki kırmızı bir perde inmişti. Uçağı tam dik tutarak hızla yukarı kaldırıyordu. Yerinde sırt üstü yatmış olan Aleksey, bir an için nişangah başında bir " çarıklının" alacalı karnını, kalın tekerleklerini gizleyen tuhaf pençelerini ve hatta üzerlerine yapışmış olan çamur lekelerini bile gördü. İki tetiğe birden bastırdı. Benzin deposuna, motora veya bomba sandığına mı, neresine isabet ettiğini, kendi de bilmiyordu. Fakat Alman uçağı birdenbire patlamanın yoğun dumanı arasında kayboldu.

Meresef'in uçağı biraz yana atıldı ve şiddetli bir alevin yanından geçti. Uçağını dikey vaziyete getirerek göğe baktı. Petrof, sonsuz mavi gökyüzünde sabun köpüğüne benzeyen bulut tabakaları üstünden adeta sarkmış gibi arkasından geliyordu. Etraf boştu, yalnız ufukta uzak bulutların arasında çeşitli yönlerde dolaşan "çarıklıların" siyah çizgileri görünmekt-

deydi. Meresef saatine bakınca şaşırdı. O, çarpışmanın en az yarım saat devam ettiğini ve benzinin herhalde tükenmek üzere olduğunu zannediyordu. Saati ise her şeyin üç buçuk dakika içinde olup bittiğini gösteriyordu.

Aleksey, sağ tarafına geçmiş olan ve kendisiyle aynı hizada uçan Petrof'a bakarak sordu:

– Sağ mısın?

– Sağım, sağım... yere... yere bak!..

Aşağıda kazılmış, delik deşik edilmiş yer üzerinde, şurada burada duman içinde benzin ateşleri yanmaktaydı. Dumanlar hareketsiz havada sütun gibi yükseliyordu. Fakat Aleksey düşman uçaklarının bu tüten yığınlarına bakmıyordu. Dikkatini, artık bütün ovaya yayılmış bulunan boz-yeşil böceklere çevirmişti. Bu böcekler iki taraftan, alçak yerlerden düşman mevzilerine doğru gidiyorlardı. İlerdekiler artık siperleri aşmışlardı. Bu uçaklar Alman istihkamlarının hattı arkasında bile namlularından kızıl ateşler saçarak, arkalarında Alman topçularının ateşi ve dumanlarının yayılmasına rağmen yılmadan hep ileriye doğru kayıyorlardı.

Meresef, tahrip edilmiş düşman mevzilerinin derinliklerinde görünen bu yüzlerce böceğin ne demek olduğunu anladı.

Ertesi gün, Sovyet halkının ve bütün özgür dünyanın gazetelerde sevinçle okuduğu olaylar gerçekleşmişti. Ordu, Kursk cephesinin bir kısmında iki saat süren topçu hazırlığından sonra Alman savunmasını yarmış ve böylece saldırı halinde bulunan Sovyet ordularının yolunu temizleyerek, oluşturulan gediğe bütün kuvvetleriyle sokulmuştu.

O gün yüzbaşı Çeslof'un grubundaki dokuz uçaktan ikisi alana dönmemişti. Çarpışmada dokuz "çarıklı" düşürülmüştü. Araç bakımından dokuza karşı iki kayıp, muhakkak başarıy... Fakat iki arkadaşın kayıbı, kazanılan zaferin sevincini keder ve elemle gölgelemişti. Uçaklarından atlarken her başarılı çarpışmadan sonra yaptıkları gibi bu kez pilotlar, savaşın çeşitli aşamalarını gürültülü jestler yaparak ateşli ateşli tartış-

maktan çekiniyorlardı. Kurmay başkanına kaşları çatık olarak yaklaşıyor ve elde edilen sonuçlar hakkında kısa, net rapor verdikten sonra, birbirlerine bakmadan dağılıyorlardı.

Aleksey alayda yeni idi. Ölenleri şahsen tanımıyordu. Fakat o da üzgündü. Onun hayatında, bütün varlığında arzu ettiği en önemli, en büyük olay olmuştu. Bu olay artık bütün hayatının yönünü çizmiş, kendisini sağlam, tam insan olanların saflarına katmıştı. Önce hastahane yatağında, daha sonra yürümeyi, dans etmeyi öğrendiği sırada, uçak kullanma alışıklığını yeniden kazanmak üzere çabaladığı ısrarlı eğitim zamanlarında hep bu günü özlemle beklemişti. İşte şimdi, arzu ettiği gün gelip çatmıştı. Nitekim iki Alman uçağı indirmiş ve tekrar avcı ailesinin eşit haklara sahip üyesi olmuştu. Diğerleri gibi Meresef de kurmay başkanına yaklaştı ve düşürdüğü Alman uçaklarının sayısını söyledi. Aynı zamanda olayın ne şartlar içinde olup bittiğine dair hesap vererek, Petrof'u övdü. Sonra dönmeyen pilotları düşünerek bir kenara, kayın ağaçlarının gölgesine çekildi.

Yalnız Petrof başı açık, sarı saçları darmadağınık bir halde havaalanında dolaşıyor, rasgele karşılaştığı birinin kolunu yakalayarak konuşmaya başlıyordu.

– ...Bakınca bir de ne göreyim: Düşmana pek yaklaşmışız, aramızda bir kol mesafe kalmış. Sen yalnız dinle... bir aralık üsteğmenin, ileriki uçağı nişana aldığını gördüm. Ben de onun yanındakini nişana aldım. Ateş!

Petrof, Meresef'in yanına koştu, ayakları dibinde yumuşak otların üzerine oturup uzandı, fakat bu sakin duruma dayanamayarak hemen fırladı.

– Bugün havada ne de güzel dönemeçler yaptınız! Dehşetti! Hatta gözlerim kararıyordu... Biliyor musunuz, bugün nasıl vurdum! Yalnız dinleyin... Arkanızdan geliyor ve çevreme bakıyordum. Düşman pek yakında, tıpkı şimdi sizin gibi bir kol mesafede bulunuyordu...

Aleksey, Petrof'un sözünü keserek:

– Dur ihtiyar, dedi. Mektuplarım, mektuplarım, nereye koydum onları?

Ve ceplerini yoklamaya başladı.

Mektupları bugün almış, fakat henüz açıp okuyamamıştı. Ceplerinde bulamayınca yüzünü soğuk bir ter kapladı, sonradan gömleğinin altında, koynunda zarfların hışırdadığını hissedince rahat rahat nefes aldı. Olya'nın mektubunu çıkardı, heyecanlı dostunun sözlerine kulak asmadan kayın ağacının altına oturarak kağıtları dikkatle zarftan çıkarmaya başladı.

Bu sırada büyük bir gürültüyle bir işaret fişeği patladı. Kırmızı ışık adeta bir yılan gibi havaalanı üstündeki havayı delerek söndü. Arkasından yavaş yavaş dağılan kurşuni bir iz bıraktı. Pilotlar yerlerinden fırladılar. Yolda Aleksey zarfı koynuna soktu. Bir satır bile okuyamamıştı. Zarfı açarken içinde kağıttan başka sert bir şeyin bulunduğunu hissetti. Tanıdık yoldan uçağına doğru koşarken ara sıra zarfa da dokunuyordu. Acaba içinde ne vardı?

Tank ordusunun Alman cephesini yardığı gün, Aleksey'in içinde olduğu hava avcı hassa alayı için şiddetli bir savaş çalışmasının başlangıç günü olmuştu. Cephede gediğin açıldığı yerde uçak mangaları birbiri arkasında nöbet bekliyorlardı. Bir manga çarpışmadan çıkarak yere iner inmez, diğer bir manga havalanıp onun yerini alıyordu. Yere inen uçaklara doğru benzin dolu sarnıçlar acele acele gidiyordu. Boşalmış depolara bol bol benzin dökülüyordu. Isınan motorlar üzerinde, tıpkı ovada, sıcak bir yaz gününden sonra olduğu gibi hareler titriyordu. Pilotlar kabinlerinden çıkmıyorlardı. Hatta öğle yemeklerini bile alüminyum kaplar içinde buraya getiriyorlardı. Fakat kimse yemek istemiyordu. Bugün onların düşündükleri bambaşkaydı. Lokma boğazlarında kalıyordu.

Yüzbaşı Çeslof'un mangası tekrar alana konduğu ve benzin almak için uçaklar ormana getirildiği zaman Meresef kabininde oturmuş gülümsüyor ve hoş bir yorgunluk hissediyordu; sabırsızlıkla havaya bakıyor ve benzin dolduranlara sesleni-

yordu. Onun hevesi, hiç durmadan çarpışmaya girmek, gücünü denemekti. Koynundaki zarfları sık sık yokluyor, fakat böyle bir durumda mektup okumak istemiyordu.

Yalnız akşam karanlığı ordunun hücum ettiği bölgeyi örtüp gizledikten sonra pilotları evlerine saldılar. Meresef, her zaman gittiği kısa patikadan değil de, yabani otlar bürümüş alandan, dolambaçlı yoldan gitti. Maksadı bu sonsuz günün gürültüsünden, gümbürtüsünden ve çeşit çeşit izlenimlerden uzaklaşarak düşüncelerini biraz toplamaktı.

Açık, kokulu, mehtaplı bir geceydi; hava o kadar sakindi ki, artık uzaklarda işitilen top gümbürtüsü, savaş sesini değil, gelip geçen bir fırtınanın gök gürültüsünü andırıyordu. Yol, önceden çavdar tarlası olan bu yerden geçiyordu. Her zaman aynı, solmuş, kırmızımtrak yabani otlar, insanın alınteriyle nesiller boyunca işlediği bu topraklarda bir duvar gibi yükseliyordu. Oysa bu otlar sıradan bir hayat hüküm sürdüğü zamanlarda, yalnız tarlaların kenarındaki taş yığınları arasından veya avluların sapa bir köşesinden, velhasıl insan gözü ilişmeyen yerlerden nazik boyunlarını korka korka gösteriyorlardı. Sadece şurada burada, arasıra ince, nazik yaprak başaklı çavdar sapları görünüyordu. Küstah yabani otlar toprağın bütün sularını emiyor ve güneş ışıklarını üzerlerine topluyordu. Böylece çavdarlar muhtaç oldukları gıdadan ve aydınlıktan mahrum edilerek, başakları çiçek veremeden kurumuş, tane bağlayamamışlardı.

Meresef düşünüyordu: işte Almanlar da bizim toprağımızda böyle kök salmak, bizim sularımızı içmek, bizim servetlerimize el koyarak hayasızcasına, dehşetle güneşin ışıklarını kesmek, büyük ve kudretli emekçi halkımızı ise kendi topraklarından, şehirlerinden kovmak; her şeyden mahrum etmek, kanını emmek; bir zaman dolgun ve sağlam olan, şimdiyse artık güzel şeklini kaybetmiş bu kuru çavdarları otların boğduğu gibi boğmak istiyorlardı. Aleksey küstah yabani otlara bir çocuk gibi vurmaya başladı. Doymak bilmeyen otların kırık

saplarından oluşan yığınlara bakarak seviniyordu. Yüzü terlemişti, fakat vücudundaki savaş ve hareket duyusundan sevinç duyarak, çavdarı boğan yabani otlara hâlâ vurup duruyordu.

Ansızın arkasında bir otomobil gürlerdi ve tekerleklerini gıcırtadarak durdu. Meresef arkasına bakmadan, alay komutanı olduğunu anladı. Komutan ona yetişerek kendisinin çocukça meşgul olduğunu görmüştü. Aleksey kulaklarına kadar kızardı. Otomobili görmezlikten gelip bastonuyla toprağı eşelemeye başladı.

– Kesiyor muyuz? Güzel iş. Ben, acaba bizim kahraman nerede kalmış, nereye sokulmuş diyerek bütün havaalanını dolaştım. Halbuki o, bak nereye gelmiş. Otlarla savaşıyor.

Albay "vilis"ten indi, arabasını mükemmel idare ediyor ve boş anlarında aracıyla uğraşmayı seviyordu. Çetin görevlerde alayının başında bulunmayı sevdiği gibi, burada da aynı sevgiyi gösteriyor ve akşamları teknisyenlerle beraber yağlı motorların altına sokuluyordu. Genellikle mavi tulumuyla geziyor, yalnız zayıf yüzüne ciddiyet veren kırışıklıklar ve yeni şık şapkasıyla, teknisyenlerin kirli takımından ayrılıyordu.

Albay, bastonuyla hâlâ toprağı eşeleyen Meresef'i omuzundan tuttu.

– Durun hele bakayım. Allah kahretsin! Hiçbir olağanüstülük yok. Şimdi size itiraf edebilirim; sizi gönderdikleri zaman, hakkınızda orduda söylenen bütün şeylere rağmen, çarpışmada dayanabileceğinize inanamadım. Hem de nasıl dayandınız... Bizim Rusya anamız bak nelere kadirdir! Sizi tebrik ederim. Sizi selamlar ve takdir ederim. Köstebeklerin şehrine mi gidiyorsunuz? Oturunuz, sizi oraya kadar götürürüm.

"Vilis" yerinden fırladı. Yolda tarlalar arasında dönemeçlerde delicesine bükülerek bütün hızıyla ilerliyordu.

Komutan, otomobili pilotların "köstebeklik" ismini verdikleri yeraltı kasabası sığınaklarının höyükleri arasından, yol gözetmeksizin orman içinden sürüyor ve soruyordu:

– Acaba bir şeye ihtiyacınız var mı? Herhangi bir güçlükle karşılaşıyor musunuz? İsteyiniz, sıkılmayınız, hakkınız vardır.

– Hiçbir şeye ihtiyacım yoktur albay yoldaş. Ben de diğerleri gibiyim. Ayaklarım olmadığını unutsanız daha iyi olur.

– Evet, doğru. Sizin eviniz hangisi? Bu mu?

Albay birdenbire otomobili evin kapısı önünde durdurdu. Meresef iner inmez "vilis" korna çalarak ve ağaç dallarını hışırdatarak hemen ormana daldı, meşe ve kayınlar arasında kayboldu.

Aleksey sığınağa girmedi. Kayın ağaçlarının gölgesinde nemli, tüy gibi yumuşak ve mantar kokan otlar üzerine sırtüstü yattı ve yavaşça Olya'nın mektubunu zarftan çıkardı. Bir resim ellerinden kayarak yere düştü. Aleksey resmi aldı ve kalbi şiddetle çarpmaya başladı.

Resimden kendisine, bildik fakat tanınmayacak kadar yeni bir çehre bakıyordu. Olya asker üniformasıylaydı. Her şeyi; askeri yazlık ceketi, kayışı, Kızıl Yıldız madalyası, hatta hassa alayı nişanı, kendisine çok yakışıyordu. Olya subay üniformalı zayıf, güzel, küçük bir oğlana benziyordu. Fakat bu oğlanın çehresi yorgundu. Yuvarlak, iri lacivert gözleri hiç de çocukça olmayan bir olgunlukla bakıyordu.

Aleksey uzun zaman bu gözlere baktı. Kalbini, akşamları insanın sevdiği bir şarkının sesini belli belirsiz işitmesiyle duyduğu gibi açıklanamayan tatlı bir elem kapladı. Aleksey cebinden Olya'nın daha önce çekilmiş başka bir resmini de çıkardı. Burada, çiçekli bir çayırda, adeta yıldızcıkları andıran beyaz papatyalar arasındaydı ve alaca fistanlıydı. Tuhaf şey; askeri elbiseli ve yorgun gözlü kız –ki onu bu üniformayla henüz görmemişti– kedisine, tanıdığı kızdan daha yakın ve daha değerli geliyordu. Resmin arkasında "unutma" kelimesi yazılıydı.

Mektup kısa ve canlıydı. Kız artık bir istihkam takımına komutanlık ediyormuş. Yalnız onun takımı şimdi savaşa katılmıyormuş, önemsiz işlerle meşgulmüş. Stalingrad'ı yeniden in-

şa ediyorlarmış. Olya kendinden az bahsediyordu. Fakat büyük şehirden, onun yeniden canlanan enkazından, her yerden yetişip gelerek savaş günlerinden kalan siperlerde, sığınaklarda, bunker ve blindajlarda, vagonlarda ve tahta barakalarda yaşıyarak şehri yeni baştan kuran kadın, kız ve çocuklardan heyecanla söz ediyordu. Her iyi çalışan işçiye, yeni baştan kurulan Stalingrad'da, ev verileceği vaat edilmiştir... Eğer böyle olursa, savaştan sonra Aleksey dinlenecek yeri olacağını bilsin.

Yaz akşamı çabuk bastı. Mektubun son satırlarını okumak için cep fenerini yaktı. Mektubu okuduktan sonra feneri resme çevirdi. Asker kızın gözleri ciddiyet ve iffetle bakıyordu. Sevgilim, sevgilim, senin durumun da iyi değil... Savaş seni de rahat bırakmadı, fakat seni asla ezemedi! Aleksey'e bir sıkıntı geldi. İki senedir kızdan, Stalingrad savaşçısı olan kızdan, mutsuzluğunu gizlediği için utandı. Hemen sığınağa girip ona her şeyi namusluca açıklamak üzere bir mektup yazmaya karar verdi. Bunu ne kadar çabuk yaparsa, o kadar iyi olacaktı. Her şey açıklandıktan sonra ikisi de kendilerini rahat hissedeceklerdi.

Bugünkü olaylardan sonra Aleksey, kızla eşit haklara sahip bir insan gibi konuşabilirdi. Aleksey, uçmak şöyle dursun, savaşıyordu. Ümitleri boşa çıktığı veya çarpışmada başkalarıyla eşit olduğu zaman her şeyi olduğu gibi anlatacağına söz vermemiş miydi? Böyle bir vatte bulunmamış mıydı? Şimdi buna kavuşmuştu. İndirdiği iki düşman uçağı herkesin gözü önünde düştü. Nöbetçi bunu, bugün savaş gazetesinde ilan edecekti. Bu haberi tümen komutanlığına, Ordu Komutanlığına ve Moskova'ya göndereceklerdi.

Bunların hepsi doğruydu; isteği yerine gelmişti, mektubu yazabilirdi. Fakat çok yönlü düşünüldüğü ve durum incelendiği zaman, acaba "çarıklılar", avcılar için gerçek bir düşman sayılabilir miydi? Acaba iyi bir avcı, ustalığını ispat etmek için, örneğin öldürdüğü bir tavşanla övünebilir miydi?

Ormanı sıcak, dingin bir gece kapladı. Şimdi, savaş gümbürtüsünün güneye doğru uzaklaşmış olduğu ve artık uzaklarda parlayan yangın alevlerinin, asker birliklerinin örgüsü arkasında zorla sezildiği bu anda, ağaçları çiçek açmış olan ve yaz kokuları arasında genişleyen ormanın, bütün gece sesleri pek açık işitiliyordu. Ormanın eteğinde ağustos böceklerinin cıvıltıları, yakındaki bataklıkta yüzlerce kurbağanın vak vakası, bıldırcınların keskin ötüşü ve bülbülün, ıslak karanlığa egemen, her şeyi dolduran, her sese üstün gelen nağmesi işitiliyordu.

Hâlâ kayın ağacının altında, yumuşak ve şimdi nemli yosunlar üzerinde oturan Aleksey'in ayakları dibinde, ayın siyah gölgelerle karışık beyaz lekeleri sürünerek kaydı. Aleksey cebinden resmi tekrar çıkardı, dizleri üzerine koydu ve ay aydınlığında bakarak düşüncelere daldı. Gece bombardıman uçaklarının kara ve küçük gölgeleri, Aleksey'in başı üzerinde temiz koyu mavi gökte birbirinin ardınca güneye doğru uçuyorlardı. Motorları baso sesleriyle gürüldüyordu. Fakat savaşın bu sesi bile ay ışığıyla aydınlanan ve bülbül ötüşleriyle çınlayan ormanda, mayıs böceklerinin sakin cırıltılarını andırıyordu. Aleksey göğüs geçirerek, resmi ceketinin cebine soktu, yerinden kalktı ve gecenin sihirli etkisinden silkinerek, kuru çalı çırpılar üzerinden geçip sığınağa indi. Petrof daracık asker yatağında pehlivanca uzanmış, tatlı tatlı horulduyordu.

Pilotları tanyeri ağarmadan uyandırmışlardı. Ordu kurmayının istihbaratına göre Sovyet tanklarının dün açmış oldukları cephe gediği bölgesinde büyük bir Alman hava birliği görülmüştü. Yer istihbaratının, keşifçiler tarafından da onaylanmış olan haberlerine göre Alman komutanlığı, Kursk vadisinin ta dibinde Sovyet tankları tarafından açılan bu gediğin meydana getirdiği tehlikeyi anlamış olacak ki, Almanya'da en usta pilotlardan oluşmuş "Rihthofen" hava tümenini buraya

çekmişti. Bu tümen son defa Stalingrad üzerinde hezimete uğratılmış ve Alman cephe gerisinde, neredeyse tekrar örgütlendirilmişti. Alaya, tahminen düşmanın çok sayıda en yeni "Fokke-Vulf-190" uçaklarıyla donatıldığı ve çok tecrübeli olduğu da bildirilmişti. Gece, tankların ardınca ilerlemeye başlayan hareket birliklerinin ikinci kademelerini iyice korumak için, tetikte olmaları emredilmişti.

"Rihthofen!" Deneyimli pilotlar, Göring'in özel koruması altında bulunan bu tümenin ismini iyi biliyorlardı. Almanlar, zoru gördükleri her yere bu tümeni sokuyorlardı. Daha bu tümenin bir kısmı Cumhuriyetçi İspanya üzerinde iken, çapulculuğuyla ünlenen pilotları, cüretli ve ustaca savaşan tehlikeli düşmanlar olarak kendilerini tanıtmışlardı. Yemekhanede alelacele kahvaltı ederken ara sıra açık pencereden dışarıya, kır çiçeklerinden demet yaparak, tebeşirle silinmiş bir mermi kovanına koyan hizmetçi kız Raya'ya bakan Petrof, uzun uzadıya konuşuyordu:

– Bizlere doğru bir takım "Rihthofenler"in uçup gelmekte olduğunu söylüyorlar. Hele bir karşılaşalım! Eh, bu "Rihthofenlere" öyle bir dayak çekeceğiz ki!

Petrof'un bu cengaverce sözleri, kahvesini içen Aleksey'e değil de, çiçeklerle uğraşan, kırmızı yanaklı, yakışıklı bir genç olan Petrof'a arasıra gizli gizli bakan kıza söylenmişti. Meresef onları gülümseyerek seyrediyordu. Oysa iş sözkonusu olunca şakayı sevmezdi.

"Rihthofen" dediğin şöyle böyle bir 'Rihthofen' değildir. Bu yabani otlar arasında daha bugünden yanmak istemiyorsan gözünü dört aç, kulaklarını kapama, irtibatı kaybetme demektir. Kardeşim 'Rihthofenler' öyle canavarlar ki, sen ağzını açıncaya kadar onlar seni çiğneyip yutar.

Şafak sökünce birinci filo, albayın kumandası altında havalandı. Filo harekatta iken on iki avcı uçağından oluşan ikinci filo havalanmaya hazırlandı. Alayda komutandan sonra en deneyimli pilot, Sovyetler Birliği kahramanı ve hassa alayı

binbaşısı olan Fedotof bu filoya komutanlık edecekti. Uçaklar hazırdı, pilotlar da kabinlerine oturmuşlardı. Motorlar sessizce çalışıyor ve onların etkisinden, ormanın eteğinde şiddetli bir rüzgar esiyordu. Bu, kasırgadan önce, susamış toprağa ilk iri ve ağır yağmur damlaları düşmeye başladığı zaman yeri süpüren ve ağaçları sarsan rüzgarı andırıyordu.

Kabininde oturan Aleksey, birinci filo uçaklarının havadan nasıl birdenbire, adeta kayıyor gibi yere indiklerini seyrediyordu. İstemeyerek onları sayıyordu. Konan iki uçağın arasında fazla bir uzaklık oluşunca endişelenmeye başladı. Fakat işte son uçak da kondu. Aleksey rahatladı.

Avcı uçakları ikişer ikişer havalanıyordu. İşte, orman üstünde sıraya dizildiler. Fedotof, kanatlarını sallaya sallaya yön aldı. Uçaklar alçaktan uçuyor ve dün tankların yardığı sahadan ayrılmıyorlardı. Şimdi yer, her şeye tuhaf ve yalancı bir görünüş veren büyük yükseklikten ve uzak bir plandan değil, yakından, Aleksey'in uçağının altından görünüyordu. Dün kendisine yüksekten eğlence gibi görünen her şey şimdi gözü önünde muazzam ve hata kabul etmez bir savaş alanına çevrilmişti. Gülle ve bombalardan altüst edilen ve siperlerden başlayarak delik deşik olan ovalar, çayırlar ve ormanlar uçağın kanatları altından, coşkun bir hızla geçiyordu. Ovada dağınık cesetler, bırakılmış toplar göze ilişiyor, bütün bataryalar ve tanklar parça parça olarak güneşte parlıyordu. Bundan başka topçuların keşfedip ateşe tuttukları hücum kollarının yerlerinde eğri büğrü demir yığınları görünüyordu. Top güllelerinden tümüyle çıplak kalmış büyük bir ormanın üstünden geçip gitti. Yukarıdan bakıldığı zaman bütün bu ova muazzam bir sürünün mahvettiği tarlaya benziyordu. Tüm bunlar sonu olmayan bir sinema şeridi gibi hızla gözlerinin önünden geçiyordu.

Her şey savaşın çetin ve kanlı olduğuna, kaybın ve kazanılan zaferin büyüklüğüne işaret ediyordu.

Tankların iki sıralı tırtılları geniş sahada enine boyuna iz-

ler bırakmıştı. Bu izler takip edilince Alman mevzilerinin içerisine nüfuz edildiği görülüyordu. İzler çoktu. İnsan onları her yerde, ufkun ta dibinde görüyordu. Sanki ovadan, ne olduğu bilinmeyen devasa bir hayvan sürüsü, yol gözetmeksizin geçip gitmişti. Yollarda, arkalarında uzaklardan görünen toz kuyrukları bırakarak geçen tankların ardından, yukarıdan görünüşe göre, çadır beziyle örtülü traktörler tarafından yavaş yavaş çekilen hareketli toplar, benzin sarnıçları ve tamir atölyelerinden oluşan sonsuz kollar yürüyordu. Uçak yükseldiği zaman bütün bunlar, ilkyazda yuvalarında kaynaşan karıncalara benziyorlardı.

Avcı uçakları, sakin havada çok yükseğe kalkan bu toz bulutu içerisinde uçarak en ileride giden "vilis"lerin önüne geçtiler. "Vilis"lerde komutanların bulunduğu muhtemeldi. Bu yürüyüş kolları üstünde kulaklar tetikte ve zihinler gergindi.

Aleksey gözlerinde hızla büyüyen yabancı uçaklardan başka hiçbir şey görmüyor, amirinin emrini işiteceği başlığın kulaklıklarındaki sarsıntı ve uğultudan başka hiçbir şey işitmiyordu. Emir yerine o birdenbire heyecanlı ve gayet net bir sesle, yabancı bir dilde konuşan adamın sesini işitti.

– Ahtung, ahtung.. "La-fünf!" Ahtung!*

Şüphesiz Almanların yerdeki yön göstericisi kendi uçaklarını tehlikeden haberdar ediyordu.

Ünlü Alman hava tümeni alıştığı gibi savaş alanını gözlemci ve yön göstericilerle dolduruyordu. Onları, hava çarpışması olabilecek bölgelere daha önceden, geceleyin, verici radyo cihazlarıyla birlikte paraşütle indiriyordu.

Artık daha boğuk, kızgın ve sert bir ses Almanca şöyle diyordu:

– O, donner– vetter! Links "La-fünf" Links "La-fünf"*

Bu seste zorla boğulan, güçlükle gizlenen bir korku, bir telaş vardı.

---

* Dikkat, dikkat "La-5" dikkat

** Yıldırım ve Şimşek! Solda "La-5"! Solda "La-5"

Meresef düşman uçaklarına bakarak mırıldandı:

– "Rihthofen", ama "Lavoçkilerden" korkuyorsun!

Aynı zamanda bütün vücudunda neşeli bir hafiflik, insanın tüylerini ürperten bir heyecan hissetti.

Düşmanı iyice gözden geçirdi. Bunlar "Fokke-Vulf-190" hücum uçaklarıydı. Güçlü, seri makinelerdi. Cehpeye yeni getirilmişler ve Sovyet pilotları onlara "Fok" adını vermişlerdi.

Alman uçakları sayıca iki kat daha üstündü. "Rihthofen" hava tümeninin uyguladığı en ciddi düzeni koruyarak merdiven basamakları gibi çift çift uçuyorlardı. Öyle sıra olmuşlardı ki, arkadan gelen her makine öndekinin kuyruğunu koruyordu. Fedokof kendi uçaklarının yüksekte uçmalarından faydalanarak felorunu hücuma geçirdi. Diğer uçakları gözden kaçırmayarak düşmana yaklaşmaya başladı. Aynı zamanda, düşman uçağını nişangahının merkezinde bulundurmaya gayret ediyordu. Fakat birisi Fedotof'tan çabuk davrandı. Bilinmeyen bir "Yak" gurubu öbür taraftan geçerek Almanlara yukardan hızla hücum etti ve bu hareketi o kadar başarılı oldu ki, Almanların sırası hemen bozuldu. Havada bir kargaşa koptu. Her iki taraf ayrı ayrı çarpışan gruplara ayrılıp ikişer ikişer veya dörder dörder çarpışmaya başladı. Avcı uçakları mitralyözlerinin ateş tufanıyla düşmanın yolunu kesmeye kuyruk tarafına geçerek yandan hücum etmeye çalışıyordu.

Çiftler gökyüzünde dönenip birbirini kovalıyordu. Tam bir cümbüş başlamıştı.

Bu kargaşada olan biteni yalnız deneyimli bir göz kavrayabilirdi. Yine böyle kulaklıklar aracılığıla pilota ulaşan başka başka sesleri yalnız deneyimli bir kulak ayırabilirdi. Bu anda gökyüzünde hücuma geçmiş pilotun boğuk ve sunturlu küfürleri, isabet alanın dehşetli feryatları, kazananın neşeli bağrışları, güçlükle nefes almanın hırıltıları işitiliyordu. Biri savaşın cereyanına kapılarak yabancı bir dille türkü söylüyor. Diğeri çocukçasına haykırarak, vay anneciğim, diye

bağırıyor; başka biri de tetikleri bastırarak kinle tekrar ediyordu: "Al sana al sana, bir daha bir daha, bir daha!"

Meresef'in seçtiği kurban, nişangahından sıyrılıp kaçtı. Onun yerine üst tarafında "Yak" uçaklarını gördü. Düz kanatlı ve puroya benzeyen bir "Fok" uçağı "Yak"ın peşine takılmıştı. "Fok"un kanatlarından "Yak"a doğru birbirine paralel iki sıra mermi yağıyordu. Mermiler uçağın kuyruğuna isabet etmişlerdi. Meresef mum gibi üzerine atılarak yardıma koştu. Bu anda uçağın üstünde de kara bir gölge göründü. Aleksey bu gölgeyi bütün mitralyözleriyle mermi yağmuruna tuttu. "Fok"un ne hale uğradığını görmedi. Yalnız kuyruğu yaralı "Yak"ın uzaklarda tek başına uçmakta olduğunu gördü. Meresef çevresine bakındı: Acaba bu kargaşada Petrof kaybolmamış mıydı! Hayır, hemen hemen yanı sıra geliyordu.

Aleksey dişleri arasından mırıldandı:

-Geri kalma, ihtiyarcık!

Havadakilerin kulaklarına gümbürtü, iki dilde şarkı ve dehşet bağrışları, homurtulu diş gıcırtıları, küfür ve zor solunum hırıltıları geliyordu. Bu seslere bakılırsa, avcı uçaklarının yerden pek yüksekte savaşmadıklarına hükmedilebilirdi. Düşmanlar sanki göğüs göğüse çarpışarak birbirine sarılmış, bütün güçlerini sarf ederek zor nefes alıyor ve yerde yuvarlanıyorlardı.

Meresef havaya bakarak kendisine bir düşman uçağı seçerken birdenbire sırtının buz kesildiğini ve saçlarının diken diken olduğunu hisetti. Biraz aşağıda bir "La -5" uçağı ve yüksekten ona saldıran bir "Fok" gördü. Aleksey Sovyet uçağının numarasını göremese de onun Petrof olduğunu anlamıştı. "Fok-vulf" ona doğru yürüyor ve bütün silahlarıyla ateş ediyordu. Petrof'a bir saniyeden çok az bir hayat hakkı kalmıştı. Bu pek yakında oluyordu, fakat Aleksey, hava savaşlarının düzenini bozmamak için arkadaşının yardımına koşamıyordu. Bunun için ne zamanın ne de dönebileceği yeri vardı. Fakat arkadaşının hayatı tehlikede olduğu için Meresef her şeye

başvurmaya mecbur kaldı. Gaz manivelasına basarak pike yaptı. Uçak kendi ağırlığının etkisi altında ve motorun tam kapasite çalışması sonucu sürekli olağanüstü bir titreşimle sarsılarak taş gibi, hayır taş gibi değil, roket gibi Fok'un kısa kanatlı gövdesine doğru sarktı ve ona volkan gibi ateş yağdırdı. Bu delicesine hızdan ve acele inişinden bilincini yitiren Meresef, uçuruma doğru yuvarlandığını hissetti ve pervanesi önünde bir yerde patlama dumanı bulutunun Fok'u kapladığını, kanlı, kararmış gözleriyle güçlükle sezebildi. Ya Petrof? O nereye kaybolmuştu? Nerededir şimdi? Vurulmuş muydu? Sıçramış mıydı? Kaybolmuş muydu? Çevresinde gökyüzü temizdi, öteden, durulan gökyüzünde artık görünmeyen uçaktan hafifçe bir ses geliyordu:

-Burası Martı 2 Fedotof. Burası Martı 2 Fedotof. Arkamda düzene giriniz, giriniz. Gidiyoruz. Burası Martı 2.

Fedotof filosunu topluyordu.

Aleksey "Foke-vulf"un hesabını gördükten ve uçağını, deneyimli bir pilotun dahi ömründe bir kez cesaret edebileceği dikey uçuştan tekrar sıraya getirdi; olanlardan zevk duyarak, tehlikeyi geçirdiğine ve zaferine seviniyor, susamışçasına ağır ağır nefes alıyordu. Gideceği yolu belirlemek için pusulaya baktı ve benzinin azaldığını ve havaalanına kadar yetişmeyeceğini anlayınca kaşlarını çattı. Fakat son anda benzinin sıfıra yaklaşan ibresinden daha dehşetli bir şey gördü Kalın bulutlar arasından birdenbire çıkan bir "Foke-vulf 190", tam onun üstüne geliyordu. Düşünmeye veya kaçmaya zamanı yoktu.

Düşman hızla Meresef'in üstüne atıldı.

İlerleyen ordunun cephe gerisindeki yollar üstünde gerçekleşen hava çarpışmasının gürültüsünü, yalnız bu çarpışmaya katılıp vuruşan uçakların kabinlerinde oturanlar değil, başkaları da işitiyordu. Bu savaş komutanlığın güçlü radyo istasyonu sayesinde havaalanında, avcı hassa alayı komutanı albay İvanof, havadan gelen seslerden, çarpışmanın

oldukça çetin, düşmanın güçlü ve inatçı olduğunu ve gökyüzünü terk etmemeye azmettiğini anlıyordu. Fedetof'un yolları üstünde giriştiği ağır çarpışma haberi havaalanına çabuk yayıldı. Olanak bulanlar alana çıkarak uçakların döneceği güney istikametine doğru endişeyle bakmaya başladılar.

Beyaz önlüklü doktorlar ağızlarında bir şeyler çiğneye çiğneye yemekhaneden çıkıyorlardı. Karoserlerinin üzerinde dev kızılhaç işaretleri bulunan sıhhiye otomobilleri adeta filler gibi çalılar arasından çıkıyor ve motorların gümbürtüsü arasında işe hazırlanıyordu.

Ormanın silsile halindeki tepeleri arkasından öncelikle Sovyetler Birliği kahramanı Fedetof'un "birliği" ve ona refakat eden "ikilik" göründü. Daireler çizmeden inip, geniş alan üzerinde hızla seyretmeye başladı. Hemen arkalarından ikinci çift indi. Havaalanı da havada dönen uçakların motorlarının gürültüsüyle boğuluyordu.

Havaalanında bulunanlar artan bir gerginlikle gözlerini göğe dikmiş yüksek sesle sayıyorlardı:

-Yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu...

İnen araçlar alanı terkederek yeraltı sığınaklarına doğru gidiyor ve hemen susuyordu; fakat iki uçak dönmemişti.

Bekleyenler arasında bir sessizlik hüküm sürüyordu. Bir dakika oldukça ağır geçmişti.

Birisi sessizce mırıldandı:

-Meresef ile Petrof!

Birdenbire bir kadın, hava alanı boyunca sevinçle bağırmaya başladı.

-Geliyor!

Motor gürültüsü işitildi. Kayın ağaçlarının üstünden, açık pençeleriyle adeta ağaçlara dokunarak gelen on ikinci uçak göründü. Uçak zedelenmişti: Kuyruğunun bir parçası kopmuştu; sol kanadının kırık ucu titriyor ve bağlı bulunduğu ip tarafından sürükleniyordu. Araç ilginç bir şekilde yere

dokundu, sıçradı, indi ve tekrar sıçradı. Böylece uçak sıçraya sıçraya hemen hemen alanın kenarına kadar gitti ve birdenbire kuyruğunu kaldırıp durdu. Basamaklarında doktorları taşıyan sağlık arabaları, birkaç "vilis" ve bekleyen kalabalık, uçağa doğru yürüdü. Kabinden kimse çıkmıyordu.

Kabinin kapağını kaldırdılar. Petrof, vücudu kan içinde, olduğu yere yıkılmıştı. Başı mecalsizce göğsüne düşmüştü. Islanmış uzun sarı perçemi yüzünü kaplamıştı. Doktorlar ve hemşireler kayışları çözüp, parça parça olan ve kanlar içinde kalan paraşütçü torbasını çıkardılar ve hareketsiz vücudu dikkatle yere indirdiler. Pilotun ayakları kurşunlardan delik deşik olmuş, kolu kırılmıştı. Koyu kan lekeleri mavi gömleği üzerine yayılıyordu.

Petrof'un yaraları daha burada sarıldı ve sedye üzerine yerleştirildi. Tam arabaya bindirilirken yaralı gözlerini açıp fısıltıyla bir şeyler mırıldandı, fakat o kadar zayıf sesle konuşuyordu ki, hiçbir şey işitilmiyordu. Albay, üzerine eğildi ve yaralının şu sorusunu anlıyabildi:

– Meresef nerede?

– Henüz inmedi.

Sedyeyi tekrar kaldırdılar, fakat yaralı, kuvvetle başını sallıyor, adeta sedyeden sıçramak isteyerek kıpırdanıyordu.

– Durun, beni götürmeyin, gitmek istemiyorum. Ben Meresef'i bekleyeceğim. Benim hayatımı o kurtardı.

Pilot o kadar güçlü protesto ediyor ve sargılarını çözmekle korkutuyordu ki, albay, eliyle işaret edip yan yan bakarak, dişleri arasından mırıldandı:

– Peki, bırakın beklesin. Meresef'in bir dakikadan fazla benzini yoktur, ölmeyecek ya.

Albay, kronometresinde kırmızı saniye akrebinin titreyerek yaptığı hareketleri takip ediyordu. Hepsi gözlerini son uçağın geleceği mavimtrak ormana dikmişti.

Herkes kulak kabartmıştı. Fakat topçu ateşinin uzaktan gelen gümbürtüsünden ve yakınlardaki hızlı ağaçkakan

tıkırtısından başka hiçbir şey işitilmiyordu.

Bazen bir dakika ne kadar uzun sürer !

Düşmanlar tam hızla birbirlerinin üstüne atılıyorlardı.

" Lavoçkin – 5" ve "Foke – Vulf – 190" hızlı uçaklar idi. Düşmanlar ses hızını aşan bir hızla birbirlerine yaklaşıyorlardı. Aleksey Meresef ve tanımadığı, meşhur "Rihthofen" hava tümenine mensup pilot birbirine karşı cepheden saldırı halindeydiler. Cephe saldırısı havacılıkta birkaç dakikadan ibaretti. Bu sırada en usta adam bile sigara içmeye zaman bulamaz. Bu anlar pilottan öyle bir sinir gerginliği ve bütün manevi güçlerinin öyle bir çetin denemesini gerektirir ki, bu kuvvetler, yerdeki çarpışmalarda bütün bir gün için yetebilir.

Birbirine karşı bütün hızlarıyla yaklaşan iki hızlı avcı uçağını düşününüz. Düşman uçağı gözlerinizin önünde büyüdükçe büyüyor. İşte bütün ayrıntılarıyla beliriyor: Kanatları, parlak pervanesi, toplarının siyah noktaları görünüyor. Bir an daha geçince uçaklar çarpışarak öyle paramparça olurlar ki, bu parçalardan ne onları, ne de insanı tanımak mümkün olur. Bu anda pilotun yanlız iradesi değil, bütün manevi yeteneği sınavdan geçer. Zayıf ve korkak olan, bu dehşetli sinir gerginliğine dayanamayan, yurdunun zaferi uğrunda kendini feda etmeye kuvvet bulmayan bir adam farkına varmadan manivelayı kendisine doğru çeker ve karşısında beliren ölüm kasırgasını atlatmak ister. Fakat devamında karnı yarık veya kanadı kesik olarak aşağıya doğru yuvarlanır. Bu pilot için kurtuluş yoktur. Deneyimli pilotlar bunu iyi bilir ve bundan dolayı yalnız en cüretkarları cephe saldırısına geçer.

Düşmanlar birbirinin üzerine kudurmuşcasına gidiyorlardı.

Aleksey, karşısındaki düşmanın, doğu cephesinde muazzam kayıp dolayısıyla oluşan gediği doldurmak amacıyla kısaltılmış bir programla eğitilerek savaş alanına atılan ve "Göring kurası" diye adlandırılan delikanlılardan olmadığını anladı. Meresef'e karşı "Rihthofen" ustalarından biri geliyor-

du. Onun uçağında, açık bir şekilde uçak gövdesi şeklinde bir çok zafer kaydedilmişti. Böyle pilot hataya düşmez, kaçmaz ve savaş yerini terketmezdi.

Aleksey dişlerini gıcırdatarak mırıldandı:

– "Rihthofen" dayan !

Sonra dudaklarını kanatacak derecede ısırmış, sert adalelerini bir top gibi sıkmış, gözlerini hedefe dikmiş, iradesinin bütün kuvvetiyle gözlerini, kendisine karşı uçan düşman makinesi önünde kapamaya azmetmişti. Aleksey öyle bir gerginlik içinde bulunuyordu ki, adeta kendi pervanesinin parlak dairesi arkasında düşman kabininin saydam siperini, onun arkasında üzerine dikilen iki insan gözünü görür gibi oluyordu. Yalnız iki göz, insana layık olmayan bir kin hissiyle parlayan gözler! Bu sinir gerginliği sonucunda oluşan bir hayaldi, fakat Aleksey bu gözleri iyi görüyordu. Artık her şey bitti! diye düşünerek kaslarını daha çok gerdi. İleriye bakarak gittikçe artan kasırgaya doğru yürüdü. Fakat Alman da kaçmadı. Artık son!

Meresef, ani bir ölüme hazırlandı. Birdenbire, pek yakında bulunan, tahminine göre, kendi uçağına bir kol kadar mesafedeki Alman sonunda dayanamadı ve yukarı doğru kaydı. Uçağın güneşte parlayan mavimsi gövdesi, önünde şimşek gibi belirince Aleksey, bütün tetikleri derhal çekip onu üç yaylım ateşiyle parçaladı. Meresef hemen luping yaptı ve başı aşağı gelince uçağın yavaş ve mecalsizce yere doğru düştüğünü gördü. Bütün vücudunu taşkın bir sevinç kaplayan Meresef bağırdı;

– Olya!

Sonra her şeyi unuttu ve yabani otlardan kırmızı renge bürünmüş yere kadar süren yolculuğunda Almana eşlik ederek havada küçük daireler çizmeye başladı. Sonunda Alman uçağı yere çarparak siyah dumandan bir bulut meydana getirdi.

Meresef'in gerginliği ancak o zaman gevşemeye başladı.

Taş kesilen kasları yumuşadı, dehşetli bir yorgunluk hissetti ve birdenbire gözleri benzin ölçerin ibresine dikildi. İbre sıfırın dibinde titriyordu.

Üç veya en çok dört dakikalık benzini kalmıştı. Oysa Aleksey havaalanına kadar, yükselmek için zaman kaybetmediği taktirde, en az on dakika uçmalıydı. Ah, indirilen "Fok"a yere kadar refakat etmek nesine lazımdı! "Yaramaz çocuk, ahmak!" diye kendini azarlıyordu.

Tehlikeli anlarda, mert ve soğukkanlı insanlarda olduğu gibi Aleksey'in kafası arı gibi çalışıyordu. Her şeyden önce, en fazla yükseğe çıkmak gerekiyordu, ancak daire yaparak değil, havaalanına yaklaşa yaklaşa yükselmek gerekiyordu.

Aracına gereken yönü vererek, yerden uzaklaşmaya başladığını, ufkun sis içinde kaldığını görünce, Aleksey ölçüp biçmeye başladı. Yakıtına güvenmiyordu. Benzin ölçer yavaş da inse, yakıt yetişmeyecekti. Yola inmeli miydi? Nereye? Düşünceleri arasında bütün o kısa yolu düşünüyordu: Sık ormanlar, bataklık, orman yolları, enine boyuna kazılmış, mermilerden delik deşik edilmiş, dikenli tellerle çevrilmiş dereli tepeli alanlar.

– Hayır, buralara inmek ölüm demektir.

Paraşütle inse? Bu mümkün. Şimdi bile! Kapağı açmalı, dümeni büküp bırakmalı ve atlamalı, işte o kadar. Fakat uçağı, bu mükemmel, hassas, çevik kuşu nasıl bırakmalı! Onun, özellikleri bugün üç kez hayatını kurtardı. Bırakarak, onu alüminyum parçaları yığınına mı çevirmeli? Ya sorumluluk? Hayır, Aleksey sorumluluktan korkmuyordu. Böyle durumlarda paraşütle atlamak hakkına sahipti. Fakat o anda uçağı ona adeta, güçlü, iyiliksever ve sadık bir varlık gibi geldi; onu terk edip bırakmayı iğrenç bir hainlik saydı. Dahası vardı, ilk savaş uçuşlarından uçaksız olarak dönecek, yenisini beklemek üzere şurada burada sürünecek, bu yoğun zamanda cephede büyük zaferimizin artık doğduğu bir sırada tekrar işsizliğe mahkum olacaktı! Velhasıl böyle günlerde işsiz gezecekti...

Aleksey, sanki, kendisine yapılan böyle bir teklifi yürekten reddediyormuş gibi bağırdı:

– Hayır, hiçbir zaman!

Motor duruncaya kadar uçmalı! Ya orada? Orada bir çaresi bulunur!

Meresef, hiç olmazsa küçük alanı bulmak üzere etrafı gözden geçirerek ilk önce üç, daha sonra dörtbin metre yükseklikte uçmaya başladı. Ufukta arkasında havaalanının bulunduğu orman belli belirsiz bozarıyordu. Oraya kadar on beş kilometre vardı. Benzin ölçerin ibresi artık titremiyordu. Taksim noktasına sağlam yerleşmişti. Fakat motor hala çalışıyordu! Niçin çalışıyordu? Daha, daha yüksek ...Ha, şöyle!

Sağlam bir adamın kendi nabzını hissetmediği gibi, pilotun kulağının da hiç hissetmediği düzenli gürültü birdenbire değişti. Aleksey bunu hemen sezdi. Orman artık görünüyordu, oraya kadar yedi kilometre, üstünden geçmek için de üç dört kilometre yol vardı. Çok değildi. Fakat motor oldukça kötü işliyordu. Pilot bunu bütün varlığı ile hissediyor, sanki motoru değil de kendi boğuluyordu. Birdenbire beliren bu uğursuz gürültü, keskin bir sancı gibi bütün vücudunu deliyordu.

Hayır, zararı yok! Motor tekrar düzenli işlemeye başladı. İşliyor, Hura! İşliyor! Ya orman, işte şurada; yukarıdan kayın ağaçlarının dorukları görünüyor. Güneşin altında dalgalanan kıvırcık yeşil köpükler de meydanda. Orman! Şimdi artık havaalanından başka yere inmek imkânsızdı. Yollar kapalıydı. İleri, ileri! Yine bu çıkıltı!...

Motor tekrar gürlemeye başladı. Acaba devam edecek mi? Aşağısı orman. Kumlukta yol, adeta alay komutanının saçlarını ayıran çizgi gibi doğru olarak bükülüp gidiyordu. Şimdi havaalanına üç kilometre kalmıştı, sanki Aleksey'in görür gibi olduğu sivri tepenin arkasındaydı.

Tekrar bu çıkıltı! Birdenbire ortalık sakinleşti. Öyle bir ses-

sizlik çöktü ki, kanat desteklerinin rüzgar da nasıl uğuldadığı işitiliyordu. Acaba herşey bitmiş miydi? Meresef bütün vücudunun buz kestiğini hissetti. Atlamalı mıydı? Hayır, biraz daha...Meresef uçağını eğimli iniş tarzına çevirdi ve yüksekliklerden inmeye başladı. Bu hareketin mümkün olduğu kadar fazla sürmesine çaba gösteriyor ve aynı zamanda uçağın burgu yapmamasına dikkat ediyordu.

Gökyüzünde oluşan bu sessizlik ne kadar korkunçtu! Öyle bir sessizlik ki, soğuyan motorun çıtırtısı, şakaklarında kanın atması, hızla aşağıya indiğinden, kulaklarının uğultusu işitiliyordu. Yere ne kadar da çabuk yakınlaşıyor, sanki muazzam bir mıknatıs onu aşağı doğru çekiyordu.

İşte ormanın sonu. Onun ardında bir lekeyi andıran zümrüt gibi yeşil havaalanı göründü. Acaba geç midir? Yarım dairede durup kalmış olan pervane aşağı sarkıyordu. Onun kanatlarını seyretmek ne büyük dehşet! Orman artık yakındaydı. Son! Acaba Olya, gerçekten sonundan habersiz mi kalacaktı? Bu, on sekiz ay içerisinde gayri insani zor bir yol geçtiğini, azmettiği işte, her şeye rağmen başarı kaydettiğini, yani gerçek insan, evet, gerçek insan olmak amacına ulaştığını ve sonunda bütün bunları yerine getirdikten sonra, şimdi aptalcasına yere düşüp paramparça olduğunu öğrenebilecek miydi?

Atlasın mı! Geç kalmıştı! Orman yaklaşıyor ve ağaçların dorukları bu hızdan birbirine karışıp yeşil örtüye benziyordu. O, bir yerde buna benzer bir şey görmüştü. Acaba nerede? Ah, o ilkbaharda, kazanın olduğu gün. O zaman da, kanatları altında şimdiki gibi yeşil bir örtü uzanıp gidiyordu.

Son bir gayretle dümeni kendine doğru çekti...

Petrof, kan kaybettiğinden kulakları uğulduyordu. Her şey, havaalanı, tanıdığı yüzler, akşamın kızıl bulutları birdenbire sallanmaya, yavaş yavaş dönmeye ve yayılmaya başladı. Petrof yaralı ayağını kımıldatıyor ve hissettiği keskin acı, bilincini yerine getiriyordu:

– Acaba inmedi mi?

– Hayır, henüz gelmedi, konuşmayınız!

Petrof'un her şeyi olup bitmiş sandığı bir anda kanatlı bir ilah gibi akla sığmaz bir çeviklikle birdenbire Almana karşı beliren Aleksey Meresef şimdi nasıl olur da orada, mermilerin parça parça ettiği bağrı yanık toprağın bir yerinde et yığınına çevrilmiş olur? Demek, Petrof çavuş, yönetmeninin iyi kalplilik okunan, biraz yaramaz, siyah güleç gözlerini artık hiç görmeyecekti. Hiç!...

Alay komutanı kolunu sarkıttı. Artık ona saat gerekli değildi. Taranmış saçlarını iki eliyle düzelttikten sonra, donuk bir sesle dedi ki:

-Bitti.

Bekleyenlerden biri sordu:

-Hiç ümit yok mu?

-Hayır. Benzini bitti. Belki de bir yere inmiş veya paraşütle atlamıştır... Hey sedyeyi kaldırın!

Komutan başını çevirdi ve bir melodiyi ıslıkla gelişi güzel çalmaya başladı. Petrof yine gözyaşlarının kendisini boğduğunu hissetti. Havaalanında sessizce duranlar sedyede yatan yaralı pilotun hüngür hüngür ağladığını gördüler.

Komutan yabancı bir sesle emretti:

-Ee artık götürün onu, amma iş ha!

Sonra kalabalıktan adeta sakınarak, şiddetli bir rüzgara tutulmuş gibi sallana sallana hızla uzaklaştı.

Kalabalık yavaş yavaş dağılmaya başladı. İşte tam o anda ormanın arkasından sessizce, bir gölge gibi, uçak göründü. İnsanların başları üstünden, yer üstünden bir hayal gibi kayarak toprak kendisini çekiyormuş gibi üç tekerleğiyle birden otlara değdi. Çakılın çakırtısı ve otların hışırtısından boğuk bir ses işitildi. Motor gürültüleri arasında pilotlar bu gibi sesleri işitemedikleri için kendilerine ilginç geliyordu. Bütün bunlar öyle beklenmedik bir şekilde birbirini takip etti ki, olup

bitenin kimse farkında değildi. Oysa olay çok basitti: Beklenen onbirinci uçak inmişti.

Birisi o kadar olağandışı bir sesle "O"! diye haykırdı ki, dona kalmış olan herkes birdenbire kendine geldi.

Uçak yürüyüp alanın ucuna kadar vardı, sonra fren gıcırtısı işitildi ve akşamın portakal renkli ışıklarıyla aydınlatılan kayın ağaçlarının, duvar gibi sıralanan, adeta kıvırcık gövdeleri önünüde durdu. Kabinden kimse çıkmadı. Herkes kötü bir önsezinin etkisi altında soluk soluğa var gücüyle uçağa doğru koştu. Alay komutanı hepsinden önce geldi, sıçrayıp kanadın üzerine çıktı ve kapağı açarak kabine baktı. Aleksey Meresef, başı açık kabinde oturuyordu. Yüzünün rengi kaçmış ve kansız dudakları morarmış, gülümsüyordu.

-Sağ mısın? Yaralı mısın?

Hafifçe gülümseyerek yorgun gözleriyle albaya bakan Aleksey:

-Hayır, sağ salimim, dedi. Fakat epeyce korktum. Altı kilometre bir mesafeyi benzinsiz geçtim.

Pilotlar gürültü arasında onu selamlıyor, ellerini sıkıyorlardı. Aleksey gülümsüyordu:

-Kardeşler, kanatları kırmayın! Hiç böyle olur mu? Bakınız nasıl eğildiler... Ben şimdi ineceğim.

Bu sırada aşağıdan kendisine doğru eğilmiş başların arkasından, tanıdık, fakat çok uzak bir yerden geliyormuş gibi zayıf bir ses işitildi:

-Alyoşa, Alyoşa!

Meresef birdenbire canlanarak yerinden fırladı, ellerine dayanıp ağır ayaklarını kabineden çıkardı ve birisini iterek yere indi.

Petrof'un yüzü yastığın renginden seçilmiyordu. Kararmış, yorgun gözlerinde iki iri gözyaşı donup kalmıştı.

-İhtiyar! Sağ mısın?... Vay seni gidi uzun kuyruklu şeytan?

Pilot ağırca, diz üstü sedye önüne çöktü ve arkadaşının güçsüz başını kucaklayıp acı çeken ve aynı zamanda mutluluktan parlıyan mavi gözlerine baktı.

-Sağ mısın?

-Teşekkür ederim Alyoşa, beni sen kurtardın. Sen öylesin Alyoşa, öyle...

Yakınlarda bulunan albay, Petrof'un sözünü kesti:

-Yaralıyı götürsenize, neden ağzınızı açıp seyrediyorsunuz!

Alayın bu kısa boylu çevik komutanı, biraz ötede durmuş, mavi kaputunun altından görünen boyalı çizmeli, sağlam bacakları üzerinde sallanıyordu.

-Üsteğmen Meresef, uçuşunuz hakkında rapor veriniz. İndirilmiş uçaklar var mı?

-Evet albay yoldaşım. İki "Foke-vulf" uçağı

-Nasıl oldu?

-Birine yukarı, dikine saldırdım. Petrof'un kuyruğuna takılmıştı. İkincisini, genel çarpışmanın olduğu yerin yüz kilometre kuzeyinde, cepheden saldırıyla vurdum.

-Biliyorum. Gözlemci biraz önce buna ilişkin rapor verdi. Teşekkür ederim.

-Sovyetler Birliği'ne hizmet ediyorum.

Aleksey kural gereği "kestirme" bir yanıt vermek istiyordu, fakat her zaman haddinden fazla titiz davranan, yönetmeliğe uyan komutan dostça sözünü kesti:

-Evet, mükemmel! Ödül olarak yarın size bir filonun idaresi verilecektir. Üçüncü filonun komutanı bugün üsse dönmedi...

Albayla Meresef, beraberce yaya olarak komutanlık bölgesine doğru yürüdüler. O gün uçuşlar bittiği için bütün kalabalık, arkalarından yollandı. Komutanlık bölgesinin yeşil tepesine doğru yürüdüler. Komutanlık bölgesinin yeşil tepesine yaklaştıkları sırada nöbetçi subay oradan çıkıp koşa koşa yanlarına geldi. Sevinç içinde, başı açık, hızla koşan

subay, komutanın önünde durdu ve tam bir şeyler söyleyeceği sırada albay sert bir sesle sözünü kesti:

-Niçin şapkasız geziyorsunuz? Teneffüse çıkmış öğrenci olmayasınız?

Teğmen hazır ol düzeninde durdu, heyecan içinde soluk soluğa:

-Albay yoldaş, izninizle, dedi.

-E-e! Söyle bakalım!

-Komşumuz, "Yakar" alayının komutanı sizi telefona çağırıyor.

-Komşumuz mu? E-e, ne istiyor?

Albay çeviklikle sığınağa doğru koştu.

Nöbetçi Alekseye dönerek;

– Orada senin hakkında... diye başladı.

Fakat sözleri komutanın sert sesiyle kesildi:

-Meresef buraya geliniz!

Meresef ellerini yanlarına sarkıtıp albayın yanında durduğu zaman, eliyle telefonun ahizesini örten albay ona çıkıştı:

-Beni niçin kötü duruma düşürüyorsunuz? Komşumuz, telefondan, sizin pilotlarınızdan onbirinci uçaktaki kimdi? diye sordu. Meresef, diye cevap verdim. O da ilaveten :

-Bugün kaç uçak indirdiğini kaydettiniz mi? diye sordu. "İki" dedim. Bir tane daha kaydet. O bugün peşime takılan bir "Foke-vulfu" vurup düşürdü. Ben düşman uçağının yerde parça parça olduğunu gözümle gördüm, dedi. E-e? Siz neden susuyorsunuz?

Albay, Aleksey'e kaşlarını çatmış bakıyordu, şakamı cid-dimi konuştuğu belli değildi.

-Böyle bir şey var mı?... E-e kendiniz anlatın, al işte. Aloo işitiyor musunuz? Üsteğmen Meresef telefon başındadır. Ahizeyi kendisine veriyorum.

Meresef'in kulağında tanımadık, boğuk bir ses gürledi:

-E-e teşekkür ederim, üsteğmen. Bunu mükemmel bir

darbe addediyorum. Beni kurtardın. Evet! Ben onu yere düşünceye kadar takip ettim ve nasıl parçalandığını gördüm. Votka içer misin? Kumanda mevkiinde bir litre votkam var. E-e teşekkür ederim, elini sıkarım. Hep böyle devam et!

Meresef ahizeyi yerine koydu. Başından geçen olaylardan o kadar yorgundu ki, ayakta zor duruyordu. Bir an önce "köstebek şehrine" gitmeyi, sığınakta takma ayaklarını çıkararak, yatağın üzerine uzanmayı düşünüyordu. Telefon cihazının çevresinde beceriksizcesine dolaştıktan sonra kapıya doğru yürüdü.

Komutan onun yolunu keserek sordu:

-Nereye gidiyorsunuz?

Sonra elinden tuttu, küçük kuru eli acıtırcasına var gücüyle sıkarak ekledi:

-E-e, ne söyledim size? Yiğitsiniz! Böyle adamlarım olduğu için gurur duyuyorum. Daha ne söyleyeyim? Teşekkür ederim... İşte sizin dostunuz Petrof kötü mü? Diğerleri... Eh böyle bir halkla savaşı kaybetmeyeceğiz!...

Komutan Meresef'in elini acıtırcasına bir daha sıktı. Sığınağa ancak gece varabilen Meresef, geç vakte kadar uyuyamadı. Yastığını çeviriyor, bine kadar sayıyor, tekrar binden bire kadar sayıyor, soy adları "A" harfiyle başlayan tanıdıklarını, sonra "B" harfiyle başlayanları hatırlıyordu. Gözlerini kırpmadan lambanın sönük ışığına bakıyordu. Fakat bu yüzlerce kez tekrar ettiği beynini rahatlatma oyunlarının hiçbir etkisini görmüyordu. Aleksey gözlerini kapar kapamaz hayalinde kâh açık kâh sis içinde zorla sezilen tanıdık yüzler dolaşmaya başlıyordu. Mihail Dede, kırçıl kaşları altından ona hazin hazin bakıyor. Andrey Degtarenko "inek" kirpikleriyle gözlerini yumuşak yumuşak ona dikiyor; Vasiliy Vasiliyeviç birisini azarlayarak ağaran başını sallıyor, bütün kırışıklıklarıyla ihtiyar keskin nişancı gülümsüyor, yastığının beyaz fonu üzerinden, her şeyi kavrayan zeka, basiret dolu alaycı gözleriyle muz gibi sarı yüzlü komiser

Varoböf bakıyor; Zinoçka'nın rüzgarda dalgalanan saçları görünüyor; küçük, sevimli, çevik bir eğitmen olan Naumof şevkatle gülümsüyordu. Karanlıkta kendisine ne kadar çok sevimli dost sima bakıyor, gülümsüyor ve birçok anı uyandırarak, zaten dolu olan kalbini ateş içinde bırakıyorlardı! Birden, bütün bu dost simalar arasında zayıf yüzü, iri, yorgun gözleriyle bakan subay üniformalı Olya'nın çehresi görünerek başkalarını unutturdu. Aleksey kızı pek net görüyordu, sanki kız Aleksey'in şimdiye kadar hiçbir zaman görmediği kıyafetle gerçekten önündeydi. Bu hayal o kadar canlıydı ki, Aleksey yatağından doğruldu. Bu nasıl rüya böyle ! Aleksey enerji dolu bir sevinçle coşarak kerevetten fırladı, lambayı biraz daha açtı, sonra defterinden bir yaprak kopardı, kurşun kaleminin ucunu ayakkabısının pençesi üzerine sürterek inceltti ve yazmaya başladı:

"Sevgilim" (Düşüncelerini hemen aktarmak için anlaşılmaz bir hızla yazmaya koyuldu). Bugün üç Alman düşürdüm. Fakat iş bundan ibaret değil. Bazı arkadaşlarım hemen her gün yapıyor. Ben bununla övünmek istemiyorum... Sevgilim, uzaklardaki sevgilim! Olanları anlatmak istiyorum. On sekiz ay önce başıma gelenleri bugün sana anlatmak istiyorum. Nitekim artık buna hakkım da var. Şimdiye kadar senden gizlediğime bin kere pişmanım. İşte sonunda kararımı verdim..."

Aleksey düşüncelerine daldı. Sığınağın tahta duvarları arkasında fareler kumları dökerek vıyaklıyordu. Sığınağın açık kapısından kayın ağaçlarının ve çiçek açmış otların taze ve nemli kokularıyla birlikte bülbülün biraz boğuk, taşkın ötüşü geliyordu. Uzakta bir yerde, derenin öte tarafında, subay yemekhanesinin bulunduğu çadırda erkek ve kadınlar, dalgın dalgın "kalina" şarkısını söylüyorlardı. Uzaktan hafifçe duyulan bu şarkı, geceleyin hoş bir güzelliğe bürünerek yürekte sevinçle karışık bir keder,-yakınma kederi, ümit kederi - uyandırıyordu.

Top ateşinin uzaktan gelen boğuk gürültüsü, cephe gerisinde, uzaklarda kalan bu havaalanına güç erişerek, ne şarkıyı, ne bülbülün ötüşünü, ne de uyuyan ormanın hafif hışıltısını susturabiliyordu.

CEYLAN YAYINLARI

1996 - 2002

İnceleme/Araştırma

Türkiye'de Kapitlazmin Gelişmesi 1- (2. Baskı)	İ brahim Okçuoğlu 733
Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi II	İbrahim Okçuoğlu 534 sf.
Türkiyede Kapitalizmin Gelişmesi III	İbrahim Okçuoğlu 533 sf
Türkiyede Kapitalizmin Gelişmesi IV	İbrahim Okçuoğlu 500 sf
Rekabetin Tarihi I	İbrahim Okçuoğlu 176 sf.
Rekabetin Tarihi II	İbrahim Okçuoğlu 350 sf.
Kapital'e Ek: Dolaysız Üretim	Karl Marks (182 Sf.
Para ve Kapitalizm	Fuat Ercan 528 sf.
Köy Enstütüleri	Prof. Dr. Ali Arayıcı (403 sf.)
Aşkın Evrimi, Cİnsellik-Evlilik-Sevgi-I	Ozan Yılmaz (317 sf.)
Aşkın Evrimi Cinsellik-Sevgi-Aşk II	Ozan Yılmaz (255 sf.)
Çingeneler	Prof. Dr. Ali Arayıcı (270 sf.)
Gürcüler (Tükendi)	David MarschallLang(173 sf)
Yeni Dünya Gerçeği	Orhan İyiler (346 sf.)
Latin Amerika Solu	Marta Harnecker 294 sf.
Marta Okulu, Etiyopya Devriminde Kadınlar	Jenny Hammond 308 sf.
İslamda Yol Ayrımı	Hıdır Aslan 185 Sf.
Dinlerin Gizemi	Birant Esinoğlu 160 sf.
Sendikal Harekette İki Karşıt Çizgi	Filip Kota 164 Sf.
Asker İşçiler	Erol Çatma 180 sy.
Erguvan Renginde Çelik	Hasan Oğuz 264 sf.
Düşkıranlar	B. Sadık Albayrak 254 sf.
Medyada Kadın (Tükendi)	Hatice Akdoğan 152 sf.
İntifada Gerçeği	Ahmet Güney 160 sf.

Roman

Öldükleriyle Kalmadılar 6. Baskı	Orhan İyiler 243 sf.
Bir Gün Bile Yaşamak 3. Baskı	Orhan İyiler 674 sf.
Kanlı Düğün	Kemal Bekir 496 sf.
Alyoşanın Bayırı	Galine Nikolaeva 622 sf
Bataklık	Fatmır Gjiata565 sf.
Rusyayı Dönüştüren Beş Gün	Serge D. Mstislavski 187
sfHaydari Kampı	Themos Kornaros 232 sf
Bir Geziden Kalanlar	Ö. Faruk Toprak 220 sf

Birçok Hayat Yaşadık

Gök Mavisi Bir Türkü	Azime Korkmazgil 629 sf.
Umudun Serüveni	Hacay Yılmaz 366 sf.
Yüreğim Yangın Yeri 2. Baskı (Tükendi)	Ergül Direkçi 248 sf.
İşkencede Bir Tecavüz Öyküsü, Asiye (5 Baskı)	Asiye Zeybek Güzel 170
sf. Mor Menekşeler 2. baskı	Duygu Uzel 116 sf.
Bahar Bizden Yana 2. Baskı	Zeynep Karahan 104 sf.
Gözlerim Kayıp	Hatice Akdoğan 240 sf.
Cumartesi Öyküleri	Müchever Özmüş-Özgür Yurttaş 197 sf.
Tel Örgülerin Dışında	Hazal Göl 203 sf
Su Gibi	Ekin Su 79 sf.
Bozkırda Patlayan Tüfek (Tükendi)	Tacim Çiçek 190 sf.

Tiyatro

Devrimci Ado'nun Ölümsüzler Katında Yargılanması	Orhan İyiler 181 sf.

Deneme

Yaşama Dair	Kutsiye Bozoklar 392 sf.
Umuda Yazılı Sözler	Kutsiye Bozoklar 338 sf.
Sanat Ve Mücadele	Kutsiye Bozoklar 394 sf.
Hep Aynı İnatla	Kutsiye Bozoklar 351 sf.
Tanrıya Mektuplar 2. Baskı	Hasan Basri Aydın 493 sf.
Türkiye Bu Tadı Seviyor mu?	Kutsiye Bozoklar 420 sf.

Şiir

Kavga Düştü Payıma 3. Baskı	Kutsiye Bozoklar 88 sf
Spartaküs	Fikret Görkem 248 sf.
Şiir Duvarı (Seçkiler)	Barış İldan 116 sf.
Yüreğimin Yongası	Rahime Henden 96 sf.
Derin Akıntılar	Sedat Şenoğlu 96 sf.
Toplu Şiirler	Şafak Tamer 240 sf.
Irmakların Ev Ödevi	Bozan Yaman 50 sf.

Çocuk

Mağaranın Sırrı	Oya Uslu 72 sf.
Keloğlan İnternette	Mustafa Aslan 77 sf.
Tipi	Murat Tuncel 88 sf.
Kına Çiçeği	Mustafa Aslan 61 sf.
Okulsuz Çocuk	Oya Uslu 88 sf.
Küçük Kelebek (Resimli)	Nermin Kalyoncu 36 sf.
Kurtkıran	Tacim Çiçek 76 sf.
Güvercinler	Tacim Çiçek 80 sf.
Seçkin'in Masalcı Ninesi	Tacim Çiçek 72 sf.
Kolonya Kokulu Mendil	Şaban Akbaba 118 sf.
Işığa Yolculuk	Şaban Akbaba 132 sf.

Biyografi

Her Yönüyle Lenin I-	David Shub 205 sf.
Stalin Çatışıkların Adamı	K. N. Cameron 238 sf
Stalin Çelik İrade	MEL Enstitüsü 251
Makarenko Yaşamı Ve Eserleri	E. A. Stephanova 264
General Engels	E. A. Stephanova 152 sf.
İşçi Sınıfının Evladı Dimitrov	Kamen Kalcef 217 sf.
Sverdlov Urallı Delikanlı I	Klavdiye Sverdlova 295 sf.
Sverdlov Urallı Delikanlı II	Klavdiye Sverdlova, 278 sf.
Clara Zetkin/Adanmış Bir Ömür I	Luise Dernneman 186 sf.
Clara Zetkin/Adanmış Bir Ömür II	Luise Dernneman 192 sf.
Bizim Çakır **(Tükendi)**	Mukaddes Erdoğdu Çelik 325 sf.
Devrim Hamalı	Mukaddes Erdoğdu Çelik 436 sf.

Öyküler

Bana Darılmayın	Durcan Yaşacan 88 sf.
Bir Yanın Bahar Kalsın	Durcan Yaşacan 72 sf.
Konşsana	Durcan Yaşacan 104 sf.
Sen Eylül'e Şükret	Durcan Yaşacan 96 sf.
Yediler Sekizlerde	Durcan Yaşacan 104 sf.

yeni insanın öyküsü

İNSANLIĞA UÇUŞ

"İnsanlığa Uçuş" kitabında Boris Polevoy, bir Sovyet pilotunun -Aleksey Petroviç Meresef- günden güne ateşlenen kahramanlığını anlatmaktadır. Uçaktan düşerek, ağır yaraları nedeniyle iki ayağını da dizden aşağı kaybeden Meresef, bu ünlü insan, yanındaki yatakta yatan komiser Voraböf'ün yardımı ve akla sığmaz iradesinin sağlamlığı, kararlılık ve kahramanlığı sayesinde yapay ayaklarına o kadar alışıyor ki, sonunda sevdiği hava kuvvetlerine tekrar kabul ediliyor.

"Genç, dinç ve kararlı bir insan olan Aleksey Petroviç, 'zamanına ve halkına layık olmak için nasıl yaşamak gerektiği sorununu ve yeni insan adını taşımaya hakkı olması için ne yapması gerektiği sorununu' doğru olarak çözüyor. Aleksey Petroviç uçağıyla düştüğü yerde kendine geldiğinde hayatta kaldığına seviniyor. Nitekim, kendi arkadaşlarına ulaşmak ümidiyle, on bir gün gece gündüz ıssız bir ormanda emekleye emekleye bunun için sürünmekten vazgeçmiyor. Bundan başka, tekrar savaş meydanına dönmek isteğiyle, yapay ayaklarına sahip olur olmaz, iyi düşünülmüş, sistemli bir plan gereği yapılan alıştırmalar sayesinde onlara alışmaya çaba gösteriyor. Meresef için yaşamak yeterli değildir. Bu ateşli yurtsever, tamamiyle yok edilinceye kadar işgalcilere karşı mücadeleye bizzat devam etmek, bu şekilde de hayatına anlam kazandırmak istiyor.

"Fakat, Meresef'in kahramanlığı kendisini kuşatan çevrenin etkili desteği olmadan olanaksız ve akla sığmayan bir şey olurdu. Kendini, uğradığı felaket nedeniyle kolektifin hayatından, yaratıcı çalışmalarından uzak hisseden ve bu kolektife tekrar dönmek için, ilk bakışta olanaksız görünen şeylere başvuran bir insanın cesurane kararlılığına ancak Sovyet yurdunda tanık olunabilir."

ISSN 975-8426-60-5

9 779758 426608

Ceylan YAYINLARI